C. BACALBAȘA

VOL II

BUCUREȘTII DE ALTĂDATĂ

1885 — 1901

E.M.

CONSTANTIN BACALBAŞA

BUCUREŞTII DE ALTĂ DATĂ

1885 – 1900

VOL. I

BUCUREŞTI
EDITURA ZIARULUI „UNIVERSUL" SOC. ANONIMĂ
Strada Brezoianu, 11
1928

BUCUREȘTII DE ALTA DATA

(VOLUMUL II)

ANUL 1885

— Judecătorul de pace, osândește la 500 lei amendă pe un domn Emil Mavracordat, care pălmuise pe Nicolae Voinov pe când era ministru de justiție.

In cercurile opoziției conservatoare se jubilează fiind că tânărul Mavrocordat erea conservator.

Dar tribunalul osândește pe Mavrocordat la 3 luni închisoare.

* * *

— Un conflict se ivește între ministrul nostru plenipotențiar Ion Bălăceanu și Ion Brătianu. In urma acestui conflict Bălăceanu demisionează iar în locul său la Paris e numit poetul Vasile Alexandri.

Dar Alexandri a dat Teatrului Național noua sa piesă *Ovidiu*, și vrea să fie de față la montare, la toate repetițiile și la întâia reprezentație. După aceea se va duce la Paris.

* * *

— Dimitrie Moruzi, căruia lumea îi spunea „Kneazul", este numit prefect de poliție al Capitalei în locul lui Radu Mihai intrat în guvern. Kneazul era încă un conservator pe care Ion Brătianu îl cucerise de la adversarii săi politici. Mai târziu s'a reîntors iarăși la matcă.

* * *

— O cestiune care pasionează mult țara și este mult agitată în presă e „Chestia Cumulului".

Cumularzii foiau de pretutindeni. Erea un scandal să vezi oameni ocupând câte trei și patru funcțiuni și ocupațiuni la Stat pentru ca, bineînțeles, să nu poată satisface pe nici una. Opinia publică era atât de hotărîtă în cât guvernul lăsă ca din inițiativă parlamentară să vie un proiect de lege care să modereze abuzul.

Proectul este votat și devine lege.

Este interesant de știut că pentru lege n'a votat nici un

ministru, iar în contra ei și pentru menținerea scandalosului cumul au votat cei mai valoroși tineri intrați atunci în parlament, precum: Take Ionescu, Constantin Arion, Coco Demetrescu, profesorul universitar, Dumitru Olănescu (Ascanio), Emil Costinescu, precum și profesorii universitari: Gheorghe Cantili, doctor Romniceanu, etc.

* * *

— La Teatrul Național dă reprezentanțiuni de prestidigitație unul dintre cei mai mari scamatori cari au fost în România, el se numea Herman. Erea într'adevăr uimitor. In fața unor săli arhipline a dat o serie de reprezentații.

* * *

— La 1 Februarie a eșit ziarul socialist *Drepturile Omului* sub următorul comitet de redacție: Constantin Bacalbașa, Al. Brăescu, Const. A. Filitis, Emilian Frunzescu, Constantin Mille, Ion Nădejde, Alexandru G. Radovici și Paul Scorțeanu.

Apariția acestui ziar a făcut senzație.

* * *

— La 6 Martie *Cercul de Studii Sociale* al partidului socialist a dat un banchet la sala „Dacia" spre a sărbători a 14-a aniversare a Comunei din Paris

Vintilă Rosetti, fiul lui C. A. Rosetti, citește telegramele și scrisorile de adeziune venite din multe orașe.

C. Mille amintește, în câteva cuvinte, evenimentele de la 1871.

Au toastat: Emil Frunzescu, Filip Gesticone, Alexandru Radovici și eu. Studentul în farmacie Jelea și studentul în medicină Costăchescu au toastat și ei.

Mircea Demetriad, fiul actorului Demetriad și fratele distinsei actrițe Aristița Romanescu, citește versuri în numele lojei masonice Mircea Rosetti.

Vintilă Rosetti a răspuns arătând rolul jucat de masonerie în timpul Comunei.

Barbu Delavrancea și-a exprimat mirarea pentru marea toleranță pe care Cercul de studii o arată pentru toate părerile „și s'a asociat la cea mai mare parte din ideile sociale.

Ziarul socialist nu avea program, nu avea fanatizmul ideilor, nu avea doctrină, aluneca pe povârnișul presei burgheze, erea un ziar de opoziție, dar în acelaș timp, erea și un ziar anticonservator.

Spre a plasa ziarul făceam și noi socialiștii ceea ce făceau toți ziariștii burghezi, deveneam violenți Dar violențele noastre n'aveau ecou în opinia publică de aceea guvernul nu ne supăra. Astăzi un articol la fel cu cel publicat de mine în Nr. 109 dela 10 Iunie 1885, mi-ar fi atras cenzura, suprimarea sau un proces: pe vremea aceea nimic.

Iată articolul:

Ziarul *„Orientul Român"* din Galați, scrie:

„Femeile şi copii se hrănesc cu zarzăre verzi, oameni cutreeră târgurile căutând muncă pentru hrană şi 10 bani pentru tutun.

Am auzi' cu urechile noastre cum câţiva săteni din comunele Pechea şi Cudalbi ziceau ca să dea hârtie la Impăratul rusesc că poate le va crede nevoia mai de grabă'

In josul acestor reproduceri am scris:

„Ţăranii mor de foame, domnilor îmbuibaţi! Aţi auzit acest cuvânt sinistru? Femeile şi copii se hrănesc cu zarzare iar bărbaţii aleargă ca să-şi dea munca numai pe mâncare

Ţăranii mor de foame şi trântorii poleiţi ai oraşelor câştigă milioane în specule de noapte şi în murdarii neinchipuite!

Ţăranii mor de foame şi magaziile din porturile Galaţi şi Brăila, gem de grâne, şi grâncle mucezesc în ele, şi ţăranii nu au dreptul să le atingă!

Ţăranii mor de foame şi regelui se dau apanagii, şi se a pâinea fiilor şi se aruncă câinilor, şi, mizerabilii numiţi reprezentanţii naţiunei, îmbogăţesc pe bogatul rege şi sărăcesc poporul sărac!

Ţăranii mor de foame şi desnădăjduiţii voesc a cere ajutorul Impăratului rusesc. Iată patriotizmul naţionaliştilor cari ne acuză pe noi de cosmopolitizm, de vrăjmaşi ai ţărei, pe noi cari voim să dezvoltăm iubirea săteanului pentru *pamântul care va fi al lui şi numai al lui!*

Ţăranii mor de foame?! Ei bine, ce mai aşteaptă?

N'au pâine?... Greşală, o vor găsi în hambarele bogaţilor.

N'au dreptul s'o ia de acolo?.. Greşală: dreptul de a se folosi de un produs nu-l are decât producătorul!

N'au puterea!... Greşală: Unească-se, hotărască-se şi vor face minuni. Căci *pământul este al lor şi rodul pământului tot al lor!*"

In potriva acestei note, quasi-anarhice câte odată, protesta d. Ion Nădejde dela Iaşi care reprezenta nuanţa social-democrată şi erea un adversar declarat al anarhizmului. Insă eu mergeam înainte, în înţelegere, de altfel, cu colegii dela Bucureşti.

* * *

Pe la sfârşitul lunei Martie o dramă întristează lumea: un tânăr locotenent din jandarmii pedeştri anume Albu îşi trage un glonte de revolver în regiunea inimei. Locotenentul Albu locuia într'o cameră cu chirie din casa librarului Socec.

Motivele acestei sinucideri au fost două: întâiul, o dragoste nenorocită, locotenentul Albu iubea cu mare patimă pe o domnişoară B., dar domnişoara nu a primit să-i fie soţie.

Al doilea motiv erea faptul că fusese şters de pe tabloul de înaintare. Deznădăjduit din două părţi, şi-a curmat zilele.

In ziua sinuciderei se dusese la Ministerul de rezbel hotărît să tragă în ministrul generalul Fălcoianu apoi să tragă în el, dar din întâmplare ministrul lipsea în ziua aceea.

In camera lui s'au găsit mai multe scrisori, printre care una adresată familiei în care spunea: „Mor iubindu-vă pe toţi, dar mai presus de voi toţi o iubesc pe... ea". Aci numele iubitei.

Trist destin au avut toţi fraţii Albu. Erau trei. Locotenentul Albu s'a sinucis, Nicu Albu, fost prefect de Piatra Neamţ şi deputat, a murit nebun. Iar colonelul Iacob Albu, directorul Pulberăriei dela Dudeşti, a fost ucis de explozia întâmplată la Pulberărie în ajunul intrării noastre în război la 1916.

* * *

In ziua de 3 Aprilie, a sosit în Bucureşti regele Oscar II al Suediei. Regele avea atunci 56 de ani.

I s'au făcut aceleaşi primiri sărbătoreşti ca întotd'auna tutulor înalţilor oaspeţi: prânz de gală, defilări de trupe, reprezentaţie festivă la Teatrul Naţional.

* * *

Duminică 7 Aprilie s'a stins C. A.Rosetti.

Rosetti era slăbit mai de mult.

Mai întâiu îl lovise crud în inimă moartea fiului său cel mare Mircea. Această pierdere a fost o mare durere pentru el, fiindcă pe Mircea îl pregătea ca să-i fie urmaş şi'l privea ca pe demnul continuator al său în toate privinţele.

A doua lovitură i-au dat-o partizanii politici, liberalii, când n'au voit să-i primească reformele constituţionale: colegiul unic şi libertatea deplină a presei.

O mare amărăciune intrase în sufletul bătrânului ziarist şi om politic. Un dezgust de lucru şi chiar de viaţă îl cuprinsese, de aceea anunţase în ziarul său că cariera-i politică este sfârşită.

Ales deputat la Bucureşti, la Ploeşti, la R.-Sărat, Rosetti refuză toate mandatele rând pe rând. Din Camera de revizuire se retrăsese, din noua Cameră nu mai voia să facă parte.

Mai târziu, însă, îl aleg deputat ţăranii colegiului III de Argeş; de astă dată primeşte dar cere un concediu şi nu se prezintă în parlament

O mare amărăciune păstra în suflet împotriva lui Ion Brătianu.

O săptămână înainte de a muri, publică în *Românul* o scrisoare, prin care declara că, fiind slăbit şi bolnav, se retrage dela direcţiunea *Românului* pe care o trece fiului său Vintilă.

Câteva ore înainte de a muri a vorbit încă cu soţia şi cu fii.

Tot timpul se interesa de ştirile telegrafice. Până a închis ochii a vorbit de muncitori şi de ţărani.

Indată după vestirea morţii, M. Minovici vicepreşedintele Societăţii presei, al căreia preşedinte erea Rosetti, a trimis ziarelor o scrisoare înştiinţându-le să ia, toate, doliul.

A doua zi s'a deschis testamentul. Iată-l:

București, 29 Septembrie (11 Octombrie) 1889

„Acum cinci ani mi-am scris testamentul. Era personal și politic.

Acest testament a ars, ori a dispărut ca atâtea alte lucruri, în incendiul a căruia victimă am fost la 25 Ianuarie.

Nu mai fac astăzi testament: scriu numai aici câteva rânduri pentru ai mei.

Exprim soției sentimentele mele de recunoștință pentru bucuriile de tot felul ce mi-a dat în toate zilele și la orice oră dela 31 August 1847 și până azi.

In totd'auna bună și blândă pentru toți, întotd'auna indulgentă pentru toți, întotd'auna devotată pentru toți, întotd'auna senină, ea a împrăștiat în jurul ei lumina și căldura adevăratei virtuți și adevăratei fericiri, aceea de a lucra, de a iubi, de a ierta, de a se jertfi fără a reclama altă răsplată de cât satisfacția de a acoperi pe toată lumea cu iubirea ei nesfârșită spre a îndulci orice suferință fizică și morală. Ea m'a făcut să iubesc viața spre a mă hotărî ca, prin faptele mele, să mă fac demn de iubirea ei și spre a gusta fericirea pe care inteligența ei, bunătatea și dulcea ei veselie împrăștie în jurul ei. Dacă sufer fiindcă plec, e numai fiindcă ea va suferi de această despărțire. O rog, dar să facă pentru mine acest sacrificiu, de a și stăpâni durerea și de a continua să răspândească seninătatea în jurul a lor noștri. Cred că fiica și fii ei vor lupta cu putere, spre a face ca ea să nu vadă o singură minută că nu mai sunt lângă ea: cred că o statornică tandreță o va mângâia.

Exprimându-i din nou sentimentele mele de admirație, de iubire și de recunoștință, o rog, precum și pe fiica și pe fii noștrii, să execute ultimele mele rugăminte.

Să nu se facă nici o ceremonie la înmormântarea mea.

Totul să se petreacă cum a fost pentru Mircea.

Un singur preot.

Un car simplu cu doi cai.

Nu doliu nici în camere, nici la poartă, nici pe cai.

Nici o invitație, doar un simplu anunciu în ziar fără invitațiune.

Nici o paradă și de loc jandarmi. Poliția să fie sigură că lumea nu are nevoe de jandarmi pentru ca bunele conveniențe să fie respectate.

Acum o cestiune materială dureroasă pentru mine.

Am datorii. Sper ca prietenii cari au voit, în urma incendiului, să facă o subscripție spre a-mi dărui o casă, vor face ceva spre a plăti aceste datorii.

Dacă nu, soția mea și fiii mei, vor tipări tot ce vor găsi din scrierile mele și poate publicul le va cumpăra spre a se putea plăti datoriile pe care am fost pus în dureroasa necesitate de a le face.

Am luptat cu putere pentru naționalitate și libertate dar

fără un pic de ură pentru ori cine. Rog, dar, pe cei pe cari i-am combătut să mă ierte dacă am fost sever în timpul luptei, şi-i asigur că nu ura dar iubirea m'a făcut ca să-i combat.

Recomand tutulora şi, mai cu seamă, fiilor mei, să iubească poporul şi pe ţărani şi de a lucra cu dragoste pentru fericirea tutulor. O sărutare fiicei mele şi fiilor mei şi o ultimă rugăminte tutulor să aibă grijă de soţia mea şi să o mângâie.

C. A. ROSETTI

Sub text era următoarea notiţă:

„Dacă Guvernul şi Camerele vor voi să-mi plătească datoriile sau să facă vreun dar soţiei mele, o rog să primească, căci calomnia nu va mai avea nici o putere, când nu voiu mai fi".

Dar în urma cererii doamnei Rosetti aceste rânduri au fost şterse.

Inainte de a muri cu câteva zile, simţind că moartea se apropie, C. A. Rosetti a trimis directorului Pinacotecei din Bucureşti, următoarea scrisoare:

Domnule director,

„Constantin Daniel Rosenthal a iubit România ca un adevărat român, şi şi-a jertfit chiar viaţa.

La 1848 a făcut o schiţă în care, cu câteva trăsături de penel, a reprezentat România dela 1848 oferind tutulor ramura de măslin.

In exil a făcut un tablou prin care reprezenta România la 13/25 Septembrie 1848 (batalionul pompierilor în contra turcilor) sub trăsăturile unei ţărance care salvează, în luptă drapelul naţionalităţei, al libertăţei şi al justiţiei.

Cât timp am trăit nu am avut puterea să mă despart de aceste tablouri.

Indeplinesc acum, prin soţia şi fiii mei, dorinţa ce mi-a exprimat prietenul meu Rosenthal, aceea de a le depune, în numele său, la Muzeul Naţional.

C. A. ROSETTI

Consiliul comunal întrunindu-se, a dat un vot pentru ridicarea statuei lui C. A. Rosetti pe una din pieţele Capitalei.

Inmormântarea lui C. A. Rosetti a pus întreaga Capitală în mişcare. Alergau oamenii ca să-i vază înmormântarea, iar prin mahalale marele eveniment al zilei era moartea lui *Ruset*. Astfel numeau oamenii din popor pe Rosetti.

La locuinţa defunctului din calea Dorobanţilor a fost un adevărat pelerinaj. Apoi lumea s'a prelungit pe trotuare până la Cimitirul Bellu.

Erau mulţi ţărani printre cari delegaţiuni ale colegiului al 3-lea de Argeş pe care Rosetti îl reprezinta în Cameră.

Publicul înşiruit pe strade a fost evaluat la 100.000 oameni iar în cortegiu au fost aproximativ 10.000.

Coşciugul a fost dat jos pe umerii lui Dumitru şi Ion Brătianu, Ion Ghica, Prinţul Dimitrie Ghica, Grigore Serurie şi alţii.

Două steaguri atrag privirile: unul foarte mare din mătase neagră, este steagul comercianţilor, celalt roşu al Cercului de studii sociale al partidului socialist pe care îl port eu.

In curte, chiar, sunt rostite cinci cuvântări: săteanul Mucenic Dinescu în numele plugarilor, Nicolae Ionescu în numele Adunărei deputaţilor, Nicolae Bordeanu directorul ziarului *Naţiunea* în numele presei. Dimitrie Giani în numele prietenilor lui Rosetti şi Dimitrie Tănăsescu in numele comercianţilor.

La ora 3 cortegiul porneşte în următoarea ordine: gimnaziul Cantemir, liceul Sf Sava, şcoala normală. şcoala pentru învăţătura poporului român, comercianţii Capitalei: ciasornicarii, deputaţiunea din Argeş, cofetarii, birtaşii, precupeţii, măcelarii, bărbierii, cizmarii, Cercul studiilor sociale, redacţia „Drepturile Omului" loja anarhistă „Mircea Rosetti", ambele cu coroane mari având panglici roşii, societatea tipografilor „Gutenberg", presa, toate societăţile şi grupurile cu steaguri şi coroane mari, trei care mari cu coroane trase de câte un cal alb şi înconjurate de ţărani, un preot de mir — popa Zăbavă —, carul mortuar înconjurat de lucrători tipografi.

După car membrii familiei: Vintilă şi Horia Rosetti, fiii defunctului, Mihail Cornea ginerele. Dimitrie Radu Rosetti (Max în pseudonimul din presă) nepot.

D-na Maria Rosetti soţia şi d-na Cornea fiica în trăsură cu Nicolae Fleva primarul Capitalei.

Cortegiul a trecut prin stradele Episcopiei, Victoriei, Bulevardul Academiei, Colţea, Doamnei (astăzi Paris), Calea Victoriei, Lipscani, Şelari, Rahovei şi 11 Iunie

In faţa redacţiei „Românului" din strada Doamnei, I. G. Bibicescu a rostit o cuvântare în numele redactorilor.

Toate felinarele, pe parcurs, erau aprinse şi cernite, toate casele au arborat drapele negre. Era o adevărată înmormântare naţională.

Am ajuns la cimitir şi iată-ne în faţa celei din urmă şi eterne locuinţe a lui C. A. Rosetti.

După cererea familiei sicriul a fost coborît de redactorii ziarului *„Drepturile Omului"*, de lucrătorii tipografi M Minovici vice preşedintele Societăţei Presei, Nicolae Romanescu din Craiova, advocatul Constantin Leca, Grigore Dianu redactor la „Românul" şi alţii

Corpul lui Rosetti a fost învelit în două exemplare din „Românul" tipărite pe mătase albă şi deasupra o cunună alcătuită din condeie de fer aurit.

Apoi bulgării de pământ încep să cadă huruind sinistru . .

deasupra aceluia care — după cum a spus Bibicescu în cuvântarea sa: „Deşi mort, va fi nemuritor".

* * *

La 13 Mai vine ştirea telegrafică, care anunţă moartea la Paris a marelui Victor Hugo.

* * *

— La Teatrul Naţional se face întâia încercare cu luminatul electric dar încercarea nu izbuteşte. Teatrul rămâne, şi mai departe, luminat cu gaz.

* * *

— Moartea lui C. A Rosetti este, parcă, un imbold pentru diferitele partide din opoziţie ca să se unească într'o acţiune politică împotriva guvernului.

Rosetti murise amărît împotriva lui Ion Brătianu. Două zile înainte de a muri, simţindu-şi sfârşitul aproape, a chemat pe câţiva bătrâni amici cărora să le încredinţeze cele din urmă dorinţe şi să-i roage a-i îngriji de familie şi interese. Aceştia erau: Dumitru Brătianu, Prinţul Dimitrie Ghica, Ion Ghica, Dimitrie Giani. Pe Ion Brătianu nu l-a chemat.

Constantin Boerescu şi Gheorghe Mârzescu iau iniţiativa întrunirei şefilor opozanţi şi, din ceasul acesta se fac sforţări mari spre a se găsi terenul pe care să se poată întâlni opozanţii de toate nuanţele.

— Dar vine vara cu vacanţele, cu tropicele, cu Parisul, cu Ostenda, cu toate vilegiaturile, iar bunii noştri boeri, conform şi mai bunului lor obiceiu, aleargă în locurile răcoroase şi plăcute, ştiind că acasă este cine să muncească pentru ei în arşiţa soarelui. Iar cât despre politică... se va vedea la toamnă.

In timpul acestei vacanţe chestia evree iarăşi este exploatată de ziarele evreieşti din străinătate. Pe tema persecuţiilor religioase se strică multă cerneală şi se agită iarăşi lumea.

Dar ziarele din Bucureşti dovedesc cu cifre, cât de persecutaţi sunt evreii Numai în timp de 6 ani de când au fost împământeniţi ei au intrat în stăpânirea a unora dintre cele mai mari şi frumoase moşii, mai cu seamă în Moldova. Negreşit preţul pământului se urcă dar nu e mai puţin adevărat că, dacă lucrurile au să meargă tot pe calea aceasta, dacă nu va mijloci o reformă socială însemnată, în o sută de ani tot pământul României va deveni proprietate evreiască.

Iată numai o neinsemnată parte a moşiilor trecute în mâna bancherilor evrei dela 1879 la 1885.

Bancherul *Michel Daniel* a cumpărat:

1) *Ienăşenii* a familiei Balş 1000 fălci cu 12.000 galbeni.
2) *Ţibăranii* a familiei Sturza 3000 fălci cu 40.000 galbeni.
3) *Buzoeu* a lui Mateiu Ganea 1 300 fălci cu 28.000 galbeni.
4) *Badenic* a familiei Balş 3800 fălci cu 95.000 galbeni.

Bancherul *Meyerhoffer*:

1) *Lespezii de Siret* a familiei Bosie 2500 fălci 65 000 galbeni

2) *Cruceştii şi Făcăşenii.*

3) *Habaseştii* a lui Jage Rober 4500 fălci.

Bancherii *fraţii Weissengrün.*

1) *Tăculă* a familiei Sturza 2000 fălci 40.000 galbeni.

2) *Ţigănaş* a familiei Carp 2200 fălci 40.000 galbeni.

3) *Bogdăneşti* a familiei Bogdan, 2500 fălci 500.000 lei.

4) *Văţcanii* 5) *Ghirdoveşti*, 6) *Talpa* a familiei Urinovsky, 12.000 galbeni.

7) *Buhaia* 8) *Pescarii* 2200 fălci 10 000 galbeni.

8) *Soldăneştii* a familiei Florescu 5800 fălci, 22.000 galbeni.

Bancherul *Theiler.*

1) *Moineşti* cu izvoare de petrol a familiei Mavrocordat 1500 fălci, 40.000 galbeni.

2) *Solonţii* cu izvoare de petrol a fostului prinţ al Moldovei Ion Sandu Sturza, 3000 fălci 600.000 lei.

Bancherul *Costiner.*

1) *Bălăşenii* a lui Ciolac Lăţescu 870 fălci, 300.000 lei.

Bancherul *Michel Juster.*

1) *Căneştii* a lui M. Gane 1000 fălci 22.000 galbeni.

Mendel Rosner.

1 *Sascutul* de mai multe mii fălci.

Un alt evreu, al cărui nume ne scapă. a cumpărat moşia Parincea iarăşi de mai multe mii fălci, cu târg, cu biserică etc., etc.

* * *

— Pe la sfârşitul lunei August o ştire menită să stârnească o mare agitaţiune în ţară este transmisă telegrafic de la Budapesta: poliţia din Karansebeş a descoperit nişte manifeste anti-ungureşti care au fost expediate din Bucureşti de către *Iredenta Română.*

Aceste manifeste tipărite cu litere roşii au fost expediate cu poşta în Ungaria, o parte din ele au rămas în ţară, unde au fost tipărite, spre a fi trimise treptat în Ardeal şi în Banat.

Manifestul erea semnat:

„Comitetul de iniţiativă al Iredentei Române: Al. Ciurcu".

Manifestul chema pe Români la luptă.

„Să se desfăşoare pretutindeni drapelul Iredentei Române".

Vae Victis !..."

La Bucureşti începe agitaţia. Un student ardelean inimos Gheorghe Ocăşeanu mă întâlneşte, îmi spune că e înştiinţat că, dintr'un ceas în altul, va fi arestat şi-mi cere să primesc la mine stocul de manifeste ale Iredentei. Negreşit primesc. Aştept să se însereze. Când ziua a dispărut cu totul merg la Ocăsanu, luăm fiecare sub braţ teancurile de manifeste şi le aducem la locuinţa mea în str. *Renaşterii* nr. 5, unde ţi-

neam cu chirie o cameră mobilată. Manifestele au stat sub patul meu vreme îndelungată iar poliţiştii, care le-au căutat în tot Bucureştiul, n'au ştiut niciodată că sunt atât de aproape de mâna lor.

Dar ziarul *L'Indépendance Roumaine*, al cărui director şi proprietar este Alexandru Ciurcu dimpreună cu tatăl său Nicolae, urmează campania antiungurească pe această chestiune. Bineînţeles Pesta protestează vehement la Bucureşti şi cere guvernului Brătianu să stârpească cuibul iredentist din România. După două zile guvernul decretează expulzarea lui Nicolae şi Alexandru Ciurcu şi a studenţilor George Secăşanu, George Ocăşeanu, I. Droc Bănciulescu şi I. Corneanu toţi Români transilvăneni.

Vestea expulzărei se răspândeşte ca fulgerul şi toată opoziţia e în picioare.

Presa protestează cea d'întâi.

O întrunire s'a ţinut la redacţia *Românului* convocată urgent de Vintilă Rosetti, în urma căreia s'a votat următoarea protestare:

„Protestăm în contra expulzărei d-lor Nicolae Ciurcu, Alexandru Ciurcu, George Secăşanu, George Ocăşanu, I. Droc Bănciulescu şi I. Corneanu, Români din Transilvania.

4/16 Septembrie 1885.

Românul, Naţiunea, România, Drepturile Omului, Războiul Weiss, Curierul Financiar, L'Independance Roumaine".

Ziarele guvernamentale şi nici ziarul junimiştilor *România Liberă* n'au participat la protestare.

Dumitru Brătianu, fratele primului-ministru, a trimis d-lor Ciurcu următoarea scrisoare:

Domnilor Nic. şi Al. Ciurcu.

Primiţi, vă rog, expresiunea viei mele dureri. Toţi românii au primit în persoana dumneavoastră, o lovitură cruntă care-i acopere de ruşine. Vă urez călătorie bună şi reîntoarcere repede în ţară.

D. Brătianu

Decretul de expulzare fusese precedat de largi cercetări poliţieneşti, fiindcă legaţia Austro-Ungară din Bucureşti era stăruitoare şi cerea guvernului Brătianu să ia măsuri drastice.

La 20 August Secăşanu şi Ocaşanu au fost chemaţi de către prefectul poliţiei care i-a mustrat sever. La 31 August inspectorul de poliţie Iepureanu şi căpitanul Stănciulescu, comandantul jandarmilor pedeştri, sosiră la 7 dimineaţa la domiciliul lui Ocaşanu şi-i făcură o amănunţită perchiziţie. Au căutat manifestele. Însă manifestele erau din ajun sub patul meu.

Perchiziţii la fel au fost făcute la Secaşanu şi la Droc Bănciulescu.

La redacţiunea *Românului* a venit multă lume să protes-

teze, lume înăuntru în toate saloanele, lume pe stradă iar poliţia era, fireşte, foarte bine reprezentată peste tot. După ce au vorbit Petre Grădişteanu, Dimitrie Giani, Gheorghe Paladi, Bonifaciu Florescu, toţi liberali în opoziţie cu guvernul, lumea s'a împrăştiat dându-şi întâlnire pentru a doua zi seara la sala Joje din strada Regală unde a fost convocată o întrunire de protestare.

La epoca de care mă ocup nu era încă destul public pentru ca să umple o mare sală de întrunire; masele nu erau chemate la viaţa publică, votul universal nu venise încă, de aceea, chiar pe o chestie foarte populară, d'abia dacă se putea găsi lume pentru o sală mai mică.

Chiar în seara când ne-am întrunit la redacţia *Românului* a venit ştirea că Ciurcu, tatăl şi fiul, au vândut ziarul *L'Indépendance Roumaine* lui George Em. Lahovari, membru al elitei conservatoare, ucis mai târziu în duel de către Nicolae Filipescu.

A doua zi s'a ţinut în sala Joje întrunirea de protestare în faţa unui public agitat. Pe strada Regală lumea fora dar şi poliţia. Pe trotuarele din faţa sălei publicul se îngrămădise şi aştepta înfrigurat desfăşurarea evenimentelor. Preşedinte al întrunirei a fost aclamat Dimitrie Giani; au vorbit Petre Gradişteanu, Gheorghe Paladi şi Ion Lahovary.

A doua zi în Gara de Nord s'au petrecut scene neuitate de entuziasm, plecau surghiuniţii, dar tot în seara aceea plecau şi studenţii universitari la Congresul studenţesc din Brăila. S'au rostit cuvântări patriotice, tinerii s'au îmbrăţişat. Ziarul *Drepturile Omului* descrie astfel tot ce s'a petrecut

„Când clopotul sună pentru a treia oară plecarea, cei trei expulzaţi cari plecau în acea seară, Secăşanu, Ocăşanu şi Droc Bănciulescu erau trecuţi din braţe în braţe îmbrăţişaţi şi sărutaţi.

Droc Bănciulescu era atât de emoţionat în cât, când să se urce în tren, se aruncă jos la pământ şi-l sărută strigând: *Trăiască România!*

Trenul pleacă în mijlocul strigătelor generale: Ura! Să trăiţi! Să veniţi sănătoşi!

Toată lumea e electrizată!... Ochii sunt umezi!... Şi cât mai vedem trenul batistele fluturà din amândouă părţile şi uralele nu mai contenesc".

Clipă de mare emoţie şi de sfântă însufleţire!... Cine ar fi îndrăznit atunci să creadă că România Mare e atât de aproape?!...

Ciurcu tatăl şi fiul precum şi cel d'al şaselea expulzat Corneanu au trecut pe la Giurgiu la Rusciuk.

— Pe când aceste evenimente se petreceau în România o telegramă anunţă o veste menită să mărească fierberea din Bucureşti: Bulgarii, împotriva tractatului din Berlin, au proclamat unirea Rumeliei cu Bulgaria.

Bine înțeles că la Constantinopole și la Belgrad, mai ales, știrea a produs o foarte neplăcută surprindere.

Regele Carol, care se afla la băi, este chemat imediat în țară iar guvernul ia oare care măsuri militare spre a face față evenimentelor.

Toate silințele diplomației de a menține pacea rămân zadarnice, așa că în ziua de 12 Octombrie armata sârbă trece granița bulgară pe la Klisura.

* * *

— Războiul sârbo-bulgar începe, dar în România mai este încă o agitațiune în curs.

Un cunoscut propagandist evreu Armand Levy venise în țară spre a organiza congregațiile evreești. In țară venirea sa a pricinuit enervare.

Armand Lévy, fiind un vechiu amic al lui C. A. Rosetti, a tras în gazdă în casa acestuia de cum a sosit în București. Dar C. A. Rosetti murise. Totuși, întemeiat, pe vechile relațiuni dela Paris, omul se instalează ca la el acasă.

Acțiunea lui Armand Lévy provoacă, însă, și mari nemulțumiri printre evrei: tinerii și săracii de o parte, bogații de alta. Armand Lévy lucrând în înțelegere cu evreii bogați răscoală împotriva lui pe săraci. Intr'o seară, eșind dela o întrunire intimă, propagandistul evreu este lovit de un alt evreu.

Agitația luând proporții mari, Guvernul, în luna lui Octombrie expulzează din țară pe următorii: doctorul Gaster doctor în filosofie, mai târziu după expulzare ajuns mare rabin la Londra, dr. Svarțfeld directorul ziarului *Fraternitatea*, dr. Brociner redactor șef al ziarului *Bukarester Tagblatt*, dr. Hans Kraus redactor șef al ziarului *Bukarest Freie Presse*, Bettelhein redactor la *Bukarester Tagblatt*, Rosenfeld, colaborator la *Vocea Dreptăței*, Iulius Schein redactor la *Bukarester Freie Presse*, Michel Asziel redactor șef al ziarului *Hajoetz*, Auerbach proprietar al ziarului *Fraternitatea*.

Apoi au mai fost expulzați: I. Scor, Ioseph Schwartz, T. Rubin și Armand Lévy.

Dar mulți dintre acești expulzați au rămas în țară căci li s'au revocat decretele de expulzare, unii fiindcă aveau protectori puternici, alții pentru că și-au luat angajamentul să apere guvernul în ziarele germane ce apăreau în București.

Rosenfeld, unul dintre expulzați, era cotar de buți de felul său, de aceea purta și supranumele de Rozenefld-Cotaru. Prin anul 1919 m'am dus să fac cura de apă de Vichy iar un medic din Paris mi-a recomandat pentru localitate pe doctorul Charles Cotar. Cine este acest doctor Charles Cotar? Nu este altul decât fiul lui Rozenfeld Cotaru. Când tatăl său a fost expulzat din țară Charles Cotar nu putea să aibă mai mult de 9—11 ani. In Franța n'a voit să se știe că este evreu, cu acest înte-

les a părăsit numele de Rozenfeld şi a păstrat adaosul „Cotarul" pe care l-a transformat în franţuzescul „Cotar".

* * *

— Acum câteva cuvinte despre teatru.

Iancu Caragiale îşi făcuse o bună reputaţiune cu cele două piese: *Noaptea Furtunoasă* şi *Scrisoarea Perdută*. Era cum se zice, un autor la moda. El venea în epoca când Alexandri strălucea cu „Fântâna Blanduziei" şi cu „Ovidiu", când Grigore Manolescu era sărbatorit în „Hamlet", când Ştefan Iulian era copilul rasfaţat al publicului.

Iulian, actor de mare rasă, de şi nu trecuse nici măcar clasele Conservatorului din Bucureşti, avusese creaţiuni, una mai strălucită decât alta, în Chir Zufiaridis imitând de minune pe grec, în comedia „Mincinosul", unde imita cu mult succes pe italian, în operetele „Voevodul Ţiganilor", „Mascota". „Bocacio", etc. Apoi în comediile lui Caragiale, jucând rolul Ipistatului din *Noaptea Furtunoasă* şi rolul poliţaiului din *„Scrisoarea Pierdută"*. Pe Iulian, mai ales, se întemeia Caragiale când îşi scria piesele.

După cele două mari izbânzi Caragiale mai scrise o a treia comedie de moravuri, *D'ale Carnavalului*, pe care comitetul teatral o premie cu câteva mii de lei. Insa premiul se dedea autorului, nu piesei. Piesa era cu totul inferioară celor două înaintaşe.

In reprzentaţie piesa, nu numai căzu ,dar fu şi fluerată

In *Drepturile Omului* am scris o scurtă critică în care am spus adevăruri neplăcute asupra piesei, iar Caragiale îmi purtă multă vreme pică atribuindu-mi pe nedrept, şi paternitatea fluerăturilor. Adevărul era altul, acel care flucrase era Dimitrie Racoviţă criticul teatral al ziarului *România Liberă* care semna *Sphinx*. Şi alături de el au mai fluerat câţiva.

D'ale Carnavalului a părăsit repede scena spre a nu se mai reîntoarce.

Dar înfrângerea cea mai mare era a comitetului teatral care alesese, spre a o premia, cea mai slabă lucrare a maestrului.

* * *

— Se discuta mai de mult dacă pe scena Teatrului Naţional se cuvine ori nu se cuvine să se reprezinte opereta. Părerile erau împărţite. Erau partizanii rolului educator al teatrului, partizanii teatrului-şcoală şi erau şi ceilalţi: partizanii teatrului-petrecere. Dar la urmă a biruit părerea acelora cari au susţinut cum că, or care ar fi neajunsul moral, de vreme ce opereta ar putea atrage publicul, şi ar aduce bani la casă, să se joace opereta.

La 3 Octombrie se da întâia reprezentaţie cu „Girofle Girofla" operetă franceză tradusă de colonelul Bengescu. Dar succesul nul.

Doamna Odeseanca, o evreică cu timbru plăcut dar gre-

oaie şi fără joc de scenă, nu putu mişca publicul. Ştefan Iulian, plin de talent şi de vervă, nu învăţase rolul, St. Mateescu de obiceiu actor cu succes, de data aceasta fu mai pe jos de orice critică. Singură Ana Dănescu, a fost în rol şi a jucat în nota operetei.

Critica constată, că actorii români nu ştiu juca Opereta franceză, pentru care se cer aptitudini speciale de rasă.

Face bună impresiune tenorul I. Băjenaru care, însă şi el, e sfiicios pe scenă şi fără mişcare.

Opereta franceză, dar, nu are pe scena Teatrului Naţional şi jucată de actori români, acelaşi succes ca şi operetele germane, *Voevodul Ţiganilor* de exemplu.

* * *

Dar dacă opereta se prezintă în condiţiuni mediocre, publicul ca şi critica fură mulţumiţi de Opera română care a debutat foarte satisfăcător cu *Lucia de Lamermoor.*

Sâmbătă la 28 Septembrie s'a deschis stagiunea Operei Române în sala Teatrului Naţional cu *Lucia de Lamermoor.*

Distribuţia era următoarea:

Lord Henri Asthan,		Const. Caireni
Lucia sora sa,	D-şoara	Carlota Leria
Sir Edgard de Rawensood,		I. Dumitrescu
Lord Artur Bukow,		D. S. Raşianu
Raymont Bidebent,		D. Teodorescu
Aisa,	D-na	V. Almăgeanu
Normano,		I. Băjenaru

Această reprezentaţie a fost o plăcută surprindere pentru toată lumea; nu erau decât laude şi aprobări din toate părţile.

In *L'Independance Roumaine* Grigore Ventura (Arutnev) a scris:

„Deschiderea Teatrului Naţional a fost însemnată anul acesta printr'un eveniment care va face epocă în Istoria dezvoltărei artelor în ţara noastră. Pentru întâia oară s'a auzit o Operă cântată în limba română de către actori români.

D-na Carlotta Leria a ţinut rolul Luciei. cu multă ştiinţă muzicală şi joc de scenă. Baritonul Cairetti, în ciuda vocei sale cam surdă câte o dată, are un timbru foarte plăcut şi o rară căldură comunicativă. Tenorul Ion Dumitrescu — (destinat a deveni o mare celebritate europeană N. A.) — a uimit cu puterea vocei şi cu *ut diezurile* date.

Orchestra, magistral condusă de un român. d. Ştefănescu. Acesta a fost de două ori chemat de public, deşi îi lipseau două instrumente importante".

Ceeace a impresionat mai ales a fost corectitudinea execuţiei, şcoala bună la care erau pregătiţi cântăreţii noştri. Criticii au spus, cu drept cuvânt a doua zi, cum că trupa a bine meritat dela public care a apreciat ruperea cu tradiţia cântăreţilor italieni, obicinuiţi cu efectele mari de voce, cu exageraţiile, cu melodrama în acţiune.

* * *

La Teatrul *Dacia* juca trupa Fani Tardini-Vlădicescu care atrăgea un public destul de numeros. cu talentul şi jocul conştiincios al protagoniştilor

La sala *„Orfeu“* artistul I. D. Ionescu stetea în capul unei trupe de varietaţi unde cantoneta şi cupletul de actualitate ţineau locul principal.

La sala *Bosel* juca o trupă de operetă germană.

Cinematograful nu apăruse încă dar Bucureştiul avea 4 teatre.

* * *

La Teatrul Naţional colonelul Bengescu-Dabija citeşte în faţa comitetului teatral capod'opera sa „Pygmalion“ căreia îi se face o primire entusiastă. Toată critica laudă cu mari elogii, noua lucrare.

La reprezentaţie autorul a fost ovaţionat.

* * *

La jumătatea lui Octombrie se joacă la Teatrul Naţional cu montare neobicinuită până atunci. cu piese şi decoruri aduse din streinătate *„Ioana d'Arc“*, dramă în 5 acte de Schiller. tradusă în versuri de d-nii C. şi Iacob Negruţi.

Rolul Ioanei d'Arc. era ţinut de Aristiţa Romanescu, al lui Carol VII de Grigore Manolescu. Regina Isabean, d-şoara Fanşeta Vermont. mai târziu d-na Grigore Ventura, Filip cel bun, Iancu Petrescu, Dunois C. Notara.

* * *

In sala Bosel trupa de operetă germană a fost înlocuită de o trupă de operetă franceză, sub direcţiunea d-lor Claudius şi Landré.

* * *

— Acum viaţa politică absoarbe aproape totul în România.

Apropiindu-se sesiunea parlamentară liberalii de toate nuanţele din opoziţie se întrunesc şi-şi aleg un comitet însărcinat să dea o direcţiune unitară. acţiunei în contra guvernului.

Sunt aleşi în acest comitet: Dumitrie Brătianu. Mihail Cogălniceanu, Gheorghe Mârzescu, Ion Docan. D. Giani, general Haralambie, Petre Grădisteanu. Petre Cernătescu. Gr. Cozadin, Pană Buescu şi Gheorghe Paladi. Acest comitet are însărcinarea de a se pune în legătură cu comitetul partidului liberal-conservator spre a stabili o înţelegere.

* * *

— Sub titulatura „Partidul liberal naţional“ liberalii din opoziţie de sub şefia lui Dumitru Brătianu, ţin o întrunire publică în sala hotelul Manu. astăzi hotel High-Life în faţa Ateneului. Cu acest prilej Mihail Cogălniceanu a rostit un

mare discurs în care a spus vorbele citate de atâtea ori: „De azi înainte nu mai am nimic de comun cu Ion Brătianu şi doresc ca, după moarte, nici oasele mele să nu stea alături de ale lui".

Dar n'a trecut mult şi Mihail Cogălniceanu şi-a uitat jurământul.

Impăcându-se cu Ion Brătianu, a rostit într'o zi la Cameră o cuvântare plăcută acestuia. Dar o voce din rândurile opoziţiei răsună:

— Ce facem cu casele?

Se spunea că Cogălniceanu ar fi răspuns în surdină:

— Oasele să le bagi...

— In timpul acesta războiul sârbo-bulgar urmează şi preocupă mult opinia publică generală şi foarte mult sferele politice din Bucureşti.

Sîrbii trec graniţa şi împing pe Bulgari pe toată linia, victoria Sîrbilor pare sigură, regeleMilan vrea să intre în Sofia spre a dicta pacea şi a zădărnici astfel crearea unei Bulgarii Mari prin încorporarea Rumeliei. Dar soarta armelor vrea altceva Sîrbii sunt bătuţi la Slivniţa de armatele bulgaro-rumeliote.

Infrângerea Sârbilor a fost datorită mai ales incapacităţei comandamentului cât şi comandantului armatei Dunărene care a stat în inacţiune în loc să alerge la Slivniţa.

Bulgarii, victorioşi, înaintează acum pe toată linia. Bat pe Sârbi la Pirot, bat pe Sârbi la Vidin şi intră în Serbia. Insă, în urma ameninţării Austriei că, dacă Bulgarii vor mai înainta, trupele Austriace vor intra în Serbia în ajutorul trupelor sârbe, prinţul Alexandru de Batenberg ordonă încetarea înaintărei şi începerea tratativelor de pace.

* * *

— Opoziţiunea în contra guvernului Ion Brătianu hotăreşte, în sfârşit să se unească şi să dea lupta decizivă în potriva cabinetului.

George Panu, care dirija ziarul *Lupta* la Iaşi, scrie articole foarte gustate la Bucureşti. In acelaş timp George Lahovari, noul proprietar şi director al ziarului *L'Indépendance Roumaine* îi propune să colaboreze la foaia sa. Articolele lui Pann apar în foaia franceză dar nu au, nici pe departe, savoarea articolelor din *Lupta.* In ziarul francez Pann scrie, în contra obiceiului său, articole lungi de câte 3 coloane şi mai mult, limba franceză nu o poate mânui cu virtuozitatea cu care mânue pe cea română. De aceea colaborarea lui Pann la ziarul d-lui Lahovary n'a durat prea mult.

* * *

Intâiul pas pentru unirea forţelor opoziţioniste este făcut. Partidul lui Dumitru Brătianu şi partidul liberal-

conservator cad de acord şi publică programul coaliţiunei pentru răsturnare, cele două partide sunt reprezentate prin două comitete: unul compus din Dumitru Brătianu, Mihail Cogalniceanu şi general Haralambie. Celălalt prin Lascar Catargiu George Vernescu şi general Ion Em. Florescu.

* * *

— Generalul belgian Brialmont a venit în Bucureşti ca să inspecteze lucrările fortificaţiilor. In acelaşi timp în luna Decembrie se fac încercari de tragere asupra cupolelor de oţel turnate de uzinele străine.

Pe o zăpadă de un metru, în calitate de redactor la *Românul*, iată-mă afară la câmpul de tragere. O baracă de scânduri a fost construită iar înăuntru se servesc băuturi calde fiindcă gerul e simţitor. Regele e de faţă. Sunt instalate două cupole, una de fabricaţie germană şi alta de fabricaţie franceză. Mulţi ofiţeri de artilerie sunt de faţă.

Francezii, cari au adus cupolele, s'au oferit să intre în cupola lor în timpul tragerei asupra ei cu tunuri de 150, dar Germanii n'au vrut să intre în cupola de fabricaţie germană.

Tragerile au urmat mai multe zile în şir iar rezultatul a fost că, pe când cupola franceză a rezistat tutulor experienţelor, cupola germană s'a dizlocat, s'a desfăcut şi a pleznit sub cele 30 lovituri convenite ale tunurilor de 150 atât Krupp cât şi de Bange.

* * *

— Cu cât intrăm în toamnă cu atât se înteţeşte agitaţia politică. La 16 Noembrie apare ziarul *Epoca* sub direcţiunea nominală a lui Grigore Păucescu având ca prim redactor pe Barbu Delavrancea însă de fapt adevăratul conducător şi sufletul ziarului este Nicu Filipescu proprietarul foaiei. Grigore Păucescu, ca şi Barbu Delavrancea nu ereau puşi în capul ziarului de cât firme. In comitetul de redacţie sunt afişaţi Alecu A. Balş, C. G. Costa-Foru, A. Chiriac, N. Filipescu, Lt. Gane, Leon Ghica, Gr. Goilav, I. N. Iancovescu, Ioan Manolake Costache Epureanu, Ioan Miclescu, Ioan Mavrocordat, Const. P. Olănescu, C. Filipescu, Pană Mihail Pencovici, Dimitrie C. Popescu, Nicolae Popescu (Ploeşti), Al. I. Ulubeanu, Al. Vlăhuţă, Zaharia Chiriac (Focşani), Ion Dumitriu (Giurgiu).

Apariţia acestui ziar schimbă, de o dată, atmosfera politică în Bucureşti şi în ţară.

Epoca devine, în scurt timp, ziarul politic cel mai citit. Pe lângă atâtea condee de valoare ziarul avea vervă, era bine informat politiceşte, Nicolae Filipescu însuşi făcea reportagiul politic, cu încetul toţi nemulţumiţii se grupau în jurul acestui ziar. Apoi ziarul ia tonul foarte violent care destăinuia temperamentul neastâmpărat al patronului.

Fireşte violenţa din presă trecu în parlament şi afară, aşa în cat văzurăm chiar oameni foarte liniştiţi că sunt luaţi de vârtej.

De exemplu, în urma unei polemici foarte dârze, Titu Maiorescu şi Eugeniu Stătescu, au o întâlnire cu pistolul.

Câteva săptămâni mai târziu un alt duel. Barbu Delavrancea de la *Epoca* şi Alexandru Djuvara redactorul şef al ziarului liberal *L'Etoile Roumaine*, în urma unor repetate atacuri violente, au întâlnire cu spada.

După câteva reprize, Alexandru Djuvara refuză să se mai bată declarând că este obosit. Şi duelul se opreşte aci.

Faptul produce vâlvă şi provoacă noui polemici fiind că erea fără precedent. S'au văzut destui oameni refuzând să iasă pe teren şi nevoind să recunoască sancţiunea duelului, însă era cu totul nou cazul omului, care, odată angajat în luptă, să declare că, fiind obosit, nu se mai poate bate.

* * *

— Dacă opoziţia devenia din zi în zi tot mai violentă, nici în partidul de la guvern nu erea linişte şi unitate de vederi; Ion Brătianu era silit să procedeze neîncetat la remanierea cabinetului spre a zădărnici nemulţumirile care năşteau zilnic Ultima remaniere la sfârşitul anului 1885 e următoarea: Ion Brătianu internele, M. Ferikide externele, Eugen Stătescu justiţia, C. Nacu finanţele, Radu Mihai lucrările Publice generalul Fălcoianu războiul, Anastase Stolojan agricultura, D. Sturza instrucţia.

* * *

— Pentru a descreţi frunţile încreţite în luptele politice, pe scena Teatrului Naţional apare una din cele mai mari primadone ale epocei, cântăreaţa italiană Adelina Patti. Patti cântă în Traviata şi Lucia cu trupa română.

Diva a rămas încântată de cântecul şi vocea lui Gabrielescu şi ea l'a îndemnat să plece în streinătate spre a se perfecţiona.

ANUL 1886

— Anul 1886 începe cu o ştire dureroasă pentru toţi Românii: d-rul Alexandru Marcovici, medicul fruntaş al ţării, diagnosticianul fără pereche, moare în puterea vârstei la 50 de ani. Un ulcer cu caracter specfic l-a secerat.

Defunctul era una din luminile strălucitoare ale medicinei în România, în acelaş timp era o inimă generoasă şi un dezinteresat parctician Câte anecdote şi istorioare au rămas asupra lui?

Iată una caracteristică Un cârciumar de pe la Obor cade rău bolnav Marcovici îl caută şi-l vindecă. Dar fiindcă acest cârciumar îi furnisase de multe ori vinuri excelente, nu primeşte plata vizitelor.

Cârciumarul, însă, era nemângâiat; cu orice preț voia să-și plătească datoria. După doi sau trei ani, doctorul Marcovici aduse câțiva stânjeni de lemne în curte și aștepta să treacă tăetorii spre a le tăia. In adevăr iată că apare într'o dimineață un om cam bătrân înarmat cu un ferăstrău, un topor și o capră. Omul vine, începe lucrul, taie toate lemnele, apoi se prezintă la doctor ca să fie plătit. Dar cere un preț sub valoare, un preț cu totul de nimic. Doctorul mirat întreabă dacă nu cumva omul se înșală, dar falsul tăetor se demască: El era cârciumarul care se deghizase în tăetor spre a putea răsplăti serviciile doctorului care-l scăpase dela moarte.

O altă anecdotă e încă și mai picantă. Doctorul Marcovici era medicul palatului și, în acelaș timp, avea slăbiciune pentru Regina Elisabeta pe când era încă Doamnă. Intr'o zi, vizitând pe Doamna care era suferindă, și-a permis o oarecare îndrăsneață care i-a atras imediat îndepărtarea dela Curte.

Inainte de a muri un medic veni să-l vadă, însă Marcovici nu mai vedea. Intrebând de numele celui care-i vorbea și aflând că e doctorul B., îi spuse: „Aflu că vrei să te prezinți în alegeri, rău faci. Ascultă-mă pe mine, lasă dracului politica și ocupăte de medicină".

Peste o oră și jumătate Marcovici trecuse hotarul vieții.

Autopsia i-a fost făcută de doctorii Demetrescu Severeanu, Paul Petrini și Leonte. Iată rezultatul:

Creerul intact, normal, bine conformat cântărea 1500 gr., la partea occipitală prezintă o depresiune produsă de o conformațiune specială a osului corespondent, cu alte cuvinte un frumos și mare creer. Stomacul, puțin dilatat, avea la partea intestinului subțire numit duodenum un ulcer rotund de mărimea unei piese de 2 lei, ulcerul rosese partea intestinului și o parte din glanda pancreas, constituind astfel o cavernă de aproape un centimetru și jumătate adâncime; prin urmare hemoragia care a cauzat moartea regretatului doctor Marcovici a trebuit să fie produsă de ulcerația pereților unei artere, probabil artera pancreatică-duodenală.

Doctorul Marcovici era senator liberal.

— Pe la sfârșitul lui Ianuarie se întrunesc la București plenipotențiarii Turci, Sârbi și Bulgari, spre a realiza pacea în urma războiului sârbo-bulgar.

Delegații celor trei state erau: Din partea Turciei, Madgib-pașa, din partea Serbiei, d. Mijatovici, din partea Bulgariei d. Gueșof.

Pentru ținerea ședințelor conferinței, guvernul a pus la dispoziția delegaților un apartament în localul ministerului de finanțe, pe care l-a mobilat din nou.

Dar delegații, odată sosiți la București, departe de a începe imediat lucrările, pierd mult timp în pertractări și intrigi diplomatice. Rezultatul conferinței va veni mai târziu.

— Marți 4 Februarie se reprezintă pentru întâia oară pe scena Teatrului Național, drama originală în 4 acte a lui G.

Bengescu-Dabija, *Pygmalion.* Distribuţia a fost următoarea;
Pygmalion, C. Nottara.
Phadael, Grigore Manolescu.
Daleagor, Alexandrescu.
Narbal, I. Petrescu.
Hamilcar, Ionescu.
Malachon, Costescu.
Ioazar, Lugoşanu.
Giscon, T. Petrescu.
Tyrphon, Papadopolu.
Topha, D-na A. Manolescu.
Astarhea, d-na Amelia Nottara.
Benaida, d-na Alexandrescu.

Succesul acestei piese a fost foarte mare

— Duminică, la 9 Feberuarie s'a inaugurat localul băilor Eforiei de pe Bulevardul Elisabeta cât şi sala de serbări.

La 1886 actuala sală de baluri era alta, lojile de sus existau dar nu erau eşite cum sunt astăzi, iar sub parchet era bazinul unde se scălda lumea vara. Iarna, se aşeza parchetul deasupra.

Inaugurarea s'a făcut cu mare pompă şi a fost prezidată de prinţul Dimitrie Ghica, primul Efor al Eforiei spitalelor Civile. A asistat toată aristocraţia bucureşteană.

Din anul acesta sala a fost dată pentru balurile mascate publice; o lume imensă umplea această vastă încăpere, dar gustul publicului era altul; după doi ani lumea a părăsit sala băilor Eforiei şi s'a întors iarăş la sălile cele mici: Bossel, Dacia, etc.

— Opoziţia coalizată de astă dată, dă semnalul luptei de răsturnare împotriva cabinetului Brătianu. In ziua de 22 Februarie o întrunire publică a coaliţiei se ţine la sala Jojé din strada Regală şi e prezidată de Dumitru Brătianu.

De acum nota agresivă creşte din ceas în ceas.

Dumitru Brătianu a spus, adresându-se către conservatorii cu care s'a coalizat: „Dumneavoasră, domnilor, nu sunteţi loviţi decât în drepturile d-voastră de cetăţeni, pe când noi suntem loviţi în cnoarea noastrtă de liberali".

— După o lună dela întrunire, conferinta delegaţilor turco-sârbo-bulgari îşi închee lucrările; ca toate conferinţele şi aceasta a dat rezultate care n'au mulţumit pe deplin pe nici unul din deliberanţi.

Totuş, în cele din urmă, după lungi deliberări şi neîncetate întreruperi a tratativelor, se iscăleşte un tratat de pace cu un articol unic.

— In politica dinăuntru blocul opoziţionist nelinişteşte pe Ion Brătianu. Deşi junimiştii nu s'au asociat blocului, totuşi în parlament şi în *România Liberă*, care este ziarul lor, fac opoziţie.

Un incident parlamentar aduce nelinistea şi în partidul dela putere. Generalul Leca, preşedintele Camerei, şi şeful

unui mare grup de moldoveni, combate o convențiune încheată de guvern cu Banca Națională. Peste câteva zile la Senat, Ion Brătianu susține un proect de lege pe care îl combate Beizadea Mitică președintele Senatului, iar Senatul votează cu președintele.

Bineînțeles guvernul nu a căzut, dar Ion Brătianu simte că începe să aibă prea mulți dușmani și rivali. Apoi, uitându-se în jurul său vede deodată golul, toți vechii lui tovarăși de luptă din tinerețe nu mai sunt. Goleștii au murit, C. A. Rosetti a murit după ce l-a părăsit, fratele său Dumitru l-a părăsit. Și aproape toată vechea gardă liberală a dispărut sau a întors armele în contra lui. Atunci se gândește că trebue readuși înapoi cât mai mulți dintre liberalii cari-l combat.

Generalul Haralambie este ales la Colegiul I senatorial din Dolj cu toleranța guvernului, Dimitrie Giani se retrage din coaliție, *Românul* și directorul său Vintilă Rosetti acuză coaliția pentrucă la alegerile parțiale ce se făcuse de curând s'a abținut dela luptă. In sfârșit Ion Brătianu izbutește să disloce pe câțiva liberali din jurul lui Dumitru Brătianu și a coaliției, dar curentul opoziționist crește.

Și Mihail Cogălniceanu începe să devie suspect opoziției.

Mihail Cogălniceanu anunțase o interpelare guvernului în chestiunea expulzărei Românilor ardeleni, dar Cogălniceanu, nu o dezvoltă. Amânările se succed sub felurite pretexte până ce Filipescu, pierde răbdarea și atacă pe Cogălniceanu în *Epoca*.

Conul Mihalache este atacat subțire și pus în lumina bănuelei că s'a înțeles cu guvernul. In public circula vestea cum că Cogălniceanu vânduse iarăși guvernului câteva pietre din nesfârșita sa colecție de rămășiți arheologice cu cari se slujea în ocaziile grele.

Această notiță a avut darul să hotărască pe Mihail Cogălniceanu ca să-și desvolte interpelarea.

Ziua cea mare sosește. Ziarele opoziției anunță cu zgomot desvoltarea interpelărei. Tribunele Camerei sunt arhipline. In vechiul local din Dealul Mitropoliei oamenii stau ca sardelele. Doamnele, cari au umplut până la ultimul colțișor al tribunei lor, se revarsă pretutindeni până și în tribuna presei. Aerul este greu respirabil.

In sfârșit, ședința se deschide. Dar Conul Mihalache nu a venit. Ce să fie? Nu cumva este iarăși trădare?

Zgomotele sinistre încep să circule. Ca întotdeauna se găsesc, și de astă dată, oameni bine informați cari afirmă cum că conul Mihalache s'a aranjat cu Ion Brătianu. Deci, interpelarea nu se va face.

Minutele de enervare trec încet.

La biurou secretarii îndeplinesc cerințele regulamentului, se citește apelul nominal, se citesc comunicările, sumarul ședinței precedente, etc.

In acest moment Mihail Cogălniceanu apare purtând

sub amândouă braţele, teancuri de volume, dosare şi colecţii ale *Monitorului Oficial*.

Este ca o scanteie electrică. Toată sala se ridică. Un ropot de aplauze izbucneşte din Cameră şi din toate tribunele. Clopotul prezidenţial răsună şi linîştea se restabileşte repede. Dar în incintă şi in tribune urmeaza să se auda un lung fâşiit de şoapte şi mişcari nervoase.

Mihail Cogălniceanu soseşte la locul său unde îşi depune voluminoasa încărcătură. Deputaţii opozanţi din apropiere îl ajută ca sa se descotorosească de cărţi. Toţi ochii, câteva sute de perechi, sunt îndreptaţi asupra sa. Toata lumea se aşteaptă la o teribilă bătălie parlamentară.

In sfârşit. Glasul gutural al preşedintelui general Dimitrie Leca rasună:

„Intrăm în ordinea zilei. Domnul Mihail Cogălniceanu are cuvântul spre a-şi desvolta interpelarea".

O mişcare prelungă se face în Cameră. Conul Mihalache se scoală şi, cu braţele pline de documente, porneşte către tribună. Doi uşieri îl urmează încărcaţi de asemenea. E formidabil. Acest om era o puternică autoritate, era o forţă covârşitoare care acapara şi robea.

Şi Conul Mihalache începe.

Interpelarea a durat vreo oră şi s'a sfârşit în mijlocul decepţiei generale. Conul Mihalache, desfăşurând o însemnată erudiţie specială, a interpelat viguros guvernul... dela Budapesta ?!..

Pe când marele orator vorbea atacând pe Unguri dar ocrotind guvernul din Bucureşti, răsună, de sus, de pe băncile superioare glasul deputatului liberal disident Grigore Eliad Cărciumărescu:

— E nuruns !

Un mare hohot de râs a izbucnit în Cameră şi tribune.

— La începutul lunei Martie, Curtea cu juraţi judecă procesul crimei din strada Soarelui.

Pe strada Soarelui, astăzi strada Teodor Aman, locuiau soţii Miulescu iar ca chiriaşă aveau pe o doamnă Maria Popovici. Intr'o zi Maria Popovici a fost găsită asasinată, iar bănuelile toate au căzut asupra soţilor Miulescu.

Nae Miulescu avea o tipografie pe care o exploata, în această tipografie a apărut mai întâi ziarul *Drepturile Omului*. Dar înainte de a fi proprietar de tipografie, Miulescu fusese multă vreme comisar de poliţie sub regimul conservator al lui Lascăr Catargiu. Sub Lascăr Catargiu Capitala nu avea decât 5 comisari de poliţie, comisariatele, ţinând locul inspectoratelor de astăzi. Nae Miulescu fusese comisarul coloarei de verde.

Crima din strada Soarelui a făcut o enormă senzaţie în Bucureşti atât pentrucă victima era o doamnă cunoscută şi de bună familie, cât şi pentrucă Miulescu fusese un înalt funcţionar poliţienesc. Crima fusese săvârşită în ziua de 12 Mai anul 1885.

Curtea e preziadtă de M. Poenaru-Bordea, fotoliul ministerului public îl deține procurorul general Populeanu, asistat de procurorii Manolescu și Bursan. Avocații apărării sunt: G. Cantili, G. Meitani, M. Paleologu, Al. Vlădescu, I. Malla, Barbu Delavrancea, I. Atanasiade, C. G. Costa-Foru, G. Paladi, Grigore Păucescu, etc.

Jurații căzuți la sorți: Stăncescu T. Nae, N. Crangasn. D. Teodorescu, Gr. Capșa, D. Marinescu-Bragadiru, Doctor Boicescu, Al. Dumitrescu Marin, Sp. Cazotti, Al. Eleftrescu. I. N. Popescu, Șerbănescu și N. Amira.

Din toată lumea aceasta: magistrați, avocați, jurați, și acuzați nu mai trăește astăzi la 1928, adică după 40 de ani, decât avocatul C Costa Foru.

Iată cum a fost descoperită crima:

Pe la orele 3, după prânz, soții Miulescu venind la domiciliu, au găsit ușa casei deschisă deși înăuntru trebuia să fie chiriașa lor Maria Popovici Imediat, au făcut o scenă de desnădejde, au eșit în stradă și au chemat lumea spre a spune și dovedi că au fost jefuiți de tâlhari. In urmă a fost descoperit și cadavrul victimei într'una din odăi.

Toate dovezile au venit în sarcina soților Miulescu. Ca vechiu polițist Nae Miulescu luase tot felul de precauțiuni și a căutat să-și creeze numeroase alibiuri, însă precauțiunile fiind exagerate, soții Miulescu s'au compromis tocmai din cauza aceasta.

Din partea apărării au vorbit G. Cantilli, Barbu Delavrancea, Gr. Păucescu și Atanasiade. Partea civilă a fost reprezentată prin B. Opran.

Jurații acordând circumstanțe ușurătoare și înlăturând premeditarea, Nae Miulescu a fost osândit la 10 ani de muncă silnică, soția la 5 ani de temniță, apoi solidari la 2000 lei despăgubiri civile și 1500 lei cheltueli de judecată.

D Costa-Foru a luat cuvântul după pronunțarea verdictului, spre a lua apărarea condamnaților și a le proclama inocența. Președintele l-a chemat la ordine chemându-l și la respectul lucrului judecat.

Verdictul juriului a fost foarte criticat. Inlăturarea premeditării era absurditate, fiindcă din anchetă era dovedit că numai premeditarea putea legitima acuzarea. Fără premeditare soții Miulescu nu puteau fi acuzați.

Mobilul crimei a fost furtul. Victima dăduse lui Miulescu să-i păstreze averea mobilă ce avea, și, pentru ca să nu mai fie siliți s'o restitue, a ucis-o.

— In luna Martie, după lungi și laborioase discuțiuni, parlamentul votează întâiul Tarif autonom al României.

— Violența opoziției crește neîncetat. In Cameră mulți dintre tinerii deputați aleși ca guvernamentali, încep să treacă în opoziție, energica campanie a presei în cap cu *Epoca* la București, și cu *Lupta* lui Gheorghe Panu la Iași, agită țara mereu.

Un alt motiv de agitație e faptutl că Nicolae Fleva demi-

sionează dela primariatul Capitalei. Demisiunea fu motivată cum că Fleva nu avea majoritate în consiliu, dar Fleva declară în Cameră că a demisionat pentru motivul că nu s'a înțeles cu prefectul de poliție care face politică, pe când, el Fleva, voia la Primărie, să facă administrație.

Fleva va fi în curând unul dintre cei mai violenți opozanți iar glasul său va răsuna cu aceeași vehemență cu care a răsunat în contra regimului lui Lascăr Catargiu.

Fleva nu putea ierta liberalilor că l-au silit să plece dela primărie.

— Opoziția urmează agitațiunea iar în fiecare Duminică fruntașii ei — Dumitru Brătianu în cap — merg din oraș în oraș și vorbesc în întruniri publice.

Guvernul se enervează și procedează cu violență. Intr'una din zilele lunei Mai d. Emil Frunzescu, actual șef al stenografilor dela Senat, pe atunci corector la ziarul *Epoca*, este atacat in strada Regală, alături de hotel Union și bătut. Agresorii erau agenți ai poliției.

Acest atentat, cu totul nemotivat, enervează și mai mult opinia publică. In Cameră, Take Ionescu, până atunci guvernamental, interpelează guvernul și declară că, dacă se va dovedi că agresorii fac parte din poliție, îi va fi rușine să mai facă parte din majoritate. Peste câteva zile Take Ionescu era în opoziție.

Nicolae Fleva trece, fără tranziție, în opoziția violentă iar la Cameră atacurile îndreptate împotriva guvernului irită majoritatea și provoacă mari furtuni parlamentare.

Până și junimiștii devin violenți. Ziarul lor *România Liberă* scria la începutul lui Iunie:

„Se afirmă că opoziția este hotărîtă să răspundă la brutalitățile administrației cu lovituri de revolver. Cine seamănă vânt, culege furtună".

Iar Titu Maiorescu, fruntaș junimist, și unul din oamenii cei mai liniștiți, devine în Cameră foarte agresiv în cât majoritatea și președintele nu-l lasă să vorbească.

— Dar o cestiune mai gravă cade ca o bombă: Mihail Ferekide, ministru de externe, depune pe biuroul Camerei un proect de Convențiune consulară cu Germania.

Furtuna începe.

Opoziția atacă guvernul cu violență spunând că această convenție, pe lângă că lovește în suveranitatea României, dar atinge și art. 7 acela care pune principiul dobândirii cetățeniei. E tot chestia evreiască în joc.

In ziua de 12 Iunie stil vechiu, opoziția unită convoacă o întrunire în localul Societății studenților *Unirea* instalată în palatul Băilor Eforiei. Un manifest este adresat cetățenilor.

Intrunirea se deschide într'o atmosferă de mare agitație atât în sală cât și în stradă. Dumitru Brătianu care prezidează, rostește o cuvântare fulgerătoare, apoi urmează Gheorghe Vernescu, Alexandru Lahovari și Petre Grădișteanu.

Afară lumea ocupa trotuarele și mijlocul stradei. Publicul în număr mare conduce pe Dumitru Brătianu acasă și-i cere să se pună în cap spre a merge la Cameră. Dar Dumitru Brătianu spune lumei că ora e prea târzie și cere să vie a doua zi spre a urca Dealul Mitropoliei.

A doua zi la Cameră Ion Brătianu cere deputaților să amâne discuția până ce vor veni dela Berlin oarecari lămuriri pe care le-a cerut ministrului nostru.

Și Camera admite amânarea iar Convențiunea Consulară e înmormântată pentru totdeauna.

Adevărul era că și Ion Brătianu, ca și majoritatea parlamentului nu aprobau Convențiunea care fusese cerută de guvernul german. Când Dumitru Brătianu a refuzat să meargă la Cameră și a sfătuit lumea să se potolească, el știa că a doua zi șeful guvernului va scoate Convenția dela ordinea zilei.

Ion Brătianu avea, însă, nevoie să-și legitimeze actul și să se apere în fața Berlinului punând înainte revolta opiniei publice; ași putea spune chiar că agitația era inspirată și încurajată de șeful guvernului.

Cât privește despre indignarea „opiniei publice", nu trebue să-i atribuim o prea mare importanță, „opinia publică" era lumea de agenți electorali și alți politiciani cari, în mare majoritate, profitau de toate prilejurile spre a răsturna guvernul spre a-i lua locul la binefacerile bugetare.

Opoziția, — precum au văzut cititorii — era reprezentată mai mult de către liberalii disidenți. Dacă grosul forțelor electorale îl constituiau masa electorală conservatoare, în schimb șefii partidului conservator, vechii conservatori, cari au guvernat țara până la 1876, stăteau în umbră.

Șeful opoziției, în acțiune, era Dumitru Brătianu, iar la toate întrunirile publice oratorii erau: Dimitrie Giani, G. D. Paladi, Petre Grădișteanu, iar din partea partidului liberal-conservator G D. Vernescu, tot un liberal disident Singurul conservator care apărea la tribuna întrunirilor publice era Alexandru Lahovari un conservator mai tânar.

Atât de compromis era numele „conservator" că însuși partidul nu mai purta acest nume, ci, făcând fuziunea cu partidul averescan, a fost silit să-și adauge și titulatura „liberal".

Bineînțeles aceasta era numai o tactică, era o abdicare și o umilință impusă de necesitate; opinia publică trebuia adormită. Și, în adevăr, când a venit ziua căderei lui Ion Brătianu conservatorii au ridicat capul și s'au scuturat de toți liberalii disidenți, fie vernescani, fie rosetiști sau brătieniști.

Semnalul redeșteptării și al emancipării partidului conservator de tutela liberală, l-a dat *Epoca*, adică Nicolae Filipescu.

La întrunirea dela Băile Eforiei, dintre vechii conservatori a vorbit numai Alexandru Lahovari care a adus acte pentru a dovedi: 1) că această Convenție propusă de Germania nu se asemăna cu nici una din Convențiile consulare pe care Ro-

nia le încheiase cu Italia, Belgia și Statele-Unite. 2) că prin această Convenție se instituiau pe teritorul României legi, notari și tribunale germane. Lahovari a spus că această Convenție cu Germania merge chiar mai departe decât vechile capitulațiuni ce aveam cu Turcia .și era mai favorabilă streinilor decât însăși Convențiunea ce aveam cu Italia și care, din toate câte încheiasem, era cea mai aspră pentru noi.

— Această chestiune a Convențiunei consulare mărește agitațiunea politică și înverșunarea opoziției. Duelurile, bătăile și amenințările se succed.

In urma unei polemici între ziarele *Epoca* și *Telegraful*, Nicu Filipescu dela *Epoca* trimite lui I. C. Fundescu directorul *Telegrafului* martori. Dar Fundescu refuză să se bată.

In acelaș timp se constitue un „Comitet de salut public" destinat să apere pe fruntașii opoziției în contra guvernamentalilor și a poliției.

Ziarul *L'Indépendance Roumaine* publică cu acest prilej:

„Comitetul de salut public" s'a întrunit sub președinția d-lui D. Giani.

Se lucrează la organizarea pentru apărare.

Comitetul va deschide o subscripție pentru cumpărare de bâte".

E vorba și de a se modifica personalul *Voinței Naționale*.

In sfârșit un manifest semnat de Dumitru Brătianu, Lascăr Catargiu și Gheorghe Vernescu, mulțumește cetățenilor că prin atitudinea lor hotărîtă au silit guvernul să retragă Convenția și le cere să vegheze pentru ca să nu se întâmple vre-o surprindere.

In toată această luptă Mihail Cogălniceanu n'a figurat, numele său n'a fost rostit o singură dată.

De fapt el părăsise blocul opoziției unite.

— In locul lui Nicolae Fleva demisionat, primar al Capitalei a fost ales Nae Manolescu, tatăl d-lui Corneliu Manolescu Romniceanu fostul Prim-președinte al Curții de Casație.

La începutul lunei lui August Manolescu moare.

— Manifestul opozițiunei este ultimul act de energie al adversarilor guvernului. Conform vechiului obiceiu toată lumea pleacă să se plimbe. Când zic „toată lumea", înțeleg, firește pe șefi și în special pe boeri.

Acum la toamnă.

— La 10 August, o știre senzațională vine din Bulgaria: prințul Alexandru de Batenberg a fost detronat.

Detronarea era opera Rusiei. Rusia nu putea admite ca acest principe german care era foarte iubit de poporul său, să se stabilească în Balcani cu dinastia sa; de aceea a căutat să-l doboare.

Detronarea s'a făcut în următorul mod. Regimentul de infanterie din Kustendil a intrat în cea mai mare tăcere în Sofia; erau orele 12 noaptea. Imediat regimentul s'a împreunat cu elevii din școala de cadeți, apoi a înconjurat Palatul

princiar şi a ocupat toate porţile. Trei ofiţeri au intrat în camera prinţului şi cu revolverele în mână, l'au silit să semneze abdicarea. Apoi a fost scos afară din oraş sub escortă dimpreună cu fratele său. Dar peste mai puţin de o săptămână o contrarevoluţie provocată de Stambulof preşedintele Camerei, răstoarnă guvernul provizoriu în cap cu generalul Gruief, pune în loc un alt guvern sub şefia lui Stambulof iar prinţul Alexandru este rechemat la Sofia.

Duminică 17 August prinţul soseşte în gara de Nord, însoţit de fraţii săi Ludovic şi Francisc. Pe peron aşteptau Ion Brătianu, Dimitrie Sturza şi Eugen Stătescu, apoi alte notabilitaţi, generalul Creţeanu agihotant al regelui şi sir W White (se pronunţă *Uait)* ministrul Angliei la Bucureşti.

Prezenţa singurului acestuia la gară, din tot corpul diplomatic, era dovada cea mai bună, că în Bulgaria se dedea lupta între influenţa rusească şi influenţa engleză.

Când a scoborît din tren, prinţul a dat mâna cu Ion Brătianu şi ceilalţi doi miniştrii apoi se îmbrăţişează îndelung cu sir W. White. Prinţul mulţumea Angliei că l'a readus pe tron .

Trenul a sosit la 9 şi ¾; peste o jumătate de oră, prinţul şi suita s'au îmbarcat din nou pentru gara Filaret şi apoi pentru Giurgiu

Dar Rusia nu putea tolera cu nici un preţ reîntoarcerea prinţului de Batenberg pe tron, de aceea abdicarea sa trebuia să urmeze peste puţin.

Intrarea prinţului Alexandru în Sofia a fost însemnată printr'un incident picant. Când să urce peronul palatului înaintează către el o doamnă îmbrăcată toată în alb şi cu un mare văl pe obraz, doamna întinde prinţului un buchet pe care prinţul îl ea.

Cum doamna nu-şi dezvelise figura, toată lumea era nedomirită. Poliţia căută să afle imediat şi descoperi cum că această doamnă era o româncă, o cunoscută fostă actriţă a Teatrului Naţional din Bucureşti, femeie de o mare frumuseţe numită E. L. Purta supranumele de Lina M... ´

Bine înţeles poliţia a îndepărtat'o imediat din Sofia.

Prinţul avea o pasiune pentru această doamnă. Se ştia că foarte des venea incognito la Rusciuk, trecea Dunărea tot incognito şi acolo, în vagonul său la Smârda, petrecea o noapte cu femeea pe care o iubea.

O idilă princiară!

Odată cu detronarea prinţului de Batenberg a murit şi Mitropolitul primat Calinic Miclescu. Mitropolitul a murit de piatră la rinichi şi băşică.

O anecdotă rămasă de pe urma defunctului.

Cu un an mai înainte, în August 1885, Mitropolitul Calinic s'a dus să facă cura de apă la Căciulata. S'a oprit mai întâi la Râmnicul Vâlcei şi a descins, fireşte, la Episcopie.

Episcopul paralitic, susţinut de subţiori de doi călugări

aştepta pe mitropolit sus în capul scărei. Mitropolitul infirm, susţinut şi el tot la fel, apare la intrare.

De sus episcopul, cum îl vede, îi strigă:

— Bine*aţi venit sănătos*, Inalt prea sfinte!

Iar Mitropolitul de jos îi răspunde:

— Bine v'am *găsit sănătos*, Inalt prea sfinte!

S'a râs mult de acest schimb de politeţă între doi oameni cari nu puteau umbla fără să fie purtaţi de câte doi oameni.

— Prinţul Alexandru, de îndată ce şi-a luat tronul a înţeles că nu-l va putea păstra în potriva voinţei Ţarului Alexandru; de aceea i-a trimis o telegramă cerându-i sprijinul. Telegrama sfârşea cu vorbele: „De oarece Rusia mi-a dat coroana sunt gata să o încredinţez în mâinile suveranului ei."

Iar ţarul i-a răspuns:

„Am primit telegrama Alteţei voastre. Nu pot aproba reîntoarcerea voastră în Bulgaria, prevăzând urmările sinistre pe care le poate atrage pentru Bulgaria deja atât de încercată. etc. etc."

Aşa dar Ţarul Rusiei nu primea ca principele de Batenberg să rămână pe tronul Bulgariei, iar Germania şi Austro-Ungaria, au fost nevoite să-l părăsească spre a împiedica izbucnirea unui crâncen război.

In timpul acesta Bucureştiul începe să se umple de refugiaţi bulgari. Evenimentele din principatul vecin nu s'au petrecut fără vărsare de sânge, bulgarii, cum sunt uşori pa asasinate, au săvârşit represalii, au executat şi au ucis pe adversarii politici. In restaurantele din Bucureşti apar doamne în doliu ai cărora bărbaţi căzuseră în luptele politice.

In Bucureşti toată opinia publică este simpatică prinţului, numai ziarul *L'Indépendance Roumaine*, organul aristocraţiei românt care era rusofilă. publică numai versiuni ostile lui Batenberg.

De-abia intrat în Sofia prinţul Alexandru, în faţa ostilităţei hotarîtă a Rusiei, este silit să abdice. El adresează o proclamaţie către popor apoi instituе o regenţă compusă din Stambulof, Karaveloff şi Multkarof, ministerul sub preşedinţia lui Radoslavof.

Rusia a triumfat, ceeace la Bucureşti nu place şi nu convine. Dar şi Anglia a fost bătută diplomaticeşte.

Anglia era acuzată că a împins pe principe în aventura rumeliotă, că l'a readus pe tron dar că, în urmă, l'a părăsit ruşinos. Şi 'n adevăr, prinţul de Batenberg făcuse lovitura unirei cu Rumelia fără să avizeze Rusia, din ambiţie personală şi numai după sfaturile Angliei.

Rusia a înţeles atunci că nu se mai poate bizui pe acest principe.

Dar şi telegrama sfidătoare şi plină de grandoare a Ţarului era judecată defavorabil. Tonul întrebuinţat de Ţar

față de prinț era tonul față de un vasal, iar prințul Bulgariei nu era vasalul său.

— In ziua de 4 Septembrie un alt atentat împotriva lui Ion Brătianu. Pe când primul ministru trecea spre casă pe strada Vămei, însoțit de d. C. F. Robescu deputat și urmat de un agent secret, un individ a tras un foc de revolver asupra sa. Faptul s'a petrecut în fața caselor lui Emil Costinescu.

Agentul secret, care se afla la câțiva pași, se repezi și dezarmă pe atentator. Condus la cazarma geandarmilor călări omul declară că se numește Stoica Alexandrescu și că a tras în șeful guvernului fiindcă face rău țărei.

Glonțul n'a lovit pe primul ministru ci s'a dus să se turtească pe catarama dela centura pe care o purta C. F. Robescu.

A doua zi forțele partidului guvernamental au fost puse în mișcare.

Liberalii au atribuit atentatul violențelor de limbagiu a ziarelor din opoziție, deci împotriva ziarelor trebuia să se reverse furia.

In dimineața zilei după atentat o bandă compusă din vreo 40—50 indivizi printre cari erau câțiva mici comercianți, câțiva mici funcționari și câțiva agenți electorali, au pornit pe strade în manifestație. Mai întâi s'au dus în strada Academiei în curtea președinției Consiliului și au aclamat pe primul ministru care a eșit pe balcon și le-a mulțumit.

In zioa aceea mă aflam în redacția *Epocei*.

Epoca era instalată in imobilul din strada Episcopiei, proprietatea lui Nicolae Blaramberg. Blaramberg ocupa etajul de sus, iar cel de jos era închiriat ziarului. In fundul curții era instalată o tipografie particulară care'l tipărea.

Era o zi aspră de toamnă. Cum mă uitam pe fereastră, văd lumea adunându-se în poarta Grădinei Episcopiei și în acelaș timp mi se păru că aud răsunând strigătele:

— Trăiască *Epoca!*

Dau să deschid fereastra, însă în acelaș timp un zgomot îngrozitor izbucnește, geamurile mari ale redacțiunei încep să zboare. Și strigătele, lămurite acum: „Jos *Epoca!*" se aud.

Vreau să fug, însă retragerea îmi este tăiată. Un număr de oameni cari vociferează, înjură și lovesc cu bastoanele intră ca o furtună.

Fac stânga 'nprejur și mă întorc. Nu mai aveam decât un refugiu: o foarte mică odăiță întunecoasă, fără de ferestră în care erau depozitate teancurile cu hârtie maculatură. Mă reped înăuntru și mă ascund după o movilă de pachete. Un servitor al redacțiunei face la fel.

Banda intră și sparge totul: geamuri, scaune, lămpi, oglinzi, etc.

Inăuntru, în a doua piesă care servea drept Cameră de administrațiune, se mai aflau d-nul Dimitrie Radu Rosetti,

redactorul care-şi iscălea Cronicele umoristice cu pseudonimul „Max" şi administratorul ziarului Toma Basilescu, fratele d-lui Nae Basilescu, profesorul universitar.

D. Rosetti prinzând repede de veste şi aflându-se la o masă de lângă uşa care da în gangul casei, făcu un salt şi fugi în curte. Toma Basilescu, însă, având o infirmitate la mers, n'a putut scăpa, a fost prins de bătăuşi şi lovit cu bastoanele în cap.

Intrând şi în camera redacţiunei, banda a devastat tot, a intrat şi în camera întunecoasă unde mă aflam, însă, nu ne-a putut descoperi. Peste câteva minute banda a dispărut în urlete.

Când am eşit din ascunzătoare, n'am mai recunoscut localul.

In amândouă camerele era o jale. Mese răsturnate, hârtii şi registre rupte şi împrăştiate, toate lămpile sparte, scaune sfărâmate, etc.

Geamurile dela ferestre erau ţânduri. Camera administraţiei avea ferestre mari, cum sunt cele ale magazinelor, având geamuri de o grosime neobicinuită, de cel puţin 6—7 centimetri. Manifestanţii, neputându-le sparge cu bastoanele, au scos pietre cubice din stradă şi le-au repezit dela depărtare; numai astfel au izbutit.

După plecarea bandei un public numeros s'a adunat în faţa redacţiei şi comenta întâmplarea.

Precât îmi mai aduc aminte, în fruntea acestor manifestanţi se aflau următorii: Ghiţă Vornicu, fost slujbaş inferior la poştă, Nae Ulmeanu, fost cârciumar şi revizor călare la accizele comunale; Manolescu-Lungu, comerciant; Toboc, Tănase Bărbieru, Niţă Berechet şi alţii.

După prânz pe la orele 3 banda s'a reîntors.

Atât de ciudate erau vremurilor în cât autorităţile, nici măcar de formă, n'au venit să facă o anchetă. Iar o mână de oameni — 30—40 — ereau în stare să cutreere centrul oraşului, să se dedea la acte de vandalizm fără ca, nici poliţia şi nici publicul să i se poată împotrivi.

Când s'au reintors manifestanţii, în redacţiune se afla Nicolae Chirilov, profesor de matematici şi redactor la *Epoca*. Chirilov a voit să facă act de om curagios. A eşit în faţa lui Nae Ulmeanu, râzând graţios.

Nicolae Chirilov îl cunoştea dela Primăria Capitalei unde fusese contabil, pe când Ulmeanu era revizor la accize. De aceea îl luă pe prietenie:

— Ce mai faci, Nene Nae?

Dar nenea Nae, îl luă repede:

— De ce scrii porcării la gazetă?

— Eu nu scriu porcării, Nene Nae

Şi, nici una nici două, nenea Nae, hârşt! hârşt! îl luă la palme.

Bietul Chirilov bătu repede în retragere, dar, când se desmetici, constată că-i lipseşte ceasornicul dela brâu.

Am spus că în fundul curţii, la etaj, erea tipografia. Acolo ne-am refugiat. Dumitrie Radu Rosetti, Emil Frunzecsu, corectorul, eu şi încă vreo doi.

Manifestanţii începură să bombardeze geamurile cu pietre apoi se încercară să dea asalt tipografiei spre a o devasta. Dar ca să ajungă în tipografie trebuiau să se urce pe o scară de fier în spirală pe care d abia se putea urca un om de front.

Sus se luară măsuri de apărare, lucrătorii, rotari şi noi ne înarmarăm cu ce ne căzu în mâna şi organizarăm apărarea. Manifestanţii văzând că dau de împotrivire n'au îndraznit să mai urce scara.

Dimitrie Rosetti, încă dela începutul atacului, voi să fugă şi scobori scara, dar bătauşii soseau. Atunci nu mai avu timp de cât să deschidă capacul unei mici găuri ce slujea pentru depozitat hârtia de tipar. Acolo, ghemuit, a stat aproape o oră, în tot timpul cât a durat atacul.

Emil Frunzescu, astăzi avocat şi şeful serviciului stenografic la Senat, a fugit pe casă. A mers din acoperiş în acoperiş o bună parte din strada Umbrei şi s'a scoborît pe o uşă de pod într'o mansardă unde a dat peste o nemţoaică bătrână care erea să leşine de spaimă.

In ziua aceea Nicu Filipescu lipsea din Capitală.

La atacurile violente ale ziarelor de opoziţie, *Voinţa Naţională* a răspuns că banda nu fusese organizată de poliţie dar că un număr de cetăţeni indignaţi de atentatul împotriva lui Ion Brătianu şi-au manifestat indignarea lor în mod spontaneu.

Atunci a luat naştere expresiunea de „cetăţeni indignaţi" dată, în urmă, tuturor acelora cari au făcut pe bătăuşii în tot timpul celor din urmă doi-trei ani ai regimului liberal.

Această devastaţiune a redacţiunei *Epocei* a contribuit, după cum este şi uşor de înţeles, ca tirajul ziarului să crească considerabil. De acum în colo *Epoca* este în toate mâinile şi devine principala gazetă cu tiraj.

Guvernul — şi parchetul din ordinul guvernului — dau proporţii considerabile atentatului contra lui Brătianu. Toată silinţa este ca să se descopere complicitatea unor fruntaşi ai opoziţiunei. Deocamdată este arestat şi trimis în faţa Curţei cu Juraţi d. Iosif Oroveanu din R.-Sărat, fost deputat, liberal disident, partizan al lui Dumitru Brătianu.

O luptă crâncenă începe în jurul acestui proces. Guvernul întrebuinţează mijloace disperate ca să poată obţine condamnarea măcar a unui singur om politic din tabăra opoziţiei.

— Suntem în epoca în care liberalii de la guvern nu mai sunt numiţi liberali ci colectivişti. Porecla le-a venit dela un discurs pe care Eugeniu Stătescu l'a rostit la Târgovişte.

La o întrunire publică a partidului liberal, Eugeniu Stătescu a spus . „Domnilor, noi, ca partid, suntem o *colectivitate* care lucrează pentru binele ţărei" etc.

3

Din ziua aceia un ziarist glumeț a prins cuvântul și l'a întors în rău, iar partidul liberal a purtat, după aceea, un lung număr de ani, numele de partidul colectivist.

— In țară mai sunt exploatate în contra guvernului două chestiuni: agiul și naftalina.

Agiul devenise o plagă; Statul erea nevoit să plătească sume fabuloase pentru plățile în străinătate, comerțul erca supraîncărcat iar Banca Națională trăgea foloase. Junimiștii tunau împotriva agiului, Menelas Ghermani cerea desființarea acestei plăgi prin introducerea etalonului de aur, dar teoreticianii financiari ai partidului liberal, printre cari ministrul agriculturei Anastase Stolojan, susțineau că agiul e o binefacere.

Naftalina a fost capul de acuzație în contra lui Anastase Stolojan ministrul domeniilor.

De mai mulți ani se ivise filoxera în țară și, una după alta, frumoasele noastre podgorii dispăreau. Se'nțelege că a trebuit să recurgem la antidotul întrebuințat de toată lumea, adică naftalina.

Dar opoziția pretindea că, cu prilejul cumpărărei unei mari cantități de naftalină, ministrul Stolojan traficase. Adevăr sau calomnie, ceea ce e cert este că Stolojan a rămas cu porecla.

— In țară e tot neliniște din cauza evenimentelor din Bulgaria unde stare statornică nu este încă.

Regentul Stambulof a venit la București să propună regelui Carol tronul Bulgariei sub forma „Uniunei personale", dar regele Carol a refuzat. De această părere au fost și toți oamenii politici, cari înțelegeau că Rusia nu va tolera nici o dată ca un Hohenzolern să domnească în Bulgaria.

Cum că Rusia nu primea pe tronul Bulgariei de cât un principe din grația ei e faptul că, pe când Sobrania întrunită la Târnova discuta alegerea noului suveran, două vapoare de războı rusești ereau ancorate la Varna, în chip demonstrativ, Sobrania alese ca domnitor pe prințul Valdemar.

— Agitația începută cu atentatul din strada Vămei și devastarea *Epocei* devine încă și mai înverșunată căci în Noembrie se fac alegeri generale comunale.

La București, opoziția unită face o listă de fruntași din toate partidele care e o listă politică iar nu o listă de administrație. Iată lista opoziției:

Dumitru Brătianu, G. D. Vernescu, General G. Manu, N. Gherasi, C. Boerescu, Alexandru Lahovary, D. Giani, Petre Grădișteanu. Gr. Triandafil, Pană Buescu, Em. Pake Protopopescu, Doctor Severeanu. I. Pencovici, Sava Vasiliu, Ioan Stănescu.

La alegerile din 2 Noembrie, lista liberală la colegiul I bate în București cu 1343 voturi contra 943 întrunite de opoziție. Opoziția învinge la Colegiul I la Câmpulung, Caracal, Turnu

Severin, Galaţi. Slatina, Roşiorii-de-Vede, Huşi, Turnu Măgurele şi provoacă câteva balotagii. Având în vedere moravurile electorale ale epocei acest rezultat e considerat ca o mare victorie pentru opoziţie.

— Congresul întrunit la 22 Decembrie alege Mitropolit Primat pe Iosif episcopul Dunărei de jos cu 190 voturi contra 50 date episcopului de Roman Melhisedec şi 10 Mitropolitului Moldovei.

Episcopul Melhisedec era cel mai cult prelat de pe vremuri şi o figură foarte distinsă; cum însă erea cunoscut ca rusofil şi adversar al catolicismului n'a putut nici odată ajunge la scaunul metropolitan.

— Gheorghe Panu dorea de mult să aducă ziarul său *Lupta* de la Iaşi la Bucureşti. Cu această intenţie fiind, Panu se retrage de la *L'independance Roumaine*.

Erea pe la începutul lui Septembrie. Intr'o zi Panu vine la redacţia *Epocei* unde mă caută. Cronicele mele umoristice semnate *Radu Ţandără* cât şi articolele pe care le publicasem în defunctul ziar *Drepturile Omului*, mă recomandase atenţiunei sale.

— Vino diseară să prânzim împreună, vine şi Caragiale.

— Unde ne întâlnim?

— La ora 7 la Frascati.

Otelul Oteteleşeanu sau Frascati erea ţinut de către un francez anume Gilet, fost bucătar, adus în ţară de către un oarecare prinţ român. In mijlocul Curţei erea pe vremea aceea o clădire cu mai multe camere împrejurul unui „hol" rotund, plus terasa pentru vară. Aci erea instalat „Restaurantul Frascati".

La ora 7 sunt la întâlnire. Suntem trei la masă: Panu, Caragiale şi eu. Vorbim despre înfiinţarea gazetei, alegem personalul şi compunem redacţia: Panu director, eu prim redactor, Fratemieu Iancu reporter, Emil Frunzescu, corector. Iată totul.

Administrator un moldovean, fost administrator la *Drepturile Omului* anume Alexandru Lefteriu, sub administrator un evreu adus de Panu din Iaşi numit Leon Fainsilber.

Asta erea Vineri; pentru Duminică punem la cale un dejun la „tăere", adică la abator. Acum era sezonul.

Panu, însă, făcea obiecţii; nu'i plăceau lucrurile rustice şi populare. erea amatorul restaurantului francez şi al serviciului elegant.

La Abatorul vechiu de la Colentina erea în Septembrie petrecere; acolo se mânca vestitul ficat de bivol şi tot atât de vestitele frigărui amestecate cu ficat, rinichi, muschiu, etc.

Intr'o frumoasă Duminică, plină de soare, luăm o trăsură şi ne aşezăm în ea claie peste grămadă. Panu, Caragiale, Mirescu, profesor de matematici, Ioan Suchianu profesor de latina, Emil Frunzescu redactor la *Lupta* şi eu.

Ajungem. De la început ne loveşte mirosul. un miros greoi

de sânge proaspăt şi de carne. Mese în toate părţile, pe farfurii de lemn hălci mari de ficat negru de bivol şi frigărui, rinichi şi altă cărnărie. Totul e primitiv şi puţin atrăgător. Caragiale adora aceste spectacole populare şi aceste dejunuri rustice; Panu, însă, nu le putea suferi. Dezgustat de spectacolul ce'l avea înainte, declară că nu poate rămâne căci i se întoarce stomachul. De aceea se urcă în birjă şi porni repede în oraş spre a dejuna la Capşa sau la otel Bulevard.

Democratul Panu erea foarte aristocrat în unele deprinderi

— Intre anii 1873 şi 1890, dacă nu şi mai departe, a circulat în Bucureşti un oarecare cobzar cam cretin, care suferea de epilepsie. Lumea îl numea „Ionică Frumosu".

Fiul unui preot, era incapabil de ori ce muncă din cauza boalei ce-l lovise, învăţase să cânte cu cobza şi din gură-ţi cânta două cântece: unul pus pe oare care versuri umoristice ale lui Nae Orăşanu, celalt un vechiu cântec de mahala.

Primul cântec descria orgiile bandelor electorale organizate de Popa Tache sub conservatori:

Cântecul incepea astfel:

Popa Tache und'te duci
Numa' n halat şi papuci?
Mă duc taică 'n mahalale
Ca s'adun la haimanale,
Zidăraşi şi dulgheraşi
Că sunt buni de ciomăgaşi.
Popa Tache cântă,
Rezemat în bâtă
Bătăuşii ţine
Isonul pe vine.

Pe la Zece Mese
Părueli mai dese,
Pe la Şapte Nuci
Bătăi cu măciuci,
Junele Missir
Suge din clondir,
Petre Grădişteanu
Il trage cu borcanu
Beizadea Mitică
Găsi oala mică,
Că'i strâmtă la gură,
Rea la 'nghiţitură.

Etc. etc

Acest Ionică Frumosu cânta vara prin diferitele grădini publice, apoi făcea cheta care-i producea câţiva lei. Dar se ducea şi în unele case particulare unde lumea făcea haz de cântecile ca şi de persoana lui.

Pe atunci era în Bucureşti o foarte frumoasă şi elegantă doamnă a-l căruia bărbat, un avocat mare, ţinea casă deschi-

să. Ionică Frumosu mergea des în casa aceea și căzuse amorezat de stăpâna casei. Doamna glumea cu el și-i declara că nu-l crede că o iubește, iar ca dovadă că nu minte îi cerea să bea o întreagă carafă cu apă de doi litri. Iar Ionică, galant și amorezat, bea apa ca un adevărat martir. Ce nu face omul pentru o femee iubită?

Toate audițiile și le încheia Ionică cu următoarele salutări în limbile franceză și româna:

Je vous aime, je vous adore
Que pretendez vous encore?
Să trăiți, conașilor!

Intotdeauna blând și zâmbind, niciodată supărat sau încruntat, deși era bolnav, desbrăcat și sărac lipit, îl întâlneai vara peste tot pe bietul Ionică. Figură foarte populară a Bucureștilor, iarna era adăpostit la mânăstirea Viforâta din Dâmbovița, în primăvară i se dedea drumul și pornea spre a-și câștiga hrana.

Intr'o zi am aflat că a murit. Sărmanul bietul Ionică!

Cât de sincer l'am regretat!

— *Lupta* a apărut la București în ziua de 15 Noembrie și imediat s'a plasat pe piață. Numele lui Panu devenise de mult popular în toate colțurile și în toate straturile țării.

— Iulian, Ștefan Iulian, artistul iubit, artistul talentat, artistul răsfățat de tot publicul, e bolnav, tuberculoza pulmonară îi stinge viața; spre a-i procura mijloacele cu care să se caute, se fac subscripții și se dau reprezentațiuni. La una din aceste reprezentațiuni patronată de ziarul *L'Indépendance Roumaine*, iată cine a reținut primele fotolii a 20 lei: era toată elita Capitalei: George Filipescu, Claymoor, general Manu, Petre Grădișteanu. V. Epurescu, prințul Grigore Sturza. Ralet Săvescu. Vieroșanu. Theodor Căpitanovici, general Haralambie, general I. Em. Florescu, Emanoil Băleanu, Ștefan Popovici, M. Olmazu, N. Cerkez, C. Filipescu, Emil Lahovary, I. Atanasovici, I. Alexandrescu, colonel Ják Lahovary, Adolf Cantacozino, Menelas Ghermani, Al. Orăscu, Jean de Lenș Slătineanu, Ionescu Gion, doctorul Petrini, d. și d-na Grigore Crisenghi. Sordoni. Al. Djuvara. G. D. Paladi, C. Bălăceanu, căpitan Mareș, etc.

In loji, bineînțeles, era toată aristocrația.

— In ziua de 17 Decembrie vine înaintea Curții cu jurați procesul atentatorului la viața lui Ion Brătianu, Stoika Alexandrescu. Parchetul a implicat și pe frații Iosif și Ion Oroveanu, cel dintâiu deputat liberal opoziționist. Toată lupta parchetului fu să obție condamnarea fraților Oroveanu ca instigatori și complici pentru ca astfel guvernul să aibă o armă în contra opoziției.

Agitațiunea e foarte mare în jurul acestui proces.

Face senzație că pe banca apărării s'a așezat și Dumitru Brătianu, fratele celui împotriva căruia s'a tras glonțele.

Curtea e prezidată de A. Bagdat, ministerul public îl ţine procurorul general Populeanu.

Juraţii eşiţi la sorţi sunt: As. Popovici, Fair Petrescu, G. Elmazoglu, P. Bărbătescu, M. Măgureanu, P. Popescu, G. Rădulescu, M. Gabriel, I. Mazâlu, C. Capşa, D. Raşianu, G. Brătianu.

Stoika Alexandrescu e apărat de C. Bosie.

Fraţii Oroveanu, P. Stănescu, Tănase Muscalu şi Protopopescu, sunt apăraţi de G. Vernescu, Petre Grădişteanu, Ion Lahovary, G. Grisenghi, Missail, C. Boerescu, Al. Rioşeanu, C. Dâmboviceanu, N. Vrăbiescu, Vineş, G. D. Paladi, Gr. Păucescu. D. Popescu, etc.

G. F. Robescu, fiind partea civilă e reprezentat prin Gheorghe Cantili. Dar când i se spune de către preşedintele Curţii că nu poate cere daune de cât dela Stoika Alexandrescu se retrage din instanţă.

Dezbaterile au ţinut dela 17 Decembrie până în dimineaţa zilei de 23 Decembrie, în ajunul Crăciunului. Şedinţa de noapte a durat până la 6 jum. dimineaţa când s'a dat verdictul.

Iritarea şi enervarea ereau culminante. Un violent incident s'a petrecut între avocaţii apărării şi procurorul Constantin Cociaş.

Gheorghe Vernescu atacând pe procuror, publicul aplaudă zgomotos. Preşedintele ordonă expulzarea celor cari au aplaudat. Dar aplaudase toată lumea, iar sala gemea, de publicul care ocupase şi ultimul colţişor. Strigăte mari şi protestări izbucnesc din toate părţile ca o furtună. Cu mare greutate se restabileşte liniştea.

La ora 6 jum. primul jurat, profesorul Pătru Popescu de la gimnaziul Lazăr citeşte verdictul.

Stoika Alexandrescu e osândit la 20 ani de muncă silnică, Tănase Muscalu la 1 an închisoare.

Fraţii Oroveanu, Pompiliu Stănescu şi G. Protopopescu, sunt achitaţi.

Opoziţia dobândise o victorie.

Imediat după Crăciun opoziţia înregistrează o altă victorie. Dimitrie Giani este ales senator de Dâmboviţa în contra candidatului guvernamental C. Fussea.

Anul nu sfârşeşte bine pentru guvern.

ANUL 1887

— Anul 1887 însemnează un eveniment de preţ în politica internă a României: junimiştii declară război deschis guvernului deşi Petre Carp nu împărtăşeşte această politică.

Petre Carp rămâne în minoritate, iar partidul începe opoziţia şi în presă şi în parlament.

Titu Maiorescu interpelează guvernul pe chestiunea devastărei redacţiilor ziarelor de opoziţie după atentatul din strada Vămei iar Ion Brătianu îi răspunde

Cu acest prilej, Ion Brătianu face o destăinuire istorică. Fiindcă Maiorescu făcuse comparaţie între acest atentat şi atacul germanilor la sala Slătineanu la 11 Martie 1871, Ion Brătianu spune că la sala Slătineanu nu liberalii au trimis pe studenţi, ci Cesar Bolliac, Vasile Boerescu, general Tell şi alţii. Rosetti şi cu mine — urmează Brătianu — am desbrăcat lucrătorii dela *Românul* ca să nu se ducă la manifestaţie, fiindcă opera era a conservatorilor cari voiau să răstoarne guvernul liberal al lui Ion Ghica spre a-i lua locul.

Cu această interpelare, junimiştii sunt în opoziţie.

— Ion Brătianu văzând că numărul adversarilor săi sporeşte în chip considerabil, întrebuinţează una din acele manevre care i-a reuşit de multe ori. O întrunire intimă a majorităţilor din Cameră şi din Senat e convocată în sala de şedinţe a Senatului. Acolo Ion Brătianu rosteşte un discurs plin de îngrijorări patriotice, spuse că nouri groşi se îngrămădesc la orizont, că un război ameninţă şi că România poate să fie în primejdie. Brătianu lasă să se înţeleagă cum că războiul ar putea izbucni între Rusia şi Austria din cauza Bulgariei, ceeace ar trebui să ne îndemne ca să ne strângem rândurile. Face, dar, apel la opoziţie ca să uite rivalităţile şi să ajute guvernul să poată ţină neutralitatea..

Beizadea Mitică Ghica, preşedintele Senatului, ia cuvântul şi face acelaş apel patriotic.

Deşi întrunirea era numai a majorităţii, Petre Carp se află în sală. Majoritatea aflând, îl chiamă să vorbească, dar Petre Carp stă impasibil; atunci Ion Brătianu apare la tribună şi roagă pe Carp să-şi spună cuvântul.

Petre Carp vorbeşte, cere guvernului să spuie ţărei care este situaţia externă dar adaogă: în caz de conflict România nici nu poate, nici nu trebue să rămâie neutră.

Petre Carp era încă de atunci partizanul războiului contra Rusiei, în alianţa Austro-Ungariei, politică căreia i-a rămas consecuent până a murit

Atunci Anastase Stolojan a propus, în aplauzele Adunării, ca să se voteze guvernului un credit de 30 milioane lei pentru înarmarea ţării. Adunarea aplaudă iar a doua zi, după o scurtă discuţie, Camera votează creditul cu 99 voturi contra 11 Dar proectul de lege spunea că creditul a acordat guvernului spre a înarma ţara şi a-i păstra neutralitatea.

Mihail Cogălniceanu declarase, întocmai ca şi Carp, cum că, în caz de război între Austria şi Rusia, România nu poate rămâne neutră.

Deşi situaţia externă era cam turbure, totuş nu era atât de primejdioasă în cât să legitimeze alarmarea şi măsurile excepţionale ale României. Era numai o manoperă a lui Brătianu. Brătianu profita, prindea un nou prilej prielnic pentru ca să-şi menţină situaţia, să pună nedumerirea în spirite, să slăbească acţiunea opoziţiei, să împiedice realizarea blocului adversarilor săi.

De pilda la întrunirea majorităţilor parlamentare ce căuta Petre Carp şi care a fost rolul său ?

In acea întrunire din întreaga opoziţie n'a fost de faţă de cât Carp. Cum venise Carp, pe câtă vreme el nu era din partidul guvernamental iar întrunirea era exclusiv a majorităţilor din Cameră şi din Senat ?

Aceasta era manopera guvernului.

Petre Carp, pe lângă atâtea calităţi sufleteşti şi însuşiri superioare, era micşorat de o copilărească vanitate; se credea o fiinţă providenţiala care într'o zi oarecare, va fi marele conducător al ţarii.

Ion Bratianu îi cunoştea slabiciunea. De acee l-a invitat special, cu adăugirea că îl pofteşte pe el singur din toată opoziţia fiind singurul bărbat de stat cu vederi largi şi luminoase al cărui cuvant va trebui ascultat în clipele îngrijitoare pe care le trecea ţara şi Europa.

Iar Petre Carp, gâdilat de vanitate, s'a dus la întrunire şi a vorbit.

Punerea în scenă a lui Ion Brătianu n'a izbutit decât să ţină departe pe Petre Carp de cealaltă opoziţie şi să-l pue în neînţelegere chiar cu propriul său partid.

— La Teatrul „Dacia" se reprezintă o revistă politică scrisă de doi cumnaţi: Jak Negruţi şi D. R. Rosetti (Max), revistă antitulată „Zeflemelele". Dela *Cer Cuvântul* şi *Ai cuvântul*, aceasta era întâia revistă ce se juca în Bucureşti.

— Violenţele din presă trec acum în parlament.

Nicolae Fleva este eroul opoziţiei la Cameră, toate interpelările şi cuvântarile lui provoacă furtuni spăimântătoare. Liberalii sunt furioşi contra lui şi-l acoperă de invective. Din cauza acestor violenţe un duel cu pistolul se face între Mihail Ferikide, ministru de externe şi Nicolae Fleva. Fleva este rănit la mâna dreaptă.

Ferikide era unul dintre cei mai dibaci trăgători, de aceea toată opoziţia tuna cum că Ferikidi a provocat pe Fleva numai cu intenţia de a-l ucide.

După Fleva trec în opoziţie şi cei mai mulţi dintre tinerii aleşi de Ion Brătianu în Cameră: Grupul Take Ionescu, Constantin Disescu şi C. C. Arion trece în opoziţie. Take Ionescu, care era foarte impresionabil, a spus într'o şedinţă a Camerei când scandalul era ajuns la paroxism: „Acesta e începutul sfârşitului !".

Un duel parlamentar— duel oratoric, de astă dată — se face între N. Fleva şi Emil Costinescu. Fleva acuză pe Costinescu că a fost samsarul în chestia răscumpărării căilor ferate şi că, cu acel prilej, a câştigat sute de mii de lei. Costinescu răspunde tratând pe Fleva drept calomniator, infam şi laş. Adevărul era că nimic nu fusese dovedit contra lui Costinescu. Zilnic aceasta e atmosfera în Cameră.

Violentelor din Cameră răspund violentele extraparla-

mentare. In seara de 10 Martie Alexandru Balş — prieten intim al lui Nicu Filipescu — trece pe la Cofetăria Capşa şi comunică acestuia intenţiunea de a pălmui pe Nicolae Xenopolu la el acasă.

Nicolae Xenopolu era redactor la ziarul guvernamental *Voinţa Naţională* şi în acest ziar atacase pe Balş.

Filipescu se asociază cu Balş, amândoi intră în casa lui Xenopolu, Balş îl pălmueşte; Xenopolu ia un revolver şi trage 2 focuri dar gloanţele se opresc în blana lui Balş.

Afacerea se judecă înaintea judecătorului ocolului I care condamnă pe Balş ca autor principal şi pe Filipescu ca complice la câte 6 luni închisoare, 400 lei amendă şi 500 lei daune.

— Se fac mari încercări spre a se realiza blocul întregei opoziţiuni.

Se ştie că partidul liberal-conservator se abţinuse dela alegerile generale şi nu era reprezentat în parlament, de aceea acest partid nu se consideră reprezentat în cele două Camere. Dar Petre Carp şi Maiorescu au pretins — pentru ca blocul să poată fi realizat — ca opoziţia din afară de Cameră să declare că se consideră reprezentată în parlament. „Dacă blocul s'ar realiza, urmează Petre Carp, guvernul nu ar mai rămâne nici o lună la putere. Partidul conservator nu voi însă, ca să facă această declaraţie şi aşa blocul nu putu fi înfăptui.

Take Ionescu, care şovăia încă între partidul liberal şi opoziţie, este împins afară din partidul guvernamental de un violent incident parlamentar.

Când Take Ionescu s'a reîntors dela studii în ţară, a crezut că, dintre C. A. Rosetti şi Ion Brătianu, cel mai tare este Rosetti. Credinţa multora era că Rosetti este capul conducător iar Brătianu un simplu executant al sfaturilor omului cel tare. Ziarele opoziţiei întreţineau această credinţă cultivând, în acelaşi timp intriga. Zilnic se spunea lui Bratianu cum că toată ţara s'ar înşira sub şefia lui, daca s'ar despărţi de Rosetti.

Rosetti era privit şi taxat ca geniul cel mai rău al lui Brătianu.

Această intrigă a prins în cele din urmă. Brătianu, voind să arate că este de sine stătător, a căutat să se despartă de Rosetti, în aceleaşi timp a plecat partidul spre dreapta silindu-se ca, în schimbul lui Rosetti care pleca, să aducă în partid şi în guvern pe junimişti. N'a fost departe realizarea acestui plan, totuşi nu a fost realizat.

Take Ionescu s'a înşelat în primul moment, dar inteligenţa lui pătrunzătoare a descoperit repede adevărul.

Intrat proaspăt în ţară s'a dus la *Românul* unde a făcut să i se publice câteva articole democratice. Spre a complace lui Rosetti prezenta propuneri înaintate precum „alegerea magistratilor", colegiul unic şi tot ceeace susţinea Rosetti. Dar

când a înțeles că tot Brătianu e cel mai tare, a întors repede cazaca și a trecut în tabăra lui Brătianu. Fiindcă Take Ionescu nu avea drept ideal ca să se facă apostolul unor idei ci spre a-și face, cât mai repede, o carieră politică.

Pe vremea de care mă ocup, liberalii — adică Brătianu — aveau în programul lor să atragă în partid pe toți tinerii de valoare care se distingeau la studii și aveau talent.

La Paris aveau un fel de agenție de recrutare. Când un student se afirma ca o inteligență sau ca un mare talent, agenția raporta la București; și astfel tânărul era angajat din vreme, mai înainte de a-și termina studiile, după cum a fost o vreme obiceiul că să fie închiriate casele în construcție încă de când erau de roșu. Agenția oferea tânărului, și cu anticipație chiar, o situație în totdeauna foarte rentabilă.

Dar să reviu la incidentul care a determinat pe Take Ionescu să iasă din partidul guvernamental.

Era o ședință de noapte la Cameră. Se discuta un proiect de lege prezentat de Eugeniu Stătescu, ministrul justiției. Take Ionescu îl combătea. La un moment Take Ionescu a spus că proectul e imoral. Atunci deputatul Matei Corbescu întrerupe:

— Când vorbiți de imoralitate să vă gândiți acasă!

O furtună de protestări se înalță și un scandal, fără precedent în Camera română, izbucnește. Ședința a fost suspendată. A doua zi Matei Corbescu a căutat să-și explice cuvintele dându-le un înțeles neinjurios, dar explicația era cusută cu ață albă. Take Ionescu a trecut atunci pe față, în opoziție.

— La jumătatea lunei Aprilie a murit la Viena Petre Mavrogheni, fost ministru de finanțe în cabinetul Lascar Catargiu, fost ministru plenipotențiar, una din capacitățile financiare ale țării.

— Nemulțumirile mari în contra lui Ion Brătianu și a regimului său încep să mai ia și altă direcțiune, opoziția începe să atace pe rege.

Regele Carol este făcut răspunzător, regele Carol este acuzat că protege pe Brătianu, regele Carol, în schimbul apanagiului acordat, apără pe Brătianu și-l menține la putere..

Curentul împotriva regelui crește zilnic, Gheorghe Panu hrănește curentul acesta. *Epoca* face la fel.

La 1 Aprilie Panu publică în *Lupta* articolul său intitulat *„Omul periculos“*, care trebue să-l ducă înaintea justiției. In acel articol regele Carol este atacat în chipul cel mai injurios.

O zi sau două după apariția articolului, pe când mă aflam în redacțiunea ziarului, apar membrii parchetului; s'a făcut percheziție și s'a căutat manuscrisul. Panu se afla atunci la Iași.

Chemat la judecătorul de instrucție Panu a luat întreaga răspundere și prin urmare a fost trimis în fața tribunalului. La 17 Aprilie procesul s'a judecat iar osânda a fost 2 ani închisoare și 500 lei amendă.

Gheorghe Panu, dacă avea curajul părerilor nu avea şi curajul fizic, detenţiunea îl înspăimânta, de aceea în mintea lui germină ideea fugei din ţară.

Două sau trei zile după osândă dejunam la el în strada Câmpineanu. Atunci îmi ceru părerea: să rămâie în ţară şi să facă osânda ori să treacă graniţa? I-am răspuns categoric că trecerea graniţei ar fi o mare greşală şi i-am pus înainte toate marile foloase politice ce ar trage dacă s'ar supune legei.

Peste alte două-trei zile prânzeam cu el la restaurantul Marelui Hotel Boulevard. Hotelul arsese câteva săptămâni mai înainte, iar restaurantul era instalat provizoriu în grădina casei din faţa hotelului Capşa.

Pe când mâncam, apare Emanoil Mihăescu Porumbaru — ministrul de externe în timpul războiului dela 1916 — Panu îl pofteşte să şeadă. Veni vorba despre proces. Mihăescu Porumbaru („Porumbiţa", cum i se spunea de intimi), povăţui pe Panu să treacă graniţa. Şi începe să pledeze:

— Detenţiunea e în totdeauna deprimantă; o inteligenţă ca a ta, Panule, se va resimţi adânc. Să nu faci greşala să rămâi. A rămâne ar însemna să-ţi ruinezi frumoasa ta inteligenţă, etc. etc.".

Prin luna Mai am luat masa cu Panu la Vila Regală; mai era încă cineva la masă. Peste câteva minute apare un cunoscut tip al Bucureştilor, Costache Oprescu, perceptorul culoarei de galben. Oprescu propune să prelungim petrecerea la Herăstrău, dar Panu refuză obiectând că trebue să plece neapărat la Iaşi cu trenul de ora 9 seara.

Pe la ora 7 plecăm spre oraş; afară burniţa şi vremea nu era veselă de loc. La ora 8 jum. Panu pleacă la gară însoţit de administratorul ziarului Alexandru Lefteriu.

A doua zi, la ora 9 dimineaţa, mă aflam în redacţie unde lucram. Redacţia era instalată în strada Nouă, astăzi Edgard Quinet, în două mici odăiţe, în faţă redacţia, în dos administraţia. In aceste două mizerabile încăperi era redactat unul din cele mai citite ziare din ţară.

Deodată fac irupţie cu mâinile la cer şi cu feţele aprinse, G. D. Paladi şi Nicolae Nicorescu amândoi deputaţi opoziţionişti din Bârlad.

— Cum e cu putinţă ca să fugă Panu? Cum se poate să facă această mare greşală?

Pot să spun că am rămas cu gura căscată.

Fugise Panu?! Nu ştiam nimic. In ajun dejunasem şi petrecusem cu el, la ora 8 jum. ne despărţisem, ştiam că pleacă la Iaşi... dar atâta tot, Panu plecase din ţară dar nu-mi spusese nimic. Se destăinuise administratorului, dar mie, care eram nedespărţit de el, nu-mi spusese adevărul.

Adevărul era că-i fusese ruşine să-mi spue care-i este hotărîrea.

Dar Panu ceruse părere a multora în dreapta şi în stânga

fiindcă teama de a fi deținut îl înspăimânta și îl rodea. Am spus-o. n'avea curajul fizic, nu se putea supune constrângerii și privațiunilor. Numai această spaimă, care i-a fost în toată viața, marca lui slăbiciune, l-a îndemnat să comită faptul care din punctul de vedere al carierei lui politice, era egal cu o sinucidere.

Dar liberalii au făcut tot ce au putut ca să-l silească să plece. Căci. după cum a spus-o G. D. Paladi în redacția *Luptei*, opoziția se pregătea să exploateze detențiunea lui Panu la Văcărești și să [illegible] neîncetate manifestațiuni.

Cercurile guvernamentale știau că Panu era hotărît să plece, acei *amici* pe care Panu credea că-i are în partidul liberal, nu făceau altă operă decât să-l împingă către graniță și să-l spioneze, de aceea *Voința Națională*, oficiosul guvernului, a putut scri două zile înainte de judecarea procesului la tribunal: „Nu am fi de loc mirați să vedem pe d. Panu, în caz de osândă, că fuge dincolo de graniță după cum fac escrocii".

Panu a lăsat ziarul sub direcția mea, deși șefii opoziției îl sfătuise ca, pe tot timpul cât va sta închis, să lase direcția unui politician om popular, lui Nicolae Fleva sau lui G. D. Paladi.

Trebue să adaog că Panu a fost condamnat în lipsă la 17 Aprilie căci nu s'a prezentat. In opoziție, procesul a fost judecat în zilele de 27 și 28 Aprilie, de către secția II-a a tribunalului corecțional.

Tribunalul era compus astfel: Președinte, Mișu Iulian; judecători Scarlat Ghica și Ghiță Bursan. Acuzator primulprocuror Grigore Andronescu, supranumit Dulap. Panu a fost apărat de Nicolae Blaremberg, N. Fleva, Ioan Lahovary, Grigore Păucescu și Dimitrie Popescu. Panu s'a apărat și personal.

— In luna Mai a ars Opera Comică din Paris. La București, emoție adâncă în lumea aristocratică. Oare un glumeț n'a spus odată că: dacă e guturaiu la Paris strănută Bucureștiul?

— Regele se duce la Iași să asiste la sfințirea nouei Catedrale dar opoziția îi pregătește o primire semnificativă: pe parcurs trei fruntași conservatori: Costea Balș, Gheorghe Șendrea și un profesor de gimnastică Negruți îl flueră. Cei doi dintâiu sunt arestați, bătuți de poliție și dați judecăței.

Această manifestație era rezultatul și a curentului stârnit împotriva regelui și a osândirei lui Panu care era eșean.

Astfel de manifestațiuni ostile impresionau întotdeauna pe rege.

Câte odată regele răspundea cu glume dar întotdeauna da importanța faptelor.

Sub regimul lui Lascar Catargiu dela 1871 se găseau câte o dată dimineața petece de hârtie pe zidurile Palatului cu inscripția „Casă de închiriat".

Odată aducându-i-se faptul la cunoștință, Domnitorul a spus zâmbind:

— Da, se poate, dar tot pentru un Neamț.

— La Galaţi făcându-se alegeri comunale se petrec scandaluri mari, bătăi groaznice iar şefii opoziţiei sunt arestaţi. La Bucureşti toate faptele acestea produc mare agitaţie. Presa de opoziţie din Bucureşti merge la Galaţi în anchetă. Reprezentanţii ei sunt: Vintilă Rosetti, directorul *Românului;* G. Em. Lahovari, directorul ziarului *L'Indépendance Roumaine,* G. D. Palade, membru în comitetul de redacţie al *Naţiunei,* Mihail Deşliu şi Alex. Balş *Epoca,* D. Roco *România,* Ion G. Bacalbaşa *Lupta.*

In acelaş timp se duce la Galaţi şi o delegaţie a partidelor de opoziţie compusă din: Dumitru Brătianu, Gheorghe Vernescu, Grigore Păucescu, Pană Buescu, Al. Vericeanu, N. Fleva, G. D. Paladi şi Al. Djuvara.

Ambele comisiuni publică câte un raport în care aduc guvernului cele mai grave acuzaţiuni.

— La Botoşani izbucneşte un mare incendiu care mistue o parte a oraşului. Consiliul de miniştri sub preşedinţia regelui numeşte un comitet de ajutorare astfel compus:

Mitropolitul primat Iosif Gheorghian, Prinţul Dimitrie Ghica, preşedintele Senatului, generalul D. Leca, preşedintele Camerei, Ion Câmpineanu, primarul Capitalei, senatorii şi deputaţii din Botoşani, prefectul, primarul şi preşedintele tribunalului din localitate. Dar ziarele opozante protestează fiindcă din acest comitet lipsesc membrii opoziţiei. Ziarele de toate părerile deschid şi ele liste de subscripţie. Iată sumele adunate în vreo 10 zile de principalele ziare.

L'Indépendance Roumaine 7487 lei.
Voinţa Naţională 3349 lei.
România 1526 lei.
Naţiunea 1460 lei.
Epoca 1278 lei.
Românul 976 lei.
Telegraful 200 lei.
Războiul 130 lei.
Lupta 100 lei.
Poporul 36 lei

Şi cu toate acestea *Epoca* şi *Lupta* ereau cele mai citite ziare din ţară.

— In Bucureşti cineva adusese un berbec foarte mare de talie dintr'o rasă aziatică. In scurtă vreme acest berbec — porprietatea unui cârciumar — a devenit un personagiu foarte cunoscut şi foarte popular în Bucureşti. A fost botezat: *Ghiţă Berbecu*".

Dar acest berbec era şi foarte inteligent. La ore fixe se ducea zilnic în locuri anumite, niciodată nu greşea ora, nici odată nu scăpa întâlnirea.

De pildă: dimineaţa nu lipsea dela oarecare cafenele unde clienţii îi dedeau capete de cornuri, bucăţele de zahăr si cafea cu lapte în farfurioare.

La ora 12, fără greș, intra în gangul bisericei Crețulescu, urca la stânga scările vechiului imobil și intra în sala de mâncare a atelierului casei de croitorie a d-nei Briol. Cum îl zăreau lucrătoarele îl chemau ca să-l hrănească. Ghiță Berbecu era petrecerea de un ceas a fetelor.

La ora 2 precis era la Senat. Dacă mulți senatori veneau la ore neregulate sau făceau absențe, Ghiță Berbecu era exactitatea personificată; la ora 2 era la peronul din Bulevard și primea defileul senatorilor.

Mai târziu era la Cafeneaua Union din strada Regală iar seara se instala lângă un rahagiu care, în toate serile își întindea taraba cu zaharicale pe calea Victoriei lângă vechea poartă a casei unde era instalat Clubul Tinerimei. Femeile cari circulau își treceau toate mâinile prin lâna bogată a Berbecului, după cum multe din ele îi cumpărau câte un rahat, sau o altă zaharica. In cele din urmă Ghiță Berbecu, care căzuse și la darul fumatului, devenise un stricat și jumătate.

Prin luna lui Noembrie, sub pseudonimele „Bacon" și „Radu Țandără", am redactat un ziar umoristic intitulat „Ghiță Berbecu". Succesul acestei foi săptămânale a fost foarte mare până la căderea regimului liberal în 1888.

Succesul acestui ziar l'a făcut mai ales deputatul guvernamental Ștefan Bellu, boer vechiu, cunoscut în cercurile politice cu supranumele: *Conul Fănică* și *Sufletul maichi.*

Ștefan Bella — sau „Conu Fănică" cum i se spunea curent — era socrul lui Ion Câmpineanu, fruntaș liberal și omul pregătit de Ion Brătianu ca să'l moștenească la șefia partidului. Conul Fănică fusese în timpul guvernului Lascar Catargiu, conservator, acum sub regimul lui Ion Brătianu erea liberal. Ideile nu ocupau nici un loc în craniul acestui om de viță boerească.

Ion Brătianu avea o mare predilecție pentru urmașii din boeri, tot ce putea recruta în câmpul acestora recruta cu bucurie. In tot timpul guvernărei de 12 ani s'a silit să șteargă urmele originei sale roșii și revoluționare pentru ca să nu mai fie suspect monarchiilor autocrate a tot puternice pe vremea aceea. Pentru această realizare Ion Brătianu și-a dat silințele ca să atragă în partid pe: Beizade Mitică Ghica, pe Beizade Grigore Sturza, pe Kneazul Moruzi, pe prințul Nicolae Bibescu etc.

Conul Fănică Bellu, (sau Bellio cum i se scria numele în *L'Indépendance Roumaine)* fără a fi prinț, erea din protipendadă, fusese ginere de domnitor și erea socrul Câmpineanului.

Dar Conul Fănică erea acum în declin fiindcă ajunsese la 70 de ani. In plus alimenta cronica veselă a Capitalei.

Dânsul fusese un bărbat foarte frumos și afemeiat; cheltuise cu femeile vreo patru moșteniri însemnate, afară de averea sa care fusese și ea o avere mare. La adânci bătrânețe avea încă amante, pe una din acestea o supranumise „sufle-

tul maichi", iar porecla, nu numai că a trecut în renume, dar Conul Fanică a rămas el însuşi cu această poreclă. Ziarul umoristic „Ghiţă Berbecu" l'a luat în întreprindere şi nu erea număr, în care să nu'i fie cântată gloria. Conu Fănică ajunsese să aibă o spaimă neagră de acest ziar.

* * *

— Suntem în plin Cuptor, după obiceiul epocei toţi oamenii cu dare de mână au plecat din Bucureşti. Claymoor spune în Cronicele sale că „Bucureştii s'au golit". Căci pentru clasa de sus, când au plecat boerii, n'a mai rămas nimeni.

D'abia dacă o trupă de operetă franceză mai poate trăi jucând la grădina Stavri din strada Academiei.

Intr'o seară erea beneficiul uneia din cele mai frumoase artiste, dar tot pentru seara aceea erea anunţată o eclipsă de lună. Coincidenţă diabolică. tocmai în clipa în care artista sărbatorită, domnişoara Guyot, apăru pe scenă, luna se ascunsese definitiv în umbră.

Atunci unul dintre admiratorii artistei avu prezenţa de spirit să strige în limba franceză:

— Pentru întâia oară se vede luna eclipsându-se în faţa unei stele.

Râsete, şi aplause unanime subliniară acest cuvânt de duh.

* * *

— Şi la epoca pe care o fotografiez acum politica erea singura îndeletnicire, singura preocupare, singura îndatorire morală de stil mare. De aceea altă viaţă publică nu erea Omul care vrea să descrie Bucureştiul de altă dată dela 1877 nu poate vorbi de cât de viaţa politicei de partid.

La sfârşitul lui Septembrie se face alegerea membrilor consiliului de disciplină al avocaţilor. In realitate este numai o alegere politică, cele două liste sunt liste de partid, pe ele figurează numai fruntaşii cei d'întâi ai partidelor în lupta

In alegerile din 1887 fură aleşi: Gheorghe Vernescu, decan, iar Constantin Boerescu, N. Fleva, Alexandru Lahovari, Titu Maiorescu, D. Giani, B. Orghidan membri. Afară de cel din urmă nu mai erea un consiliul de breslă ci un consiliu de miniştrii. Toţi aleşii erau din opoziţie.

* * *

— Fiindcă politica absoarbe totul, Teatrul Naţional se resimte cel d'întâi, lumea nu se mai duce la teatru iar actorii duc cea mai mizerabilă viaţă.

In societatea de sus se discută mijloacele pentru salvarea primei noastre scene. Şi atunci se formează o societate de patronaj compusă din doamna Elena Oteteleşanu, d-l şi d-na general Manu, d-l şi d-na Ion Câmpineanu, d-l şi d-na Titu Maiorescu, d-l şi d-na Săvescu ,d-l şi d-na Marianu, d-l şi

d-na Halfon. Insă acțiunea acestei societăți n'a fost nici o dată cunoscută.

* * *

— Dar vine toamna, toată lumea s'a răcorit, s'a plimbat, a călătorit, acum reîncepe campania politică.

Campania începe cu constituirea *Ligei de rezistență*, instrument de luptă energică și de răsturnare; în capul acestei mașini extraordinare sta Nicolae Fleva și alături de el mai în umbră, — fiind că erea numai un debutant, — sta Nicolae Filipescu.

Al doilea eveniment este adeziunea câtorva liberali disidenți la opoziția unită, aceștia sunt: Nicolae Fleva, Alexandru Djuvara, Constantin Arion și Take Ionescu.

De acum luptele politice se întețesc până ce Camera fu dizolvată.

De o dată cu intrarea celor 4 liberali disidenți în comitetul opoziției unite și dupe cererea lui Fleva, comitetul central executiv al opoziției este redus la 7 membrii. Din acest comitet fac parte: generalul Florescu, Alexandru Lahovari, Constantin Boerescu, Petre Grădișteanu, Nicolae Fleva, G. D. Paladi și Pale Protopopescu.

* * *

— Pe când în cercurile politice e mare activitate, lumea aristrocratică petrece pe capete. Claymoor ne face descripția unei sărbători dată la începutul lui Noembrie în casa d-nei Zoe Slătineanu, o bogătașe din înalta societate.

Nu voiu face descrierea amănunțită a serbărei, căci ar fi prea lung, însă o voiu rezuma.

Serbarea a avut două părți: teatrul și balul.

Totul e franțuzesc, nimic românesc, nici un cântec, nici un monolog, nici o poezie, nici un danț, nici un fel de mâncare.

Artiști amatori din societatea cea *„bună"* joacă.

După bucăți cântate, declamate și spuse de tineri din „înalta", vine o comedie: *„Le Voyageur"* jucată în franceza bine înțeles, de doamnele Aglae Stratt și Alice Suțu și d-nii Jean de Linche, Alexandru Brăiloiu și Alex. Docan.

Apoi balul

La ora 2 masa. Dar ce masă?!

Ascultați „Menu-ul" și socotiți cât ar costa astăzi la anul 1928

Il dau în limba franceză căci în ori ce altă limbă e greu.

Consommé de volaille
Patés a la Russe
Saumon du Rhin
Hure de sanglier
Homard en espalier

Jambon de Gratz
Galantine de dinde
Pates de foise gras de Strasbourg
Chaud froid de perdreaux
Cuissot de selle de chevreail
Filet de bœuf Chateaubriand
Faisans de Bohémé
Chapon de Styrie
Salade Russe
Asperges en branches
Petits pois, tripes en serviette
Gelée d'ananos au marasquin
Maringues Nesselrode
Compotes assorties
Pieces montées en surprises
Créme moka
Fruits de toutes les saisons
Fromage
Café, liqueurs, vins
Bordeaux, Chateau Lafitte, Margot Larose
Iqnem etc.
Bourgogna, Pomard, Volnay, Baune
Nuits etc.
Vins du Rhin, vins d'Espagne
Tokai, Cotnar, Champagne sabló etc.

De observat că, afară de Cotnar, nimic românesc nu figurează pe listă.

La ora 4 cotilionul fantastic. La ora 7 toată lumea merge iarăși la masă, iar la 8 plecarea.

Nu se petrecea rău la 1887.

* * *

— Nici opoziția activă nu desprețuește banchetele. Un asemenea banchet îl oferă Nicolae Filipescu, directorul *Epocei*, pentru sărbatorirea a 2 ani de la apariția acestui ziar. Filipescu prezida, având la dreapta pe Alexandru Lahovary și la stânga pe Nicolae Fleva.

La acest banchet Gheorghe Ressu de la Galați a rostit un discurs foarte aplaudat care a sfârșit cu cuvintele: *„Capul Statului va trebui să se plece sau să plece"*.

Multă vreme aceste cuvinte au fost citate și ele au făcut lui Ressu o celebritate de oare care durată:

* * *

— La jumatatea lui Noembrie Coquelin cel Mare dă la teatrul Eforiei 5 reprezentațiuni și anume: *Un Parisien, Don Cesar de Bazan, Gringoire, La Robe, La vie, Les Precieuses Ridicules, Chamillac, Le Deputé de Bombignac, L'Anglais ou le fou raisonable, Melle de la Seiglière,*

— Trăim vremuri în care escrocherii şi afaceri celebre izvorăsc de pretutindeni.

Avem mai întâi celebra afacere cu „Apa de aur" în care sunt implicaţi doi escroci de forţă: Sion Gherei şi Andronic.

Escrocheriile acestor doi pasioonează mult societatea.

Escrocheria e întemeiată pe prostia şi naivitatea omenească. Prin complici atrăgeau pe naivi şi le făgăduiau că, in schimbul unor adevărate monede de aur, de argint sau bucăţi de hârtie, le va vinde o apă care transforma în aur orice altă monetă. Un mare număr de naivi au căzut în cursă.

Ancheta a descoperit toate şireteniile întrebuinţate şi au trimis pe Sion Gherei, pe Andronic şi pe complicii lor în faţa justiţiei. La timp vom da câteva fapte destul de interesante.

— Al doilea este un scandal izbucnit la Azilul Elena Doamna. De mult se zvonea că în acest Institut se petrec fapte imorale şi că atât pensionarele cât şi unele institutoare sau pedagoge se dedeau la practici contra naturii. Bineînţeles, ca întotdeauna când întunericul acopere o cestiune, publicul exagerează şi clădeşte fantezii nesfârşite. Adevărul este că, pe atunci, Azilul Elena Doamna avea această reputaţiune urîtă aşa că o fată eşită din Azil era privită ca o mică vicioasă.

De astădată zvonurile au fost confirmate de o măsură oficială, — ministrul instrucţiunii Dimtirie Sturza a hotărît ca 5 eleve să fie eliminate din Institut şi trimise la mânăstirea Văratecul.

— O gravă cestiune care turbură adânc conştiinţa publică este aceea a fraudelor cu furniturile militare. De astădată câmpul închipuirii este încă şi mai neţărmurit.

Cu câteva luni mai înainte un prieten, doctorul Olkowsky — cel care a clădit sanatoriul din calea Călăraşi — m'a pus în contact cu doi maiori din geniu. Amândoi doreau să-mi facă o destăinuire de cea mai mare importanţă, privitoare la materialul furnizat pentru construirea fortificaţiunilor din Bucureşti.

Eram prim-redactor al ziarului *Lupta* şi eram răspunzător de tot ceeace publica ziarul în lipsa lui Panu. Ofiţerii îmi cereau discreţiunea absolută, prin urmare trebuia să iau asupra mea şi să răspund în faţa justiţiei dacă destăinuirile ar fi fost calomnii.

In rezumat iată despre ce era vorba: Cimentul furnizat pentru construirea fortificaţiilor nu era în condiţiunile caetului de sarcini. Deşi la analiză cimentul s'a dovedit de proastă calitate, deşi raportul ofiţerilor specialişti conchidea la respingerea acestui ciment, totuşi materialul a fost recepţionat. Bineînţeles era o afacere necurată de foarte multe milioane.

Articolele mele au făcut senzaţie în toate cercurile dar nimeni n'a tras ziarul la răspundere. Deci operaţia era adevărată.

Alte destăinuiri izbucnesc în presă.

Cititorii au reţinut, de sigur, cum că în altă sesiune par-

lamentul a votat, în mijlocul celui mai mare entuziasm, 30 milioane lei pentru înarmarea țării. Ei bine, gurile rele, — și erau foarte multe,— afirmau că dela ministerul de războiu au pierit multe din aceste milioane și că ministrul, generalul Alexandru Anghelescu, era direct implicat.

Toate aceste destăinuiri erau atât de adevărate, în cât Ion Brătianu fu nevoit să ceară demisia generalului Anghelescu și să-l înlocuiască cu generalul Berendeiu.

La deschiderea Camerei, Nicolae Fleva adresează, pe această chestie, o interpelare primului-ministru, în acelaș timp cere dosarele furniturilor dela ministerul de războiu. Ion Brătianu refuză să le dea declarând că: „opoziția vrea dosarele pentru ca inamicii țării să vadă secretele apărărei noastre naționale". Frază nenorocită care stârnește o furtună îngrozitoare.

De acum scandalurile parlamentare se țin lanț până ce Camera e dizolvată.

In ziua de 20 Noembrie Fleva își dezvoltă interpelarea. Dela început până la sfârșit Camera fierbe ca o oală de smoală. Insă dosarele au fost refuzate.

Șeful guvernului apără pe generalul Anghelescu spunând că este o somitate militară. In urmă e nevoit să consimtă la alegerea unei comisii de anchetă parlamentară.

In comisie este ales și Alexandru Marghiloman care demisionează a doua zi.

Ședința următoare a Camerei este încă și mai furtunoasă, dacă se poate. De astă dată e interpelat Eugen Stătescu, ministrul justiției. Vociferările, insultele și amenințările se încrucișează. Eugeniu Stătescu, în paroxismul enervărei, declară că din momentul ce majoritatea tolerează în Cameră un deputat ca Iosif Oroveanu [1], el nu mai poate sta. Și, în adevăr, părăsește incinta în mijlocul unui zgomot de infern.

Eugen Stătescu, omul rece de obiceiu, își perduse liniștea. El, ministrul de justiție și jurisconsultul, cerea Camerei să alunge din sânul ei pe un deputat pe care justiția țării îl achitase în atentatul din strada Vămei.

Era vădit cum că această Cameră nu mai putea trăi.

Ion Brătianu hotărăște dizolvarea. Speranța lui era că alegerile vor alunga din parlament pe deputații care'l plictisise mai mult și astfel va putea guverna încă patru ani cel puțin.

Pentru ca la ministerul de interne să fie un om tare, Ion Brătianu încredințase acest portofoliu generalului Radu Mihai.

Camera a fost dizolvată în ziua de 19 Decembrie, iar vice-președintele Gheorghe Chițu, care prezida, după ce mini-

---

[1]) Iosif Oroveanu fusese implicat în procesul lui Stoica Alexandrescu, cel care atentase la viața lui Ion Brătianu în str. Vămei.

strul Vasile Gheorghian a citit decretul de dizolvare, a ridicat o climară strigând: „Trăiască regele! Trăiască țara!".

Ramolismentul venise.

— In Octombrie, anul acesta, a murit doctorul Drasch

— In anul 1887 s'a petrecut un mic eveniment în lumea noastră medicală.

Un medic român, tânăr, care începea, devenia foarte cunoscut în Franța: acesta era doctorul George Asaki. Ion Brătianu a voit să-l atragă în țară și să-l numească profesor la facultatea de medicină din București. Insă doctorul Asaki nu voia să se supună concursului în fața profesorilor acestei facultăți—după cum cerea legea epocei—sub cuvânt că a trecut un concurs pentru o catedră în Franța în fața unor profesori francezi de cu totul altă valoare. Față cu acest răspuns și dorind cu orice preț să aibă pe Asaki în București, Ion Brătianu puse pe titularul dela instrucție ca să prezinte un proect de lege. Brătianu. în dorința de a întări învățământul medical, ceru Camerelor să voteze o lege care numea profesori la facultatea de medicină din București : pe George Asaki profesor de clinică chirurgicală, și pe doctorul Nicolae Kalenderu, profesor de clinică medicală.

In acelaș an o altă lege numea pe doctorul Victor Babeș profesor de patologie experimentală și cap al institutului de bacteriologie.

Doctorii bucureșteni, profesori la facultatea de medicină, cei mai mulți liberali, se revoltară. In fruntea celor cari protestau, cel mai violent, cel mai furtunos, era doctorul Gr. Romniceanu.

In parlament doctorii liberali au făcut proectelor de lege o îndârjită opoziție, dar fără nici un succes. De altfel întreaga opinie publică aproba măsura care dota facultatea noastră de medicină cu trei ilustrațiuni.

Cea mai neîmpăcată opoziție a fost făcută împotriva doctorului Asaki. Dela început adversarii lui au împiedicat numirea sa la catedra de anatomie care ar fi trebuit să fi fost înființată — fiindcă-i era specialitatea — și i-au dat catedra de clinică chirurgicală. Apoi i-au facut atâtea mizerii în cât Asaki, după ce i se suprimă postul dela spitalul Brâncoveanu, părăsește țara la 1889 și se stabilește în Franța.

Atunci tineretul medical intră în acțiune. Doctorul Kiriac fu cel mai aprig apărător al drepturilor învățatului profesor, studențimea începu să se agite, iar doctorul Asaki reveni în țară tocmai în anul 1897 când fu reintegrat în drepturile sale. O boală a soartei l-a răpit prematur țarii și științei

ANUL 1888

Ziarul *L'Indépendance Roumaine*, cu buna credință pe care câte o dată o practică ziarele noastre în fierbinteala controverselor politice, publicase, între altele, cum că Ion Brătia-

nu este un nebun, dovadă e faptul că la anul 1854, când a fost arestat ca participant în comitetul secret revoluționar care voia să atenteze la viața împăratului Napoleon III, a fost internat la Paris în casa de sănătate a doctorului Blanche care era un mare specialist pentru bolnavii atinși de alienație mintală. Această insinuare a fost publicată și în ziarul *Le Soleil* din Paris.

Acestui ziar i-a răspuns doctorul Blanche. Doctorul afirmă că Ion Brătianu n'a fost de loc bolnav de alienație mintală, ci a fost trimis în casa de sănătate de către prefectul poliției din Paris fiindcă suferea de o gravă afecțiune de piept ce nu putea fi căutată într'o temniță.

In preziua alegerilor generale opoziția a ținut întruniri publice în toată țara și fiecare întrunire a trimis regelui un delegat care să-i ceară să garanteze libertatea alegerilor.

Opoziția repeta purtarea opoziției dela Mazar Pașa în 1875 care, în ajunul alegerilor pentru Senat, a trimis la Palat pe Mihail Ferekide să obțină dela capul statului aceiaș asigurare. Atunci regele a făcut o declarație categorică cum că dorește ca alegerile să fie libere. Acum a răspuns invariabil delegaților două cuvinte: *„Voiu veghea"*.

Bineînțeles că alegerile au fost tot atât de libere precum au fost aproape toate în România iar sentinela regală n'a veghiat decât de formă.

Campania electorală fu foarte îndârjită.

Regimul liberal era bătrân de 12 ani iar adversarii regimului numeroși și puternici. Disidențele liberale, pe de altă parte, îl încovoiase.

Asupra țării căzuse în acel an mari cantități de zăpadă care îngreuia mult circulația la țară și, prin urmare, vizitele pe la proprietarii rurali, de aceea opoziția întâmpină mari piedici.

Ministrul de interne Radu Mihai vedea, însă, situația în negru, rapoartele ce primea din toată țara arătau că opoziția e foarte tare și că rezultatul alegerilor lasă să se prevadă o primejdie.

Bucureștiul, care astăzi este în fruntea orașelor independente și mult mai pornit către spiritul de opoziție decât către cel obedient și guvernamental, pe vremea aceea era zestrea guvernamentală la toate alegerile. In schimb toate celelalte centre mari erau în opoziție.

Iașii, Severinul, Ploeștii, Botoșanii, Galații, Brăila, Bârladul, Buzău, și chiar Craiova, erau hotărîte împotriva guvernului. Radu Mihai scrie lui Dimitrie Sturza o scrisoare descurajată, căreia acesta îi răspunde printr'o scrisoare de încurajare și de îndemn la luptă, asigurându-l că izbânda va fi a partidului liberal. Nu știu prin ce indiscrețiune această scrisoare ajunge în publicitatea ziarelor de opoziție și mărește, astfel, avântul opoziției și deprimarea guvernamentală.

Alegerile dau o mare majoritate numerică guvernului

însă dau şi opoziţiei un foarte mare succes moral, toţi fruntaşii opoziţiei, fără nici o excepţie, sunt aleşi, numărul lor este 54. Pentru moravurile epocei aceasta însemna căderea sigură a guvernului liberal.

Alegerile au trimis atunci în Cameră pe şefii opoziţiei de toate nuanţele; Lascar Catargiu, Dumitru Brătianu, Gh. Vernescu, Nicolae Fleva, Gheorghe Mârzescu, Ion Lahovari, Gheorghe Panu, Miltiadi Ţoni, Take Ionescu, Alexandru şi Ion Marghiloman, Petre Carp, Nicolae Blaremberg, Alexandru Djuvara, Ilariu Isvoranu, Prinţul Ştirbei, Petre Grădişteanu, Gheorghe Paladi, I. Nicorescu, Nicolae Ionescu, Constantin Grigorescu, etc. etc.

Pentru întâia oară Nicu Filipescu intră în Cameră, ales în opoziţie de către colegiul al 3-lea din Brăila.

Bucureştiul, însă, n'a ales decât guvernamentali.

Aceste alegeri au însemnat sfârşitul regimului de 12 ani al partidului liberal şi sfârşitul lui Ion Brătianu care n'a mai venit la putere.

Acum, în curând, dupa caderea lui Ion Brătianu în luna Martie, lupta va începe între coalizaţii victorioşi. Fiindcă aceşti coalizaţi erau de atâtea nuanţe, cei mai populari dintre ei erau liberalii disidenţi şi democraţii, însă grosul organizat îl aveau conservatorii. Şi se va vedea că victoria din urmă a rămas a conservatorilor, fiindcă aceasta era şi dorinţa regelui Carol.

In toiul campaniei electorale: o bombă! Marele scandal dela ministerul de războı, în care sunt implicaţi colonelul Maican, comandantul unei brigade de artilerie şi generalul Maican, comandantul flotilei.

Un căpitan Dimancea intră în posesiunea unor acte compromiţătoare pentru ambii fraţi şi amândoi sunt acuzaţi de traficuri mari, iar toate aceste documente le comunică colonelului Sergiu Voinescu.

Se vede din scrisorile găsite cum că amândoi Maicani întreţineau corespondenţă cu un oarecare Broadwell, cetăţean american, pentru furnituri militare.

Colonelul Maican chiamă pe Broadwell la Bucureşti ca să trateze din vreme şi-i comunică în scris că sunt şanse mari de câştig deoarece urmează să se facă mari comenzi.

In această scrisoare colonelul Maican anunţă că pe viitor scrisorile sale vor fi semnate *Louise*.

Generalul Maican este grăbit să pue mâna pe bani, de aceea îi cere mereu lui Broadwell şi stăruitor. Broadwell îi răspunde că fratele său colonelul e mai dibaciu, dacă va fi mereu atât de pretenţios va sfârşi prin a se compromite.

Când aceste scrisori au fost cunoscute în cercurile ofiţereşti s'a ridicat un strigăt de indignare. Şeful guvernului, pus în curent cu denunţările făcute, numeşte o comisiune compusă din generalii Cernat, Berendeiu si Budisteanu ca să

ancheteze cazul, dar opinia publică şi opinia ofiţerimii nu o mulţumită. In seara de 28 Ianuarie, 12 coloneli se întrunesc şi închee un proces-verbal prin care se leagă să nu dezarmeze până ce, în această gravă cestiune, nu se va face lumină deplină justiţie. Aceşti 12 coloneli erau: Horbaţky, Sergiu Voinescu, Poenaru, Popescu, Iacob Lahovary, Argintoianu, Kiriţescu, Carcaleţeanu, Brătianu, Bădulescu, Gràmăticescu şi Carp.

Generalul Maican era o fire simpatică şi lipsit de răutate, în schimb fratele său colonelul era un om rău care nu cunoştea ertarea.

Era cunoscut că, într'o seară, ştiind că un căpitan din artilerie juca banii regimentului al cărui casier era, a ju'at contra lui, i-a câştigat o mare sumă iar a doua zi i-a făcut inspecţia cassei. Căpitanul a fost judecat, osândit, degradat şi şi-a încheiat cariera la închisoarea Văcăreşti.

Când în 1884 am fost arestat pentru manifestaţia ostilă făcută lui Ion Brătianu pe piaţa Teatrului, acel nenorocit fost căpitan îşi făcea acolo osânda.

Intr'una din scrisorile lui Broadwell către colonelul Maican, americanul spunea: „Când această afacere va fi terminată voiu pune de îndată cei 15.000 franci la dispoziţia d-tale".

Ziarele publică scrisorile lui Maican cât şi răspunsurile lui Broadwell. In fine amândoi fraţii Maican sunt trimişi în faţa consiliului de război.

Maiorul Gherghel e comisar regal. In afacerea colonelului Maican, colonelul Carp e numit raportor şi colonelul Algiu, comisar regal. In afacerea generalului Maican, generalul Budişteanu este comisar regal iar generalul Berendeiu raportor.

Colonelul Maican încearcă să se sustragă unei eventuale degradări demisionând din armată. Bineînţeles, demisia nu-i primită. Dar moravurile noastre sunt destul de jos. Deşi poartă pe umeri o acuzare atât de ruşinoasă, deşi e trimis înaintea consiliului de război, la clubul Regal e încă membru şi e încă poftit în partidele de poker şi la cele din sala de mâncare.

Numai la Jokey Club 15 membrii cer radierea colonelului. Dar fiindcă operaţiunea întârzie, prinţul Gheorghe Bibescu îşi prezintă demisia din club. Şi-o retrage, însă, când i se spune că statutele nu autoriză radierile decât numai cu votul Adunării generale.

In sfârşit, colonelul Maican e depus la Văcăreşti.

Consiliul de război care-l va judeca precum şi pe fratele său, generalul, e astfel compus:

Preşedinte generalul Cernat. Membrii generalii: Victor Creţeanu, Hercule Arion, Radovici şi E. Fălcoianu.

— In Camera cea nouă furtuna creşte în fiecare zi iar afară opoziţia ţine dese întruniri în sala Orfeu, pe care a închiriat-o până la Paşte.

Sub atâtea lovituri, in fața marelui scandal în care sunt implicați frații Maican și generalul Al. Anghelescu ministrul de războı, obosit, se înțelege și prevăzand că furtuna va lua proporțiuni uriașe, Ion Brătianu anunță în ședința Camerei, dela 22 Februarie, că și-a depus demisiunea în mâinile regelui și că Maiestatea Sa a însărcinat pe principele Dimitrie Ghica cu formarea noului cabinet.

Până la această demisie fusese iadul și în parlament și în presă.

In presă generalul Radu Mihai, ministrul de interne, a fost acuzat că a furat un ceasornic dela un ofițer. In Cameră debutantul Nicu Filipescu a strigat în mijlocul vijeliei:

— Nu mai putem tolera ca pe banca ministerială să stea hoții de ceasornice.

Ceilalți miniștri s'au sculat furioși și protestând iar Radu Mihai a eșit din incintă.

Dar în toiul celui mai asurzitor scandal erau și izbucniri de hohote de râs.

Intr'una din aceste ședințe neuitate pentru cine a fost martor, vorbea deputatul de Vlașca Vasile Epurescu. Epurescu era urît, negru ca un țigan, ciupit de vărsat iar când vorbea holba ochii și se încrunta grozav. Dar de altfel era inima cea mai bună unită cu cea mai mare lipsă de pricepere a ridicolului în care cădea de câte ori vorbea în Cameră.

Epurescu începu să vorbească ca apărător al guvernului, iar un deputat din opoziție îl întrerupse. Atunci Epurescu se întoarce, își înalță bustul, scoate pieptul afară și cu glasul tunător și cu tonul declamator, strigă:

— Nu mă întrerupeți, fiindcă sunt teribil în apostrofă!

A fost o izbucnire de râs atât de unanimă încât se cutremurau geamurile incintei.

Eram de față în tribuna presei.

Din ziua aceea și până ce a murit, Vasile Epurescu a purtat porecla: „Epurescu-Apostrofă!"

Insărcinarea dată lui Beizade Mitică Ghica de a forma cabinetul era numai o încercare de a diviza opoziția și de a prelungi șederea la guvern a partidului liberal. Partidul liberal, după 12 ani de putere, se desobicinuise de durerile opoziției.

Beizadea încercă, mai întâi o combinație cu junimiștii, în guvern trebuia să intre Petre Carp, Theodor Rosetti, Titu Maiorescu, Marghiloman. Combinația căzu.

Apoi o combinație cu Mihail Cogălniceanu, cu Pake Protopopescu, Constantin Boerescu, Alexandru Lahovary. Nici această încercare nu avu soartă mai bună.

După ce Beizadeaua depuse mandatul se făcu încercarea cu un minister prezidat de Mihail Cogălniceanu, dar condiția pusă de toți opozanții era: dizolvarea Camerelor.

Ion Brătianu pleca dela putere dar nu voia să cadă și par-

tidul, el se temea de excesele celor cari veneau din opoziție îndârjiți și exasperați. Operația era grea.

Fiindcă nu cădea numai un guvern sau un partid, cădea mai întâi un om de stat considerabil care domina întreaga viață politică a țărei, cădea un regim de 12 ani de care era legată o epocă însemnată din istoria României.

Opoziția, care oprise agitația din afară până se va rezolvi criza, reîncepu campania de întruniri când văzu atât prăbușirea încercărilor Dimitrie Ghica și Cogălniceanu cât și intenția de a se pune vrajba în sânul opoziției.

* * *

— Gheorghe Panu fusese ales deputat al colegiului al 2-lea de Iași. De îndată ce fu înștiințat se întoarse în țară însă la graniță fu arestat și condus la Piatra Neamțul. Dupe lungi discuțiuni Camera îi validă alegerea și Panu veni în București.

Dar ceasul popularității lui Panu trecuse, fuga lui în streinătate îi întunecase aureola. personalitatea lui nu mai erea încadrată în nimbul oamenilor de-asupra celorlalți.

In gara de Nord nimeni care să'l primeasecă afară de noi cei din redacție și vre-o doi prieteni.

Când a scoborît din vagon a fost ceva rece, Panu se aștepta, firește, la altceva, însă acel ceva, adică o primire grandioasă și entusiastă nu avea.

Masele susțin și adoră pe cei cari luptă și dau piept cu dușmanul, nici odată un soldat care fuge nu va figura într'o apoteoză.

De la gară Panu s'a dus acasă însoțit de administratorul ziarului și de câinele său favorit Clapan. Apoi la ora 12 am dejunat la restaurantul Otelului Union împrejurul unei mese cu vreo 14 persoane.

Panu merita mult mai mult, dar o rea inspirație îi sfârșise cariera.

Marea lipsă a acestui om cu creer superior erea că nu avea curagiul să se supună sacrificiului, fiindcă nici nu înțelegea prețul sacrificiului.

Câteva zile înainte de sosirea lui Panu la București opoziția unită a ținut o întrunire la sala Orfeu în care au vorbit Alexandru Lahovary, G. D. Paladi și cu mine.

Panu nu mai erea iubit în cercurile politice dupe cum nu mai erea nici considerat ca un om superior și de viitor. Panu își demascase slăbiciunile.

Viața, pentru cine o înțelege, este o permanentă luptă în care birue nu numai cei mai tari, dar cei cari par a fi cei mai tari. Căci victoria nu este numai funcțiune de forță proprie dar, mai ales, de slăbiciune provocată la adversar. A părea tare este pentru ceilalți a fi tare. A fi sau a părea tare provoacă admirația prietenilor și teama adversarilor. Dar Panu arătase, în toiul celei mai crâncene lupte, partea lui slabă: greșală neiertată care i-a fost fatală.

Afară de asta Panu, pentru calcule uşor de înţeles, atacase în ultimul timp pe Dumitru Brătianu şi pe Gheorghe Vernescu, adică pe liberalii din opoziţie, şi lăudase neîncetat pe conservatori. Dar între radicalul Panu şi conservatori erea aproape o prăpastie din punctul de vedere al ideilor, pe când de liberali erea cu mult mai aproape. Panu cunoştea situaţia ţărei şi îşi da seama că viitorul guvern îl vor da, nu liberalii, ci conservatorii: credinţa, neîntemeiată pe nici o realitate, că va putea fi ministru într'un cabinet conservator, l-a împins să adopte o tactică atât de greşită.

Marele ziarist şi capul atât de ştiinţific se dezvăluise ca un foarte inferior tactician

Acum reintra în ţară graţiat de rege.

* * *

— La alegerea biuroului Camerei opoziţia prezintă pentru preşidenţie, nu candidatura lui Lascăr Catargiu ci pe aceea a lui Dumitru Brătianu. Dar candidatul guvernamental generalul Leca fu ales cu 100 voturi contra lui Dumitru Brătianu care întruni numai 42.

* * *

— La Senat prinţul Dimitrie Ghica comunică cum că în urma însărcinărei ce i-a dat regele de a constitui ministerul, s'a adresat la toţi parlamentarii opoziţiei spre a'i da concursul şi n'a fost unul care să nu-i declare că e gata să se aşeze alături de d-sa pe banca ministerială, dar, în acelaşi timp, însă toţi au pus condiţiuni care nu puteau fi primite. Faţă cu acestea şi-a declinat mandatul.

Printre condiţii erea una care nu putea fi primită de liberali şi la care opoziţia nu putea să renunţe: Dizolvarea Camerelor.

Toate combinaţiile de colaborare cu opoziţia căzând, Ion Brătianu este din nou însărcinat cu formarea cabinetului. In şedinţa Camerei dela 27 Februarie Mihail Ferikide se urcă la tribună şi citeşte următoarea combinaţie ministerială.

Ion Brătianu preşedinte şi ad-interim la războiu, C. Nacu la instrucţie şi culte şi ad-interim la interne, N. Gane agricultură şi domenii, M. Ferekide externele, D. Sturza finanţele, Take Giani justiţia, P. S. Aurelian lucrările publice.

Acest cabinet trebuia să trăiască 15 zile.

Caracteristica acestui minister erea că atrăsese pe Take Giani un rosetist de marcă, ceea ce însemna că opoziţia unită fusese atinsă câtva în unitatea ei. Dar puterea opoziţiei erea totuşi în creştere.

Anunţarea acestui cabinet îndârjeşte opoziţia şi o hotărăşte la acte extrem de violente. Acum lupta devine cu totul extraparlamentară, luptă de presă, de întruniri publice şi de stradă.

Şedinţa Camerei de la 27 Februarie a fost foarte importantă şi merită o menţiune mai largă.

Cel dintâiu a vorbit Nicolae Fleva care atacă cu violenţă, noul cabinet

Ion Brătianu a răspuns amintind că prinţul Dimitrie Ghica a voit să facă un guvern de conciliaţiune, iar dânsul (Ion Brătianu) a voit să atragă pe liberalii disidenţi în partid. Toate încercările şi silinţele au dat greş.

Lascar Catargiu rosteşte o cuvântare în care impută regelui că n'a voit să satisfacă nici una din cererile opoziţiei. „Pe noi, spune Catargiu, ne-a trimis aci desnădejdea ţărei"!

Petre Carp a spus că prinţul Dimitrie Ghica i s'a adresat ca să intre în minister, însă preşedintele Senatului i'a oferit portofolii, iar nu guvernul.

„Regelui i-am spus, urmează Petre Carp, că, dacă e vorba ca noul minister să fie urmarea ministerului Brătianu, locul meu nu este acolo".

Trebuia să se sfârşească cu sistemul ca, la guvern oamenii politici să nu urmeze ceeace au făgăduit în opoziţie.

Mihail Cogălniceanu are cuvântul şi spune că a tratat cu prinţul Dimitrie Ghica. Acestuia i-a propus să constituie un minister de destindere a coardei, să ia miniştrii din toate grupurile opoziţiei, să aducă o lege a inamovibilităţei magistraturei, o lege reală contra cumulului şi în fine disolvarea Camerelor. Dizolvarea nu acum, ci în câteva luni. T· aceste condiţiuni au fost primite, când ne-am pomenit că înţelegerea a căzut. Aci este un mister care nu e de ordin constituţional.

Cogălniceanu acuză şi el pe rege.

Pe Dimitrie Giani îl întreabă cum va putea realiza ideile lui C. A. Rosetti, să facă, deci, ceeace nici chiar Rosetti n'a putut face?

Cogălniceanu spune că regele are dreptul să însărcineze pe oricine cu formarea ministerului însă trebuie să se inspire de la naţiune.

Au mai vorbit în această şedinţă N. Blaremberg şi miniştrii M. Ferekide şi Tache Giani. Acesta din urmă a spus că a venit să realizeze ideile lui Rosetti.

— Pe când se petreceau aceste evenimente vine ştirea morţei împăratului Germaniei. Liberalii de la guvern, deşi situaţia în ţară erea foarte încordată, încurajă pe rege ca să se ducă la Berlin.

Cu chipul acesta guvernul obţinea un timp de repaos înăuntrul căruia să poată manevra pentru dezbinarea opoziţiei. Şi regele plecă la Berlin.

Dar opoziţia nu slăbi de loc coarda. Absenţa regelui, în loc s'o astâmpere, o animă şi mai tare. Şefii opoziţiei înţelegeau că un armistiţiu, oricât de scurt, ar putea fi păgubitor acţiunei lor.

De aceea opoziţia hotărăşte acum lupta fără cruţare întruniri publice în toată ţara şi acţiune extraparlamentară permanentă la Bucuresti.

Un manifest semnat de 42 deputaţi din opoziţie este adresat ţărei. Cu acest prilej se constată că grupul junimist este divizat: pe când Iacob Negruţi a semnat manifestul, Petre Carp şi Alexandru Marghiloman nu l'au semnat.

Acum vin cele 3 zile hotărâtoare care răstoarnă pe Ion Brătianu şi regimul său, zilele de 13, 14 şi 15 Martie.

Comitetele opoziţiunei-unite sunt concentrate în permanenţa.

In ziua de 13 Martie opoziţia ţinu o întrunire în Sala Orfeu. La eşire publicul cere să meargă la Palatul regal, — căci regele se întorsese de la Berlin — dar Nicolae Fleva, care este in frunte, cere masei de 3—4000 oameni să se împrăştie în linişte. Toată lumea aceasta în frunte cu agenţii electorali cari strigau mereu: Jos Brătianu! Jos tâlharii! etc., ajunge în strada Colţei în faţa casei lui Ion Brătianu pe care n'o păzea nici o forţă poliţienească. Aci mulţimea staţionează vre-o zece minute insultând, vociferând şi provocând. Mulţimea conduce apoi pe Fleva acasă.

A doua zi la 14 Martie altă întrunire la sala Orfeu. De astă dată poliţia a concentrat bătăuşii în faţa sălei. La eşire se întâmplă ciocnirea. O mare învălmăşeală urmează. Nicolae Blaramberg şi Gheorghe Vernescu se urcă în cupeul lui Fleva, dar agenţii secreţi ai poliţiei şi aşa numiţii „cetăţeni indignaţi", atacă trăsura, îi sparg geamurile şi o răstoarnă. Vernescu şi Blaremberg sunt siliţi să scoboare şi să fugă; mulţi prieteni îi împresoară ca să'i apere.

Trăsura fusese deshămată de opozanţi şi trasă cu braţele de oamenii din popor.

Mulţimea umple piaţa Teatrului şi Calea Victoriei, apoi se îndreaptă către Palatul regal. Curtea Palatului este invadată. iar mulţimea urcă scările peronului.

Pe vremea aceea nu exista actualul grijaj de împrejmuire

Regele, de la o fereastră, priveşte spectacolul. Pe stradă urcaţi în birji, deputaţii Al. Djuvara, V. G. Morţun şi alţii rostesc discursuri către mulţime.

La Orfeu publicul votase o moţiune prin care Lascar Catargiu, Dumitru Brătianu şi Gheorghe Vernescu ereau delegaţi să meargă la Palat şi să ceară regelui schimbarea guvernului ,însă delegaţia nu e primită. Mulţimea aflând acest refuz se înverşunează mai tare şi vrea să intre în Palat. Nicolae Filipescu este pe peron, geamurile de la uşa de intrare cad cu zgomot, sala tronului e plină de soldaţi cu baionetele la armă.

In acest moment intră în curte şi la trap escadronul de jandarmi călări în frunte cu maiorul Fănuţă care şarjează mulţimea. Strigăte sălbatice se înalţă, iar învălmăşeala este de neînchipuit.

Nicolae Filipescu, care e în capul scărei, vede pe maiorul Fănuţă venind în direcţia sa în fruntea escadronului. Cu

un gest repede scoale revolverul şi vrea să tragă. Dar o mână vânjoasă îi prinde braţul şi o voce îi strigă:

— Ce faci, Nicule, eşti nebun?...

Erea prefectul poliţiei Dimitrie Moruzi.

Moruzi erea rudă cu Filipescu.

Văzând că lucrurile iau proporţii regele trimite un aghiotant care cere ca jandarmii să se retragă.

Cu încetul lumea se retrage din Curtea Palatului dar masa populară umple Calea Victoriei între bulevard şi Episcopie, până noaptea târziu.

Pe când acestea se petreceau pe stradă, la Cameră Constantin Nacu, ministrul de interne, răspundea unei interpelări a lui Take Ionescu. In această clipă se aude un zgomot de voci de afară, iar Nicolae Fleva. Gheorghe Vernescu şi alţi deputaţi din opoziţie intră agitaţi.

Fleva strigă:

— Pe când dumneavoastră discutaţi aci poporul e măcelărit afară ! !...

Iar Gheorghe Vernescu, foarte agitat, se adresează băncei ministeriale:

— Sunteţi nişte asasini.....

Toată Camera e în picioare, aprinderea tutulor e la culme!

Ministrul Nacu răspunde:

— Dacă armata vă împiedică să faceţi ceea ce aţi făcut ieri, îşi face datoria.

Fleva ripostează.

— Poporul e ucis !...

Atunci Alexandru Marghiloman se scoală.

— Dacă'i aşa locul nostru nu mai e aci. Aideţi la locul măcelului !...

Toată minoritatea se scoală şi ese.

Dominaţi de această scenă, toţi deputaţi se reped pe uşi iar şedinţa se ridică.

Seara la ora 7 jum.—8 eşirăm cu Panu pe Piaţa Teatrului, toţi din redacţia „Luptei".

Piaţa şi Calea Victoriei gemeau de lume. In faţa templului artei o lungă linie de jandarmi pedeştri, cot la cot, care făceau garda; înăuntru Ion Brătianu erea sărbătorit printr'un banchet.

De câteva zile un comitet de comercianţi liberali făcuse invitaţiuni cu următoarele cărţi:

In onoarea ilustrului cetaţean
IOAN C. BRATIANU

Comercianţii Capitalei vor da un banchet la 14/26 Martie în sala Teatrului. Sunteţi rugaţi cu onoare de a lua parte la acest banchet.

Preşedintele Comitetului
Stancu R. Becheanu

A doua zi 15 Martie este ziua hotărâtoare. Un manifest iscălit de 53 deputați spune:

CETĂȚENI,

Guvernul a provocat astăzi măcelul.

V'ați întrunit spre a vă consfătui spre a salva țara de relele de care suferă. Pe când păstrați, în exercițiul drepturilor voastre cele mai sacre atitudinea cea mai pacinică și legală, forța publică care vă pândea în umbră, a azmuțit poliția asupra voastră.

Fară motive, fără somații legale, zbirii poliției v'au lovit, v'au rănit cu armele lor, și rândurile strânse ale jandarmilor călări și sergenților au trecut peste trupurile voastre călcându-vă sub picioare.

Aniversarea proclamărei regatului României a fost pătată de sânge.

Pe când poporul era măcelărit pe strade, în sala teatrului, la adăpostul unui cordon de baionete, îmbuibații regimului, beți de sânge și de orgoliu sărbătoreau gloria șefului lor.

CETĂȚENI,

Sângele fraților voștri n'a curs în zadar, va fi rodnic; suferințele țărei vor găsi în curagiul vostru o ușurare și un sfârșit!

Curagiu, înainte pentru lege și pentru țară.

Semnați: N. Blaremberg, D. Brătianu, G. M. Burileanu, D. Butculescu, C. Boerescu, Lascăr Catargiu, Const. Corjescu, C. Ciocazan, C. Cogălniceanu, I. Dimetriad, I. Fătu, N Filipescu, N. Fleva, Dr. Frumușeanu, Petre Grădișteanu, C. T. Grigorescu, Dr. N. Garoflid, C. Enescu, Ilariu Isvoranu, Take Ionescu, Ioan Lahovary, Caton Lecca, Ioan Marghiloman, Mihail Marghiloman, E. Mavrocordat, I. Movilă, G. Mârzescu, Al. Marghiloman, Iacob Negruți, A. D. Nicolaid, N. Nicorescu, I. Nucșoreanu, Leon Negruți, Moise Pacu, George Paladi, George Panu, C. Pariano August Pesiacov, N. Popescu N. T. Pop, C. Quintescu, N. Rășcanu, Const. Ressu, G. Robescu, N. Săruleanu, N. Stătescu, Al. Știrbey, M. Tzoni, G. Vernescu, D. G. Rosetti, Ion Gogălniceanu.

Precum se poate vedea de astă dată a semnat și Alexandru Marghiloman, singur Petre Carp n'a semnat.

Mihail Cogălniceanu n'a semnat nici el, însă semnăturile celor doui fii ai săi figurau.

Dintre toți aceștia, astăzi la 1928 mai trăesc încă șase, aceștia sunt d-nii Iacob Negruți, C. Pariano, N. Săruleanu, Moise Pacu, Ciocazan și C. Cogălniceanu.

Seara la ora 8 toți deputații și senatorii opozanți se adună la Clubul „Unirea" din palatul Băilor Eforiei. Ședința e agitată.

După dezbaterile ce au urmat s'a hotărât ca Gheorghe Vernescu să fie trimis în delegaţie la rege şi să'i ceară schimbarea guvernului. S'a mai hotărât ca a doua zi, toţi deputaţii opozanţi să plece de la Băile Eforiei pe jos şi cu capetele descoperite până la Cameră.

Gheorghe Vernescu se întoarse la ora 11 de la Palat, iar la ora 12 toţi deputaţii porniră pe jos cu capetele descoperite.

Spectacolul erea impresionant. In frunte mergeau descoperiţi: Dumitru Brătianu, Lascăr Catargiu şi Gheorghe Vernescu.

Eu mă aflam în cele din urmă rânduri alături de Panu.

Pe strade până la Mitropolie nici o manifestaţie căci, afară de circulaţia obicinuită, nici un om mai mult. Dar când ajunserăm pe la Hotel Avram mulţimea erea foarte mare. Porţiunea aceea din strada Bibescu, amândouă dealurile şi strada spre cheiu gemeau de lume.

Gangul clopotniţei erea ocupat de un detaşament de vânători, ofiţerul care'l comanda spuse că nu va lăsa să treacă de cât pe acei cari se vor legitima că sunt deputaţi.

Atunci o împinsătură fu dată de către cei dela spate şi cordonul e spart.

Impins de curent ajung în curtea Mitropoliei. Alături de mine văd pe Nicu Filipescu care lupta cu un soldat trăgând fiecare de puşcă! Lumea alerga în toate părţile, apoi un mare număr de vânători ese din Corpul de gardă şi vânătoarea după civili începe prin curte.

Mă refugiez pe culuarul chiliilor fiindcă ori care trecea prin curte erea înhăţat de soldaţi.

D. advocat Haralambie Fundăţeanu este bătut măr de soldaţi. Văd pe procurorul Petre Sfetescu ţinut de guler de doi vânători şi ghiontuit. Bietul procuror striga disperat declinându-şi calitatea, dar e în zadar. Nu mai ştiu cine l'o fi scăpat din aventură.

Dar un foc de puşcă răsură! Toată lumea din curte se repede către uşa de intrare a Camerei! Fac ca toată lumea şi alerg. In drum aud un zvon sinistru.

— L'au omorât pe Fleva!

Mă apropii de intrarea Camerei şi văd un om întins, dar nu erea Fleva. După figură mi s'a părut că erea deputatul liberal din Giurgiu, Vasile Epurescu. In realitate erea un uşier.

Nenorocitul căzuse victima unei erori.

Auzind zgomot mare în curte s'a repezit şi el să vadă ce se petrece. Tocmai atunci Nicolae Fleva urca treptele intrărei şi pocnetul de puşcă răsună. Uşierul căzu trăznit căci glonţul îl lovise în cap.

Versiunea ce a circulat atunci erea următoarea: trebuia asasinat Fleva. Pentru executarea hotărârei fusese postat într'unul din turnurile Mitropoliei, sergentul major de gardişti anume Silaghi. Dar Silaghi trase mai jos în clipa când văzu

pe Flevă şi greşi lovitura la o distanţă foarte scurtă. Emoţiunea îi tremurase braţul.

In Cameră agitaţia a cuprins pe toată lumea. Membrii parchetului, prefectul poliţiei, comandantul pieţei fură chemaţi grabnic.

Mulţi din deputaţii opoziţiei veniseră înarmaţi cu revolvere spre a se apăra în caz că vor fi atacaţi de bătăuşi. Faptul e cunoscut de poliţie, iar procurorul anunţă că va proceda la percheziţia corporală.

Take Ionescu, Alexandru Djuvara şi alţii trec revolverele soţiilor care se aflau în tribuna doamnelor. Căci în ziua aceea tribuna doamnelor erea, ca nici odată, garnisită de o mulţime de femei din elita socială.

Venirea deputaţilor opozanţi la Cameră cu capetele descoperite şi în corpore anunţa o şedinţă extraordinară. Şi aceste doamne nu voiau s'o piardă.

Percheziţia dădu astfel, un rezultat negativ. Către seară fură arestaţi şi trimişi la Văcăreşti deputaţii Nicolae Fleva, Nicolae Filipescu şi alte câteva persoane.

Evenimentele petrecute au fost urmărite cu mare interes de către Legaţia rusească, ministrul Rusiei Hitrovo lucra din răsputeri la răsturnarea cabinetului Brătianu fiindcă chestia bulgară erea tot o problemă, iar războiul ruso-austro-ungar putea să izbucnească dintr'un moment într'altul. Apoi erea cestiunea fortificaţiilor.

Rusia nu văzuse cu ochi buni ridicarea fortificaţiilor de la Nomoloasa şi a celor dela Bucureşti care'i închideau drumul către Bulgaria. Chiar şi făcuse mijlociri oficioase. Spera, prin urmare, că un cabinet conservator va pune capăt politicei germanofile a lui Brătianu şi va inaugura o politică favorabilă Rusiei.

Regele Carol, care cunoştea situaţia, regele care ştia că unii dintre bătrânii conservatori fac politică rusofilă, nu voia să schimbe guvernul. Dacă regele a rezistat atât de mult presiunilor opoziţiei numai politica externă erea cauza.

De altfel ruşii nici nu se sfiau ca să se demaşce; la toate manifestaţiile de stradă din cele din urmă zile, agenţii Legaţiei ruse erau peste tot.

In ziua de 15 Martie toată legaţia rusă, afară de ministru, erea pe dealul Mitropoliei. Secretarul de legaţie Lermontoff a stat atât de aproape de luptători, în cât a primit în obraz o bură de cartuş.

Alt secretar de legaţie anume Lwoff, a fost lovit de soldaţi cu paturile puşcilor fiindcă intrase în Curtea Mitropoliei deodată cu valul opoziţionist.

In tribuna doamnelor se afla d-na Putiala, soţia celui d'al doilea secretar al legaţiei ruse.

Ruşii urmăreau cu cel mai pasionat interes lupta pe care o dedea opoziţia ca să răstoarne pe Ion Brătianu.

A doua zi la Cameră a fost o şedinţă mai liniştită fiindcă

opoziţia primise din partea regelui asigurarea ca se va despărţi de Ion Brătianu. Dar regele înţelegea să treacă puterea nu vechilor conservatori, nici măcar partidului liberal-conservator, ci unui guvern mai neutral. Mai întâiu nu voia un guvern al opoziţiei celei violente fiindcă se temea de actele de răzbunare înpotriva lui Ion Brătianu şi a liberalilor, al doilea nu'l voia din cauza politicei din afară. Cum am spus, daca ar fi izbucnit războiul austro-rus, regele dorea să aibă un guvern care să duca România acolo unde ar fi voit Berlinul.

In şedinţa de la 16 Martie s'au discutat evenimentele din ajun şi mai ales felul în care guvernul a făcut represiunea cu armata.

Intr'un discurs liniştit ca expresiune, dar agresiv în fond Petre Carp a rostit cuvântarea unui om sigur că a doua zi va veni la putere. Recunoscând guvernelor dreptul de a reprima neorânduelile cu forţa, a acuzat guvernul că la 14 şi la 15 Martie, armata a intervenit cu armele, fără să se fi făcut cele 3 somaţiuni legale.

Apoi a făcut un, aspru rechizitoriu guvernului pentru toată politica sa şi a sfârşit prevestind că ziua căderei regimului liberal este apropiată.

In cursul acestei cuvântări Carp a zis: „Imi voiu spune părerile care sunt personale fiindcă am rămas singur în această Cameră".

Atunci Alexandru Marghiloman întrerupe:

— Sunt şi eu cu dumneata!

Marghiloman ştia că situaţia de a doua zi erea a lui Carp şi'şi închipuia că acesta va deveni şeful partidului conservator. El făcea atunci un plasament politic pe care îl bănuia bogat în rentabilitate.

Punctul de plecare al carierei politice a lui Alexandru Marghiloman trebuie rânduit în această şedinţă şi de la această întrerupere.

— Pe când se petreceau aceste vehemente evenimente politice, se judeca procesul colonelului Maican. Pentru cele mai multe din acuzări apărarea reprezintată prin marele jurist Mihail Cornea, invocă prescripţia de 10 ani, care fu admisă. Dar Maican e osândit de consiliul de războiu la 1 an închisoare şi 1000 lei amendă— pedeapsa minimă — pentru concusiune şi escrocherie.

— Societatea aristocratică deschide numeroase liste de subscripţiuni şi alege comitete spre a se veni în ajutorul victimelor din zilele de 14 şi 15 Martie. Victimile au fost un mort şi mai mulţi răniţi şi contuzionaţi.

Comitetul central e compus din Alexandru Catargiu, Ion Lahovary şi Alexandru Marghiloman, precum şi din doamnele: Elena Oteteleşanu, Frosa Lascar Catargiu, Princesa Valentina Bibescu, G. Vernescu, Dim. Bratianu, Olimpia Lahovary, Zoe Em. Lahovary, Al. Mavrocordat, Elena Cornescu,

5

Constanța O. Șuțu, Ana A. E. Lahovary, Eufrosina A. Catargi, Elena C. Catargi, Simona A. Lahovary, Ema Beldiman, Irina Marghiloman, Angelina C. Deșliu, Caton Leca, Maria Blaremberg, Maria N. Filipescu, Maria L. Bogdan, Caterina G. Robescu, Caterina Butculescu, Elena Lascăr Catargi, Ana M. Deșliu, Marina G. Alexandrescu, Paulina G. Oteteleșanu, Elisa C. Boerescu, Em. Pake Protopopescu, Elena P. Grădișteanu, Elena C. Catargi, Bessi Take Ionescu, Maria C. Olănescu, Zoe Paciuri, Grigore Păucescu. etc., etc.

Toate ședințele Camerei până la 21 Martie sunt de o rară violență. Un discurs al lui Eugeniu Stătescu foarte agresiv la adresa opoziției, provoacă dese furtuni.

In ședința de la 19 Martie este un debut în Cameră, vorbește prințul Nicolae Bibescu, al doilea fiu al fostului Domnitor George Bibescu, prin urmare frate cu prințul George Bibescu care făcea politica conservatoare.

Pot adăoga că influența prințului George Bibescu fiul în partidul conservator scăzuse mult, fiindcă atât mulți din conservatorii bătrâni cât și toți liberalii disidenți din coaliție găseau acțiunea și tovărășia prințului prea compromițătoare.

Prințul Nicolae Bibescu din potrivă, erea liberal, iar în ședința de la 19 Martie a făcut o profesie de credință foarte liberală.

Cuvântarea sa a fost nepărtinitoare, a arătat că și guvernul și opoziția au săvârșit acte vinovate în zilele de 13, 14 și 15 Martie, spune că focurile de armă pe care le-a auzit în Curtea Mitropoliei în zioa de 15 Martie nu puteau fi pocnete de pușcă, în sfârșit face o declarație patriotică foarte caldă care contribuie ca la sfârșit, să fie aplaudat cu entuziasm de întreaga Cameră.

Prințul Nicolae Bibescu era un bun orator, el luptase în timpul războiului franco-german în rândurile armatei franceze, acum pentru întâia oară intrase în parlament.

— Dar ministerul Brătianu cade și cu el regimul de 12 ani.

Regele n'a voit să dea guvernul nici unuia din bărbații politici ai opozițiunei și nici măcar lui Petre Carp; regele se adresează lui Theodor Rosetti, președinte la Curtea de Casație, care părăsește magistratura.

Ministerul e format repede numai din junimiști.

Teodor Rosetti președinte și internele, Petre Carp externele, Titu Maiorescu cultele și instrucția, Menelas Ghermani finanțele, prințul Alexandru Știrbey lucrările publice, generalul Barozzi războiul.

Portofoliul domeniilor nu este ocupat. In cercurile politice se vorbea că acest portofoliu era ținut vacant spre a fi oferit lui Nicolae Fleva.

La Cameră noul minister se prezintă în ziua de 23 Martie, dar declarația ministerială e primită cu o răceală de ghia-

ță. Toată lumea este nemulțumită, întreaga opoziție spumegă în potriva acestui „chiul" al regelui

Prefect de poliție e numit colonelul Sergiu Voinescu unul dintre cei 12 coloneli cari au determinat darea în judecată a colonelului Maican.

* * *

— Presa întreagă, afară de *România Liberă*, nu recunoaște acest guvern.

România, organul oficial al partidului liberal-conservator, spune: „Acest minister e un minister personal al M. S. Regelui în care opoziția-unită n'are nici un reprezentant"

Panu în *Lupta* se ridică împotriva acestui minister spunând ca, spre a-l combate, nu e nevoe să-l vezi la lucru. Acest minister este un instrument servil în mâinile regelui, slugi plecate în fața Germaniei, reprezentând despotizmul deghizat. Și sfârșește strigând: „Jos ministerul palatului".

Națiunea lui Dumitru Brătianu scrie că ministerul Teodor Rosetti n'a venit pe căile constituționale.

Singură *Epoca* povățuește răbdare și așteptarea cu încredere.

* * *

— A doua zi după formarea noului cabinet, guvernul dă ordin ca N. Fleva, N. Filipescu și ceilalți arestați dela 15 Martie să fie liberați, din Văcărești.

De îndată ce s'a răspândit știrea liberării, grupuri de oameni din toate stările sociale au început să pornească, care pe sus care pe jos, spre Văcărești. Ziua era frumoasă și câmpul înverzit.

Intovărășit de mai mulți camarazi și ziariști am mers pe jos până la poalele dealului. Preumblare plăcută și înveselită prin foarte numeroasele trăsuri, cabriolete și căruțe care treceau către închisoare.

După o destul de lungă așteptare — până ce au fost îndeplinite toate formalitățile — poarta Văcăreștilor e deschisă și Nicolae Fleva urmat de Nicolae Filipescu, apare. Era ora 5. Un tunet de aplauze și de aclamațiuni izbucnesc, este greu de redat cu scrisul acel spectacol, acel entuziasm care, de astădată cel puțin, era sincer.

După strânsori de mâini, felicitări, aclamații, cortegiul pornește în următoarea ordine:

Un mare număr de trăsuri cu drapele tricolore, pline de flori și verdeață.

Unele drapele purtau: „Trăiască Fleva!"

Societatea cooperatorilor cu muzică și drapel.

Corporația pescarilor și măcelarilor.

Corporația precupeților.

Trăsura în care se afla Nicolae Fleva și N. Filipescu.

Pe tot parcursul un public foarte numeros aclama. iar cortegiul era format de mai multe mii de oameni.

Parcursul a fost: Calea Văcărești, strada Bărăției. strada Lipscani și Calea Victoriei.

Când cortegiul ajunge în Calea Victoriei o ploaie torențială se abate asupra orașului și astfel mulțimea e risipită în câteva clipe.

* * *

— Dar agitațiile cele mari din București au dus, ca întotdeauna, agitația la sate. Țăranii, cari n'așteptau decât un prilej spre a se ridica împotriva celor cari îi apasă, încep să se miște. Dovadă că agitațiile din București au mișcat satele e faptul că răscoalele au început în apropierea Capitalei, dela Urziceni din județul Ialomița și s'au propagat în Ilfov.

Răscoalele încep în comunele Dridu, Fierbinți, Gagu, Creața-Leși, Dragomirești, Roșiori, Ileana, Crătunești, Drăgănești, Belciugata, Moara Doamnei, Afumați, Ștefănești.

Armata este trimisă în grabă ca să restabilească ordinea, dar până să o restabilească, țăranii au prădat multe conace și au distrus unele recolte.

Dar la București, unde toată lumea nu era preocupată decât de problema guvernamentală, s'a dat o foarte slabă atenție acestui fenomen social care, mai curând decât se putea bănui atunci, a transformat fața țării.

* * *

— La 29 Martie, generalul Maican este judecat de consiliul de război al corpului 2 de armată și osândit la 10 luni închisoare, pierderea gradului și 400 lei amendă.

* * *

— La Cameră Gheorghe Panu cere guvernului informațiuni asupra răscoalelor țărănești. Primul-ministru Teodor Rosetti răspunde că, răscoalele au început în Ialomița, între alte cauze este făgăduiala dată țăranilor cum că regele e hotărît să le împartă pământuri.

Armata trimisă contra răsculaților, a fost sporită pentru ca ordinea să nu fie amenințată mai mult.

. Adevărul era că mișcarea avea un caracter social foarte serios, care îngrijorase foarte mult guvernul. Era o prevestire.

Răscoalele au fost mai serioase de cât au voit să spună ziarele în cele dintâiu zile. La Fierbinți a trebuit să intervie, ca și la Greci-Gradiștea, Fundul Danciului, Micșunești și Balamuci, vânătorii, călărașii și roșiorii.

La Peris, Berceni, Crangea-Fundulea, Vidra, Dudești, proprietățile au fost devastate, primarii goniți, arendașii cari au fost prinși, bătuți. Armata venind a fost atacată în cele mai multe comune cu pietre, topoare, pari, etc. Numai cu mare greutate liniștea a putut fi restabilită. Bineînțeles, după ce s'a făcut uz de arme și au căzut mulți morți și răniți.

Răscoalele s'au întins apoi în judeţele Prahova. Buzău, Muscel şi Dâmboviţa.

Ceeace păruse unora că era numai o răscoală parţială era, în realitate un puternic fenomen social; scânteia scăpărase mai întâiu atunci când C .A. Rosetti a cerut revizuirea legei tocmelelor agricole, după aceea când acelaş mare democrat, fiind titular al ministerului de interne, a ridicat glasul întru apărarea clasei plugarilor, a cerut reforme binefăcătoare pentru ea, a impus desfiinţarea tuturor hrăpitorilor în cap cu zapcii.

Ţăranii obijduiţi, săraci, apăsaţi. au auzit glasul care-i deşteaptă iar la 1888 au răspuns la chemare.

O mare mişcare naţională este, întotdeauna, o acţiune de solidaritate a claselor; la Bucureşti clasele diriguitoare se ridicaseră spre a scutura o apăsare politică; instinctiv la sate, ţăranii s'au sculat spre a scutura o apăsare economică. Intreaga societate românească era în deşteptare

Inceputul se făcuse, răscoalele din 1907 se pregăteau. Dar clasa conducătoare nu înţelesese avertismentele.

— Când spaima răscoalelor se mai domoli, opoziţia reîncepu presiunile pentru dizolvarea Camerelor; dar guvernul amâna soluţia fiindcă încerca mai întâi, să-şi consolideze situaţia. Spre a diviza opoziţia, şeful guvernului intră în tratative cu unii din fruntaşii ei.

In timpul acesta, prevăzând alegerile generale, liberalii îşi strâng rândurile. Un comitet de acţiune e constituit, acesta e compus din : Prinţul Dimitrie Ghica, Ion C. Brătianu, general D. Leca, G. Kiţu, D. Sturza, Eugen Stătescu, P. S Aurelian, M. Ferekide, V. Gheorghian, D. Giani, C. Nacu, Coco Demetrescu, Ştefan Şendrea şi Gogu Cantacuzino.

— Dar răscoalele ţărăneşti, în ciuda afirmaţiunilor oficiale, şi a iluziilor naive, se întind. Ele s'au lăţit şi au cuprins judeţele Prahova, R.-Sărat, Buzău, Dâmboviţa, Muscel, Argeş. Spre a potoli mişcarea şefii armatei trec hotărît la represiuni sângeroase. Ziarele *Lupta* şi *Naţiunea* organul lui Dumitru Brătianu, încep să atace guvernul şi spun că în special colonelul Iacob Lahovary a săvârşit mari cruzimi, căci a dat ordin să se tragă în ţărani fără să se fi făcut somaţiile legale.

Ziarele conservatoare sunt furioase şi lovesc pe Dumitru Brătianu şi pe Panu.

Dar în ceeace priveşte *Lupta,* Panu nu era de loc vinovat, vinovatul eram eu. Politica lui Panu era să menajeze pe conservatori în vederea alegerilor, de aceea nu admitea ca să fie atacaţi; eu, care nu aveam asemenea motive, urmam calea corectitudinei democratice şi blamam represiunea sângeroasă. De aci conflictul. Intre Panu şi mine au urmat scene violente, care s'au sfârşit cu declaraţia mea că mă retrag dela ziar. In aceeaş seară Panu a venit acasă la mine şi a împăcat lucrurile.

Dar acum încep să se agite ofiţerii împotriva *Luptei*, instigaţi de conservatori; ofiţerii ameninţă cu „executarea" redactorilor ziarului lui Panu.

Conservatorii încep să-şi dea repede sufletul pe faţă. Oameni cari au tunat ani de zile în contra despotizmului lui Ion Brătianu, nici n'au ajuns decât cu un picior la putere şi încep să ceară măsuri despotice în potriva adversarilor. Astfel *L'Independance Roumaine* publică în nr. său dela 15 Aprilie: „D-l prefect de poliţie ştie ce s'a petrecut astă noapte la d. Ion Brătianu? Ni se semnalează că toată noaptea a fost o neîncetată intrare şi eşire dela d. Ion Brătianu. Ce mai plănueşte acest sinistru bătrân?

Sperăm că poliţia va fi cu ochii deschişi!"

Nici n'au apucat bine să atingă puterea şi vechii conservatori cer intervenţia poliţiei în potriva opoziţiei.

Ziarul francez, care timp de atâţea ani se arătase campionul tutulor libertaţilor, acum cere poliţiei să supraveghieze pe şeful partidului liberal.

Tot în acelaş ziar un domn din elita conservatoare anume Al. Şt. Catargi publică o scrisoare prin care cere guvernului să prezinte un proect de lege prin care să impuie ziarului „Lupta" să fie vândut cu o 1/2 centimă şi să conţină atâta materie, şi calitativ şi cantitativ, cât ziarul englez *Times*.

Această zeflemea era motivată de faptul că Gheorghe Panu, faţă de răscoalele ţărăneşti, ceruse un număr de reforme agrare favorabile ţăranilor.

Reacţionarii eşeau acum îndrăzneţi de pretutindeni.

— Consiliul de războiu din Craiova, unde a fost din nou trimis procesul colonelului Maican, îl osândeşte la 2 luni închisoare, peste anul la care fusese osândit în Bucureşti şi în plus la degradare.

— Un atentat contra regelui Carol. A fost întâiul atentat îndreptat în potriva acestui suveran.

Pe la sfârşitul lui Aprilie; un individ anume Preda Fântânaru, fost osândit la 5 ani pentru asasinat, atunci sergent în garda comunală, a venit până în faţa otelului Metropol, unde a scoborât din trăsură. Era îmbrăcat într'un elegant costum ţărănesc din Olt.

Avea o puşcă Lefaucheux calibru 20. La percheziţie s'au mai găsit: un revolver, un stilet şi un box american.

După ce a scoborât din trăsură s'a postat în faţa magazinului Nacu Mincovici — ceaprăzăria militară de pe vremuri — şi a aşteptat; când a văzut pe rege în cabinetul său de lucru a tras 2 focuri în fereastră.

Imediat s'a dat alarma. Sergenţii din faţa palatului au sărit asupra lui Fântânaru şi numai după o oare care luptă — în care un sergent s'a ales cu buza spintecată de stilet. — Fântânaru a fost arestat.

La interogator Fântânaru a mărturisit că a voit să ucidă pe rege, fiindcă el este cauza tutulor suferințelor țăranilor.

Intrebat de ce n'a atentat la viața regelui în alte ocaziuni, de pildă pe stradă, a răspuns că pe stradă regele era întotdeauna însoțit de regina pe care nu voia s'o atingă.

Fântânaru era un alcoolic inveterat, dar lunga campanie dusă de opoziție în potriva regelui cât și ultimile răscoale țărănești, au sugestional, firește, pe acest om.

— Guvernul liberal n'a căzut decât de vreo 5 săptămâni și procesul de disoluție al opoziției unite începe. La o alegere parțială la Colegiul I de Cameră din București, generalul G. Manu este candidatul partidului liberal conservator, dar candidatul lui Dumitru Brătianu este Pană Buescu. Ziarul *Lùpta* susține aceiași candidatură, dar generalul Manu este aels cu 903 voturi contra 69 date lui Pană Buescu.

• De altfel nici nu era comparație între cele două candidaturi.

— Pe când toată țara este hipnotizată de patimile, luptele și transformările politice, un adevărat hipnotizator de profesie vine în București. Acesta este celebrul Pickman, unul dintre cei mai mari prestidigitatori-hipnotizori și cititori ai gândului din câți au trecut prin București.

Reprezentațiile lui Pickman au fost date la Teatrul Național. La prima a fost de fața și regina Elisabeta.

Pickman erea în adevăr o forță în toate prezentările lui și a lăsat la București puternice amintiri.

De-altfel Pickman avea o reputațiune mondială.

— Cea dintâiu spărtură în blocul opoziției care răsturnase pe Ion Brătianu se face cu prilejul alegerilor comunale din București.

Comisia interimară era sub președenția lui Em. Pake Protopopescu desemnat a fi primar. La alegeri opoziția unită prezintă o listă în care figurează toți fruntașii opoziției : în capul listei Colegiului I Dumitru Brătianu iar în fruntea listei Colegiului al 2-lea Nicolae Blaramberg. Deci nici un conservator cap de listă.

Conservatorii consultând listele electorale vedeau că sunt în minoritate față de celelalte nuanțe liberale.

Dar Fleva, omul popular al Bucureștilor și fost primar sub liberali, prezintă listă separată.

Listei lui Fleva se alătură cooperatorii cu Dumitru Butculescu, oare care grupuri de meseriași și un număr de comercianți. Fleva părea că este o primejdie pentru lista opoziției-unite pe care o susținea guvernul.

In ziua alegerei lupta fu foarte caldă. Mergând pe la diversele secțiuni de votare, întâlnesc grupuri de alegători cari strigau ; Fleva! Fleva!; s'ar fi părut că Fleva este eroul și va fi învingătorul. Totusi rezultatul a fost : lista guvernului

1401 voturi, lista liberală 720, lista Fleva 262 şi o altă listă independentă 109.

Guvernul şi opoziţiunea-unită au învins, dar au învins cu mare greutate, liberalii, a doua zi după o atât de răsunătoare cădere, au putut întruni 720 voturi, ceea ce, pentru guvern şi partidele din opoziţie era un avertisment. Iar marele tribun şi omul popular prin excelenţă, d'abia capătă 262 glasuri.

Incă o dovadă de preţul ce se poate pune pe popularitatea stradei.

Pake Protopopescu a fost ales primar iar Nicolae Vrăbiescu, A. Roşeanu,Leonida Paciurea şi Ef. Ghermani ajutori.

Dar ruptura între partidele cari au răsturnat pe Ion Brătianu se lărgeşte.

In Iaşi se fac alegeri comunale. La Colegiul I lista opoziţiei-unite, aliată cu junimiştii şi susţinută de administraţie are 332, lista liberallor lui Mârzescu obţine 260, radicalii lui Panu întrunesc 77 glasuri iar socialiştii 19.

Se declară balotagiu. Conservatorii înţeleg că nu sunt în majoritate.

— Pe la mijlocul lui Iunie I.L. Caragiale este numit director general al Teatrului Naţional, iar membrii în comitet: V. A. Ureche, Pătraşcu, Dimitrie Rosetti (Max) şi Wachman.

Trecerea lui Caragiali pe la Teatrul Naţional n'a lăsat nici o urmă bună. dinpotrivă. de mult Teatrul Naţional n'a mers atât de rău cum a mers sub noua direcţie.

— Căderea regimului liberat dă loc la descoperirea câtorva acte necinstite în administraţiile publice sau controlate. Una din cele mai importante este scandalul de la Eforia Spitalelor civile în care este implicat. directorul Eforiei Simeon Mihăilescu, un fost rosetist, fost secretar general al Ministerului de interne când Rosetti era titular la acest departament fost prefect de poliţie în noaptea istorica a lui 11 Martie 1871, când studenţimea a atacat banchetul germanilor de la sala Slătineanu. Simeon Mihăilescu dovedit că furase sume însemnate a fost depus la Văcăreşti apoi osândit de justiţie

— In acelaş timp partidul liberal mai suportă o perdere însemnată: generalul Dimitrie Leca, preşedintele Camerei liberale moare subit la Bacău. Generalul n'avea decât 60 de ani.

Generalul avea o însemnată influenţă în Moldova.

Generalul Dimitrie Leca comanda batalionul de vânători de gardă la Palat când a fost detronat Vodă-Cuza la 11 Februarie 1866. In războiul independenţei a comandat cu bravură pe câmpul de bătălie.

— In 1889 va fi o Expoziţiune Universală la Paris, România va participa. Comisar al României şi preşedinte al Comitetului este numit prinţul George Bibescu Un mare comitet urmează. In fruntea acestui comitet sunt oameni de mâna întâi a ţărei precum: Lascar Catargiu, general I. Em. Florescu, George Ver-

nescu, Nicolae Blaramberg, Em. Protopopescu-Pake, etc. Nici un membru al partidului lui Ion Brătianu nu figurează.

— Cu toate stăruințele opozanților din vechea opoziție-unită guvernul nu dizolvă imediat Camerele, fiindcă juniniștii aveau scopul lor bine precizat.

Petre Carp spusese întotdeauna ca țara e guvernamentală, aceasta spusese și regelui. De atâtea ori repetase: „Dați-mi puterea și mă prind că la cele dintâi alegeri am majoritatea". Dar, ca de atâtea ori, Carp exagera.

In adevăr țara erea guvernamentală, adică în țară erea un contingent electoral care, fiind foarte mobil, trecea dela un partid la altul și în totdeauna la cel care guverna, dar acest contingent singur. nu putea da majoritatea unui partid fără nici o legătură cu masa electorală.

Acest adevăr l'a înțeles Carp de îndată ce a ajuns la putere.

In ziua în care noul minister Teodor Rosetti s'a prezentat discuțiunei parlamentului, George Panu a atacat guvernul spunându-i că, *nefiind cunoscut de țară, că neavând popularitate*, este un minister personal. Iar Petre Carp i-a răspuns, adăogând :

— Recunosc că am venit la guvern fără popularitate, dar, spre deosebire de acele guverne care au venit populare și au căzut nepopulare, noi venim nepopulari, dar vom pleca populari.

Guvernul căuta acum să-și facă partizani în rândurile opoziției-unite, căci fără concursul măcar a unei părți dintre cei cari răsturnaseră pe Ion Brătianu, nu poate îndrăzni să înfrunte lupta electorală. Cei dintâi cari s'au arătat accesibili ispitelor guvernamentale au fost tinerii de la Epoca, adică Nicu Filipescu. Platforma erea: eliminarea treptată a tuturor elementelor liberale din blocul fostei opoziții unite și reconstituirea vechiului partid conservator pur de ori ce amestec strein.

Nicu Filipescu în *Epoca* a scris un articol agresiv în potriva lui Nicolae Fleva și Gheorghe Panu, articol intitulat : „In contra oamenilor populari".

Fiindcă oamenii cei mai populari din blocul opoziționist erau liberalii, conservatorii întreprind să-i anihileze, unul după altul.

La București Fleva fusese redus la alegerile comunale. La Iași marele elector Gheorghe Mârzescu, liberal disident și omul popular al Iașilor, este și el învins în alegerile de la Comună.

Pretutindeni conservatori bătrâni merg mână în mână cu guvernul.

Când guvernul junimist a socotit că relațiile dintre conservatori și liberalii din fosta opoziție s'au răcit îndestul și că fostul bloc e de fapt desființat, dizolvă parlamentul. Aceasta în luna lui Septembrie.

In ziua de 8 Septembrie Camerele sunt dizolvate. Miniştrii şi mulţi idintre deputaţi vin în frac la Cameră. Decretul de dizolvare este foarte scurt iar formalitatea citirei decretului tot la fel.

Şi acum încep conciliabulele, intrigile, luptele şi tragerile pe sfoară.

Toate partidele se pregătesc de luptă.

Liberalii lui Dumitru Brătianu se întrunesc deosebit de conservatori având în frunte pe Dumitru Brătianu, M. Cogălniceanu, Petre Grădişteanu, N. Blaramberg, G. Panu, C. Boerescu, G. Paladi. Fleva face tot bandă a parte.

Liberalii lui Ion Brătianu se întrunesc chiar în seara dizolvărei la Societatea „Naţionala" şi aleg următorul comitet de luptă: Ion Brătianu, D. Sturza, Eugen Stătescu, P. S. Aurelian, G. Chiţu, An. Stolojan, M. Ferekide, Andrei Vizantie, Ştefan Şendrea, Vasile Gheorghian, Const. Nacu, Alex. Orăscu, Vasile Lascar, Gr. Serurie, D. Giani, Const. Stoicescu, N. Moroianu, Dancovici, Tacu, D. Tănăsescu, G. Esarcu, Vilner, Take Anastasiu, Coco Demetrescu, Stancu Becheanu, Gogu Cantacuzino şi N. Constandache.

Conservatorii, cari vor să pună singuri mâna pe putere, stărue să se facă cât mai repede ruptura cu Dumitru Brătianu. Liberalii disidenţi, fără concursul cărora regimul lui Ion Brătianu nu ar fi putut fi rosturnat, au devenit acum o povară care trebuie aruncată. De aceea imediat după dizolvarea Camerelor, comitetul partidului liberal-conservator se întruneşte şi hotărăşte ruptura. Lascar Catargiu trimite lui Dumitru Brătianu următoarea scrisoare :

Bucureşti, 14 Septembrie 1888.

Domnule Brătianu,

Am onoare a vă comunica că, în şedinţa sa de la 12 Septembrie, Comitetul executiv al partidului liberal-conservator, cu majoritate, a fost de părere că, în urma căderei guvernului Brătianu, scopul coaliţiei a fost atins şi că, prin urmare, trebuie ca la viitoarele alegeri partidul liberal-conservator să se prezinte singur în luptă.

In şedinţa sa de la 13 Septembrie, Comitetul central al partidului, fiind consultat, a confirmat iarăşi, cu majoritate de voturi, hotărârea Comitetului executiv.

Primiţi, vă rog, d-le Brătianu, încredinţarea consideraţiei mele distinse şi a stimei mele

L. CATARGI

Deosebirea între gratitudinea conservatorilor şi a liberalilor este elocventă. La 1876, după răsturnarea lui Lascar Catargiu, coaliţia nu s'a desfăcut înaintea alegerilor iar toţi fruntaşii ei au mers la urne împreună şi toţi au fost aleşi

în parlament. Conservatorii, însa, întorc spatele, a doua şi după victorie, tovarăşilor liberali.

Peste puţin va veni şi rândul lui Vernescu.

— In ziua de 19 Septembrie se prezintă în faţa Curţei de Apel procesul directorului prefecturei poliţiei Capitalei, capitan Dimancea, a inspectorului de poliţie Alexandru Davila şi a procurorului Paraschivescu.

Aceşti funcţionari au fost daţi în judecată pentru că au torturat pe nişte ţigani arestaţi sub acuzarea de tâlhărie.

O tâlhărie cu răsunet se făptuise la Valea Tânganului, o ceată de ţigani fu bănuită; ceata fu arestată şi adusă la prefectura poliţiei, însă fiindcă toţi ţiganii au tagaduit cu îndărătnicie participarea lor la tâlhărie, au fost bătuţi şi schingiuţi într'un mod îngrozitor.

Vestea spăimântătoarelor torturi a zguduit tot oraşul, parchetul a intervenit şi rezultatul a fost trimiterea celor trei funcţionari în faţa justiţiei.

Curtea a osândit pe Dimancea şi pe Alexandru Davila fiecare la câte 2000 lei amendă şi solidar la 100 lei daune, iar pe procurorul Paraschivescu l'a achitat.

Conservatorii sunt furioşi în contra acestei sentinţe de condamnare. Deşi torturele îngrozitoare ereau dovedite, ziarul L'*Indépendance Roumaine*, a susţinut că toţi acuzaţii trebuiau achitaţi de oarece ţiganii ereau recidivişti.

Acest ziar nu mai erea în opoziţie, deci nu mai avea nevoie să facă făţărnicie profesând principii de justiţie şi înalta moralitate.

— Procesul escrocheriei cu apa de aur a venit în faţa secţiei a 2-a a tribunalului corecţional. Sion Gherei şi Andronic au fost osândiţi la câte 2 ani închisoare şi la câte 1000 lei amendă. Ceilalţi acuzaţi la pedepse mai mici. Un fost comisar de poliţie Theodorini a fost osândit la 6 luni.

Andronic şi Sion Gherei au mai fost osândiţi şi la 59.400 lei despăgubiri către cei escrocaţi constituiţi parte civilă.

— Prefect al poliţiei Capitalei e numit colonelul Algiu.

— Alegerile dau, se înţelege, o mare majoritate partidului liberal-conservator însă guvernul nu poate fi încântat fiindcă partizanii săi sunt foarte puţini.

Caracteristicele acestor alegeri sunt:

1) Colectiviştii (adică partidul liberal condus de Ion Bratianu) deşi bătut face, totuşi, foarte bună figură în alegeri, căci, aproape peste tot, candidaţii liberali strâng de aproape pe candidaţii cari biruiesc.

2) La Iaşi liberalii de toate nuanţele uniţi şi cu radicalii lui Panu, triumfă aproape pe toată linia. La colegiul II de Cameră sunt aleşi : Panu, Ţoni, Nicolae Ionescu etc., la colegiul al 2-lea de Senat Gheorghe Mârzescu, Ştefan Şendrea şi Climescu, la colegiul al 3-lea de Cameră Ion Nădejde socialistul.

3) In Cameră pătrund doi socialişti: V. G. Morţun la Roman. Ion Nadejde la Iaşi. Mai triumfă şi C. Dobrescu-Argeş la Argeş, care, deşi nu e socialist, e primul deputat ţărănist în parlamentul României.

La alegerile de balotagiu pentru Cameră triumfă liberalii disidenţi-uniţi cu liberalii-colectivişti. La Iaşi Mihail Cogălniceanu la Dolj Ştefan Pleşea, la Prahova C. Enescu şi Radu Stanian, C. T. Grigorescu şi C. Micescu. Apoi la Senat sunt aleşi la Craiova Gheorghe Chiţu, la Iaşi prinţul Grigore Sturza şi la Prahova P. S. Aurelian şi N. Fleva.

In Ilfov Ion Brătianu rămâne în balotaj cu bancherul Christoff Cerlenti la colegiul I de Senat. La al doilea scrutin nu se mai prezintă.

Căderea lui Ion Brătianu este semnificativă. După 12 ani de a totputernicie acest om, sub guvernul căruia se făcuse atâtea fapte mari care transformaseră România, nu mai putuse găsi un colegiu care să-l trimită în parlament.

Numai doi dintre toţi foştii lui miniştrii au putut fi aleşi, aceştia ereau: Gheorghe Chiţu ales în balotaj la colegiul I de Senat din Dolj şi P. S. Aurelian ales în balotaj la col. 2 senatorial din Prahova. Totuşi liberalii căzuseră în picioare iar forţa lor electorală îngrijora foarte mult pe conservatori.

Imediat după sfârşitul alegerilor, conservatorii ridică capul şi sfidează guvernul, în conciliabule se hotărăşte răsturnarea cabinetului care nu se poate rezema pe majorităţi nici în Cameră nici în Senat

In faţa acestei situaţiuni cabinetul e hotărît să pună chestiunea de încredere la Senat cu prilejul alegerei preşedintelui. Theodor Rosetti primul ministru, cere Senatului să procedă la alegerea preşedintelui pentru ca echivocul, care apasă asupra cabinetului, să se risipească.

Candidatul guvernului la preşedenţie erea Nicolae Creţulescu iar candidatul partidului liberal-conservator generalul I. Em. Florescu. Acesta din urmă e ales cu 57 voturi contra 37 date lui Creţulescu; plus 8 buletine albe.

Echivocul dispăruse.

A doua zi dupe alegerea generalului Florescu se răspândeşte în oraş ştirea că guvernul va dizolva Senatul; bine înţeles erea numai un zvon însă tensiunea între guvern şi majoritate creşte.

Alegerea preşedintelui Camerei are o importanţă încă şi mai mare. Aci partidul liberal conservator prezintă candidatura lui Lascar Catargiu.

După rugămintea stăruitoare a primului-ministru alegerea e amânată pentru 24 ore, dar a doua zi, Lascar Catargiu este ales preşedinte cu 105 voturi contra 40 date lui Dumitru Brătianu, 7 lui Gheorghe Vernescu şi 14 buletine albe.

Liberalii-*colectivişti* au votat alb, iar disidenţii şi cei mai mulţi junimişti, adică guvernamentalii, au votat pentru Dumitru Brătianu.

Proclamarea lui Lascar Catargiu preşedinte al Camerei este primită cu lungi salve de aplauze din Cameră şi tribune, fiindcă partidul luase din vreme măsura ca să garnisească tribunele publice cu partizani şi agenţi.

Situaţia guvernului era, de acum, pe deplin lămurită, doi bătrâni conservatori din vechea gardă bătută la 1876, prezidau Camera şi Senatul.

Situaţia guvernului ca şi a partidului conservator era, astfel, foarte nesigură încă dela început, era frământărilor începea. Generalul Gheorghe Manu, fiind ales vice-preşedinte cu cele mai puţine voturi dintre cei patru vice-preşedinţi, se urcă cel dintâi la tribună ca să mulţumească Camerei. Cu acest prilej el spune:

— M'am suit cel dintâi la tribună ca să vă mulţumesc de şi am obţinut cel mai mic număr de voturi, o fac ca să amintesc proverbul care spune: „Fereşte-mă, Doamne, de prieteni, căci de duşmani mă feresc singur".

Generalul Manu era bănuit, că cochetează cu guvernul şi că n'ar fi favorabil unui guvern prezidat de Lascar Catargiu.

După alegerea celor doui preşedinţi ministerul Theodor Rosetti prezintă regelui demisia cabinetului. Regele îl însărcinează tot pe dânsul cu constituirea unui nou cabinet. Un guvern Catargiu regele nu-l voia încă. Atât pentru politica din afară cât şi pentru politica din năuntru dorea un cabinet moderat şi oarecum imparţial între partidele extreme.

Noul cabinet este astfel compus: Theodor Rosetti, preşedinte fără portofoliu Al. Ştirbey internele, Gheorghe Vernescu justiţia, generalul Manu războiul, Alexandru Lahovary domeniile P. P. Carp, externele, Titu Maiorescu, insstrucţia publică, Menelas Gherman finanţele, Alexandru Marghiloman, lucrările publice.

Noul minister este primit în Cameră fără entusiasm.

Un deputat din Iaşi anume Ceaur Aslan arată că vechiul partid conservator a plecat steagul în faţa *Erei Nouă.*

Petre Carp, întrebat în ajunul alegerilor dacă guvernul va face alegeri libere, a răspuns:

— Le va face curate.

Ceaur Aslan, constată că alegerile nu au fost, însă, nici libere, nici curate. Guvernul e atacat din mai multe părţi iar bătrânii conservatori sunt posomorîţi.

Deocamdată toate forţele mai tinere ale vechiului partid conservator, precum Alexandru Lahovary şi generalul Manu trecuseră la junimişti.

— La jumătatea lunei Noembrie partidul liberal al lui Ion Brătianu înregistrează o nouă grea pierdere: Ion Câmpineanu, una din cele mai mari valori ale partidului şi şeful

prezumtiv, moare la vârsta de 46 ani de o boală nervoasă care l rodea de mult.

Partidul liberal pierduse prin moarte, dela 1876 pană la 1888, pe C. A Roselti, pe generalul Lecą, pe Ion Câmpineanu şi prin disidenţă pe Dumitru Bratianu, Mihail Cogălniceanu, Nicolae Fleva, plus oamenii de a doua şi a treia categorie din vechea garda precum Grigorie Serurie, Pană Buescu, C. Grigorescu, etc. Totuşi în alegeri partidul se ţinea bine.

La 1876 când partidul conservator, pierduse puterea, alegerile generale n'au adus în Cameră decât un singur membru al acestui partid, pe prinţul Alexandru Ştirbey la Craiova; acum cel puţin 10 liberali putură intra în Cameră şi în Senat; iar în foarte multe colegii condidaţii liberali au căzut pentru foarte puţine voturi.

Dacă Ion Brătianu n'ar fi murit peste 2 ani şi jumătate şi daca şi-ar fi păstrat vigoarea mintală, nici odată partidul liberal n'ar fi stat 8 ani în opoziţie.

Un succes al liberalilor era şi alegerea şenatorilor universitari: Universitatea din Bucureşti a ales pe Alexandru Orăscu cu 27 voturi contra lui Alexandru Odobescu, candidatul conseravator care a întrunit 17, iar la Iaşi a fost ales iarăşi candidatul liberal Gheorghiu cu 17 voturi contra candidatului junimist Culiano care a avut 16.

— In ziua de 1 Decembre se prezintă înaintea Curţei de Casaţie procesul generalului Alexandru Anghelescu, fost ministru de război. Dat în judecată de către Senat, conform legei de responsabilitate ministerială. — acuzaţia e susţinută de către comitetul acuzator compus din următorii senatori din dizolvatul Senat liberal: Polizu-Micşuneşti, preşedinte, Arapu, Nanu, Grigore Ştefănescu, Budişteanu, Vergati şi Meitani membri.

Acuzatul e apărat de advocaţii Danieleanu şi Corbescu Matei.

Ministerul de răboi s'a constituit parte civilă pentru lei 167.000. Avocaţii ministerului sunt d-nii Vasile Misir şi Vasile Brătianu. Prezidează primul-preşedinte C. Skina iar instanţa e compusă din secţiunile unite ale Casaţiei.

După trei zile de dezbateri, Curtea de Casaţie, constituită în înaltă Curte de justiţie, a condamnat pe generalul Al. Anghelescu, la 3 luni închisoare, 15.000 lei amendă şi 30.000 lei despăgubiri civile către ministerul de război, care a fost frustrat cu prilejul unei furnituri de cositor. Mai e condamnat la incapacitatea de a primi vreo funcţiune publică, la perderea drepturilor sale civile, excepţie pentru dreptul de pensiune. Intâia oară, în România, un ministru era osândit pentru hoţie şi abuzuri.

— La 4 Decembrie a murit Elena Oteteleşanu născută Filipescu, marea matroană a Bucureştilor.

Elena Oteteleşanu era cea dintâi doamnă primitoare, generoasă, miloasă şi mecena Capitalei. Primirile ei, balurile ei,

serațele, serbările în marele parc din strada Matei Millo erau unice în București. Nu era om de calitate, tânăr care începea, om care voia să intre în societatea de sus, care să nu înceapă prin salonul doamnei Oteteleșanu. Am spus toate acestea în volumul I.

Această femee era o instituție, era o mare autoritate socială, o recomandațiune a ei, o intervențiune, o rugăminte erau în totdeauna ca și un ordin. După două luni de suferințe, pe patul boalei, demna matroană a încetat din viață.

Astăzi în casa ei unde a primit tot ceeace Bucureștiul și întreaga țară avea mai deosebit, este instalată o restaurație : *Terasa Oteteleșanu*. Iar în parc joacă oarecare trupe de vară.

— Intrigile în partidul conservator urmează. Lascar Catargiu este, cu încetul, părăsit de mulți conservatori cari merg să se grupeze în jurul lui Alexandru Lahovary, adică în jurul guvernului.

Lascar Catargiu ceruse să se voteze un proiect de lege care să declare Galațul port franc după cum mai fusese odinioară; era o făgăduială dată gălățenilor care-l alesese deputat.

Era aproape de Crăciun. Lascăr Catargiu cere Camerei să nu ia vacanță până ce nu va vota legea portofrancului, însă Camera cu 52 voturi contra 26 hotărăște să ia vacanță imediat. Votul era categoric în contra lui Lascăr Catargiu.

Conflictul se va lichida după vacanță în 1889.

— Parlamentul votează proiectul de lege prezentat de ministrul de finanțe Menelas Ghermani pentru introducerea etalonului de aur și suprimarea agiului.

Am vorbit mai înainte de flagelul agiului. Junimiștii aveau, în programul lor desființarea lui prin introducerea etalonului de aur.

Liberalii de toate nuanțele au combătut proiectul. Dar Menelas Ghermani a arătat că asupra celor 180 milioane lei aflați în circulație erau 47 milioane argint depreciat fără valoare internațională, și 26 milioane bilete hipotecare. Circulația era, dar, prea încărcată, trebuiau retrase din circulație 26 milioane bilete hipotecare și introdus etalonul de aur.

Proiectul a fost votat și a dat foarte bune rezultate.

— Regimul se mai distingea prin două activități: una la Comună, celaltă la Teatrul Național.

La Teatrul Național Caragiali călcase cu piciorul stâng. Caracterul său autoritar cât și lipsa de autoritate—fiindcă fusese prea mult timp camaradul pe picior de egalitate cu cei mai mulți dintre actori, — i'a creat repede o atmosferă de nesusținut. Cei mai de seamă actori, Grigore Manolescu, Aristița Romanescu, C. Notara, etc. părăsesc Teatrul și, în curând, Caragiali se vede redus numai la comici.

La Teatrul Național nu se mai reprezentau decât oarecari farse iar rezultatul era că teatrul nu mai atrăgea pe ni

meni. Actorii nu mai jucau decât în fața scaunelor absolut goale.

Totuşi norocul ținea ochii pe el Intr'o bună dimineață moare o doamnă Momulo care lasă o avere de mai multe milioane, printre moştenitori se afla şi mama lui Caragiali.

După multe tribulațiuni, procese şi tratative, Caragiali izbuteşte sa dobândească o parte din această moştenire atât de însemnată.

In privința acestei moşteniri o anecdotă:

Printre alți camarazi de petreceri Caragiali avea şi pe un viorist din orchestra Teatrului Național numit Drăgoescu. Acest Drăgoescu plătise de atâtea ori şprițurile lui Caragiale, şi-i împrumutase, nu o dată, tradiționala piesă de 5 lei pentru ca să aibă a doua zi ce mânca. Când Caragiali a ajuns chiabur s'a întâmplat ca Drăgoescu să cam scapete; apoi a aflat că Caragiali plăteşte acum festinuri baltazarice în tovărăşia altor persoane mai simandicoase, iar pe vechii lui tovarăşi mai golăşei îi cam ocolea. Totuş Drăgoescu — sau Drugoiu cum îi spuneau intimii — îşi luă inima în dinți şi se prezintă într'o zi la autorul *Nopței Furtunoase*, care dejuna la birtul Enache, în companie. Drugoiu, nici una nici două, îi cere cu împrumut 300 lei.

Atunci Caragiale şi-a luat un fel de aer solemn şi făcu lui Drugoiu morală:

— Bine, mă Drugoiu, ce fel de prieten mi-eşti tu? E adevărat că am moştenit şi e adevărat că m'ai ajutat când eram sărac, dar asta însemnează că acuma să-mi împart averea cu prietenii? Păi dacă voiu face una ca asta, n'o să rămân iar calic, mă Drugoiu?

Bietul Drăgoescu rămase pe gânduri şi nu putea să-i treacă. Ştia perfect de bine că prietenul Caragiale, cel mai bun prieten al lui, plătise la Frascati, cu două seri mai înainte, 600 lei o petrecere cu lăutari, cu şampanie şi cu câte şi mai câte. Şi atunci îi veni o idee.

— Mă, Iancule, tu ai dreptate dar ia închipueşte-ți, tu, un lucru.

— Ce să-mi închipuiesc, Drugoiu?

— Inchipueşte-ți, Iancule, că noi trecem amândoi într'o dimineață—pe Podul Mogoşoaiei şi că o slujnică dela etajul de sus îți varsă în cap murdăria dintr'un țucal. Pe tine te face leoarcă, dar eu, care sunt lângă tine, nu primesc câțiva stropi pe haine? Numai câțiva stropi din moştenirea ta cer şi eu, Iancule.

Toți cei de față au râs, a râs şi Caragiale cam silit, dar a adăogat răutăcios:

Asta e spirit bulgăresc.

Istoria nu ne spune dacă bietul Drugoiu, prietenul decepționat, a fost stropit.

— Cu totul altceva a fost activitatea lui Pake Protopopescu la primărie.

Fără nici o exagerare Em. Pake Protopopescu, a fost cel mai capabil şi muncitor primar din câţi i-a avut Capitala României.

Lui i se datoreşte sistematizarea multor cartiere, dărâmarea unui număr de biserici, printre care şi biserica Sărindar. El a deschis pieţe. a aliniat strade, a amenajat Cişmegiul, — unde a introdus fântânele luminoase,—a instalat lumina electrică pe marele bulevarde, la Şoseaua Kiseleff, la abator, etc. El a pus la punct cestiunea filtrelor dela Arcuda. El a dărâmat Turnul Colţei, ceea ce a produs o puternică protestare din partea arhitecţilor. Dar opera lui capitală este prelungirea marelor bulevarde, dintr'o parte dela strada Brezoianu până la Cotroceni, din altă parte, dela strada Colţei până la obor.

Pake Protopopescu a fost un om de o mare activitate şi foarte pasionat pentru opera lui.

Cestiunea înfrumuseţărei oraşului îl preocupa foarte mult, îl preocupa şi cestiunea locuinţei. După ce a deschis marile bulevarde, a înţeles că ele vor fi foarte cu greu populate, clădirile mari ar fi venit târziu. Preocupat de aceste idei a intrat în negocieri cu o Societate de Construcţii din Paris, această Societate se obliga să construiască pe întregul bulevard, dela Cotroceni la Obor, numai case înalte de 6 etaje; terenurile trebuiau să fie cedate de primărie, iar casele, după 99 de ani, reveneau comunei. Era o afacere strălucită din punctul de vedere estetic şi edilitar.

Reprezentantul Societăţei pe care l-am interviewat atunci, mi-a expus planul său:

— Imediat după ce casele vor fi construite toate vor fi locuite. Pentru prăvălii mă adresez comercianţilor de pe Calea Victoriei, Lipscani, Carol, etc., şi spui fie căruia: „Dumneata plăteşti pentru magazinul dumitale, bunăoară, 3000 lei chirie, eu îţi ofer o prăvălie mai mare, luminată cu electricitate, curată şi nouă numai cu 1500 lei şi contractul pe 5 ani". Ofer astfel la toată lumea prăvălii şi locuinţe cu mult superioare, cu apă curentă caldă şi rece, cu electricitate în cartier, pe o arteră largă şi sănătoasă, cu tramvaiul pe dinainte şi numai cu jumătate chirie plătită de fiecare. Nu cred că vor fi oameni cari să refuze.

Cu chipul acesta cel puţin 50.000 oameni se vor muta în nouile clădiri. Insă, peste 5 ani va fi altă chestie. Atunci urcăm chiriile fiindcă altfel nu ar fi rentabil pentru noi".

Proiectul era ispititor, însă proprietarii bucureşteni s'au alarmat. De oarece opoziţia a găsit cu cale să agite lumea, şi de oarece proprietarii ca şi Creditul Urban au pus piciorul în prag, proiectul a căzut.

Tot sub primariatul lui Pake Protopopescu, s'a inaugurat de către o societate belgiană, şi nouile linii de tramvaie

cu caı, linia dela Opler, linıa dela berăria Luter, calea Dorobanţilor. strada Romană, grădina Ateneuluı, etc.

Pake Protopopescu a fost un mare reformator din acest punct de vedre, ceea ce, n'a împiedicat partidul liberal ca să-l combată cu îndârjire. Dar acest partid avea o scuză : pe vremea aceea primăria era agenţie electorală.

Pake avea în proiect multe lucruri însemnate între altele desfiinţarea accizelor comunale şi înlocuırea lor cu o altfel de taxatie. Dar atât politica cât şi moartea l-au silit să părăsească adn inistraţia comunală prematur.

Bulevardul dela strada Colţei la Obor l-a deschis într'o noapte. Seara era încă pe temelii o casă în dreptul pieţei unde se află astăzi statua lui Ion Brătianu; lucrători numeroşi au lucrat cu torţele toată noaptea, unii au pavat, alţii au dărâmat ultimul perete al casei care masca bulevardul. Pake Protopopescu a veghiat toată noaptea. A doua zi alt tablou: Bulevardul era deschis.

Am spus că Turnul Colţei a fost dărâmat de către Pake Protopopescu. Să dau amănunte.

Acest turn construit de către soldaţii lui Carol al XII-lea Regele Suediei, la întoarcerea lor din Turcia unde fuseseră internaţi în urma pierderei bătăliei dela Pultava, era aşezat în poarta veche a spitalului Colţea. Când Pake Protopopescu a voit să alinieze strada, s'a împıedicat de turn şi l-a pus jos. Fiindcă Pake Protopopescu, care avea atâtea calităţı de bun administrator, era lipsit de simţul artistic.

La 1888 turnul nu mai era cel dela 1742 când fusese ridicat fiindcă puternicul cutremur dela 1848 îi surpase o însemnată portiune a vârfului.

Dar lipsa gustului artistic nu era singura lipsă estetică şi culturală a oamenilor epocei. Pe zidul de fundament al grilajului care împrejmue spitalul Colţei, trecătorii vor citi pe o piatră pe care uzura vremei o roade neîncetat, următoarea inscripţie ursită a fi comemorativă:

„Aici a fost turnul Colţei zidit la anul 1742 şi care a servit ca foişor pentru foc dela 1848—1888 când s'a dărâmat!".

Turnul Colţei nu *s'a dărâmat* la 1888, ci *a fost dărâmat*. Pe lângă că inscripţia nu spune de către cine a fost zidit turnul, dar stilul e un document al inculturii epocei.

— In anul 1888, s'a întâmplat fioroasa crimă dela şcoala din Tabaci.

Directorul şcoalei, anume Venescu, şi cu soţia erau în vilegiatură fiindcă crima s'a petrecut la sfârşitul vacanţei de vară, acasă rămăsese bătrâna mamă a lui Venescu şi un copil mic al acestuia. Apoi erau doi servitori ungureni: bărbatul şi femeia.

Intr'o dimineaţă câţiva copii venind la şcoală pentru înscriere, au găsit în curte întins pe jos fără simţire un om tânăr: era Ştefan Venescu, nepotul directorului, fost sergent în armată, liberat de curând.

Deşteptat, Ştefan Venescu a povestit următoarele:

— Azi noapte, pe la ora 1, după ce am petrecut prin oraş am intrat acasă.

Adaog că Ştefan Venescu locuia la unchiul său în chiar localul şcoalei.

— Un spectacol înfiorător am avut înaintea ochilor, urmează Venescu, am văzut doi ungureni cari asasinau pe servitori. La această vedere am scos un strigăt de groaza, strigăt care a atras atenţiunea asasinilor asupra mea. Cand am văzut că ucigaşii se reped după mine, am fugit dealungul odăilor până ce am găsit o fereastră deschisă şi am sărit afară. Dar, sărind rău am căzut pe spate şi după aceea nu mai ştiu ce s'a întâmplat.

Intrebat dacă ar recunoaşte pe ungureni când i-ar vedea, Venescu a răspuns că i-ar recunoaşte; şi a dat chiar semnalmentele lor.

La început ancheta a fost condusă copilăreşte. Pentru ca Ştefan Venescu să poată recunoaşte pe asasini, agenţii poliţiei au pornit prin oraş, au ridicat de prin curţi pe toţi rândaşii ungureni şi, în şiruri lungi îi aduceau la poliţie unde magistraţii anchetau. Bine înţeles Venescu n'a recunoscut pe nici unul.

Mai târziu tocmai, sau a doua zi, un funcţionar poliţienesc a observat că Venescu, care era reţinut la poliţie ca informator, fiindcă era bănuit, avea mare grije de pălăria sa: de câte ori era trecut dintr'o cameră în alta, cea dintâi preocupare îi era să nu-i rămâie pălăria în odaia de unde pleca. Acel funcţionar prinzând bănuiala luă pălăria şi o perchiziţionă; în căptuşeala de piele descoperi un teanc de hârtie monetă austriacă.

Strâns cu uşa Ştefan Venescu mărturisi împătrita crimă.

De mai mult timp observase că servitorii, de fel din Ungaria, aveau oarecari economii; şi, fiindcă el, pe de o parte era cu totul lipsit de bani iar pe de altă parte îi plăcea să petreacă, plănui să fure banii servitorilor.

Surprins în timpul operaţiei îi omorî pe amândoi. Dar zgomotul luptei şi ţipetele victimelor deşteptă pe bătrâna mamă a lui Venescu care eşi să vadă ce se întâmplă. Bătrâna văzând înfiorătorul spectacol începu, fireşte, să ţipe. Venescu pierdu capul şi alergă după femee pe care o ajunse în camera de culcare şi-i înfipse cuţitul de mai multe ori.

Copilul deşteptat din somn, văzând drama. începu să plângă şi să roage:

— Nene, nu omorî pe mama mare!...

Atunci Venescu, care îşi pierduse cu totul sângele rece, suprimă şi pe acest din urmă martor. Apoi, crezând că va îndepărta dela el bănuielile eşi în curte, se întinse jos şi aşteptă lumina zilei simulând leşinul.

Venescu povesti întreaga dramă liniştit recunoscându-şi vinovăţia şi declarând el însuşi că este un mare criminal si un mare mizerabil.

Privire rezumativă înapoi

— Inainte de a păşi la examinarea evenimentelor anului 1889 să arunc o privire înapoi, să aduc în faţa cititorului pe bărbaţii politici şi pe ceilalţi fruntaşi ai neamului cari au ocupat scena în cei din urmă optsprezece ani şi să spun care a fost caracteristica regimurilor ce au dominat ţara dela 1870 la 1888.

Vechiul regim conservator pe care l-am găsit dominând ţara la 1871 reprezenta cea din urmă stăpânire a regimului vechilor boeri.

Lupta pe care o dădea opoziţia liberală împotriva regimumului nu era lupta între două partide amândouă constituţionale care se deosibesc numai prin idei şi metode, dar era lupta între două epoci, între două clase, între două lumi deosebite.

Ceeace sunt astăzi liberalii pentru clasele muncitoare, erau atunci conservatorii pentru liberali. Intre aceste două familii politice nu era împăcare cu putinţă, nu era cu putinţa nici măcar o apropiere; erau două capitole istorice, depărtate printr'o prăpastie.

Oamenii cari reprezentau aceste două curente nu erau, totuş, atât de departe unii de alţii ca cultură şi simţiminte, şi nici nu se poate spune că unii erau reacţionari şi ceilalţi revoluţionari. Afară de puţine excepţiuni, fruntaşii conservatori şi fruntaşii liberali erau oamenii aceleaşi epoci. Deosebirea o făcea nu ceeace erau, dar ce reprezentau.

Lascăr Catargiu nu era reacţionar după cum nici Ion Brătianu nu era revolutionar. Lascăr Catargiu era burghezul fără nimic din grandoarea şi megalomania celor cari se cred ieşiţi din pulpa lui Jupiter Era un om de bun simţ, deloc rău, om cu o slabă cultură dar având vederea clară asupra lucrurilor pe care este destul să le lumineze experienţa pentru ca să le poţi pricepe.

Era un om de treabă, destul de modern pentru epoca lui, fără nici un idealism, om care călca sănătos, om pe care te poţi rezema la nevoie, fiind sigur că nu te va părăsi la primejdie.

Dovada puterei sale a dat-o în două împrejurări, şi atunci când a fost detronat Cuza şi în ziua de 11 Martie 1871. Deşi familia conservatoare avea atâţi oameni cu mult mai culţi de cât el, totuş el a fost desemnat locotenent domnesc la 1866 şi el a fost însărcinat la 11 Martie 1871 să facă guvernul

— Generalul Florescu nu avea. nici pe departe, calităţile de statornicie ale lui Lascăr Catargiu. Generalul Florescu era şi prin faptul profesiei sale, mai mult pornit către teatralismul politic.

Intocmai ca şi Lascăr Catargiu, nu s'ar fi codit ca să menţină ordinea cu mijloace violente, însă cu o deosebire

pe când Lascăr Catargiu ar fi ordonat represiunea numai cu părere de rău şi spre a salva un interes de mare preţ, generalul Florescu ar fi reprimat gustând voluptatea acţiunei represive.

In vara anului 1875, generalul Florescu, ministru de războiu, plecând în concediu, a fost condus la gară de unii ofiţeri şi aşteptat de alţii, spre a-l saluta. Cu acel prilej, generalul a rostit o cuvântare în care a spus celor de faţă că opoziţia conspiră şi pregăteşte o revoluţie, că această opoziţie e compusă din greci, cari vor să pue stăpânire pe ţară. Apoi, adresându-se colonelului Badea Dan, care comanda pompierii, i-a spus:

— Inainte, Badea Dan, când va suna ceasul, să-ţi faci datoria!

Colonelul Badea Dan nu era un zbir, era un om de treabă, un om masiv, tăcut, serios şi hotărît. Eşit dela coarnele plugului, ajunsese colonel; fără cultură, era un trupier din aceia cari nu ştiu da înapoi. Dar era devotat generalului Florescu.

Generalul Florescu era mai mult vanitos decât ambiţios, iar în ultimul timp al guvernării lui Lascăr Catargiu, a intrigat spre a-i lua locul in fruntea partidului şi a guvernului.

— Petre Mavrogheni era un om cult, o capacitate financiară, dar o fire puţin combativă şi fără pasiune politică. Dovadă e faptul că, după căderea guvernului conservator, la 1876, n'a mai luat o parte prea activă la luptele politice, ceva mai mult a primit de la guvernul Brătianu postul de ministru plenipotenţiar

— Dimitrie Ghica sau Beizadea Mitică, era un personagiu mai mult reprezentativ şi fără convingeri politice. Conservator prin naştere, prin tradiţie, prin educaţie avea, însă, şi licăriri liberale, ceeace dovedea că nu era cu totul neaccesibil noilor idei ale epocei.

Foarte vanitos, foarte „plin de persoana lui".—cum i-a spus odată, în Senat, Eufeniu Stătescu —, era câştigat în totdeauna de către cei cari îl adulau. A fost în tot timpul guvernului, de patru ani al lui Lascăr Catargiu, preşedinte al Camerei, apoi când a simţit că regimul conservator se duce, şi-a pregătit trecerea către partidul liberal. După oarecari şovăeli şi manevre, a intrat în partidul liberal, iar timp de aproape 8 ani a fost preşedintele Senatului liberal.

In timpul guvernului lui Lascăr Catargiu, n'a jucat alt rol afară de acela al unei vanităţi măgulite.

Cu toate aceste slăbiciuni a jucat, totuşi, un însemnat rol politic în numeroase momente istorice ale ţării.

Asupra activităţii sale de om public, Beizadeaua a publicat în Septembrie 1856 o broşură în limba franceză intitulată: „*Quelques pages de ma vie*" (Câteva pagini ale vieţei mele). In această tipăritură găsim lucruri interesante asupra luptei dintre pompieri şi armata turcă în ziua de 13 Septembrie 1848 pe dealul Spirei.

Dar să vorbească beizadeaua:

„Câteva saptamâni mai târziu — în urma revoluţiei care a răsturnat pe George Bibescu — comisarul împărătesc Fuat Effendi, convocând a doua zi după sosirea sa, pe locuitorii Capitalei în delegaţiune pe Câmpia Cotrocenilor, nici suferinţele, nici prescripţiile medicilor nu mă putură ţine în casă [1]).

Una din acele presimţiri ce ne vin nu ştim de unde, dar a căreia existenţa o mărturiseşte psichologia, mă înştiinţă că se va petrece în această adunare ceva grav. Mă scol dar, sunt urcat în trăsura mea şi pornesc către Cotroceni. In drum fui obiectul unui onor pe atât de nemeritat, pe cât de neaşteptat Cea mai mare parte dintre revoluţionari, între alţii d. Brătianu, atunci prefect de poliţie, d. Rosetti şi unul din fii lui George Golescu se aşezară, unii în trăsura mea, alţii călări şi-mi făcură curtenia de a mă însoţi astfel până la Cotroceni. Era de crezut că, cu cât eram mai aspru cu partidul lor, cu atât afectau mai multă deferenţă pentru mine.

Acea nemărginită câmpie oferea o frumoasă privelişte acoperită cum era de valurile agitate ale unei populaţiuni în aşteptarea destinului ei, şi îngrădită la orizont de un brâu de trupe otomane în acea atitudine impasibilă pe care Orientul parecă o imprimă oamenilor ca şi monumentelor sale.

Afară de rari cuvinte schimbate pe şoptite de către oameni din mulţime asupra prezenţei acestor trupe, totul se petrecu în regulă, până în momentul când comisarul imperial, după ce a citit firmanul împărătesc, proclamă caimacămia d-lui Cantacuzino. Insă atunci, printr'o mişcare spontană şi repede ca şi o manevră militară, adunarea se împărţi în două câmpuri: unii înşirându-se de partea lui Fuat Effendi şi a Caimacamului şi urmându-i spre a forma în jurul lor ca un cordon oficial, ceilalţi rămânând pe loc, fie spre aşi manifesta nemulţumirea înpotriva nouei stări de lucruri, fie că le-a lipsit timpul spre a cugeta asupra unei demonstraţiuni de acest fel.

Cât pentru mine, osândit prin poziţia mea fizică unui rol pasiv, stăteam cam în centrul câmpului opozanţilor unde mă găseam din întâmplare în clipa când s'a produs mişcarea despărţitoare.

Deodată trupele otomane, făcând o repede mişcare, ne închiseră într'un cerc de baionete şi întinseră către noi chiar câteva tunuri.

Mare fu efectul acestei manevre neaşteptate. O tăcere de consternaţie se făcu de odată pe câmpie, multe feţe păliră, multe guri rămăseseră căscate de surprindere sau de spaimă.

Aproape un sfert de oră trecu astfel în chinurile aşteptării. Rustan-Bey, secretarul lui Fuat-Effendi, vine din partea şefului său şi cere să-mi vorbească. Şirurile se deschid, înaintează până la mine şi mă vesteşte că vine să mă conducă din partea comisarului imperial. Deşi am fost mişcat de procedarea lui Fuat-Effendi. m'am gândit la poziţia compatrioţilor

[1]) Beizadeaoa stătea în casă fiind în convalescenţă.

mei, în mijlocul cărora mă aflam şi am răspuns: „Spuneţi d-lui comisar că deoarece, pe cât se vede, e primejdie pentru cine rămâne aci, nu vreau să mă despart de compatrioţii mei în mijlocul cărora m'a pus întâmplarea".

Masele sunt ciudat de impresionabile. Un nimic le încovoae, un nimic le ridică. Cà şi când refuzul meu, atât de simplu, ar fi schimbat cu ceva situaţia, curajurile scăzute se înviorează, un entuziasm de emoţie se răspândeşte în mulţime, lumea se îngrămădeşte în jurul meu. Sunt un fel de erou pentru aceiaşi cari adineaori mă priveau ca pe un aristocrat, adică ca pe un vrăjmaş. Şefii revoluţionari, pe care nu încetasem de a-i combate cu toate puterile logicei, vin de-mi strâng mâna.

Dar un nou trimis din partea lui Fuat-Effendi soseşte spre a mă reclama iarăşi; stăruii în hotărîrea mea. In timpul acesta, zgomotul unei canonade îndepărtate se aude; fiecare se întreabă ce se petrece, fiecare îşi stăpâneşte răsuflarea spre a auzi mai bine şi a ghici de unde pleacă loviturile. In sfârşit lumea se opreşte la părerea că o luptă se dă între trupele turce şi pompierii români. Şi acesta era adevărul.

Din fericire înţelepciunea comandantului otoman nu întârzie să pună capăt unei lupte care n'a fost decât o neînţelegere, luptă în care bravii noştri pompieri găsiră prilejul să facă astfel ca curajul lor să fie admirat de către duşmanii lor chiar. Ei probară, o dată mai mult, că Românii n'au degenerat.

A doua zi mi se oferi prefectura poliţiei pe care o refuzasem altă dată şi pe care o refuzai din nou".

Opresc aci reproducţia din broşura pe care beizadeaua a semnat-o: *Le Prince Demetrius Ghika*".

Din aceste câteva rânduri se vede caracterul lui Ghica: mândru, bun român, spirit cavaleresc, leal dar vanitos şi nu om de acţiune. In ziua de 13 Septembrie 1848 s'a mărginit să fie numai asistent al evenimentelor însă n'a ştiut întrebuinţa persoana sa. Apoi a refuzat un rol activ — prefectura poliţiei — care reclama muncă şi realizări.

Atât sub lungul minister al lui Lascar Catargiu dela 1871 la 1875 cât şi sub încă şi mai lunga guvernare a lui Ion Brătianu — 1877—1888 — s'a mărginit la o preşidenţie a Camerei sau a Senatului, rol reprezentativ dar sedentar. De aceea, cu tot marele loc pe care l-a ocupat în viaţa publică, dispariţia sa n'a lăsat golul. Fiindcă omul n'a creat opera.

Mult loc în viaţă, de fel după moarte.

— Gheorghe Costa-Foru a fost o capacitate, om de studiu, foarte inteligent şi de talent, a ţinut cu autoritate şi cu competenţă, departamentele unde a figurat, dar n'a putut niciodată trece până la rândurile dintâi, în care figurează oamenii creatori de curente, de situaţii sau de statorniciri politice ori sociale, Cu ideile lui si cu cultura pe care o po-

seda, ar putea face şi astăzi foarte bună figură în lumea politică.

— Vasile Boerescu era un intrus în lumea protipendadică în care se găsea. Recomandat pentru un portofoliu de capacităţile sale, de frumoasa lui cultură juridică. Vasile Boerescu făcea impresia unui mosafir străin în lumea boerească lângă care venise să se aşeze.

Dacă nici numele, nici opera lui n'au rămas, este pentru că Vasile Boerescu, de şi avea cunoştinţe, inteligenţă, talent şi temperament combativ de om politic, n'avea, însă, idei. Nu se poate spune care erau convingerile şi idealurile sale politice şi sociale. Boerescu a trecut de mai multe ori din tabăra liberală în cea conservatoare şi înapoi, şi întotdeauna spre a fi răsplătit cu un portofoliu. Şi totuş, omul acesta se ridica deasupra comunului şi eşea din linia mediului cu relieful unui om superior. Dar în calitate de ministru de externe, în cabinetul lui Ion Brătianu, n'a avut inspiraţiuni fericite în chestiunea Dunărei. De aceea n'a murit în plină glorie ca om de stat şi diplomat, ci acoperit de umbra în care intră oamenii în urma unei înfrângeri după care nu se pot reculege. Fiindcă nu înfrângerile doboară, ci numai neputinţa e de a te ridica după ce ai căzut. Oamenii politici sunt ca boxerii cari nu sunt declaraţi knoc-aut de cât dacă nu s'au putut scula dela pământ după 10 secunde.

— Generalul Cristian Tell purta cu el reputaţia revoluţionarului dela 1848

Deşi revoluţionar dela 1848. nu avea şi n'a avut niciodată atingere cu roşii lui Rosetti-Brătianu. Generalul Tell era tovarăşul de idei şi de temperament al lui Heliade.

Trecerea lui la departamentul instrucţiunii a fost una din acele întâmplări eşită din orbirea frământărilor politice, căci generalul era cu totul străin de problemele învăţământului. Avea numai reputaţia — întemeiată de altfel— a unui caracter neclintit.

— Mai era şi Manolache Costache Epureanu, fostul preşedinte al Constituantei dela 1866 şi fostul preşedinte al guvernului dela 1870, şeful „Cloşcei cu pui", dar Manolache Costache n'a avut niciodată legături prea strânse de clasă cu familia conservatoare. In partidul conservator a fost mai mult un independent care, de cele mai multe ori, a făcut „bandă a parte".

Era unul dintre conservatorii culţi, şi tocmai fiindcă era cult, era de multe ori foarte reacţionar.

Ca toţi reacţionarii avea adesea scânteieri democratice — sau cum se spune astăzi, „populiste" —, în constituanta dela 1866, împotriva tuturor conservatorilor şi chiar a multor liberali, a combătut votul ţăranilor prin delegaţie şi a cerut pentru ei votul egal şi direct.

Insă, în acelas timp, era un vizionar, si un foarte puţin

practic om politic. Acesta a fost motivul pentru care îl găsim, în cursul carierei lui politice, de cele mai multe ori, izolat.

Manolache Costache a fost omul care n'a aparţinut francamente nici trecutului, nici viitorului, dar a aparţinut incomplet şi viitorului şi trecutului. Reacţionar hotărît şi, de multe ori, democrat înaintat, n'a ştiut pune echilibrul în personalitatea sa politică, fiindcă n'a ştiut împăca, spre a produce un rezultat logic, convingerile lui atât de antagonice.

Acest „şovăism" politic l-a neutralizat, din care cauză, figura lui, destul de interesantă în amănunte, n'o putem lega de nici o operă întreagă.

Aceasta este partea naturilor curagioase pentru afirmarea ideilor dar lipsite de îndrăzneală sau de capabilitate spre a le aplica.

Neavând nici destul curaj spre a se despărţi de trecutul de care îl lega educaţiunea, naşterea şi mediul în care a crescut, neavând nici destulă încredere în curentele noui care îl atrăgeau de-atâtea ori ca să-l cucerească, dar şi de multe ori ca să-l sperie, a stat pe loc tocmai atunci când trebuia să se mişce. Apoi să nu uităm, că viaţa politică şi mai ales viaţa de partid nu e făcută numai din idei dar şi din mizeriile vieţii reale. Natură complet onestă, omul care nu făcea concesiuni de idei, putea face încă şi mai puţin concesiuni din capitalul convingerilor sale morale. Este destul să spun că Manolache Costache a prezidat unele din cele mai libere alegeri din România. Dar cu astfel de apucături nu puteai fi şef de partid în România, mai ales la anul 1870.

A fost una din cele mai interesante şi mai demne figuri ale politicianismului român, de aceea n'a fost popular cât a trăit, de aceea nu a rămas popular nici după moarte. Istoria nu înregistrează nici sentimentele, nici virtuţile sufleteşti ci numai faptele.

— Ceilalţi conservatori: Gheorghe Cantacuzino, generalul George Manu, Carp, Maiorescu, Teodor Rosetti, d'abia începeau.

— Precum am mai spus, venirea liberalilor la cârmă în 1876 a fost nu numai înlocuirea unui partid politic prin altul, dar a însemnat şi deschiderea unei ere noui şi înălţarea unei noui pături sociale la întâietate.

In 1876 cade guvernul cel de patru ani al lui Lascar Catargiu şi cade, în acelaş timp, şi o veche pătură cârmuitoare, cade vechea aşezare politică, dacă nu tocmai o clasă, dar cade o sub-clasă socială pentru ca în locul ei să pună mâna pe cârmuire reprezentanţii autorizaţi ai burgheziei care acum era în plină maturitate.

Liberalii vin la cârmă cu toate avânturile neofiţilor. Ei sunt purtaţi şi împinşi către putere de aproape tot tineretul şi de toţi aceia cari, în toate timpurile, au fost purtătorii i-

deilor înaintate, generoase și nedeslușite în sentimentalitatea lor. Pe liberali i-au adus la cârmă, nu numai coaliția tuturor acelora cari erau nemulțumiți de guvernarea și de regimul lui Lascar Catargiu, dar și coaliția tuturor sentimentelor altruiste.

Am înâlnit în această coaliție oameni de toate credințele. Democrați înaintați și reacționari îndârjiți, oameni cari oftau după toate libertățile cât și apostoli ai ordinei prin constrângere, patrioți ireductibili și internaționaliști, toți aceia cari vedeau în zare viitorul de aur cât și cei cari jeleau trecutul cu toate binefacerile lui, cu cinstea bătrânească, cu moravurile austere, cu ordinea socială serioasă și așezată. Această diversitate a componenților curentului care a răsturnat regimul conservator, explică repedea dezagregare a coaliției, o lună sau două după venirea la cârmă a cabinetului Ion Brătianu. Dar, afară de asta, trebuia să rămâie biruitor sufletul chiar al coaliției, aceea ce era mai puternic și neperitor, rațiunea de a fi a curentului; spiritul nou al timpului, dinamica burgheză care, — cu lovituri de coate și cu împinsături îndrăznețe — își deschidea calea către putere.

Acest spirit nou îl reprezenta atunci, nu cele câteva personalități, din coaliție, de sigur eminente, dar fără legături cu masa electorală a colegiilor cenzitare, ci partidul liberal de sub șefia lui Ion Brătianu și C. A. Rosetti. Acest partid reprezenta stadiul evolutiv al momentului, pe când un Manolache Costache Epureanu, un Gheorghe Vernescu, un Nicolae Blaramberg, pe lângă că nu erau legați prin solidaritatea ideilor, dar nici nu reprezentau lucruri noui în domeniul politic și social. Erau, firește, exemplare alese însă fără putere de procreație. Pe banca ministerială, la guvern, nu aduceau mai mult decât personalitatea lor distinsă, dar nimic mai mult. De aceea nici unul din ei n'a lăsat urmașilor, dovezile activității lor publice. Toți erau exemplare terminale ale unei rase politice.

Partidul liberal, însă, era cu totul în altă categorie. In afară de talentul de organizație al șefilor săi, avea la fundament o idee, și din această idee născuse entuziasmul popular și speranțele în acest partid. Ion Brătianu, în special era o mare speranță națională; partizanii, nu numai că 'l urmau cu încredere, dar îl și iubeau. Acest om reprezenta și inspira: înîncrederea, speranța și devotamentul.

Liberalii intră în scenă, cu câțiva fruntași cunoscuți, precum: Ion Brătianu, C. A. Rosetti, Ion Ghica, Mihail Cogălniceanu, Dumitru Brătianu, Nicolae Ionescu, etc., și cu o pleiadă de oameni noui în fruntea cărora străluceau: Eugeniu Stătescu, Dumitru Sturza, Ion Câmpineanu, Mihail Ferichide, Gheorghe Chițu, Nicolae Fleva, Petre Grădișteanu, Gheorghe Cantili, Take Giani, C. Nacu, Anastase Stolojan. In plus câțiva bărbați cu notorietate și autoritate: generalul Gheorghe Leca, generalul Haralambie, etc.

Alături de partidul liberal brătiano-rosetist erau şi liberalii răzleţi : Gheorghe Vernescu, Constantin Bosianu, Pake Protopopescu, Nicolae Blaramberg. Aceştia, însă, — excepţie făcând pentru Constantin Bosianu, eminentul jurisconsult — s'au despărţit repede de partidul liberal şi s'au răzleţit.

Bătrânii liberali erau cunoscuţi.

Ion Brătianu având, cu marele lui dar de a-şi atrage simpatiile cât şi cu intuiţia lui politică sigură, un mare ascendent asupra celorlalţi fruntaşi, a luat conducerea reală a guvernului. Direcţia partidului a împărţit-o multă vreme cu C. A. Rosetti.

Pe lângă intuiţia politică, care-l călăuzea sigur printre controversele şi problemele politice, Ion Brătianu era un psiholog ; el cunoştea natura omenească, deci cunoştea slăbiciunile omului : cupiditatea şi vanitatea.

In tot timpul guvernărei lui de 12 ani, mai ales în epoca atotputerniciei sale, a exploatat aceste infirmităţi omeneşti şi a guvernat prin ele.

Cu toată popularitatea mare ce avea, cu tot sprijinul regelui Carol, de şi războiul, independenţa şi înălţarea ţărei la rangul de regat îi dădeau o mare superioritate asupra tuturor celorlalţi bărbaţi poplitici din ţară, totuşi el nu se simţea sigur pe putere atât timp cât multe inteligenţe superioare îi erau protivnice şi se oragnizau spre a-l combate.

Una din grijile lui de căpetenie era aceea de a-şi dezorganiza adversarii şi de a le lua ce aveau mai bun ca material omenesc. Cu acest sistem a izbutit să paralizeze partidul conservator timp de 12 ani şi să împiedice defecţiunile din propriul său partid. Numai către sfârşitul guvernărei sale, puterile fizice slăbindu-i a pierdut darul de a fi sirenic.

Inceputul l'a făcut cu Mihail Cogălniceanu în ajunul războiului din 1877

A doua izbândă a avut-o, după război, când a cucerit partidul Centrului, pus sub preşidenţia lui Beizade Mitică (Dimitrie Ghica) şi al căruia suflet era Vasile Boerescu.

Disidenţa conservatoare grupată în jurul acestor doi bărbaţi devenea primejdioasă, mulţi conservatori, se înscriau în acest partid şi mulţi liberali nemulţumiţi îşi îndreptau privirile către partidul ce sta la mijlocul celor două partide de guvern.

Numele acestui partid era o imitaţie după Centrul din parlamentul francez. Francezii aveau, însă, două centre în Camera lor ; Centrul drept şi Centrul stâng. Vasile Boerescu — care avea o cultură serioasă şi o inteligenţă superioară — fundase un Centru unic cu ramificaţiuni şi puncte de contact, şi la dreapta şi la stânga.

Ion Brătianu îşi atrase Centrul şi dădu, astfel o puternică lovitură opoziţiei.

Mai târziu o a treia lovitură cu grupul liberalilor disi-

denți de la Iași, supranumit și „grupul lui opl și cu brânza nouă".

La Iași, conul Ghiță Mârzescu, înjghebă un partid liberal disident, compus din 9 profesori universitari și secundari. In acest grup, alături de șef, care era un foarte puternic elector, se aflau filosoful Vasile Conta, prof. Lambrior, prof. Brânză, etc.

In Iași, oraș de profesori și de profesii libere, grupul fu primit în mod satisfăcător, iar partidul liberal din localitate se resimți repede. Dar Brătianu nu dădu vreme grupului să se întărească. Căci și-l atrase. Vasile Conta primi portofoliul instrucțiunei publice, ceilalți membri situațiunii parlamentare și altele.

Brătianu, dimpreună cu C. A. Rosetti își dădură mari silințe spre a-și atrage și pe Alexandru Lahovary, însă cu acesta nu izbutiră.

Incercarea fu făcută cu prilejul proclamărei regatului. Brătianu propuse lui Lahovari să intre în guvernul său pentru ca proclamarea și serbarea încoronărei să se facă sub un guvern care să nu fie numai al unui singur partid. Lahovari, înțelegând importanța politică a actului, era foarte dispus să primească, însă intrigile din partidul său și ambițiunile celor cari ar fi voit să fie ei miniștri, zădărniciră încercarea.

Regele Carol sfătui pe Brătianu ca să ajungă la o astfel de realizare, dar interesele de partid hotărîră într'altfel.

In fine, cel din urmă succes al lui Brătianu fu acela când rupse pe junimiști din partidul conservator și 'i determină să primească situațiuni de la guvernul său.

Cu junimiștii încercarea reuși. Petre Carp fu numit ministru la Viena, poetul Vasile Alecsandri la Paris, Titu Maiorescu fu numit membru al Academiei, plus că i se crea o catedră la facultatea de litere, Theodor Rosetti primi locul de consilier la Curtea de Casație. Mai târziu, la alegerile din 1884 un număr de junimiști, fură aleși în parlament.

Este de observat, că în tot timpul guvernărei sale de 12 ani, Brătianu a urmat o linie de purtare uniformă; s'a silit să atragă în partidul său toate valorile active care se manifestau; și cu aceasta făcea o îndoită lovitură: pe de o parte își îmbogățea partidul cu oamenii cei mai însemnați, pe de altă parte își dezorganiza sistematic adversarii.

Acesta a fost secretul lungei sale guvernări.

Chiar și încercările de mai mică importanță le-a tratat la fel. Așa de exemplu partidul democrat-național al lui Beizade Grigore Sturza. In scurt timp partidul fu lichidat, beizadeaoa fu ales senator, maiorul Alex. Florescu, care era prefectul său de poliție, fu reintegrat în armată cu gradul de colonel, avocatul Petre Borș, alt intim al beizadelei, fu ales deputat.

Numai către sfârșitul guvernărei, Ion Brătianu pierdu darul atracțiunei, precum am spus — și a căzut prin ceea ce l-a făcut să trăiască: a căzut din cauza necredinței oamenilor.

Ion Brătianu a fost omul providențial al epocei sale

De și numai autodidact, de și nu avea nici o specialitate dobândită prin catedră, avea însă intuiția puternică a omului de stat. Și era, mai presus de orice, un puternic mânuitor de oameni, un bărbat politic cu o înaltă cunoaștere a manevrei politice și un om cu un tact admirabil

In totdeauna animat, nici odată supărat, se folosea minunat de autoritatea ce avea asupra oamenilor și 'i juca pe degete, — cum se zice — fără ca să-i jicnească. Iată o mostră despre felul său de a proceda.

In Târgoviște era președinte de tribunal un domn Politimos, un om de o mare corectitudine și de un caracter inflexibil. Acest magistrat nu convenea însă politicianilor liberali, din localitate care voiau să se scape de dânsul Pe lângă aceasta locul de președinte la tribunalul local era făgăduit, din motive electorale, unui alt magistrat. Dar cum să fie înlăturat Politimos? Toate propunerile ce i s'au făcut de a fi mutat în altă parte au dat greș. Politimos nu voia să plece.

Ion Brătianu fu pus în curent cu situația politică de la Dâmbovița, care devenea îngrijitoare, căci alegerile se apropiau.

Ca să mute pe Politimos împotriva voinței lui sau să-l silească a eși din magistratură, nici vorbă, Brătianu avea ca dogmă să nu supere pe nimeni și să nu silească pe nici un om ca să treacă în opoziție. Toată grija lui era să-și atragă partizani, dar nici odată să nu-și creeze adversari. De aceea găsi altceva.

Intr'o zi de vară, Politimos primi la Târgoviște o telegramă directă de la Ion Brătianu, prin care'l ruga să ia primul tren și, de la gară să vină direct la dânsul acasă.

In fața invitațiunii urgente, Politimos, în adevăr luă primul tren, veni la București, se urcă într'o birjă și trase drept la casa primului ministru.

Brătianu își calculase toate efectele. Trenul de Târgoviște ajungea, în gara de Nord la ora 7 și un sfert, deci Politimos trebuia să fie la dânsul tocmai în timpul mesei de seară.

In adevăr Brătianu, înconjurat de familie, era la masă, când sergentul îl anunță că Politimos a sosit. Primul ministru, nu ordonă ca Politimos să fie introdus, ci se sculă de la masă și se duse să-l primească în persoană.

Bietul Politimos era aiurit. Cu sila Brătianu îl luă de braț, îl împinse în sala de mâncare și ordonă să i se pue un tacâm la masă. Bine-înțeles totul era pregătit mai dinainte.

După ce masa se sfârși, Politimos încântat că fusese primit ca un intim amic al familiei, fu introdus în cabinetul de lucru. Și aci Brătianu jucă scena cea mare.

— Dragă Politimos, te-am chemat ca să-mi faci un serviciu mare, mare de tot! Dar te conjur să nu mă refuz

— Domnule Brătianu, spuneți !...

— Am intrat într'o mare încurcătură, din care numai tu mă poți scăpa. Făgădueşte-mi că nu mă vei refuza.

— Domnule prim-ministru, sunt la ordinele dv. !

— Iată despre ce e vorba. A rămas vacant postul de director general al închisorilor, dar sunt zece candidați. Pe unul îl susține beizade Mitică, pe altul generalul Leca, pe al treilea Stătescu, pe al patrulea Câmpineanu ! Pe cine să numesc ? Pe care să-l satisfac ? Şi atunci m'am gândit la tine. Ori pe care candidat aşi numi mulțumesc pe unul şi supăr pe toți ceilalți. Dar când voiu numi pe Politimos toți îşi vor pleca capetele.

Politimos era zăpăcit. Pe vremea aceea direcția închisorilor era una din cele mai înalte funcții în stat, de aceea Politimos era încântat de ceea ce i se întâmpla. Şi fireşte primi.

Cu chipul acesta toată lumea fu mulțumită: politicianii de la Târgovişte că au scăpat de Politimos, Politimos că a primit o slujbă aşa de înaltă, iar Brătianu că a rezolvat aşa de fericit o chestie care putea să-i provoace neplăceri politice într'un județ.

Aceasta era maniera lui Ion Brătianu de a mânui oamenii.

Alături de Ion Brătianu era C. A. Rosetti.

Pe cât era de iubit Ion Brătianu pe atât era de urît şi hulit C. A. Rosetti. In marele public Brătianu era geniul cel bun, iar Rosetti geniul cel rău. Tot ce se făcea rău în țară se datora lui C. A. Rosetti, el era omul care împingea pe Brătianu la toate relele.

Rosetti era vândut evreilor, Rosetti era plin de bani, iar averile sale erau depuse la băncile din străinătate; Rosetti semăna vrajba între partide şi printre români. Atât de răspândită era această credință în cât însuşi Eminescu în scrisoarea a III-a spune:

. . . . . . hidoasa pocitură
Care-a sădit în țară invidie şi ură.

Cauza de căpetenie a acestei legende era statornicia în idei şi convingerile înaintate — democrate ale lui Rosetti. Pe când Brătianu era mai mult naționalist şi liberal, Rosetti era mai mult democrat. Afară de asta Brătianu — precum am spus în volumul I — avea o avere văzută şi-şi legitima existența, pe când Rosetti, care nu era decât ziarist, putea să stea la Paris cu toată familia.

Ceea ce era adevărat era faptul că Rosetti, de şi foarte naționalist şi el, era pornit şi către admirația străinilor. De aceea, pe când Brătianu trăia la Florica o viață — quasi rustică, — Rosetti a trăit la Paris mai în tot timpul cât a fost în opozițiune.

Rosetti era un mare prieten al lui Brătianu şi nici odată nu l'a invidiat pentru că era şeful guvernului. Rosetti a spus-o de mai multe ori că nu e om de guvern, de şi a fost şi el

ministru. Rosetti se mulțumea cu directiva partidului, el cârmuia partidul din coloanele „Românului", iar ca președinte al Camerei, avea o mare autoritate, așa cum n'a mai avut'o un alt președinte de parlament în România.

Atât de mare era prietenia care lega pe Brătianu Ion de Rosetti C. A., în cât, la 1877, când a trebuit să fie ales președintele Camerei. Ion Brătianu n'a stat la îndoială între Rosetti și fratele său Dumitru.

— Dumitru Brătianu a avut o acțiune mai ștearsă în partid.

Om eminamente cinstit, bun român, bun patriot, om foarte hotărît în actele sale, n'a putut juca un rol prea activ în politica partidului și a țării. Una din cauze era prea marea lui probitate, ceeace în politica noastră de partid este o mare infirmitate.

O mare energie și o mare încordare în luptă a arătat'o tocmai către sfârșitul carierei sale politice, în cei patru ani pentru răsturnarea fratelui său. Dar după ce l'a răsturnat n'a putut culege nici un fruct, fiindcă atât regele Carol cât și partidul liberal, au stăruit ca puterea să treacă la conservatori și nici de cum la liberalii disidenți.

Dumitru Brătianu care, mai în tot timpul lungei guvernări a fratelui său, a stat în postul de ministru al țărei la Constantinopole, nu a lăsat după dânsul decât numele unui om onest.

— Ion Câmpineanu era omul destinat și pregătit ca să urmeze lui Ion Brătianu la șefia partidului liberal.

Urmaș al unui mare român, purtând un nume popular și cinstit în țară, om cu avere însemnată, deci la adăpostul ispitelor și al bănuielilor, om cinstit sufletește, având cultura școlastică a epocei, cât și cunoștințele elementare care, pe atunci făceau bagajul omului politic, liberal foarte moderat, fără nici o izbucnire democratică, viță de boer și om de bună societate, avea tot ce-i trebuia pentru ca să devie un șef de partid.

După cum pe un ofițer destinat celor mai înalte grade trebue să-i treci prin toate specialitățile, tot astfel pe Ion Câmpineanu, primul-ministru l'a plimbat prin numeroase administrații și ministere: Primar al Capitalei, ministru de finanțe, de justiție, de externe, de interne și guvernator al Băncei Naționale.

In alte țări mai coapte, oamenii sunt numiți în capul departamentelor numai după ce au învățat în destul mai dinainte și au dobândit reputația specialității. La noi politicianii sunt aduși la ministere pentru ca să învețe. Să învețe adică de la secretarii generali, dela șefii de servicii și de la șefii de birouri.

Blajină țară!

Dar Ion Câmpineanu care n'a avut vremea în țara aceasta ca să facă nici bine, nici rău, n'a putut realiza visul lui Ion Brătianu.

o boală crudă îl atacă prematur şi'l dobori tocmai în puterea vârstei.

A dat, în cariera lui politică dovezi de consecvenţă, de onestitate, a fost credincios şefului — tocmai fiindcă se pregătea să devie şi el şef, — dar n'a lăsat după el nici o urmă.

— Gheorghe Chiţu era un om cult şi plin de talent. Avea o frumoasa cultură-literara, — de aceea Brătianu îi încredinţă portofoliul instrucţiunei publice. In curând, însă, dădu probele insuficienţei pregătirei sale pentru acest departament.

Intemperant din fel, pierdu repede orice activitate politică. Rămase numai un parlamentar distins sau, mai bine zis, o suvenire pentru contemporanii săi.

Astazi despre Gheorghe Chiţu se ştie că există în Bucureşti o stradă cu numele său.

Unul din marile defecte ale oamenilor noştri publici este că nu au obiceiul să scrie. Iată de ce aproape nici unul din aceia cari au jucat roluri de mâna întâia în politica ţărei, nu au lasat urme după dânşii.

Gheorghe Chiţu a fost şi el un om de o mare probitate, un om cinstit în toată puterea cuvântului.

— Unul dintre liberalii de marcă, care a exercitat o mare înrâurire în partid, a fost Eugeniu Stătescu.

Dacă sănătatea nu i-ar fi fost şubredă şi dacă ar fi fost mai comunicativ, este sigur că şefia partidului liberal i-ar fi revenit lui după moartea lui Ion Brătianu. Dar Eugeniu Stătescu era bolnăvicios, lipsit de activitate politică, retras în singurătatea lui, preocupat mai mult ca să-şi prelungească zilele decât ca să lucreze. Şi, apoi nici nu avea cultura generală trebuincioasă bărbatului de Stat al vremurilor noastre.

Stătescu avea o serioasă cultură juridică şi exercita o puternică autoritate personală asupra celor cu care intra în contact. Era sever, era hotărât şi — aşa se spunea pe atunci — era foarte veninos

Opozanţii îl numeau „Verdele Stătescu", atât pentru că avea culoarea palidă a tuberculosului, cât şi pentru că ar fi fost foarte rău. Beizadea Dimitrie Ghica a spus odată în Senat: „Dacă în lume este o oca de venin, trei sferturi sunt în Eugeniu Stătescu".

Omul acesta a fost cel mai puternic ministru de justiţie pe care l'a avut ţara. A fasonat magistratura, a numit la toate instanţele oameni devotaţi şi îşi creiase o atât de tare situaţie în faţa tribunalelor încât a avea pe Stătescu avocat în vre-o pricină, — bine înţeles când eşea din guvern — însemna să câştigi procesul mai dinainte. S'au citat cazuri în care Eugen Stătescu fiind angajat ca advocat de către una din părţi, s'a prezentat în instanţă şi numai şi-a arătat figura. Stătescu câştiga procesele numai fiindcă făcea act de prezenţă.

Un magistrat, actual membru la Curtea de Casaţie, îmi spunea într'o zi:

— Am vorbit în cariera mea cu atâţi miniştri de justiţie

şi oameni însemnaţi ai ţării, am vorbit cu Alexandru Lahovary, cu Titu Maiorescu, am vorbit chiar cu regele Carol, dar faţă de nici unul nu m'am simţit aşa de intimidat cum mă simţeam când mă aflam faţă de Stătescu. Omul ăsta are asupra mea un ascendent grozav. E atât de rece, are atâta autoritate încât te îngheaţă.

Ca orator parlamentar era o putere.

Statuia pe care advocaţii i-au ridicat-o în holul Palatului de justiţie nu reprezintă pe adevăratul Statescu. Figura este foarte exact redată, însă atitudinea, gestul şi prestanţa nu sunt ale lui. Statescu nu era un tribun, iar statuia îi dă avântul tribunlui.

In parlament, atât de pe banca ministerială cât şi de pe banca deputaţilor ori a senatorilor vorbea în mijlocul liniştei pe care o impunea. Era rece, tăios şi îşi stăpânea patima care, totuşi, se simţea că clocoteşte în el. Apostrofele lui biciuitoare pentru adversari, stârneau, de odată, furtuni vijelioase.

In ultimele luni ale guvernului şi ale regimului lui Ion Brătianu, a vorbit de pe banca ministerială, răspunzând unei interpelări a opoziţiei. Luptele erau foarte îndârjite căci opoziţia dădea cele din urmă şi mai crâncene asalturi pentru răsturnare. Eugeniu Stătescu era acuzat că a pus justiţia în serviciul guvernului.

Eugeniu Stătescu răspunde şi aruncă fraza:

— Opoziţia a pierdut dreptul la protecţia legilor!

Toată opoziţia este în picioare! Furtuna bubuie! Luni şi ani de zile ziarele adversare i-au imputat această apostrofă nenorocită.

Liniştea se restabileşte cu greu, apoi Stătescu urmează şi închee:

— Opoziţia ne cere ca să intrăm în legalitate. Acestei cerinţe răspund cu vorbele cu cari marele romancier Alphonse Karr îşi termină unul din romanele sale: „Domnii asasini să înceapă!".

Opoziţia a perdut dreptul la protecţia legilor! Opoziţia este o bandă de asasini! Camera se zgudue sub clamoarea strigătelor, a protestărilor, a ameninţărilor!

Acesta era Eugeniu Stătescu: Un vulcan de patimi clocotind sub o mască de ghiaţă.

La 1876, când a intrat pentru întâia oară în cabinetul lui Ion Brătianu s'a manifestat ca un liberal convins şi tolerant. Circulara lui către şefii parchetelor prin care le cerea să nu mai aresteze preventiv pe ziarişti, îi creasе reputaţia unui spirit larg. După doisprezece ani era autoritarul care cerea restricţiuni pentru presă iar opozanşilor le ridica protecţia legilor.

Eugeniu Stătescu a fost una din personalităţile cele mai însemnate cari au caracterizat regimul liberal dela 1876 la 1888. După cum am spus, dacă ar fi fost sănătos, nimeni nu i-ar fi putut disputa şefia după disparița lui Ion Brătianu.

Ani de zile, mulţi ani în şir, bucureştenii vedeau la Şosea

o trăsură de casă în care era răsturnat un om de culoare verde, în totdeauna, chiar şi în totul verei învelit cu un tartan pe picioare şi înfăşurat cu un fular la gât. Acesta era Eug. Stătescu care, în fiecare zi, când era vremea bună, venea la Şosea ca să petreacă câteva ore în aerul curat şi liber.

Şi mulţumită faptului că se îngrijea cu stăruinţă, a putut trăi până la vârsta de 69 ani. A murit în 1906.

— Cel d'al doilea liberal care, eşit din guvernarea şi din regimul lui Ion Brătianu, a jucat un rol însemnat în tot timpul acestui regim, a fost Dimitrie Sturza. Mai târziu, a devenit şeful partidului liberal. La timp voi vorbi despre apogeul carierei acestui om.

Dimitrie Sturza avea, şi el, o fire închisă. Foarte puţin comunicativ, foarte puţin simpatic se deosebea, însă, de Eugeniu Stătescu prin o mare putere de muncă. Şi, pe lângă aceasta avea cultura bărbatului de Stat mult mai complectă.

Acest om politic avea orizontal strâmt. Fără să fie o mare inteligenţă, a putut juca, un rol preponderent în ţară prin cultura lui serioasă şi prin stăruinţa la muncă.

A debutat în viaţa publică ca elev al lui Ion Ghica şi al lui Petre Mavrogheni. Solidele lui cunoştinţe financiare le avea dela acesta din urmă.

Ca toţi oamenii prea severi şi hotărîţi în credinţele lor, Sturza trecea drept un habotnic, un închis la minte şi un om rău. Mediul nostru fluşturatec nu înţelegea calităţile serioase cari sunt atât de apreciate în ţări precum Anglia, Germania, Suedia, Olanda, etc. De aceea Sturza n'a fost niciodată iubit.

După răsturnarea lui Lascar Catargiu în 1876, Dumitrie Sturza a fost ales în comisia parlamentară pentru anchetarea gestiunii foştilor miniştri conservatori. Sturza s'a făcut observat ca un propăvăduitor al celor mai mari economii, încât a inspirat repulziune în toate biurourile pe unde a trecut. Intre altele a făcut un cap de acuzaţie şefilor de servicii fiindcă a găsit multe registre din anii expiraţi cu numeroase file albe rămase neîntrebuinţate. Aceasta însemna că, din spirit de risipă, registrele aveau mai multe file decât era nevoie.

De altfel, Dimitrie Sturza nu era un necunoscut în lumea politică; lui i se atribuia o broşură intitulată: „Spionul Prusian", îndreptată în potriva prinţului Carol şi semnată „Vulpescu".

Trecerea lui Sturza pe la ministerul de finanţe a fost însemnată prin spiritul de economie chiar exagerată câtě odată. Trecerea, mai târziu, pe la ministerul de instrucţie, a avut darul să revolte întregul corp profesoral din ţară.

Omul acesta a lovit fără cruţare pe profesorii care nu-şi făceau datoria, care-şi neglijau catedrele şi se dedeau altor îndeletniciri. Una din cele mai tari agitaţiuni împotriva guvernului Brătianu a fost aceea a profesorilor îndreptată în contra lui Dimitrie Sturza.

Dar Sturza, aşa habotnic cum era, s'a distins ca un om

absolut cinstit. Niciodată nu s'a amestecat în multiplele afaceri ale epocei şi nici nu s'a îmbogăţit din politică.

Dimitrie Sturza, Vulpescul de altă dată, a introdus in România cultul dinastic, un cult care, de altfel, n'a prins. Dimitrie Sturza a introdus obiceiul de a săruta mana regelui Carol, la recepţiunile dela Palat. Sturza a trecut dela acest cult la misticismul religios. Către sfârşitul carierei sale în toate discursurile politice ce rostea reproducea din scrierile bisericeşti, din vieţile sfinţilor şi din vorbele apostolilor.

Acest bărbat politic, cu totul devotat politicei germane şi regelui Carol, era desemnat ca să devie şeful partidului liberal. Şi, cu toate acestea, înăuntrul partidului era departe de a fi popular.

— Din stat-majorul partidului liberal mai faceau parte Eugeniu Carada, generalul D. Leca, Mihail Ferekidi, Constantin Nacu, Anastase Stolojan, generalul Radu Mihai, Take Giani, etc., etc.

O figură caracteristică era aceea a lui Eugeniu Carada.

Vechiu liberal, eşit dintr'o familie de oameni cu stare, venit în Bucureşti spre a-şi căuta norocul, a putut ajunge, nu numai un om de frunte al partidului, dar şi şeful acelui grup conducător din partid pe care Nicolae Fleva l-a botezat: „oculta".

In Bucureşti meritosul muzicant Alexandru Flechtenmacher avea un magazin de muzică. Intr'o dimineaţă din luna Ianuarie, venind, ca de obiceiu să deschidă prăvălia, vede ieşind dintr'o ladă de marfă goală, un om tânăr, plin de pae. Era Eugeniu Carada, care, dormise toată noaptea acolo. Sosise in ajun din Craiova. Omul acesta cu organismul de fier, a fost şi un caracter de bronz.

A fost în toată viaţa lui sfetnicul lui Ion Brătianu. De şi foarte iubit de acesta n'a primit niciodată o demnitate publică. A fostales deputat dar n'a primit mandatul. Fiindcă era cu totul antigerman, nu iubea pe regele Carol şi niciodată n'a vrut sa calce în Palat.

El, având împrejurul sau pe Take Protopopescu, mai târziu pe Gogu Cantacuzino şi alţi câtiva, era şeful ocultei, adică şeful acelui grup care avea reputaţia cum că inspiră pe Ion Bratianu şi-i dictează conduita.

Către mijlocul guvernării sale de 12 ani, Ion Brătianu era atât de puternic încât opoziţia îl numea „Viziru". Dar către sfârşit opoziţia nu-i mai atribuia acea putere orientală, din potrivă, îl considera ca fiind numai o unealtă în mâinile lui Carada.

Eugeniu Carada, fiindcă nu iubea demnităţile, n'a primit niciodată funcţia de guvernator al Băncei Naţionale, în realitate el era sufletul instituţiei, şi el era acela care a condus o cât timp a trăit.

Acest om a rămas până la sfârşitul zilelor sale revoluţionare sectar din vechea şcoală care a dat pe carbonari şi pe

francmasoni. O fire originală, n'a iubit fastul şi zgomotul în jurul persoanei sale şi cu toate acestea, către sfârşitul guvernărei liberale de 12 ani. n'a fost om mai atacat şi mai mult acuzat de toate relele ce se petreceau în ţară. Eugeniu Carada a fost un caz unic în politică.

Aceştia au fost oamenii de frunte cari au ilustrat partidul lui Ion Bratianu şi C. A. Rosetti în cursul celei mai lungi guvernări din România.

— Partidul liberal, venind la putere în 1876, a găsit o ţară încă tributara Turciei Creditul era restrâns. Finanţele publice bine aşezate pe reformele şi izvoarele de venituri înfiinţate de Petre Mavrogheni. Circulaţia monetară restrânsă şi mărginită la moneta metalică a epocei. Bancă de emisiune nu exista. iar hârtia monetă în curs era emisă pe garanţia moşiilor Statului şi se numeau „bilete hipotecare".

Armata era puţină. Generalul Florescu înfiinţase de curând cele 16 regimente de dorobanţi obţinute prin transformarea trupei de grăniceri. Mai aveam 4 batalioane de vânători. 4 regimente de artilerie. 8 regimente de infanterie de linie, 3 regimente de roşiori şi câteva regimente de călăraşi.

După 12 ani de guvernare partidul liberal a lăsat în urma sa:

1) Ţara independentă în urma unui război victorios şi înălţată la rangul de regat.

2) Armata simţitor mărită.

3) Bucureştiul transformat în cetate cât şi linia Focşani-Galaţi întărită, ambele de pe planurile generalului belgian Brialmont.

4) A înfiinţat Banca Naţională ca bancă de emisiune şi Bancă pentru ajutarea comerţului.

5) A răscumpărat căile ferate dela acţionarii în majoritate germani.

6) Regia tutunurilor a transformat-o în Regia Monopolurilor statului, luând-o din mâna acţionarilor particulari.

Pentru Capitală au luat acsizele dela antreprenori, dându-le în administraţie şi exploatare administraţiei comunale.

Au rectificat Dâmboviţa care, până atunci era inundabilă.

Au canalizat oraşul şi au introdus apa la domiciliu.

Bine înţeles, nu toate aceste fapte sunt datorite meritului personal şi exclusiv al partidului sau al fruntaşilor săi. Aşa, de pildă: războiul, independenta şi înălţarea ţărei la rangul de regat. Este evident că ori care partid ar fi fost la cârmă, aceste evenimente s'ar fi produs. Războiul ruso-turc n'a atârnat de partidul liberal din România. Un singur merit a avut Ion Brătianu în această împrejurare. acela de a fi văzut bine în politica din afară şi de a fi îmbrăţişat politica activă sprijinită de Berlin împotriva Vienei şi a Budapestei.

Este ştiut că Austro Ungaria nu vedea cu ochi buni înain-

tarea Rusiei în Orient, în special ungurii erau cu totul ostili războiului. Bismark, însă, mergea în înțelegere cu Rusia, nu de dragul Rusiei, bine înțeles, ci numai spre a împiedica alianța ruso-franceză.

In momentul acela acțiunea agresivă a Rusiei era sprijinită de Germania dintr'o parte — pentru motivul pe care l'am arătat și de Franța pe de alta, care încă din vremea aceea, lucra la încheierea alianței ruso-franceze; singura care putea garanta Franța împotriva unui nou atac german.

Italia era prea slabă ca să aibă cuvânt hotărîtor. Austro-Ungaria era franc ostilă războiului dar nu îndraznea să se aventureze în ajutorul Turciei. Iar Anglia, de și ostilă și ea, nu se putea împotrivi dezrobirei popoarelor creștine din Peninsula balcanica în numele cărui mare principiu Rusia declară razboi Turciei

Pe când unii liberali, precum Ion Ghica și Dumitru Sturza, partizani ai politicei anglo-turcești, cereau ca România să ramâine neutră și să nu admită trecerea armatelor rusești prin România, Ion Brătianu și C. A. Rosetti au fost de părerea cealaltă, anume ca România să meargă alături de Rusia.

De această părere a fost și Cogâlniceanu, aceasta era și politica regelui Carol.

Partidul liberal are meritul de a fi pus bazele emancipărei economice a țarei și de a fi creat instituții economico-financiare cu desăvârșire naționale.

In starea aceasta era țara în momentul în care Ion Brătianu, istovit fiziceşte, lăsa puterea spre a o trece conservatorilor.

Guvernarea de 12 ani a partidului liberal a însemnat, pe de o parte, sfârșitul hegemoniei clasei boerești care avusese până atunci cea mai mare influență în stat, iar pe de altă parte venirea la întâietate a burgheziei. Guvernul lui Ion Brătianu a fost guvernul burgheziei române, care s'a impus ca o clasă dominantă puternică.

Căzând Ion Brătianu dela putere, regimul conservator, reprezentat prin mai multe guverne, i-a urmat. Insă nu mai era regimul conservator căzut la 1876.

Dacă partidul boerilor revenea la cârmă, boerii nu mai erau în număr predominant. Evident în fruntea regimului aveau încă un Lascar Catargiu, un general Florescu, un Gheorghe Cantacuzino, un general Manu, un Alexandru Lahovari, dar alături de ici vedem pe un Gheorghe Vernescu, un Petre Carp, un Titu Maiorescu, un Menelas Ghermani. Era, prin urmare, un regim conservator modernizat.

Intâiul cabinet conservator, care a urmat lui Ion Brătianu, a fost, precum am spus, acel prezidat de către Teodor Rosetti. Acest minister era, firește un minister de tranzițiune, alegerile generale aveau să hotărască a cui va fi puterea.

Acum începe marea frământare din sânul partidului li-

beral-sonservator sau conservator-liberal şi din sânul familiei conservatoare. Această frământare durează aproape patru ani, patru ministere se schimbă până ce, în sfârşit se formează marele minister compus din vechii conservatori ai lui Lascăr Catargiu şi noui conservatori ai lui Petre Carp. Nuanţa liberală a lui Gheorghe Vernescu este eliminată definitiv.

ANUL 1889.

— Anul începe cu sfărâmarea blocului opoziţiei-unite şi chiar a partidului liberal-conservator.

Şedinţa Camerei dela 12 Ianuarie este o şedinţă cu importanţă istorică. La ordinea zilei proiectul de lege al restabilirei portului franc la Galaţi.

Lascar Catargiu se scoboară dela preşedinţie şi rosteşte o cuvântare agresivă împotriva guvernului pe care îl acuză că nu a ţinut nici una din făgăduielile date ţărei în opoziţie.

Intr'o şedinţă precedentă ministrul Al. Marghiloman spusese că proiectului i se pregăteşte o înmormântare de clasa I. Lascar Catargiu ia ameninţarea pentru el şi adaogă că o zicătoare românească spune: „Cine sapă groapa altuia, cade el într'însa. Să lăsăm dar pe ciocli şi să venim la chestiunea portului franc".

Lui Lascar Catargiu răspund: Petre Carp, Gheorghe Vernescu şi Alexandru Lahovari; toţi atacă pe Catargiu.

Alexandru Lahovary are un cuvânt care stârneşte furtuna, el spune: „Văd cu regret, cum că *nu e vorba de porto-franc ci de portofolii*".

Furtuna isbucneşte. Acum se vede că Lascar Catargiu a pierdut autoritatea asupra vechilor săi partizani.

Raportorul Nicolae Blaremberg se urcă la tribună şi măreste furtuna. Lascar Catargiu, chemat de partizani ca să prezideze, se urcă la birou în mijlocul aplauzelor zgomotoase şi a uralelor însă nu poate prezida fiindcă întreruperile junimiştilor îl împiedică. Catargiu e silit să scoboare.

In sfârşit, după o şedinţă din cele mai frământate, în care părea că s'a produs ruptura în două a partidului liberal-conservator, proiectul de lege susţinut de Lascar Catargiu, dar combătut de guvern, nu e luat în consideraţie.

Cu o mare majoritate, cu 103 voturi contra 59, luarea în consideraţie a proiectului este respinsă.

A doua zi Lascar Catargiu demisionează dela preşedinţia Camerei.

In cuvântarea pe care a rostit-o a făcut trei declaratiuni de importanţă:

1) Că a fost contra rupturei cu Dumitru Brătianu, dar majoritatea n'a fost cu el.

2) Că a fost contra intrării d-lor Vernescu, general Manu și Alexandru Lahovary în cabinetul Theodor Rosetti, însă majoritatea comitetului iarăș nu l-a aprobat.

3) Că nu este exact că a recomandat regelui să însărcineze pe d. Theodor Rosetti cu formarea cabinetului, acest sfat l-a dat regelui numai generalul Florescu, președintele Senatului.

Aceste declarațiuni dovedeau:

1) Că Lascar Catargiu înțelegea că ruptura cu liberalii lui Dumitru Brătianu îl lăsau la discreția junimiștilor.

2) Că generalul Florescu nu mai susținea pe Lascar Catargiu din cauza că el însuși dorea să fie șef de guvern.

Viitorul va arăta că așa era.

Demisia lui Lascar Catargiu a fost respinsă de Cameră, însă Catargiu și-a menținut-o.

A doua zi Lascar Catargiu este reales președinte cu 99 voturi contra 37 albe.

Dar a treia zi își reînoește demisiunea care, de astădată, e primită de Cameră „cu regret" ??. Ruperea în două a partidului liberal-conservator este acum definitivă și ani de zile în șir frământările din partidul conservator vor urma.

— La 18 Ianuarie telegraful anunță o veste care produce mare emoțiune la București, arhiducele Rudolf al Austriei, fiul împăratului Frantz Iosef și moștenitor al tronului a murit de apoplexie la Meierling lângă Baden.

Intâile telegrame astfel au anunțat moartea. Numai după câtăva vreme a fost cunoscut adevărul.

De altfel drama dela Meierling este și astăzi încă acoperită de mister.

Arhiducele— în afară de motivele de ordin politic, era un om care știa să-și câștige toate simpatiile de aceea în București a fost o sinceră părere de rău exprimată de toate cercurile.

— La 19 Ianuarie a murit în vârstă de 71 ani popularul viorist Ludovic Wiest, profesor la Conservatorul de muzică.

Ludovic Wiest a fost cel mai popular muzicant pe care l-a avut Bucureștii.

După cum numele lui Barbu Lăutaru a rămas în Moldova și chiar în Muntenia, tot asemenea numele lui Wiest era pe toate buzele și, multă vreme după moarte, era pomenit.

Wiest a condus neîncetat orchestra Teatrului Național — fiindcă, ani îndelungați la Teatrul Național între acte cânta orchestra. — Wiest a fost șeful de orchestră care a cântat la toate seratele doamnei Oteteleșanu. Drept recunoștință, aceasta i-a lăsat prin testament o sumă de bani. Wiest, cu vioara lui înveselea o lume iar acordurile lui pasionate electrizau întotdeauna auditorul.

De obiceiu conducea orchestra în grădina Rașca din strada Academiei.

Artistul avusese nu mai puțin de 18 copii și a murit cu desăvârșire sărac.

La înmormântare a vorbit în fața Teatrului Național artistul C. Notara

— Frământările în partidul dela guvern cresc în intensitate; președinte al Camerei e ales Constantin Grădișteanu.

Dar aceste frământări încep să aibă repercusiune în țară și să influențeze corpul electoral. La Dâmbovița fiind o alegere parțială la colegiul I de Senat este ales Dimitrie Giani, (lib.-brătienist) cu 75 voturi contra 51 date prințului D. Știrbey, fratele ministrului de interne. Dar alte două alegeri parțiale, cu câteva zile mai înainte au dat un rezultat identic: Ion Brătianu este ales deputat la colegiul I de Muscel și Dimitrie Sturza senator la colegiul I din Tutova.

Aceste victorii succesive aruncă spaima în rândurile conservatorilor.

După alegerea lui Giani la Dâmbovița se petrece un fapt fără precedent; liberalii din localitate trimit regelui următoarea telegramă:

Sire,

„Astăzi I-iul colegiu de Senat a ales pe d. Dumitru Giani care a fost ministrul Majestății Voastre la 1881 (data proclamărei regatului N. A.) și la 14 Martie 1888. Partidul-liberal, strâns unit cu dinastia, vă exprimă și cu acest prilej sentimentele sale de iubire și devotament către tron".

Această telegramă ridică o furtună de protestări în presa conservatoare.

In ședința Camerei dela 25 Ianuarie Nicolae Blaremberg depune pe birou o propunere de dare în judecată a lui Ion Brătianu și a miniștrilor din ultimul cabinet liberal. Această propunere e semnată de următorii 22 deputați: N. Blaramberg, Emil Mavrocordat Burghelea, T. Calimaki, I. Cincu, dr. Sake Ștefănescu, Lazăr Niculescu, Gabunea, B. Vlădoianu, dr. Atanasescu, G. Sturza, doctor Severeanu, Moise Pacu, Pavlică Brătășanu, George Panu, C. Dobrescu-Argeș, Iacob Fătu, T. Silion, V. Poenaru, C. Ceșianu și G. Em. Lahovary.

In ședința dela 30 Ianuarie vine în discuția Camerei această propunere. Cel dintâi vorbește Gheorghe Panu, susținând darea în judecată. Cel de al doilea vorbește Titu Maiorescu, ministrul instrucțiunei, care declară că vorbește în numele său personal. Această iritantă chestiune provoacă incidente parlamentare menite să dizolve iarăși majoritatea și să aducă pe banca ministerială altă formațiune.

Pe când vorbea Maiorescu combătând darea în judecată se produce incidentele de care amintim.

Nicolae Blaremberg făcuse parte şi din comisia care, la 1876 ceruse darea în judecată a ministerului Lascar Catargiu; din acea comisiune făcuse parte şi Gheorghe Vernescu. Maiorescu, amintind trecutul lui Blaremberg, ţintea tocmai să creeze o rivalitate între Blaremberg şi cei cari-l susţineau, şi partidul lui Lascar Catargiu.

Maiorescu spune:

— Acea acuzaţie în contra lui Lascar Catargiu a fost o infamie.

— *Nicolae Blaremberg.* — Dacă acest cuvânt mi se adresează mie, te invit să îl retragi imediat.

— *Titu Maiorescu.* — Nu l-am adresat d-tale.

Dar iată că Gheorghe Vernescu, ministrul de justiţie intervine violent:

— Atunci se adresează mie, fiindcă şi eu am făcut parte din acea comisiune...

Toţi adversarii guvernului aplaudă frenetic, văzând că miniştrii au început să se hărţuiască între ei; iar Maiorescu retrage cuvântul.

Propunerea de dare în judecată a fost susţinută de Nicolae Blaremberg şi-în parte de Lascar Catargiu. A fost combătută, însă, de Petre Carp, Mihail Cogălniceanu, Take Ionescu şi Nicolae Ionescu. Camera este vădit, împărţită în două.

In mijlocul unei mari agitaţiuni şi după nesfârşite discuţiuni de reglement şi de procedură, propunătorii dării în judecată retrag din propunerea de acuzare un număr de capete în special „Chestia Dunării" şi „Chestia Basarabiei". Această retractare slăbeşte poziţia acuzatorilor.

In sfârşit. propunerea e pusă la vot. Sunt 160 votanţi, dar în urna albă se găsesc 80 bile albe iar în urna neagră 81 negre. Bineînţeles.scandalul izbucneşte şi Camera e cuprinsă de o mare agitaţie. Un vot mai mult s'a găsit în urna neagră, aceasta e cert. Dar nu e mai puţin adevărat că propunerea, chiar judecând după urna albă, n'a întrunit decât jumătate voturile, adică a fost respinsă prin paritate Afară de asta, darea în judecată a miniştrilor trebuia, spre a fi valabilă, să întrunească două treimi din voturi.

Rezultatul votului nu este proclamat iar propunerea este înlăturată într'o formă necunoscută de practica parlamentară.

Dar o nouă propunere de dare în judecată este prezentată deputaţilor de către Ilariu Isvoranu în şedinţa dela 7 Februarie. Acuzaţia priveşte numai un număr restrâns de acte de administraţie. Combătută de către Ion Lahovary, propunerea Isvoranu e votată cu 101 voturi contra 45. Apoi este aleasă o comisiune de informaţiuni compusă din: Al. Enacovici, Al. Vericeanu, C. Olănescu, I. Iancovescu, N. Blaremberg, G. Apostoleanu şi A. Peşacov.

— Un incident la Cameră. La colegiul al 3-lea de Roman fusese ales deputat candidatul socialist Lascar Veniamin. dar conservatorii cari aveau în Cameră pe Ion Nădejde şi pe V. G,

Morţun nu maĭ voiau să înghită şi pe un al treilea. De aceea nu numită o comisiune de anchetă care a găsit că candidatul socialist a fost ales prin corupţiune şi că corupătorul era V. G. Morţun, bineînţeles.

Un deputat, Grigore Cozadin a declarat pe onoarea sa în şedinţa Camerei dela 16 Februarie, că fiind la Roman în anchetă, a constatat că alegerea lui Lascar Veniamin a fost infectă, căci V. G. Morţun s'a slujit de bande de ungureni beţi.

Gheorghe Panu declară şi el, *tot pe onoare*, că fiind la Roman în ziua alegerii, a constatat că totul s'a petrecut în perfectă legalitate. Dar Camera conservatoare, speriată de avântul socialiştilor, invalidează alegerea cu 108 voturi contra 34.

Atunci V. G. Morţun îşi prezintă demisiunea din mandatul de deputat cerând să fie trimis în faţa Curţii cu juraţi pentru faptele ce i se impută. Camera îi primeşte demisiunea cu 69 voturi contra 66.

In Cameră era atunci un deputat dela Mehedinţi numit Nucşoreanu, un junimist foarte hazliu. După ce demisia luĭ Morţun a fost primită, a cerut cuvântul şi a spus în rezumat:

— Eu i-am spus lui Morţun să nu-şi dea demisia fiindcă demisiile de obicei se primesc. Să vă spun cazul meu. Sub regimul lui Ion Brătianu eram primar la Turnu Severin, dar nu stam bine cu prefectul. Toate stăruinţele mele la Bucureşti ca să schimb prefectul au rămas zadarnice. Atunci am venit în Capitală şi mi-am prezentat demisiunea pentru ca să fac presiune asupra ministrului. Ei bine, ştiţi ce s'a întâmplat?... Brătianu mi-a primit demisia.

Intreaga Cameră a râs mult de această butadă.

— Pe la sfârşitul lui Februarie Camera a votat recunoaşterea cetăţeniei române lui Alexandru Ciurcu, fostul proprietar al ziarului *L'Independance Roumaine* expulzat de guvernul Ion Brătianu.

La Cameră colegiul I de Muscel, reprezentat de Ion Brătianu, e declarat vacant fiindcă Brătianu a refuzat să se prezinte la şedinţe, şi nici n'a voit să ceară congediu. Dar la Creditul Rural, făcându-se alegerea a doi membri în consiliul de administraţie Ion Brătianu e ales cu 2909 voturi iar Gheorghe Chiţu cu 2805 în contra generalului Manu şi a lui Grigore Păucescu care au întrunit : primul 116 şi cel de al doilea 85.

— Ocaziune rară în Bucureşti. Obiectele din mobilierul defunctei Elena Oteteleşanu sunt scoase în vânzare prin licitaţie. Defuncta avea numai mobile de întâia calitate şi de mare artă. Iată câteva din vânzări:

Covoare d'Aubusson cumpărate de d-na Slătineanu cu 460 lei.

Covoare de Smirna 400 lei: d-na Al. Ghica.

Mobilă italiană 460: d-na Theodor Roşetti.

Gobelinuri 460 lei: dş Mihail Şuţu.

Toate aceste obiecte au trecut numai în mâinile amatorilor din înalta societate.

— Complicațiile în politica internă se succed cu mare repeziciune.

Nicolae Fleva se împacă cu partidul lui Ion Brătianu, ceeace provoacă o mare fierbere în blocul care a răsturnat regimul liberal.

Rezultatele izbânzilor electorale ale brătieniștilor pe de o parte au descurajat pe conservatori, pe de altă parte au indicat liberalilor disidenți, cari au fost cu totul sacrificați de guvern, cum că drumul lor este deschis înapoi către partidul liberal.

Nesiguranța zilei de mâine este mărită și prin atitudinea hotărîtă a lui Lascar Catargiu care, convocând pe membrii partidului liberal-conservator la otel Oteteleșanu, somează pe Gheorghe Vernescu să iasă din guvern.

Apoi Lascar Catargiu își formează grupul său deosebit, iar deputatul Ion N. Iancovescu face să apară ziarul *Naționalul* organul grupului.

La 15 Martie criza în partidul liberal-conservator izbucnește fățiș și cu violență. Lascar Catargiu convoacă comitetul central al partidului la care întrunire participă 99 membri printre cari 33 deputați. Lascar Catargiu și d. Ionaș Grădișteanu somează pe cei trei miniștri liberali-conservatori să iasă din guvern deoarece cabinetul nu reprezintă vederile partidului. Generalul Florescu, președintele Senatului, apără guvernul și propune o moțiune împăciuitoare.

Alexandru Lahovary și Gheorghe Vernescu, în fața ostilității ce li se arată, declară că nu se vor supune hotărîrei comitetului central, ci numai unui vot al parlamentului. Apoi o moțiune prezentată de colonelul Rosnovanu, care declara că partidul nu mai poate susține guvernul, e votată cu 40 glasuri contra 1 și 32 abțineri.

A doua zi o surprindere pentru deputați: în urma adoptărei etalonului-aur, diurnele deputaților au fost plătite în aur.

— Dar iată că un nou fapt intervine și aruncă dezordinea și în guvern. Gheorghe Vernescu numește la Curtea de Casație pe Orbescu președinte de secție în locul lui Theodor Rosetti și pe Mișu Antonescu consilier. Aceste numiri provoacă în toate cercurile politice o adevărată revoltă Mai ales numirea lui Mișu Antonescu, care era numai președinte de tribunal într'un oraș din țară, exasperează.

Mișu Antonescu era un magistrat de mare valoare, mai târziu a ajuns decan al avocaților din București, avocat de mâna întâi și ministru al justiției, dar saltul era cam brusc. Scandalul e la culme.

Primul ministru pus în curent cu faptul — fiindcă Vernescu făcuse numirile fără a-și consulta colegii — ordonă *Monitorului Oficial* să nu publice decretul. A doua zi *Monitorul*

Oficial nici nu apare. Dar în aceiaş zi, la 22 Martie Theodor Rosetti face la Cameră următoarea declaraţie:

„In urma unor neînţelegeri ivite în sânul guvernului, subsemnatul a depus demisiunea cabinetului în mâinile M. Sale Regelui".

Cabinetul Teodor Rosetti trăise exact un an.

Indată încep întrunirile, convorbirile, conciliabulele şi consultaţiile.

La Senat, atât majoritatea conservatorilor cât şi liberalii disidenţi prin glasul d-lui Gheorghe Mârzescu, declară că nu vor susţine decât un minister Lascar Catargiu. Junimiştii, la un moment dat când criza părea mai violentă, au oferit bătrânului bărbat de stat preşedinţia Consiliului fără portofoliu, dar Catargiu, văzând că i se oferă un post onorific umilitor, căci nu i se da şi puterea, a refuzat.

In faţa fatalităţii, regele este silit să cheme pe Lascar Catargiu şi să-l însărcineze cu formarea cabinetului. Lascar Catargiu înţelege să refacă nu numai partidul liberal-conservator dar şi opoziţia unită cu excluderea desăvârşită a junimiştilor. A doua zi el prezintă regelui următoarea listă ministerială: Lascar Catargiu, Gheorghe Vernescu, Dumitru Brătianu, Gheorghe Apostoleanu, colonelul Iacob Lahovary, Nicolae Blaremberg, Gh. Mârzescu, Miltiadi Ţoni şi C. Boerescu.

Din acest cabinet era exclus, pe lângă junimişti şi Alexandru Lahovary.

Indată ce s'a aflat despre compunerea acestui cabinet, toate sforile au fost puse în mişcare.

Generalul Florescu a declarat regelui că Senatul, dându-i mandat să recomande un minister Catargiu, a înţeles un minister omogen conservator iar nu un minister împestriţat cu liberali. Iar regele n'a primit formaţia prezentată de bătrânul om de stat.

Ziarele catargiste încep să atace pe rege, iar faptul că Alexandru Lahovary era lăsat afară din guvern provoacă ostilitatea tineretului conservator, şi aceea a lui Nicu Filipescu şi a grupului dela *Epoca*.

După multe încercări cu diferite preşidenţii, tot Lascar Catargiu compune cabinetul cu excluderea liberalilor disidenţi: Lascar Catargiu preşedinte şi internele, Gh. Vernescu, finanţele Alexandru Lahovary, externele, generalul Manu, războiul, N. Gherasi, justiţia, Const. Boerescu, instrucţia publică, Gr. Păucescu, domeniile.

Imediat după constituirea noului minister, Nicolae Filipescu publică în capul *Epocei* declaraţia că se retrage dela direcţia acestei foi fiindcă, pe de o parte are admiraţie pentru Alexandru Lahovary iar pe de alta Gheorghe Vernescu nu-i inspiră decât dispreţul.

Şi acum încep intrigile şi asalturile împotriva noului cabinet.

— Indată ce noul cabinet s'a prezentat în fața Camerei, Take Ionescu l'a interpelat întrebând care va fi politica externă a noului cabinet.

Am mai spus că motivul de căpetenie pentru care regele nu voia să dea puterea bătrânilor conservatori, era acela că susțineau politica rusofilă.

Cunoscând tendința și hotărîrea regelui liberalii, de îndată ce au căzut dela putere, au făcut să apară ziarul *Democrația* pus sub redacția lui Barbu Delavrancea. Acest ziar avea ca principal leit-motiv combaterea politicei rusești și a propagandei rusă făcută în țară prin iconari și jugănari. Aceștia, sub haina vânzătorilor de icoane, unii, sub masca jugănarilor alții, cutreerau toate satele și propagau ideia rusească printre țărani. Dar liberalii au părăsit mai târziu această campanie.

Interpelării lui Take Ionescu i-au răspuns Lascar Catargiu și Alexandru Lahovary declarând, primul că va urma politica neutralității, cel de al doilea că va urma politica de bună înțelegere cu Puterile care au fost până acum prietenele României. Apoi adaogă că politica cabinetului Brătianu n'a fost rea în toate privințele.

Aceste declarațiuni însemnează că regele nu dăduse puterea lui Lascar Catargiu până ce nu primise asigurarea că va urma politica respectată de Ion Brătianu și de ministerul Teodor Rosetti-Carp.

Carp a declarat că va susține guvernul dacă va respecta opera cabinetului Teodor Rosetti, în special legea vânzărei pământurilor în loturi mici la țărani.

A doua zi, Petre Carp anunță în Cameră cum că amicii săi politici s'au consituit în grup politic sub preșidenția sa.

Presa austro-ungară a făcut o foarte rea primire noului cabinet, mai ales a luat în nume de rău declarațiile lui Lascar Catargiu în ce privește politica din afară.

— Câteva știri de actualitate:

Ion Brătianu este reales deputat la colegiului I de Muscel, tăria electorală a liberalilor crește.

V. G. Morțun este bătut la colegiul III de Roman unde nu întrunește decât un număr foarte mic de voturi. Administrația a strâns șurubul.

Prințul Ferdinand, moștenitorul tronului, scrie dela Cannes, în ziua de 24 Martie, o scrisoare generalului Florescu, președintele Senatului, prin care mulțumește că a fost înscris printre senatori.

Nicolae Blaremberg e numit prim-efor la Eforia Spitalelor Civile în locul lui Beizadea Mitică care demisionase.

— In ședințele Camerei dela 4 și 5 Aprilie se discută creditul de 15 milioane cerut de guvern pentru continuarea fortificațiilor dela București, Focșani, Nămoloasa și Galați. Raportor este Petre Carp.

Proectul este cu pasiune combătut de către prinţul Nicolae Bibescu, Nicolae Blaremberg, Gheorghe Panu şi Mihail Cogălniceanu. Cogălniceanu într'un moment începe să plângă şi conjură pe deputaţi să nu voteze creditul căci fortificaţiile vor atrage cele mai mari nenorociri asupra ţării.

In timpul acesta Ion Brătianu mergea din deputat în deputat şi-i ruga să voteze pentru proect. Când a văzut emoţia produsă de lacrimele lui Cogălniceanu, a cerut cuvântul, fapt care a mărit enervarea, dar Petre Carp îl rugă stăruitor să renunţe la cuvânt spre a nu pune împotriva creditului pe toţi cei cari au încă ură în contra fostului regim.

Creditul a fost susţinut de generalul Manu şi Take Ionescu, care, pe vremea aceea, era un călduros apărător al politicei filo-germane. Creditul a fost votat cu 110 voturi contra 51.

— In ziua de 13 Aprilie a sosit în ţară prinţul Ferdinand, moştenitorul tronului, viitorul rege al României. La gară a fost primit de regele şi regina, toţi miniştrii, primarul, etc. etc. Prinţul era îmbrăcat în uniformă de sublocotenent de infanterie.

După întoarcerea la palat, trupele au defilat iar seara a fost o retragere cu torţe.

— Din Paris vine ştirea că Expoziţia Universală s'a deschis. Preşedintele Republicei a vizitat Pavilionul României unde a fost primit de principele George Bibescu, preşedintele comitetului naţional şi comisarul general al României.

Pentru expoziţiunea întreagă s'au numit 900 juraţi, dintre cari 600 pentru Franţa şi 300 pentru ţările streine. României i s'au atribuit 8 şi 3 juraţi supleanţi.

— La sfârşitul lunei Aprilie, consiliul de război a judecat procesul maiorului Fănuţă fostul comandant al jandarmilor călări, acuzat că a făcut exces de zel, şarjând în mod criminal mulţimea din zilele de 14 şi 15 Martie 1888. Conservatorii stăruiau mult ca maiorul Fănuţă să fie osândit, însă, cu 2 voturi contra 1, consiliul de război l'a achitat.

— La Teatrul Eforiei joacă în timpul acesta celebra artistă franceză Judic. Trupa ei este foarte bună, deoarece nu are numai actori de umplutură, ci şi mulţi actori de mâna întâi precum Baron, Lassuhe şi Cooper.

Era încă vremea când o întreagă societate nu punea piciorul în teatrele româneşti dar adora teatrul francez. Artista Judic avea la Bucureşti foarte mulţi admiratori; de altfel admiraţie foarte bine meritată.

Dela Eforie trupa franceză a trecut la Teatrul Naţional la începutul lunei Mai pentru marea fericire a lumei *„pschutt, v'lan şi dorée“* cum o numea Claymoor.

Câteva fapte.

— In strada Fântânei (actuala Berthelot) locuia un domn Giurgea, consilier la Casaţie, suferise de o boală mintală de

care, în parte, se restabilise. Intr'o zi pe la orele 3 jum. se aruncă în stradă de pe fereastra sa dela etajul I înaltă de 5 metri. Din întâmplare trecea pe acolo tocmai atunci o evreică şi Giurgea îi cade pe spinare. Femeia în stare gravă a fost dusă la spital iar Giurgea n'a pătimit nimic.

— Dela Paris vine ştirea că s'a deschis Restaurantul român dela Expoziţie.

Pentru întâia oară apar în Paris lăutari români şi mititei. Succesul a fost foarte mare, iar la Bucureşti mândrie multă.

Iordache Ionescu era acela care ţinea restaurantul iar mititeii erau din fabricaţia lui.

Din anul acela a început moda ţiganilor, modă care a trăit până ce a fost detronată de aceea a jazzului.

— Pe la sfârşitul lunei Mai studenţii facultăţii de medicină trimit doctorului Assaky la Paris, rue Caumartin 91, o telegramă rugându-l să se reîntoarcă în ţară spre a-şi relua catedra. Un mare număr de studenţi sunt semnaţi, în fruntea lor este studentul Gheorghe Marinescu, actualul neurolog, savantul profesor şi membru al Academiei române.

— Ministerul Lascar Catargiu, şi mai ales prezenţa lui Gheorghe Vernescu în guvern, este o cauză de frământare adâncă în sânul partidului conservator.

Tinerii dela *Epoca*, în cap cu Nicolae Filipescu fac, alături de Petre Carp, o crâncenă opoziţiune guvernului. In cele din urmă între Petre Carp şi Filipescu se realizează o înţelegere deplină. Ziarele *România Liberă* şi *Epoca* dispar pentru ca, din fuziunea lor, să apară *Constituţionalul*. Aceasta pe la începutul lunei Iunie.

— La 16 Iunie o mare durere pentru toţi românii: a murit Mihai Eminescu.

Nebun, de mai mult timp, ameliorat oarecum câtăva vreme, dar trecut dela nebunia furioasă, la idioţie, Mihail Eminescu şi-a sfârşit viaţa în inconştienţă.

Par'că îşi presimţea ursita când la sfârşitul Satirei a IV-a a scris:

„Unde's şirurile clare din viaţă-mi să le spun?
„Ah, organele's sfărmate şi maestrul e nebun“

Serviciul funebru a fost oficiat în biserica Sf. Gheorghe.

La biserică a vorbit Grigore Ventura, redactor la *Adevărul*, în faţa Universităţii D. A. Laurian, directorul ziarului *Constituţionalul* şi studentul Calmuschi, iar la cimitir doctorul Neagoe, prieten din copilărie cu defunctul.

Potrivit dorinţei sale, Eminescu a fost înmormântat sub o salcie pletoasă.

Aşa a fost închis în pământ acest genial poet.

— Ruşii puneau mari speranţe pe venirea partidului conservator la putere, ei credeau că a doua zi după ce Lascar Catargiu va fi prim-ministru România va intra în alianţa rusească. Dar decepţiunea veni repede.

Pe la mijlocul lunei Iulie *Gazeta de Moscova* scria: „Speranța că în urma venirei la putere a d-lui Lascar Catargiu, România va intra pe cărarea naturală a unei apropieri de Rusia, nu s'a realizat. Continuarea lucrărilor de fortificație și afacerea iconarilor dovedesc că acolo în acea țară este ostilitate contra noastră".

Articolul urmează pe acelaș ton. Acest articol confirmă tot ce am spus până aci.

In zilele de 14 și 15 Martie 1888, toată legația rusească a urmărit desfășurarea luptelor de stradă și — precum s'a spus atunci, — sume însemnate au fost cheltuite de Ruși pentru ca să răscoale populația Capitalei.

Apoi, mai târziu piedicile puse la ridicarea fortificațiilor au fost inspirate tot de Ruși. Dacă au fost și oameni de bună credință cari le-au combătut, în schimb unii din ei erau în solda Petresburgului.

— La începutul lui Octombrie avem Opera italiană cu două celebre primadone, cu Belincioni și Brambilla.

— In Cișmigiu o acrobată d-na Leona Daré se înalță cu balonul ținându-se atârnată cu dinții de un trapez. La o înălțime destul de mare se ridica pe trapez unde făcea mai multe figuri foarte primejdioase. Lumea alerga din toate unghiurile Capitalei ca să vadă această minune

Cu Leona Daré s'au ridicat mai multe persoane din București. într'una din zile s'a înălțat și un ziarist dela *L'Independance Roumaine* anume Paul Ciuculescu.

— In tot timpul verei ziarul *Constituționalul* s'a dedat la zeflemele și atacuri nesfârșite împotriva guvernului, în special în contra lui Gheorghe Vernescu și chiar a lui Lascar Catargiu. Pe de altă parte mulți tineri conservatori făceau o aprigă propagandă în contra guvernului și lucrau în sensul întrunirii într'un singur partid pe toți purii conservatori, tineri și bătrâni, cu excluderea vernescanilor. Pentru acest sfârșit s'au făcut mari stăruințe și pe lângă miniștrii general Manu și Alexandru Lahovary, apoi a fost câștigat cauzei și George Cantacuzino, căruia i s'a propus preșidenția Camerei.

Fiind puși în curent cu tot ce se manevra și pe de altă parte, majoritatea în Cameră fiind foarte puțin sigură, Catargiu și Vernescu căzură de acord ca să ceară regelui dizolvarea camerelor. Regele, însă, nu era favorabil propunerei.

Regele prezidează consiliul de miniștri în care Catargiu și Vernescu îi cer decretul de dizolvare. Regele consultă pe toți miniștrii, dar generalul Manu și Alexandru Lahovary se pronunță contra disolvărei. Regele aprobă părerea acestora din urmă iar Lascar Catargiu prezintă demisiunea cabinetului; iar motivul de căpetenie era tot politica externă pe care regele nu voia s'o încredințeze decât numai în mâini sigure.

Generalul Manu formează al patrulea minister de la căderea lui Ion Brătianu.

Acest minister era astfel compus: general Manu, președinte și interne, Teodor Rosetti justiția, Al. Lahovari externele, Menelas Ghermani finanțele, Alexandru Marghiloman lucrările publice, Grigore Păucescu, agricultura și industria, generalul Vlădescu războiul. Acest minister era pur conservator-junimist, dar nici Petre Carp și nici Titu Maiorescu nu făceau parte.

Majoritățile versatile trecură imediat de partea noului minister.

La Cameră Gheorghe Cantacuzino e ales președinte cu 85 voturi, Lascar Catargiu întunește 52, Dumitru Brătianu 23 iar 4 bilete au fost albe. Cu alte cuvinte 85 contra 79; cu o atât de mică majoritate era greu de guvernat.

La Senat generalul Florescu propune un amendament la discuția Adresei, dar amendamentul îi cade cu paritate de 46 voturi. Generalul Florescu demisionează dela președinția Senatului, iar demisia, în urma stăruinței guvernului, îi e primită cu 50 voturi contra 42. Nicolae Crețulescu e ales președinte.

Față cu această întorsătură a lucrurilor, vechii șefi ai partidului conservator: Lascar Catargiu, general Florescu și Gheorghe Vernescu se găsesc din nou întruniți spre a face opoziție, de astă dată nu împotriva liberalilor ci împotriva chiar a fostelor lor trupe.

O întrunire a partizanilor liberali-conservatori e convocată; în ședință toți funcționarii rămași devotați steagului sunt invitați să-și dea demisia. O astfel de somație e făcută și lui Pake Protopopescu, primarul Capitalei, dar Pake, cel dintâi aghiotant al lui Vernescu, refuză obiectând că are un program de îndeplinit la comună, program ce era în curs de execuție.

In fața acestor nesfârșite dezordini de partid pe care o practică partidul conservator, liberalii lui Ion Brătianu își strâng rândurile, se organizează și aleg următorul comitet de luptă: Ion Brătianu, Radu Mihai, Dumitru Sturdza, Eugen Stătescu, Constantin Nacu, Take Anastasiu, Take Giani, Anastase Stolojan și general Cernat. Moartea și disidențele reduseseră statul-major liberal la cea mai simplă expresie. Sărăcia de oameni a acestui comitet o mărturisea.

Faptul că partidul lui Ion Brătianu nu mai avea fruntași moldoveni, afară de Dimitrie Sturza, Take Anastasiu și general Cernat îngreuna situația partidului.

Partidul conservator era slăbit de neînțelegeri iar partidul liberal sleit de oameni de frunte.

Oare partidul conservator datora frământările sale incapacității sale de a guverna și de a da un minister stabil? De loc. Frământările erau datorite în primul rând regelui care nu voia să lase frâul liber lui Lascar Catargiu.

Anul 1889 s'a încheiat cu o salutară operă socială. In iarna anului 1888 primarul Pake Protopopescu a inaugurat

8

Azilul de Noapte și Ospătăria populară. Este o dată pe care trebue să o ținem minte atât era de binefăcătoare.

— Dar în iarna aceluiaș an și-a făcut apariția cu o rară virulență „influența" boală care ataca pe toată lumea. In luna lui Decembrie influența a fost pustiitoare și a provocat multe decese.

La Azilul de noapte o cameră era destinată ca să primească pe numeroșii bolnavi.

La timp s'a constatat un fapt care nu și-a găsit explicarea; de cum și-a făcut apariția influența ciorile au dispărut din București; de îndată ce boala a încetat ciorile au revenit. Oamenii de știință să se pronunțe.

ANUL 1890

— La 9 Ianuarie consiliul de administrație al căilor ferate a adjudecat asupra Societății Five-Lille construirea Podului de peste Dunăre.

La concurență au participat 7 societăți cu următoarele prețuri:

Five Lille 7.334.000 lei.
Braine Comte 7.958.000.
Creusot (Gertner), 8.310.000.
Batignolles, 8.441.000.
Eiffel, 9.017.000.
Cail, 11.765.000.
Anglais, 17.630.000.

Diferența de prețuri între prima și ultima Societate era atât de mare în cât ne putem închipui cu ce idei de exploatare au venit unii străini în România. 17.630.000 față de 7 mil. oferiți de Five-Lille dădeau celei dintâi un plus de 9.796.000 lei, adică mai mult de îndoitul cifrei adjudecate.

— După cum era și firesc, noul guvern g-ral Manu este atacat chiar din primele zile de către liberalii-conservatori (partidul Lascar Catargiu, general Florescu, Gheorghe Vernescu). Bine înțeles și de liberali.

Generalul Manu este zeflemisit pentru că a prezentat 10 proecte de lege de reformă administrativă. Aceste 10 proiecte sunt botezate: „decalogul generalului Manu", și asupra lor s'au făcut neîncetat tot felul de glume.

Dar cestiunea cea importantă la ordinea zilei care pasionează toată lumea politică este cestiunea dărei în judecată a lui Ion Brătianu și a miniștrilor săi.

Deputații liberali din grupul lui Dumitru Brătianu întrunindu-se au discutat concluziile raportului de dare în judecată și au hotărît cu majoritate, că nu aprobă raportul. Dar, individual votul a fost următorul: Nicolae Fleva, G. D Paladi, Urseanu și Nicorescu, au declarat că vor vota contra. Dumitru Brătianu, C. T. Grigorescu, Christu Negoescu, C. C. Dobrescu și Pătârlăgeanu au spus că se vor abține. Iar Iacob Fătu și Iosif Oroveanu au zis că vor vota pentru.

In sfârşit chestiunea vine în discuţiunea Camerei. Cel dintâi a combătut raportul Grigore Buiciu junimist, jurisconsult distins, mai târziu consilier la Curtea de Casaţie. Apoi au vorbit următorii deputaţi pentru darea în judecată: Gheorghe Panu, Gheorghe Apostoleanu, A. Peşacov, Nicolae Blaramberg raportorul şi Lascar Catargiu. Contra dărei în judecată: Take Ionescu, Grigore Crisenghi, Petre Carp şi Mihail Cogălniceanu.

Primul ministru general Manu a citit o declaraţie din partea guvernului, cerând Camerei să nu voteze concluziile raportului.

După 8 zile de discuţiune Camera, în şedinţa dela 30 Ianuarie, a respins darea în judecată a lui Ion Brătianu cu 86 voturi contra 67 din 153 votanţi.

Cu acest prilej Nicolae Blaremberg a rostit un discurs care a durat 5 şedinte. In cele 5 şedinţe a vorbit 36 ore; 16 ore a întrebuinţat cu citirea raportului şi anexelor iar 20 ore pentru discursul propriu zis. S'a calculat că Blaremberg a rostit aproximativ 216.000 cuvinte.

Pentru respingerea raportului a stăruit şi regele Carol.

A doua zi se pun la vot concluziunile raportului privind pe ceil'alţi foşti miniştri liberali.

Radu Mihai: pentru 87 contra 59.
D. Sturza: pentru 66 contra 74.
Eugen Stătescu: pentru 70 contra 63.
C. Nacu: pentru 58 contra 75.
P. S. Aurelian: pentru 36 contra 89.
D. Giani: pentru 45 contra 73.
Stolojan: pentru 52 contra 58.

Toate dările în judecată au căzut deoarece nici una n'a întrunit majoritatea de două treimi cerută de regulament.

Atrag atenţiunea că cele mai puţine voturi pentru darea sa în judecată le-a avut P. S. Aurelian, iar cele mai multe generalul Radu Mihai.

Cel d'al doilea împotriva căruia s'a pronunţat majoritatea, a fost Eugeniu Stătescu.

In sfârşit această chestiune iritantă a eşit dela ordinea zilei.

— In luna lui Februarie lumina electrică îşi face apariţia pe străzile Bucureştilor; Cele d'intâi lămpi electrice sunt cele 2 instalate în faţa Palatului regal, pe refugiul dintre Palat şi Fundaţia Carol.

Pake Protopopescu numeşte o comisiune de specialişti cu misiunea de a revizui numele străzilor şi a înlocui pe cele ridicole, dar aci, se opreşte opera Comisiunei. Multe din numele atât de absurde au rămas, iar pentru unele strade centrale s'au propus următoarele numiri: Strada Regală a fost botezată *Strada Cornescu*, strada Academiei, *strada Sf. Sava*, strada Nouă, *strada Slătineanu*, strada Imperială, *strada Filipescu*, o parte din strada Câmpineanu, *strada Alexandri*, strada

Enei, *Strada Ienei* etc. Nici odată aceste nume n'au fost decretate şi aplicate.

— In mijlocul lunei lui Februarie s'a dat la Băile Eforiei, balul Societăţei *Obolul*, balul public cel mai căutat din Bucureşti. Cu interes documentar dau aci „supeul" pentru care s'a platit „*10 lei*" de persoană.

MENUUL

Stridii de Ostenda
Canape de icre şi sardele „a l'anglaise"
Şuncă de Vestfalia
Limbă şi şuncă de Praga
Galantină de pasăre
Saladă de homard cu sos de remuladă
Pateu de vânat
Pateu de „foie gras"
Chaufroid de potârniche a la Perigord
Cotelete de viţel şi de porc cu aspic
Pulpă de Căprioară
Muşchiu de vacă
Miel
Curcan
Fasani
Saladă italiană
Fructe, Cafea şi 2 feluri de vin

Şi toate acestea pentru 10 lei (?!)

Dar erea la anul 1890 !...

— In stagiunea acestui an Teatrul Naţional a juncat pentru întâia oară *Năpasta*, drama lui Caragiale. Cu această piesă Caragiale a eşit din cadrul în care s'a complăcut până atunci. a părăsit comedia bufă spre a intra în domeniul dramei. Toată critica i-a făcut atunci o primire foarte favorabilă.

Această piesă i-a atras mai târziu acuzarea de plagiat şi a fost prilejul unui proces în calomnie în faţa juraţilor. Dar despre toate acestea vom scri la timp.

— In sfârşit avem telefonul. Anul 1890 este anul în care a fost instalat telefonul în Bucureşti. Director al Poştelor şi telegrafelor erea Dimitrie Cezianu, din anul acesta instituţia devine : Direcţia poştelor, telegrafelor şi telefoanelor (P. T. T.)

—Am vorbit la timp despre legea votată de parlament, imediat după căderea lui Ion Brătianu, pentru retragerea din circulaţie a biletelor hipotecare în sumă de 26 milioane lei. Aceasta era legea care pregătea legea etalonului de aur. In 1890 ministru de finanţe fiind, ca şi la 1883, tot Menelas Ghermani, legea etalonului de aur este votată.

— In 1889 şi 1890 un bandit devenit celebru erea flagelul Dobrogei.

Intocmai ca şi Terente în 1924 şi 1925, banditul Licinski,

rus de orignă şi acesta, pusese stăpânire pe judeţul Tulcea. Numeroase tâlhării şi chiar omoruri erau săvârşite dar administraţia era neputincioasa ca sa-l prinda.

In totd'auna înarmat cu o carabină de precizie şi cu mai multe revolvere, Licinski care era un foarte bun ţintaş, spăimântase Dobrogea şi făcea ca şoselele să fie foarte nesigure. In iarna anului 1890 Dunărea fiind îngheţată, Licinski a împins îndrăzneala să iasă din ascunzişurile lui şi să atace pe trecători pe ghiaţa Dunărei. Mai mulţi comercianţi cari au avut imprudenţa să treacă Dunărea crezând că Licinski nu va cuteza să se aventureze ziua şi pe această cale, au fost victimele încrederei lor.

Alexandru Davila fost inspector de poliţie, mai târziu fost director general al Teatrelor, a cerut să fie numit subprefect în judeţul Tulcea făgăduind că, cel mult într'o lună, va aduce legat pe Licinski. Davila a fost numit în postul cerut, dar pe Licinski nu l'a prins. Licinski a fost împuşcat mai târziu de o poteră.

— Telegraful anunţă demisiunea Cancelarului prinţ de Bismark din toate funcţiunile ce avea. In locul său a fost numit generalul Caprivi. In toată lumea această demisiune a pricinuit o foarte mare animaţiune. Prinţul de Bismark era la epoca aceea mai mult decât un Cancelar, mai mult decât un rege, mai mult decât un potentat, era cel mai mare om politic al lumei. Un dictator.

— La Bucuresti îşi face apariţia o boală nouă: Nona sau boala somnului. Dar această boală şi-a făcut numai o scurtă apariţie fără să facă victime.

— Pe când Conservatorii lucrează stăruitor ca să refacă vechiul partid conservator, liberalii de toate nuanţele încep să înţeleagă că împărţirea lor în mai multe fracţiuni va duce la scăderea ideei liberale; de aceea se lucrează din mai multe părţi la reîntregirea partidului liberal. Platforma este: alegerea lui Dumitru Brătianu ca şef al partidului.

Dar Gheorghe Panu care, de şi democrat, lucrează cu partidul lui Dumitru Brătianu, este adversar orcărei împăcăciuni cu „Colectiviştii". La o întrunire ţinută în luna Martie la Clubul liberal-democrat el propune o moţiune în care se spunea că „pentru moment să nu se înceapă nici o negociere cu partidul liberal-naţional"

Pentru această moţiune au votat numai trei persoane: Prinţul Grigore Sturza, Vintilă Rosetti şi G. Panu. Dar contra ei au votat: Dumitru Brătianu, Nicolae Fleva, Petre Grădişteanu, G. D. Paladi, Caton Leca, C. T. Grigorescu, doctor Habudianu, N. Vrăbiescu, dr. Petrini-Galati, Remus Antonescu.

In curând partidul liberal va fi reîntregit iar George Panu va constitui partidul radical.

— Prinţul de Neapole fiul regelui Italiei este în Bucureşti. I s'a făcut o simpatică şi grandioasă primire şi i s'au dat numeroase serbări.

In ajunul plecărei prinţului, Căpitanul Averescu a ţinut o conferinţa în limba franceză: *Despre armata italiană.* Au fost de faţă regele Carol, prinţul de Neapole şi prinţul moştenitor Ferdinand.

Capitanul Averescu este actualul general Averescu.

— Intrarea tineretului conservator in prima linie a luptelor politice a pus la modă duelul; pentru un articol de ziar, pentru un cuvânt rostit în parlament, pentru un gest, nici un fel de discuţie nu mai era admisă: se trimiteau martori. Dela 1887 până la 1890 au fost cel puţin vre-o 10 dueluri între oamenii politici. Tinerii conservatori bătăioşi veniţi dela Paris cu toate ideile, eresurile şi prejudecăţile nobiliare sugestionaseră mediul în cât oameni dintre cei mai serioşi căzuseră victime.

— Lib. disidenţi tineri: Take Ionescu, C. Arion, Al. Djuvara, G. Marinescu, Vintilă Rosetti, G. Ionescu-Gion formează un grup politic şi face să apară un ziar în limba franceză *La Liberté Roumaine,* al căruia director era Take Ionescu. O polemică violentă urmează între acest ziar şi ziarul Conservator *L'Indépendance Roumaine,* polemica în urma căreea Take Ionescu a trimis pe Titu Maiorescu şi Alexandru Djuvara să provoace pe G. Em. Lahovary directorul celui din urmă ziar. Martorii săi sunt colonelul Iacob Lahovari şi D. Emil Mavrocordat. G. Lahovari exprimând regrete, afacerea n'a avut alte urmări.

— In ziua de 14 Martie, prinţul Ferdinand a luat cuvântul la începutul şedinţei spre a mulţumi Senatului, care în ziua de 14 Martie 1889 l-a înscris printre membrii săi. Toţi senatorii l'au ascultat în picioare, iar preşedintele i-a mulţumit, în numele maturului corp, pentru bunele cuvinte adresate Senatului.

— O dramă în societatea lumei culte.

D-na Corina Ureche, fiica profesorului şi fost ministru V. A. Ureche, divorţată de doctorul Rizu din Iaşi, locuia în strada Sculpturei. Trebuia ca în curând să se căsătorească cu căpitanul Guriţă vărul ei. Amândoi tinerii se iubeau, dar spre a se căsători era nevoie de dispensă, fiindcă erau veri primari.

Pe când dispensa era aşteptată, Corina Urechie primeşte din familie înştiinţarea cum că nu se poate căsători cu căpitanul Guriţă deoarece acesta îi este frate. La aflarea acestei ştiri Corina, care fusese amanta fratelui ei, cuprinsă de sentimentul deznădejdei, se otrăvi.

La căsătoria ei cu doctorul Rizu, care era un distins medic, Alexandru Macedonsky îi adresase următorul epitalam:

Corina inimă 'nsemnează
In dulcea limbă a lui Petrarca
E pentru veci căsătoria
Când inima conduce barca.

Alexandru Macedonsky era poet dar nu profet.

— La jumătatea lunei Martie vine ştirea morţei la Madrid a prinţului Alexandru Cuza, fiul mai mare al fostului domni-

tor Alexandru Cuza. Cu un an mai înainte murise fratele său mai mic de tuberculoză, iar prinţul Alexandru a murit de boală de inimă. Era căsătorit de vreo trei luni cu o domnişoară Moruzzi care mai târziu a fost soţia, de scurtă durată, a lui Ionel Brătianu, din care căsătorie s'a născut profesorul dela universitatea din Iaşi, George Brătianu.

— Partidul liberal se reîntregeşte.

La întrunirea hotărîtoare ţinută la clubul liberal-democrat, moţiunea de blam a lui Gheorghe Panu împotriva comitetului care a hotărît fuziunea este respinsă cu 36 voturi contra 14. Panu şi Vintilă Rosetti demisionează din club, dar liberalii proclamă unirea la o întrunire ţinută pe la sfârşitul lui Martie în sala Ateneului.

Un comitet a fost ales în frunte cu Dumitru Brătianu.

Noul partid dă lupta cu guvernul la o alegere parţială a colegiului 2 de Senat din Ilfov, colegiu cunoscut pentru conservatorizmul său. De şi candidatul liberal era un bătrân şters cu totul, anume Dimitrie Cariagdi, acesta întruneşte 441 voturi contra candidatului guvernului care a obţinut 537.

Partidul liberal reîntregit dovedea, prin acest scrutin, marea lui vitalitate.

In sfârşit clubul liberal îşi alege preşedintele; pus în faţa rivalităţii dintre cei doi fraţi Brătianu, preşedinte e ales Mihail Cogălniceanu.

— Pake Protopopescu lucrează febril la realizarea programului său.

Marele bulevard — opera sa de căpetenie —, îşi are începutul la anul 1857, când sub domnia lui Alexandru Ghica, arhitectul Alexandru Orăscu a construit Palatul Universităţii. După ce a fost construit Palatul s'a tăiat şi strada din faţa lui, pentru acest scop s'a dărămat biserica S-tu Sava şi toate dependinţele. Intâiul crâmpeiu de Bulevard datează dar, de acum 71 de ani, iar strada din faţă — actualul bulevard al Academiei, — mergea numai din strada Colţei până în strada Academiei.

Intre strada Academiei şi Podul Mogoşoaiei — actuala calea Victoriei — erau proprietăţile Greceanu, Const. Şuţu, Scarlat Petrescu, Voinescu, Znagoveanu, doctor Grunau, Boerescu, Cantacuzino şi Kirculescu.

Bulevardul cel mare a tăiat, dintr'o parte, toate casele până la biserica Cotroceni, şi o lasă la mijlocul unei furci pe care o fac două laturi ale arterei. Apoi din cealaltă parte bulevardul a ajuns până în şoseaua Mihai-Bravul, trecând peste strada Iancului pe care o absoarbe în întregime.

Spre a ajunge la strada Teilor, începând din strada Colţei, bulevardul taie localul Eforiei spitalelor civile, casa doctorului Butati, pensionatul Central de fete, casa Dobrescu unde se afla laboratorul de chimie, casa Ştefan Ioanid, casa unde a locuit Ion Heliade Rădulescu, casa Biscaborn unde se afla o ligă francmasonică, casa colonelului Carp, etc. La strada Tei-

lor s'a tăiat o piaţă unde se află acum statuia lui C. A. Rosetti.

Apoi iată-ne în „ţigănie"; acest cartier în întregime a dispărut, tot la fel şi casa Ulierului, acela de unde toată lumea cumpăra uleiul de in. A dispărut şi biserica Caimata şi alte multe case până la hotel Atena prin mijlocul căruia a trecut bulevardul, împărţindu-l în două. Şi de aci a desfiinţat toate căscioarele insalubre din strada Nopţei, o stradă lungă de 4 metri, una din cele mai murdare. Dela rondul al doilea, bulevardul a bifurcat, o parte spre Obor, cealaltă parte spre bulevardul Iancului.

Inaugurarea s'a făcut câteva luni mai târziu.

— Camera a votat, după multe şedinţe şi lungi discuţiuni legea de organizare a magistraturei, cea dintâi lege care a instituit inamovibilitatea judecătorilor la Curţile de apel şi a preşedinţilor de tribunale cu titlul de licenţiaţi sau doctor în drept.

La art. 104, glumeţul deputat de la Mehedinţi, Nucşoreanu, a cerut ca să se pună în lege măsuri disciplinare împotriva magistraţilor jucători de cărţi. Amendamentul a fost combătut de ministrul justiţiei Teodor Rosetti ca inutil, totuşi Camera cu 55 voturi contra 48 l-a admis cu următoarea redacţie: „Sunt supuşi la pedepse disciplinare magistraţii care joacă jocuri de noroc".

Legea a fost votată în total de Cameră şi apoi de Senat fiindcă răspundea la o cerere aproape unanimă a opiniei publice pe care o revoltase magistratura obedientă care, fiind amovibilă, stătea slugarnică la dispoziţia miniştrilor.

— Pe la sfârşitul lunei Mai, a murit la moşia sa Mogoşoaia, prinţul Nicolae Bibescu, cel d'al doilea fiu al Domnitorului George Bibescu, prim efor al Brâncovenesei.

Prinţul Nicolae fusese ofiţer în armata franceză, făcuse campania din Algeria, iar în timpul războiului franco-german a fost aghiotant al generalului Trochu.

Orator de mare putere, cum am mai spus, s'a semnalat în Cameră prin două discursuri care i-au atras aprobări generale. Unul din aceste discursuri a fost rostit spre a combate fortificaţiile.

— Intregirea partidului liberal n'a dat rezultatele aşteptate, unirea partidului Ion Brătianu cu acela al lui Dumitru Brătianu, în loc să aducă consecinţe, de forţă, a provocat în opinia publică un sentiment de nemulţumire, de aceea în toate alegerile parţiale liberalii sunt bătuţi; în special Eugeniu Stătescu, de şi a candidat de mai multe ori în şir, n'a putut fi ales.

Organizaţia partidului liberal era atunci următoarea:

Comitetul de direcţiune compus din 10 membrii sub preşedinţia d-lui Dumitru Brătianu şi anume: Ion Brătianu, Mihail Cogălniceanu, Nicolae Ionescu, Nicolae Fleva, P. S. Aurelian, C. Nacu, G. Cantacuzino, G. Paladi şi Vârnav Liteanu.

Comitetul executiv sub preşedinţia lui Dumitrie Sturza,

compus din Eugeniu Stătescu, Petre Grădişteanu, C. T. Grigorescu şi Al. Orascu, Ştefan Sihleanu Casier, N. Vrăbiescu, Barbu Gănescu, Ion Bianu şi Ioan Leca secretari,

Mihail Cogalniceanu, preşedintele clubului.

— Ziarele publică o dare de seamă a situaţiunei Teatrului Naţional în urma stagiunei 1889—1890.

Sub a doua direcţiune a d-lui Grigore Cantacuzino, stagiunea a produs 181.790 lei, de şi prevederea bugetară era de 118.500. Deci un supra venit de 63.290 lei.

Partea societarilor în buget era de lei 42.000, dar le-a revenit 86.267. In sfârşit fondul de rezervă s'a urcat de la 19.618 lei, la 34.937 lei.

Piesele jucate au fost: Familia Ranţau, Demi-Monde, Tartufe, Vicleniile lui Scapin, Macbeth, Hamlet, Othello, Kean, Marion Delorme, Patrie, Maitre de Forges, Oedip-rege, Melle de Belle-Işle, Roger la Honte, Mesalina, Femeile Noastre, Manevrele de Toamnă, Sticla de Cotnar, Marcela, Fântâna Blanduziei, Prima Scânteie, Cismuliţa, Noaptea Furtunoasă, Năpasta, Pygmalion, Fata mamei Angot, Mascota, Bocacio, Lucia de Lamermoor, Faust, Marta, Voevodul Ţiganilor.

— Ziarul „Le Temps" din Paris aduce ştirea că d-şoara Sarmiza Bilcescu (actuala văduvă Alimănişteanu) a trecut cu laude doctoratul în drept.

Interesant este de ştiut că această română este cea dintâi femeie care a putut obţine inscripţiile şi urma cursurile la Facultatea de drept din Paris. La început consiliul profesoral n'a voit să admită cererea d-şoarei, în urmă, însă, fu admisă de unanimitatea profesorilor mai puţin trei.

Examenele de licenţă le-a trecut cu toate bilele albe, la 1888 era clasată cea dintâi cu 17 bile albe şi jumătate, maxima fiind 18 bile. La doctorat succesul său n'a fost mai mic.

Când a fost să se prezinte la examenul de doctorat s'a pus chestia dacă şi d-şoara Bilcescu, fiind femeie, va trebui să îmbrace „roba" cum era tradiţia pentru bărbaţi. Chestiunea a fost multă vreme discutată. In sfârşit un profesor spuse:

— D-lor, trebue, în această chestie să facem apel la marile principii. In drept opoziţie asupra opoziţiei nu merge. Dacă-i aşa nici: *„robe sur robe ne vaut pas davantage"*.

Şi astfel d-şoara Bilcescu fu autorizată a trece examenul cu capul gol şi în toaletă de oraş.

Examenul, cum am spus, l-a trecut, cu mare succes, tratând despre: „Condiţia legală a mamei în dreptul roman şi în dreptul francez".

— La 22 August o ştire dureroasă străbate ţara: Marele poet Vasile Alecsandri a murit la moşia sa Mirceşti.

Născut la 1822, Vasile Alecsandri a murit la vârsta de 69 ani.

Originar dintr'o familie elveţiană, spun unii, dintr'o familie basarabeană spun alţii, Alecsandri a fost cel mai mare poet liric al României, iar gloria lui cea mai mare este că a

dezmormântat poezia populară, baladele, legendele și doinele.

Vasile Alecsandri a fost cel mai popular poet al României. Unii au voit să-i conteste valoarea, alții l-au așezat, sub Eminescu, dar nici cei dintâi, nici ceilalți nu au dreptate, căci între cei doi mari poeți ai neamului nu poate fi comparație.

Dacă Eminescu a fost un geniu, nu însemnează că Alecsandri n'a fost și el unul.

In această chestiune, ca în toate cele pe care le-am înregistrat, nu va vorbi criticul ci numai cronicarul; de aceea nu mă voi încerca măcar să caracterizez opera celor doi poeți. Dar atât voi spune; pe când Eminescu a fost poetul suferințelor omenești, Alecsandri a fost poetul sentimentelor duioase; pe când versul lui Eminescu plânge ori suspină și te lasă gânditor, versul lui Alecsandri te însuflețește, te încântă și te înviorează. Poezia lui Alecsandri îți dezvălue plăcerea de a trăi, poezia lui Eminescu este adesea un *memento mori*. După citirea lui Eminescu suferi ori cugeți, după citirea lui Alecsandri palpiți și iubești. Unul vorbește creerului gânditor, celalt inimei simțitoare. Cel dintâi a fost tristul cântăreț al realităților pesimiste și trăite, celalt trubadurul idealurilor luminoase și visate.

Afară de geniu, nici o asemănare între ei.

La înmormântare, din partea Societăței Presei, a vorbit G. Ionescu-Gion.

— Duminică în 16 Septembrie s'a inaugurat localul școalei comerciale din b-dul Domniței. Această școală a fost clădită de comună, după marile stăruințe ale primarului Pake Protopopescu, care era și profesor al școalei.

— Duminică, 7 Octombrie a fost pusă piatra de fundament a Palatului de justiție.

Planurile palatului sunt datorite unui arhitect francez de Ballue, arhitectul constructor a fost d. Cutarida.

Inaugurarea s'a făcut în fața regelui.

Intâia cuvântare a fost a ministrului de justiție, Teodor Rosetti, a doua a lui Constantin Schina, primul președinte al Curței de Casație, al treilea al regelui. Apoi cei de față au iscălit actul de fundație.

Regele, purtând un șorț alb cu ciucuri de aur, a scoborît în subsol, unde a depus pergamentul pecetluit cu pecetia regală.

Conform urâtului obicei, care se practică și se perpetuiază din guvern în guvern și din regim în regim, baroul compus din liberali, având decan pe Take Giani, s'a obținut de la serbare.

De ce?... Mister și politicianizm!...

— Marți, la 9 Octombrie s'a pus piatra fundamentală a Podului de peste Dunăre.

Regele, regina și prințul moștenitor au plecat din București dimineața, spre a asista la solemnitate și la serbările ce s'au dat.

— In ziua de 1 Noembrie 1890 s'a sărbătorit la T.-Severin inaugurarea serviciului fluvial român pe Dunare. Acest serviciu a fost înfiinţat prin munca patriotică şi staruitoare a directorului general al Regiei Monopolurilor Statului, Grigore Manu. Cel dintâi remorcher era destinat transportului sarei româneşti în Serbia.

Grigore Manu a fost unul dinrte funcţionarii superiori, distinşi din toate punctele de vedere: muncitor, cult, cinstit şi plin de nobila patimă a binelui.

Regimul conservator de atunci, avea norocul a doi înalţi funcţionari cu totul superiori: unul era Pake Protopopescu, primarul Capitalei, celalt Grigore Manu, directorul general al Regiei.

Dacă Pavilionul României a apărut pe apă, aceasta s'a datorit lui Grigore Manu, al căruia nume trebue să rămâie legat de acest mare început.

Şi, cu toate acestea unde este răsplata acestui om care, retras în modestia şi în neoboseala muncei a lăsat ţărei o instituţie şi o mândrie naţională?

Vedem pe unele pieţe ale Bucureştilor busturi şi statui, care poartă nume ce par publicului anonime. Oameni cari n'au lăsat nimic în urma lor, au primit onorurile nemurirei în marmoră sau în bronz, numai fiindcă au fost membrii influenţi ai unui partid politic. Iar Grigore Manu, fiindcă n'a făcut politică de răspântie şi n'a împărţit partizanilor fondurile instituţiei pe care a diriguit-o ci a înălţat-o, a rămas fără popularitate şi fără amintire.

Imi îndeplinesc o datorie de om cinstit, încredinţând Istoriei pe acest slubaş mândrie a onestităţei şi fruntaş al neamului românesc.

— Alegerile comunale au adus frigurile politice în Bucureşti; lupta este foarte crâncenă.

Pe de o parte liberalii sunt uniţi în jurul unei liste unice, dar şi conservatorii, toţi grupaţi de astădată — pe lista lui Pake Protoporescu. Mai este la colegiul I şi lista radicală în cap cu Gheorghe Panu.

Panu avea încredere în personalitatea sa, în faptul că era directorul unui ziar atât de citit şi de apreciat, dar rezultatul votului i'a arătat că în alegeri sunt alte elemente care predomină.

Alegerea a fost foarte înverşunată. Au fost 2854 de votanţi, deci majoritatea era 1428. Lista guvernului, cu Pake Protopopescu în cap, a întrunit 1493 voturi, sau 65 voturi de majoritate; lista liberală a avut 1284, lista radicală 38 şi o listă independentă 37.

Cu alegeri absolut libere, fără acele faimoase umpluturi, al cărora secret îl avea electorul Pake Protopopescu, lista liberală ar fi fost aleasă cu siguranţă.

Şi cu toate acestea, Pake Protopopescu merita o soartă mai bună. Singura pată a lui Pake Protopopescu, mai bine zis

a administrației sale, era „Nenea Iancu" Brătescu, ajutor de primar, avocat din str. Popa-Tatu, marele elector din Culoarea de Verde, dar un vestit om de petreceri. Când Nenea Iancu, era la chef nu mai ținea socoteală de nimeni și de nimic.

Pe vremea de care mă ocup, erau încă acsizele comunale și barierile. Intr'una din zile Nenea Iancu, fiind cu desăvârșire amețit, porni în inspecție din barieră în barieră; în acel timp tocmai o trăsură în care se aflau două doamne din elita societății voia să intre în oraș. La barieră se făcea controlul vehiculelor spre a se împiedica intrarea contrabandei. Nenea Iancu se duse să facă el singur controlul, dar fiindcă cele două doamne refuzau să lase a fi controlate prea fundamental, veselul ajutor de primar le ridică poalele rochiilor și proceda la verificare. Firește că a fost un mare scandal în București. Dar... cine se putea atinge de „damblalele" lui *Nenea Iancu?...*

Una din expresiile lui favorite era să-și numească prietenii și agenții „damblagii". Iar când era cu chef pălmuia pe cine întâlnea: servitori, chelneri, birjari, sergenți de oraș, apoi le da câte 5 lei de cap și de palmă.

De altfel Nenea Iancu era o adevărată mină de aur, generos, da cu amândouă mâinile, pleda mai mult gratuit decât pe onorar și mai tot ce câștiga cheltuia în petreceri.

Epoca lui Nenea Iancu a durat vre-o 20 de ani, în care timp era unul dintre cei mai populari oameni politici.

Au trecut aproape 40 de ani de la 1890, totuși, trebue să privim ca o epocă din altă lume și din alte meleaguri, vremea aceea în care era cu putință un ajutor de primar care-și plimba cu atâta libertate abaterile dela demnitate și totuși, bucurându-se de toleranța generală, putea fi cel mai popular politician al Bucureștilor.

Și pe când Nenea Iancu era atât de popular, Gheorghe Panu și cu întregul său partid d'abia putu agonisi 38 de voturi, iar Pake Protopopescu — cel mai capabil primar pe care l'a avut capitala României, d'abia a putut, fiind la guvern, să treacă la limita voturilor.

Dezgustul de a face politică a cuprins pe mulți, din astfel de motive.

— De și conservatorii s'au prezentat uniți la alegerile comunale din București, situația lor nu era de loc bună. In țară liberalii au eșit învingători, în multe orașe, iar pe unde au căzut au fost bătuți aproape de limită.

La București hărțuiala urmează fără preget, guvernul e hărțuit din două părți, dintr'o parte de către liberali-conservatori, cari au rămas pe din afară de putere, pe de altă parte de către junimiști, de și Teodor Rosetti, Menelas Gherman și Alexandru Marghiloman sunt în cabinet. Fapt caracteristic, este că toți vechii șefi au fost eliminați din guvern: dela liberali-conservatori Lascar Catargiu, general Florescu și Gheorghe Vernescu, de la junimiști Petre Carp și Titu Maiorescu

Guvernul se simte slab, de aceea în preziua deschiderei

parlamentului, Teodor Rosetti demisionează din minister, iar cabinetul este astfel remaniat.

General Manu preşedinte şi internele, Al. Lahovari externele, Menelas Gherman finanţele, general Vlădescu războiul, Al. Marghiloman domeniile şi industria, Titu Maiorescu instrucţia, cultele şi interimar la lucrări publice, Grigore Triandafil la justiţie.

Miniştrii noui sunt Titu Maiorescu şi Triandafil; miniştrii eşiţi: Teodor Rosetti şi Grigore Păucescu. Atât numai că, pe când Teodor Rosetti, s'a retras, Păucescu a fost silit să plece din cauza ostilităţei junimiştilor.

Frământarea în partidul de la guvern începe mai vehementă o dată cu deschiderea Camerelor.

In Senat, guvernul susţine pentru preşidenţie pe fostul preşedinte Nicolae Creţulescu, dar votul e următorul:

Creţulescu, 48 voturi;

General Florescu, 36 voturi;

Al. Orăscu, candidatul liberalilor, 21 voturi.

La al doilea scrutin, generalul Florescu e ales preşedinte cu 53 voturi contra 52, date lui Creţulescu. Liberalii spre a provoca criza, au votat pentru generalul Florescu.

— In zilele de 24 şi 25 Noembrie s'a serbat jubileul de 25 ani al Ateneului Român, în prezenţa regelui şi a prinţului moştenitor. Au vorbit: N. Creţulescu, preşedinte, V. A. Urechia, G. Esarcu, Ionescu Dim., Al. Djuvara, iar poetul Alex. Vlahuţă a citit o poezie de ocazie.

— Teatrul Naţional a decernat un număr de premii autorilor dramatici. S'au dat 3000 lei d-lor Niger şi Ţinc pentru *Doamna Kiajna*, dramă în 5 acte, şi d-lui Vulcan pentru *Ştefan Vodă cel tânăr*. D. Vulcan era redactor al ziarului „Familia" din Oradea-Mare. Premiul a fost împărţit pe din două.

— Pe când în politica dinăuntru se aştepta în fiecare zi, căderea guvernului, un curent puternic naţionalist încălzeşte tineretul şi pătura cultă. Acum se pun bazele acelei Ligi culturale, care a ajutat atât de mult la marea izbândă a neamului.

Pe la mijlocul lui Decembrie se alege primul comitet al Ligii pentru unitatea culturală a Românilor. Alegerea a fost foarte aprinsă fiindcă partidele politice au venit şi aci cu interesele lor. Alegerea a ţinut până la ora 5 dimineaţa. Au fost aleşi: d-nii Vicol, Floru, Mehedinţi, Negulescu, Cernescu, Lupulescu, Tălăşescu, Murnu, Dragomirescu, Patriciu, Teodoru, toţi studenţi. Apoi, d-nii: Al. Orăscu rector Universităţei din Bucureşti, Nicolae Ionescu, Ion Grădişteanu, Cristu Negoescu, V. Maniu, membru al Academiei, Spiridon Popescu, profesor universitar, Grigore Brătianu avocat, dr. N. Barbu profesor, Marinescu Bragadir, Mihalcea.

— Lipsa teatrelor este simţită la Bucureşti, un singur teatru nu este destul, fireşte. Spre a clădi un al doilea se înfiinţează societatea „*Teatrului de vară şi de iarnă*". Se alege un comitet compus din: generalul Ion Florescu preşedinte, Ioan

Marghiloman vice-preşedinte şi Petre Grădişteanu secretar. S'au subscris şi oarecare sume. Dar iniţiativa n'a avut alte urmări.

ANUL 1891

— Anul 1891 începe rău pentru guvern şi pentru conservatori. La Ploeşti sunt alegeri judeţene, dar liberalii sunt aleşi fără ca măcar guvernamentalii să poată prezinta liste. La Bucureşti, neînţelegerile în partidul conservator, intrigile şi frecăturile de fiecare zi paralizează cu totul puterea de muncă a guvernului.

O alegere parţială la colegiul al 2-lea de Ilfov pentru Cameră măreşte dezordinea în acest partid ros de rivalităţi şi de ambiţiuni.

Partidul Catargiu-Vernescu propune candidatura lui Dimitrie Cezianu dar guvernul nu primeşte pe acest candidat ci susţine pe Andrei Popovici, care erea candidatul primarului Pake Protopopescu. Pake Protopopescu care, până aci era socotit ca un aghiotant al lui Gheorghe Vernescu este solicitat de acesta să demisioneze din capul comunei şi să susţină candidatura lui Cezianu, dar primarul refuză. De aci ruptură definitivă între Vernescu şi Protopopescu.

Haosul creşte. In urma acestei rupturi 17 partizani ai lui Pake Protopopescu demisionează din comitetul partidului liberal-conservator iar un număr de liberali-conservatori demisionează din consiliul comunal.

In capul acestora este generalul Florescu.

Din partele liberalii combat cu vehemenţă candidatura lui Andrei Popovici, pe care l-au poreclit : Puşcă'n icoane !

Andrei Popovici era transilvănean, vânător, om de sport şi bun trăgător cu pistolul ; liberalii, spre a-l discredita în faţa alegătorilor din mahalale, propagă cum că, una din îndeletnicirile favorite ale lui Popovici erea de a se exercita în casă trăgând cu pistolul în icoane, pe care le lua drept ţintă.

Aşa se face încă şi astăzi propaganda electorală.

La 20 Ianuarie se face alegerea, iar rezultatul este un balotagiu. Iată împărţeala voturilor : Andrei Popovici 1666 voturi, N. Fleva candidatului liberalilor 1219, Cezianu candidatul liberalilor-conservatori 373. Majoritatea obligatorie erea 1777.

In balotaj candidatul guvernului este ales cu 2200 voturi, iar Fleva întruneşte 2125. Candidatul liberalilor-conservatori s'a retras din luptă.

Prin urmare dovada era făcută. Guvernul a reuşit cu atât de puţine voturi numai mulţumită fraudei electorale, numită „umplutură", liberalii uniţi se afirmau ca o forţă electorală considerabilă, iar partidul liberal-conservator, lipsit de puterea guvernamentală şi de concursul puternicului său elector Pake Protopopescu erea silit să iasă din luptă.

Acest rezultat aduse şi mai multă descurajare în rândurile guvernamentalilor.

Andrei Popovici, alesul, erea un om simpatic şi om de inimă, natură leală şi cavalerească, fratele doctorului Dimitrache Popovici, medic de nas, gât şi urechi şi al d-lui Mihai Popovici, fost ministru de finanţe în cabinetul Vaida Voevod. Om cu idei democrate, luptător pentru cuceririle viitoare, deocamdată guvernamental conservator numai din prietenie pentru Pake Protopopescu.

Pe când acestea se petreceau la Bucureşti, în Moldova fierbea un fel de mişcare separatistă. Demagogia politicianilor noştri făcea aceasta ispravă. Era una din armele întrebuinţate de partidele rămase prea mult timp în opoziţiune.

La Iaşi se formează Liga moldovenească în cap cu un colonel Langa. Liga era eşită — aşa se zicea — din suferinţele Moldovei care erea nesocotită şi oropsită de către guvernele din Bucureşti. Acestei Ligi nu i se da prea multă imporatnţă în lumea politică, iar adversarii ei de la Iaşi o porecliseră „Liga Langa".

— La Iaşi şi în mare parte a Moldovei agitaţiune regionalistă, la Bucureşti guvernul e săpat fără încetare.

Titu Maiorescu, care fusese introdus în minister la departamentul instrucţiunei publice, prezintă un proiect de lege pentru reorganizarea învăţământului, dar proiectul nu este bine primit. In şedinţa de la 14 Februarie, senatorul Constantin Esarcu, care combatuse proiectul, prezintă o moţiune prin care cerea : „suspendarea discuţiunei acestui proiect care nu aduce nici o îmbunătăţire învăţământului şi nu corespunde cu cerinţele acestui învăţământ. Moţiunea e votată cu 52 voturi contra 50.

A doua zi generalul Manu prezintă demisia cabinetului iar generalul Florescu, preşedintele Senatului, e însărcinat cu formarea noului minister.

După câteva zile de tratative generalul formează un cabinet pur liberal-conservator cu excluderea tutulor junimiştilor şi cu excluderea chiar a lui Alexandru Lahovary.

Iată compoziţia acestui al 7-lea minister de la căderea lui Ion Brătianu.

Generalul Florescu preşedinte fară portofoliu.

Lascăr Catargiu la interne, Gheorghe Vernescu la finanţe şi ad-interim la justiţie, colonelul Iacob Lahovary la război, Constantin Olănescu la lucrări publice, Constantin Esarcu la externe, Ilariu Isvoranu la domenii, G. Dem. Teodorescu la instrucţia publică.

Prezentându-se în faţa Camerei, noul cabinet este atacat imediat cu violenţă de către: Petre Carp cel dintâi, Nicolae Ionescu, Gheorghe Panu, general Manu, Mihail Cogălniceanu, Alexandru Marghiloman, Take Ionescu şi Alexandru Lahovary.

Deputaţii cei mai fruntaşi din toate partidele au atacat

guvernul care, din ziua întâi e primit cu zeflemele şi cu toată neîncrederea. Erea văzut că guvernul nu va putea lucra cu această Cameră atât de ostilă: de altfel o moţiune de blam e prezentată şi moţiunea e votată cu 77 bile contra 69.

Camera e dizolvată chiar a doua zi iar alegerile sunt puse la începutul lui Aprilie.

Bine înţeles, guvernul obţine majoritatea, totuşi liberalii câştigă aproape în întregime Iaşii, Prahova, Tutova, Doljiul, etc., şi aduc în Camera, ca liberali de toate nuanţele, 52 reprezentanţi, junimiştii 7 şi 1 socialist, V. G. Morţun. Pe vremea aceea 60 deputaţi în opoziţie erea pentru guvern o grea înfrângere şi semnul sigur al vieţei scurte.

Cei mai maltrataţi în alegeri au fost junimiştii cari n'au putut alege decât doi fruntaşi, pe P. P. Carp şi pe Menelas Ghermani.

Din această Cameră nu mai făceau parte Gheorghe Panu, Take Ionescu, Alexandru Marghiloman şi nici I. C. Brătianu. In schimb Dumitru Brătianu, M. Cogalniceanu, N. Fleva, G. D. Paladi, au putut străbate.

Ion Brătianu, căzut în balotagiu, la colegiul I de Ilfov, a fost înfrânt.

De altfel, în timpul acesta Ion Brătianu era în ultimele lui zile, amărăciunea atâtor lovituri şi acuzări, insultele zilnice cu care'l adăpau adversarii spre a'l răsplăti de toate faptele mari ce făcuse, îi scurtau definitiv zilele.

Fireşte Ion Brătianu făcuse greşeli, acele greşeli legate indisolubil de o lungă guvernare care ipertrofiază vanitatea şi predispoziţia la atotputernicie, dar omul acesta săvârşise şi fapte mari. El prezidase aproape tot ce se înfăptuise în ultima jumătate de secol pentru înălţarea patriei, el reprezentase, ca întâiul între fruntaşi, sufletul naţional în avânt de propăşire.

Inmormântarea prematură pe care i'o oficiau acum colegiile electorale şi numeroşii lui foşti şi actuali detractori, nu erea meritată. Adversarii politici nu trebuie să se scoboare nici odată până la adversitate. Micimea prigonirei nu a putut pune umbra uitărei pe figura cea mai luminoasă din epoca redeşteptărei naţionale.

Ion Brătianu, cum am spus, se stingea sub durerile pricinuite de loviturile ingratitudinei, sub loviturile tuturor răzbunărilor coalizate împotriva unei măriri căzute, caci micşorimea este neiertătoare pentru cel care este jos după ce a fost multă vreme foarte sus.

Omul care dictase voinţa sa, atât de lungă vreme corpului electoral, acum nu găsea un colegiu care să-l aleagă, nu găsia nici măcar refugiul în acele colegii ale oligarhiei pe care o proteguise în ultimele vremuri ale domniei sale.

Dar omul cădea, fiindcă fiziceşte nu mai era vulturul de altă dată. Ne mai fiind soarele zilei de mâine, admiratorii şi adoratorii tuturor răsăriturilor faceau loc gol în jurul său.

— Camera se deschide prezidată de cel mai în vârstă, prinţul Dimitrie Ghica.

Fiindcă prinţul schimbase încă odata partidul, il regăsim din nou alaturi de conservatori, tot atât de senin şi tot atât de încredinţat că lucreaza pentru binele ţarii.

— In timpul acesta marele Ion Bratianu murea la Florica.

Ion Brătianu, dupa o lunga şi dureroasă agonie, a murit în ziua de 4 Mai la ora 3 şi 5 minute din noapte. Avea 70 ani.

După moarte s'a zis ca, simţindu-şi apropierea sfarşitului, a spus celor din jurul sau:

— Sa aveţi ochii asupra regelui caci prea l-am facut mare.

Cu Ion Brătianu a dispărut omul politic cel mai preponderent al României.

In afară de faptul că avea în urma sa cel mai puternic partid, dar opera îndeplinită în cursul unei jumătăţi de secol îl punea pe un piedestal a cărei înălţime n'o putea ajunge nici unul dintre ceilalţi barbaţi politici.

Omul acesta atât de mare prin faptele sale a murit, precum am spus mai sus, amărît. Este destui să spun că, dintre oamenii de mâna întâia ai liberalizmului, el singur a rămas afară din parlament la ultimele alegeri.

Ion Brătianu şi-a grăbit moartea fiindcă n'a voit să asculte de un sfat al medicului. De şi erea suferind şi în contra avizului doctorului, a urcat dealul dela Florica care duce la pădure. Intors acasă erea foarte înăduşit, iar când a schimbat cămaşa fereastra erea deschisă. Atunci a răcit. Noaptea a petrecut-o rău iar a doua zi s'a culcat pentru ca să nu se mai scoale. După opt zile de agonie a murit Sâmbătă noapte 4 Mai la orele 3 şi cinci minute. 1).

Partizanii au stăruit mult ca rămăşiţele lui Brătianu să fie înmormantate la Bucureşti, dar soţia n'a primit cu nici un preţ. Ion Brătianu spusese că vrea să fie înmormântat la via lui, arătase chiar locul unde să fie pus în pământ alături de mormântul fiicei sale mai mare Florica.

Moartea lui Ion Brătianu a provocat şi un incident politic. Regele Carol, aflând de moartea fostului său sfetnic, a trimis două telegrame de condoleanţe, una lui Dumitru Brătianu, fratele mai mare al defunctului, alta lui Dimitrie Sturza. Aceasta erea o indicaţie că regele privea pe Dimitrie Sturza ca urmaş al lui Ion Bratianu la şefia partidului liberal.

---

1) Ciudată repetiţie a faptelor. Fiul său Ion I. C. Brătianu, şeful de guvern din 1927 a murit aproape în aceleaşi condiţiuni. De şi răcit şi cu durere de gât, Ion I. C. Brătianu, n'a voit să asculte sfatul medicului ca să stea în casă. A ieşit spre a participa la o solemnitate a Societăţei Crucea Roşie. A doua sau a treia zi a fost supus unui masagiu într'o cameră insuficient încălzită a locuinţei sale. Doctorul Danielopolu, unul din medicii săi curanţi mi-a povestit:

„D. Bébé Brătianu mi-a spus că erea atât de rece în camera în care i se făcea masagiul, în cât după ce a eşit, de şi îmbrăcat cu haine groase de iarnă, s'a simţit prins şi tremura". 9

Mihail Cogălniceanu erea bolnav şi aproape de sfârşitul carierei sale lumeşti. Aflând despre moartea vechiului tovarăş de luptă, a telegrafiat văduvei:

„Bolnav eu însumi, nu pot decât să plâng, căci n'am nici măcar putinţa de a alerga la Florica spre a'mi lua rămas bun dela acela cu care am lucrat o jumătate de veac, de aproape şi de departe; nu pot să vă dau altă mângâere de cât aceea care consta pentru dumneata de a purta numele celui dintâi cetăţean al României. Dreptatea posterităţei începe cu ziua de azi pentru Ion Bratianu. Oamenii zilei, mari sau mici, pot fi ingraţi cu dânsul, însă istoria, istoria nepărtinitoare, ea care purcede din mintea şi din inima naţiunei întregi, va păstra cu litere de aur amintirea celuia care şi-a pus numele în fruntea tuturor marilor fapte naţionale şi politice a renaşterei României; acest nume este acela al lui Ion Brătianu şi dumneata eşti ilustra lui văduvă. Căutaţi-vă mângâerea în acest nume neperitor şi în lacrimile unei naţiuni întregi care curg astăzi alături de lacrimile voastre".

M. Cogălniceanu

Elocventele cuvinte ale lui Mihail Cogălniceanu, un vultur şi el al epocei renaşterei României, scrise de pe patul durerilor trupeşti — de unde nu trebuia să se scoale decât spre a se duce la moarte — sună ca o funebră dar glorioasă amintire a unei mari generaţiuni.

Unul câte unul, Ion Heliade, Dimitrie Bolintineanu, generalul Magheru, generalul Golescu, generalul Tell, C. A. Rosetti, Ion Brătianu, Mihail Cogălniceanu plecău. Vechea gardă murea dar lăsa în urma ei România visurilor aurite ale tinereţei.

Guvernul voind să facă lui Ion Brătianu funeralii naţionale a pus la dispoziţia familiei suma de 40.000 lei, dar familia a refuzat banii.

Telegraful ducând la Paris vestea morţei lui Ion Brătianu, aproape toate ziarele l'au acoperit de critice severe şi de calomnii nemeritate.

La Liberte a scris: „Ion Brătianu e primul dintre agenţii secundari ai politicei bismarkiene căzuţi dela putere. Această moarte lasă în România locul vacant în fruntea partidului german".

Le Rappel: „Incă un duşman al Franţei şi un amic al triplei alianţe care dispare".

Le Figaro: „Ion Brătianu a făcut totul spre a sustrage România de sub înrâurirea civilizaţiei franceze, şi a înfeodat ţara politicei bismarkiene. Cu toate faptele lui frumoase, Brătianu a fost un inamic al Franţei, un inamic al influenţei franceze în Orient. etc. etc."

Aproape toate ziarele aveau aceleaşi observaţiuni. Este bine înţeles că aceasta erea propaganda făcută la Paris de către prinţul Gheorghe Bibescu şi de către ceilalţi boeri conservatori obicinuiţi ai Parisului.

Mercuri 8 Mai înhumarea s'a făcut la Florica față de o foarte numeroasă asistență. Au fost de față printul moștenitor Ferdinand și fratele său prinţul Wilhelm, iar din partea guvernului, Constantin Esarcu ministrul de externe și colonel Lahovary ministrul de război.

Au rostit cuvântări : Constantin Esarcu în numele guvernului, Dimitrie Sturza în numele clubului liberal, V. A. Ureche în numele Senatului, P. S. Aurelian în numele Academiei, Vasile Lascăr în numele liberalilor, Vintilă Rosetti ca prieten și Nicolaidi dela Craiova în numele acestui oraș.

Și Ion Brătianu, care dela 1848 la 1888 a fost neîncetat în linia întâia a luptelor pentru renașterea și înălțarea României, a dispărut în pământ.

— La 10 Mai s'a serbat jubileul de 25 de ani a suirei pe tron a lui Carol I de Hohenzollern.

Cu acest prilej regele a adresat generalului I. Em. Florescu primul ministru o scrisoare prin care îl vestește că „face danie încă de acum ministerului cultelor și instrucțiunii publice a unei case care va fi clădită pe cheltuiala sa pe un loc din fața palatului regal. In același timp regele punea la dispoziția aceluiaș minister suma de 200.000 lei în rentă română

Stabilimentul va purta numele de : „Fundațiunea universitară Carol I". Regele cerea guvernului să prezinte parlamentului un proiect de lege pentru recunoașterea personalității morale a fundației.

Și scrisoarea urma:

„Dorința noastră, dorința reginei și a printului moștenitor este ca această fundație să contribuie a consolida sentimentul de frăție în sânul tinerimei universitare și să întreție sentimentul patriotic care înalță sufletul".

Ziua de 10 Mai a fost o zi de sărbătorire excepțională : la ora 10 serviciu divin la Mitropolie, defilarea trupelor pe bulevard, recepții numeroase la palatul regal, seara iluminații bogate, în Cismigiu focuri de artificii iar la Teatrul Național reprezentație de gală.

Cu acest prilej regele și regina au primit numeroase daruri de artă și de valoare. Dintre foarte numeroasele daruri citez :

O statue reprezentând pe rege, sculptată în sare gemă de către sculptorul Georgescu.

Grupul ceasornicarilor și giuvaergiilor din București o coroană de argint grea de 3 kilo 500 grame făcută într'o parte din foi de lauri și din altă parte din foi de stejar. Lucrarea foarte artistică e datorită casei Resch.

Școala de poduri și șosele a oferit un album legat în aur, argint și zmalț, operă artistică a Casei Widmann din Viena.

Serbările jubiliare au durat 3 zile : Vineri 10, Sâmbătă 11 și Duminică 12 Mai.

La 11 Mai, Sâmbătă, a fost în curtea palatului regal ceremonia țintuirei drapelelor celor noui date unităților. Regina, principele moștenitor Ferdinand și fratele său asistau,

Apoi a urmat recepţia primarilor din ţară în cap cu Pake Protopopescu primarul Capitalei, care a rostit o cuvântare.

La ora 3 numeroşii primari au fost primiţi la Ateneu de către Const. Esarcu vice preşedintele Ateneului. In sala cea mare Take Ionescu a conferenţiat asupra celor 25 ani de domnie ai regelui Carol.

La ora 5 a fost marele banchet al primarilor în Cişmigiu.

Pe toată aleea principală, care atunci nu era plantată cum e astăzi, ereau întinse, mesele pentru cei 3000 de primari aduşi in Bucureşti.

Ordinul era ca toată lumea să aştepte sosirea regelui pentru ca să dea semnalul ospăţului. Dar un glumeţ dete el semnalul şi primarii se repeziră asupra mâncărurilor: icre moi, sardele, salam, carne rece, caşcaval, fructe, etc. Mai erau şi 10.000 sticle de vin, mai mult de câte 3 de om. Pake Protopopescu, văzând această neregularitate, aleargă repede şi cu glas de stentor opri pe mâncăcioşii prea grăbiţi.

Regele sosi după aceea, se duse în mijlocul primarilor ţărani şi rosti o scurtă cuvântare. Răspunse Ulyse Boldescu primarul Craiovei.

La sfârşitul mesei primiră farfuria şi furculiţa. Farfuriile purtau portretele regelui, reginei şi a prinţului moştenitor, precum şi armele ţării.

Dar Bucureştii nu erau pregătiţi ca să primească atât de mulţi mosafiri, de aceea foarte mulţi primari au rămas fără gazdă şi au fost siliţi să doarmă prin Cişmigiu, pe băncile depe bulevarde şi ori unde găseau o piaţă, un maidan ori o curte mai mare.

Seara regele şi principii au fost în Cişmigiu spre a vedea focurile de artificii. Cu acest prilej au funcţionat şi fântânile luminoase care au pierit deodată cu plecarea lui Pake Protopopescu din capul primăriei.

Inainte de a veni în Cişmigiu a fost la palatul regal un mare banchet de 72 tacâmuri.

A treia zi Duminică a fost sărbătoarea copiilor în grădina Episcopiei unde au venit regele şi regina.

Apoi cursele dela Băneasa cu o asistenţă considerabilă. Intrările s'au ridicat la 25.000 lei, ceeace pentru anul acela erea un record.

Seara focuri de artificii grandioase la Băneasa în faţa pădurei şi în pădure.

Regele Carol, foarte mult iubitor de asemenea sărbători, erea fericit.

Şi acum să revenim la politica dinăuntru.

— Câteva zile numai după moartea lui Ion Brătianu statul major al partidului liberal s'a întrunit şi a ales şef pe Dumitru Brătianu. Ziua lui Dumitru Sturza trebuia să vie repede.

In partidul de la putere armonia nu este deplină, lupta intre junimişti aliaţi cu lahovariştii şi guvern începe.

Junimiştii au suferit o grea înfrângere în alegeri, ceea ce dovedea că n'au prins încă rădăcini în ţară. Dar nici Alexan-

dru Lahovary nu erea agreat de majoritate. Alexandru Lahovary n'a putut pătrunde nici măcar în Comisia bugetara, caci fu bătut cu 77 voturi de Dimitrie Cezianu, care a întrunit 79.

Şi luptele intestine urmează.

— Liberalii aleg un comitet pentru ridicarea unei capele la Florica pe mormântul lui Ion Bratianu şi a unei statui la Bucureşti. Comitetul e pus sub preşedinţia lui Mihail Cogălniceanu. Indată după publicarea apelului acestui comitet, regele a trimis o scrisoare lui Cogălniceanu arătând că subscrie suma de 25.000 lei.

La Cameră, opoziţia fiind foarte numeroasă, se produc zilnic frecături. Intr'una din şedinţe deputatul guvernamental Const. Popovici supranumit Răcăciune, loveşte pe deputatul liberal Iuniu Leca. In urma protestărilor violente ale opoziţiei Camera a votat o moţiune prin care dezaprobă faptul.

Porecla „Răcăciune" iată de unde venea. Constantin Popovici fusese mai demult şef al gărei Răcăciuni din Moldova; într'o zi casa cu bani a fost prădată şi acuzaţia a căzut asupra şefului de gară. Liberalii cunoscând cazul, i'au pus supranumele de „Răcăciune" care i'a rămas toată viaţa.

O nouă ştire foarte tristă vine din Paris, marele Mihail Cogălniceanu a murit în capitala Franţei, unde se dusese ca să fie operat de o peatră la băşică.

Mihail Cogălniceanu suferea de peatră, mai fusese supus operaţiunilor pe care le înfruntase cu succes, de data aceasta însă, vârsta şi slăbiciunea inimei îngrăşată, nu l'au mai ajutat. Cogălniceanu a murit în timpul operaţiunei sub cloroform.

Cu Cogălniceanu dispărea cel d'al doilea mare bărbat de Stat al României.

Cogălniceanu a fost cel mai ager, mai inteligent şi mai strălucit orator parlamentar şi om de guver al României. Mai cult şi mai talentat de cât Ion Brătianu, toate cuvântările şi toate paginile scrise de el pot fi luate şi astăzi ca model de elocinţă, de factură literară impecabilă, de energie în expresie şi de valoare substanţială.

Nici odată Kogălniceanu, fie în vorbă, fie în scris, n'a fost banal. Mintea lui ageră pătrundea toate problemele, în vorba lui la tribună era în totdeauna ceva eroic şi impunător.

Numai arătarea lui Mihail Cogălniceanu la o tribună parlamentară sau la o întrunire publică, erea un motiv de entuziasm şi de încredere. Când Cogălniceanu intra în acţiune toate speranţele în victorie renăşteau şi energiile deveneau active.

La tribuna parlamentului, toată lumea — prieteni sau adversari — îl ascultau cu toată atenţiunea, de la început şi până la sfârşit. In totdeauna auditorul avea ceva de învăţat.

In timpul războiului de la 1877 România avea în fruntea guvernului său pe cei doi oameni politici mai mari ai epocei: pe Ion Brătianu şi pe Mihail Cogălniceanu.

După cum Ion Brătianu a fost cel mai mare ministru al

lui Carol I, tot la fel Cogălniceanu a fost cel mai mare ministru al lui Vodă-Cuza.

Lui Cogălniceanu i se iertau, mai bine zis i se treceau, figuri oratorice care astăzi ar părea ridicole în gura unui om politic. Aşa de pildă, dacă se afla la tribuna Camerei, ori în întrunirile publice, după una din acele operaţiuni chirurgicale de care am vorbit, întrebuinţa de obicei, o frază declamatorie de efect, precum:

— Credeţi-mă, domnilor, fiindcă vă vorbeşte un om care alaltaeri a văzut moartea cu ochii.

Sau:

— Eu, care am văzut moartea cu ochii nu pot să mint.

Sau:

— Nici oasele mele nu doresc să fie aşezate după moarte alaturi de oasele lui Ion Brătianu.

Vorbind o dată în Cameră spre a se apăra de acuzaţia că n'a ştiut, în calitate de ministru al externelor, să apere ţara în chestia Dunărei, a strigat:

— „Când voi muri să nu mi se recunoască nici un merit, nici pentru secularizarea averilor mânăstireşti, nici pentru reforma rurală, nici pentru tot ce am lucrat ca ministru al marelui Vodă-Cuza, dar voi lăsa cu limbă de moarte ca să mi se aşeze pe piept corespondenţa mea diplomatică în chestia Dunărei".

Cogălniceanu, căruia i se aducea învinuirea de venalitate, n'a fost niciodată acuzat de lipsă de patriotizm. Şi niciodată n'a tras foloase personale de câte ori a fost în joc marile probleme naţionale. Când au fost secularizate averile mânăstireşti, călugării greci i-au oferit sume însemnate pentru ca să renunţe la proectul de lege ori să-l modifice după dorinţa lor, dar Cogălniceanu a fost nestrămutat. Marele român era mai mare în el decât oricare altă patimă.

Acei cari ca mine, la vârsta celei mai fragede tinereţe, au cunoscut pe marii oameni ai generaţiunei care a făcut revoluţia de la 1848 şi după aceea, războiul de la 1877, acei cari ca mine au trăit în aerul pe care-l respirau ei, care i-au văzut, i-au ascultat şi au fost martorii tuturor zbuciumărilor unor vieţi înflăcărate în totdeauna numai pentru gloria cât mai mare a României, n'au putut rămâne nepăsători şi reci în zilele cernite când au intrat pentru totdeauna în pământ: C. A. Rosetti, Ion Brătianu, Mihail Cogălniceanu.

Zile de melancolie fiindcă, de odată cu oamenii aceştia atât de mari, dispărea din viaţă spre a trece în Istorie, una din cele mai glorioase epoci ale României renăscute.

Se spune că Napoleon al III-lea a zis odată că M. Cogălniceanu este, nu numai întâiul om politic al ţărei sale, dar ar fi unul dintre cei dintâi chiar în Franţa sau aiurea.

Pe când poporul român făcea aceste pierderi dureroase, la Palatul regal se petrecea o dramă intimă.

Familia regală cu principele moştenitor Ferdinand şi toţi

curtenii şi doamnele de onoare au fost în excursiune în judeţul Muscel. Au vizitat Rucărul, defileul Dâmboviciorei, au intrat în peşteră şi au ieşit la Pajura. Dar în această călătorie printre brazi, mesteacăni şi anini, s'a născut o dragoste. Principele moştenitor s'a înamorat de d-şoara Elena Văcărescu, doamna de onoare a Reginei Elisabeta.

Dragostea a fost încurajată de regină. Regina era poetă, fiindcă era Carmen-Sylva. Iar regina, uitând că măritişurile şi însurătorile celor destinaţi să poarte Coroana şi sceptrul se fac sub controlul raţiunei politice, a susţinut căsătoria din dragoste a celor doi tineri cari se iubeau.

Carmen-Sylva era elocuentă şi persuasiva, dânsa a pledat, cu toată căldura convingerei sale femeieşti, că o căsătorie făcută de către un Hohenzollera cu o română va lega încă şi mai strâns dinastia de poporul român. Şi Carmen-Sylva a mai spus regelui:

— Rasa puţin degenerată a Hohenzollernilor, fiindcă e veche, regenerată cu un vlăstar dintr'o rasă mai tânără şi viguroasă, va da urmaşi plini de viaţă dinastiei.

Regele, care la început era în contra acestei căsătorii, a sfârşit prin a fi de aceiaşi părere cu regina.

Dar opinia publică s'a emoţionat, adică opinia oamenilor politici. Consiliul de miniştrii fiind chemat să-şi spună cuvântul, s'a împotrivit categoric.

Lascar Catargiu a fost consultat ca şi toţi ceilalţi miniştrii. S'a făcut multă vreme haz când s'a aflat felul de aşi spune părerea a bătrânului moldovean.

La stăruinţele reginei, Lascar Catargiu a răspuns:

— Maiestate, aiasta nu se poate!

Faţă de stăruinţele reginei care punea înainte ca argument înflăcăratul amor al principelui şi teama ca prinţul să nu aleagă o soluţie disperată, Lascar Catargiu răspunse:

— Eu, majestate, nu spun că prinţul nu poate lua în căsătorie pe d-şoara Văcărescu, o poate lua, însă în cazul aista trebue să rămâie simplu *particuler*.

Atunci interveni în discuţie regele.

— Dv. uitaţi, domnule Catargiu, că Principele Ferdinand este moştenitorul tronului.

— Mă iertaţi, Maiestate, răspunse ministrul, n'am uitat, însă eu ştiu că Alteţa sa are un frate.

Auzind aceste cuvinte, regele exclamă, făcând gesturi energice cu mâna:

— Oh! nu, nu! asta nu! niciodată!...

Regele Carol, care avea afecţiune pentru principele Ferdinand, n'avea nici o simpatie pentru fratele său, principele Wilhelm. Nu-l iubea.

Consiliul de miniştrii era întrunit şi aştepta întoarcerea lui Lascar Catargiu spre a lua o hotărîre.

Hotărîrea a fost, refuzul Consiliului de miniştrii de a aproba căsătoria.

— Pe când se petreceau aceste fapte, în partidul conservator intrigile şi frământările se înteţeau.

Faptul ca Alexandru Lahovary şi generalul Manu erau afara din guvern, iar în cabinet figurau nişte neînsemnaţi vernescani, hranea şi mărea fierberea. In faţa acestei situaţiuni încep tratative pentru atragerea în guvern a lui Alexandru Lahovary şi a generalului Manu, însă vernescanii nu sunt de părere. Pe dedesubt, însă, începe o operaţiune, atât împotriva lui Gheorghe Vernescu cât şi a generalului Florescu, pe care liberalii-conservatori îi judecau insuficienţi pentru preşidenţia consiliului. Inlăturarea generalului din fruntea guvernului fu hotărîtă în urma mai multor întruniri, mai mult sau mai puţin tainice, următoarea moţiune este redactată, iar semnăturile sunt culese:

„Noi subsemnaţii, dornici de a vedea în fruntea guvernului o direcţiune mai unitară, propunem ca ministerul să fie complectat sub conducerea d-lui Lascar Catargiu, şeful autorizat al partidului liberal-conservator şi trec la ordinea zilei".

In câteva zile moţiunea avea 37 semnături, însă generalul Florescu şi vernescanii prinzând de veste, închid Camerele la începutul lui Iulie.

Toată vara, însă intrigile şi zeflemelele pe socoteala ministerului şi a unora dintre miniştrii, au făcut veselia saloanelor şi au ocupat coloanele ziarului *„Constituţionalul"*.

— Ziarele anunţă că înmormântarea lui Mihail Cogălniceanu a fost grandioasă la Iaşi. Sicriul a fost scoborît pe umerii unui număr de primari rurali. La Mitropolie au vorbit: Mitropolitul Moldovei, generalul Florescu, primul ministru, N Vizantie în numele Universităţii de Iaşi, V. A. Ureche în numele Universităţii din Bucureşti şi D. Sturza în numele partidului liberal.

La biserică s'au rostit alte 7 cuvântări.

— Guvernul care nu trăeşte decât de atât de puţină vreme începe să se clatine, intrigile îl rod, iar generalul Florescu nu are nici ştiinţa, nici autoritatea de a cârmui.

In două alegeri parţiale pentru Senat, la R.-Sărat şi la Gorj este ales cu mari majorităţi Eugeniu Stătescu. In ţară credinţa generală este că zilele conservatorilor sunt numărate şi că ceasul liberalilor soseşte.

A treia zi este ales la Bârlad, I. Popescu, candidatul partidului liberal.

Peste alte două zile e ales deputat la Ialomiţa, candidatul junimist Alexandru Marghiloman.

In sfârşit iată şi o criză ministerială parţială. Gh. Dem. Teodorescu, ministrul instrucţiunei publice provoacă împotriva sa o furtună, mai ales profesorii Universitătei din Iaşi se revoltă din cauza oare căror suprimări de catedre. Faţă cu mişcarea stârnită, Gh. Dem. Teodorescu e silit să demisioneze din minister, iar în locul său e numit profesorul ieşean, Petre Poni.

— O telegramă din Tulcea anunță că vestitul bandit Licinski a fost omorît de o poteră care l-a înconjurat în casa în care se refugiase. In lupta banditul a ucis un soldat.

— In ziua de 19 August a murit marele nostru pictor, Theodor Aman, directorul școalei de bele-arte din București.

— In urma înfângerei suferită de regina Elisabeta în chestia însuratoarei prințului Ferdinand s'a hotarît plecarea ei din țară pentru mai multă vreme. De altfel regina, lovită în mândria ei, a suferit și o lovitură fizică: Când a plecat era bolnavă, dar plecarea semăna a exiliu.

Destinația a fost Italia. In curând, s'a răspândit vestea în București că regina e bolnavă de paralizie progresivă. Fiindcă versiunea se răspândea și găsea creduli, doctorul Teodori, care însoțea pe regina — a fost silit să dea un Comunicat. In acest Comunicat, medicul Palatului care se afla la Veneția, a spus că regina suferă de congestiune spinală, iar nu de paralizie. De o săptămână starea e mai rea, deoarece regina suferă și de atonia inimei. Totuși la București circulau știrile cele mai pesimiste asupra sănătății reginei. Față de aceste știri rele pe de o parte s'au luat măsuri urgente ca d-șoara Văcărescu și secretarul Schaeffer să fie îndepărtați de lângă regină, iar pe de alta regele Carol a plecat la Veneția.

Concomitent cu aceste fapte, Regele și guvernul hotărăsc că este urgență ca prințul Ferdinand să fie îndepărtat de la contactul cu d-șoara Văcărescu, apoi să fie căsătorit; dar să i se găsească o soție frumoasă, capabilă, ca prin farmecul ei, să-l facă a uita pe iubita din țară. Și n'au trecut multe zile până ce ziarele au dat vestea că viitoarea soție a moștenitorului României va fi o principesă engleză, iar ziarele au precizat că ar fi vorba de fiica prințului de Galles. Greșala era numai parțială.

— La începutul lunei lui Septembrie s'a ținut în Capitală un congres al studenților universitari din București și Iași. Au venit, pentru acest prilej, delegațiuni studențești din Atena, Belgrad și Sofia.

La gară s'a făcut o entuziastă primire studenților străini. Studenții au venit în frunte cu o muzică și încadrați de jandarmi călări, până la Universitate unde s'au rostit discursuri. Apoi a urmat o serie de festivități și banchete.

Acest congres avea înțelesul său politic, fiindcă, în prevederea evenimentelor politice care se anunțau în Orient, România voia să aibă legături mai strânse măcar cu unele popoare balcanice.

— Tot ce se petrece mai însemnat în Franța interesează Bucureștiul.

Toată societatea înaltă bucureșteană simpatizează cu generalul Boulanger și cu mișcarea lui revizionistă; de aceea generalul Boulanger, omul care reprezenta ideea revanșei, este foarte popular. Dar pe la mijlocul lunei lui Septembrie o telegramă anunță că generalul s'a sinucis la Bruxela.

înamorat de o doamnă Bonnemain, care murise de curând şi era înmormântată în cimitirul Ixelles de la Bruxela, generalul s'a dus într'o dimineaţă la cimitir, s'a plimbat câtva timp în faţa mormântului, apoi, cu un revolver de mare calibru, şi-a tras în tâmpla stângă un glonte care i-a eşit prin tâmpla dreapta.

Cu moartea generalului Boulanger a încetat în Franţa campania monarhistă, numită campania revizionistă. Adică campania revizuirei Constituţiei.

La Bucureşti această moarte a provocat multe decepţii.

— La sfârşitul lunei Septembrie a murit Irina Şuţu, soţia lui Grigore Şuţu, proprietarul casei din strada Colţei colţ cu strada Ion Ghica. Defuncta a fost alături de Elena Oteteleşanu, una din cele două doamne din înalta societate bucureşteană care aveau casa deschisă pentru recepţiuni şi baluri la care participau toţi aceia cari alcătuiau ceeace se numea: „Societatea bună a Bucureştilor".

Grigore Şuţu şi soţia sa purtau titlul de prinţ şi prinţesă, acasa erau serviţi de Muntenegreni — aşa zişii Arnăuţi — îmbrăcaţi în fustanele, cu pistoale şi iatagane la brâu. In casă slujea întotdeauna un tânăr negru. Bucureştenii cunoşteau toţi pe „arapul lui Şuţu". La şosea trăsura lui Şuţu era originală şi se distingea dintre toate: pe capră Arnăutul, în spate arapul iar în trăsură un enorm câine pudel întotdeauna alb ca zăpada.

Cu moartea Irinei Şuţu a dispărut şi o viziune bucureşteană. A pierit cea din urmă arătare dintr'o lume care nu mai poate renaşte.

— Toată vara intrigile şi conspiraţiile au săpat ministerul care la începutul lunei Noembrie, a trebuit să fie din nou remaniat.Dar toată lupta era dată înpotriva elementului vernescan pe care purii conservatori se sileau să-l excludă din guvern. Cabinetul a luptat ca să poată atrage pe Alexandru Lahovari, dar încercarea n'a izbutit; în schimb la începutul lui Noembrie cabinetul se remaniază prin intrarea în minister a lui Nicolae Blarenberg şi a lui Alexandru Vericeanu.

Toată presa, chiar ziarele guvernamentale, primeşte aceasta remaniere cu ostilitate. Partidul conservator era acum în plina criză.

Intrarea lui Nicolae Blaremberg în guvern nu fusese motivata de cât de dorinţa lui Lascar Catargiu de a-l scoate dela Eforia Spitalelor civile unde făcuse o foarte rea administraţie. De aceea zilele acestui cabinet făcut din cârpituri, erau anumarate.

Indata după deschiderea Camerelor asaltul împotriva generalului Florescu şi a lui George Vernescu începe. Deputatii şi senatorii partizani ai concentrărei conservatoare, care purtau numele de „Concentraţi", se întrunesc şi trimit lui Lascăr Catargiu o deputaţie cerându-i să pue piciorul în prag şi

să ia preşedinţia cabinetului. Concentraţii strigă pretutindeni: „Un şef, o direcţie, un program!"

In cercurile conservatoare se spunea că generalul Florescu se angajase ca, îndată după alegeri, să se retragă dela preşedinţia consiliului spre a lasa locul lui Lascar Catargiu; acum, însă, legat cu George Vernescu, nu mai voia să părăsească postul.

— Cabinetul era remaniat dela 1 Noembrie, când în ziua de 18 plezneşte o bombă: Lascar Catargiu, colonelul Lahovary şi d. Const. Olănescu demisioneaza din guvern.

Aceste demisiuni fuseseră precedate de o serie de intrigi şi operatiuni la alegerea biurourilor. La Senat vernescanii fac să cadă la vice-preşedinţie candidatul catargist Budişteanu, iar drept răzbunare la Cameră, catargiştii şi toţi conservatorii provoacă, tot la vice-preşedinţie, căderea lui Ilariu Isvoranu, Pake Protopopescu şi Corjescu, toţi vernescani.

Criza isbucneşte. Când la Cameră generalul Florescu anunţă demisiunea celor trei miniştri conservatori şi intrarea în criză, Nicolae Blaremberg a fost cuprins de o furie mare, s'a agăţat de banca ministerială arătând că nu va pleca de acolo.

Nicolae Blaremberg era exasperat de faptul că, dupa ce luptase timp de 30 de ani ca să aiba un portofoliu, acum trebuia să cadă după douăzeci de zile de ministeriat.

Fără îndoială situaţia era ridicolă.

Generalul Florescu nu fusese la înălţimea situaţiei. Pe când se conspira, se ţeseau toate intrigile, şi se făcea pe faţă planurile pentru răsturnarea guvernului, generalul petrecea.

Pe vremea aceea era în Bucureşti o trupă de operă italiană în care era o stea, primadona Brambila. Generalul Florescu era înamorat de Brambila iar în camera ei dela hotelul Boulevard îşi petrecea zilele. Atunci s'a spus că, în ziua în care a izbucnit criza, prin demisiunea celor trei miniştri conservatori, generalul a fost căutat în toate părţile pentru ca să fie pus în curentul evenimentelor. D'abia spre seară s'a aflat că se afla la doamna Brambila.

— Când demisiunea celor trei miniştri a fost comunicată regelui, generalul a primit însărcinarea de a forma un nou cabinet, fiindcă el declarase regelui că ia răspunderea situaţiei. Căci generalul Florescu nu-şi dedea seama de gravitatea situaţiei, nu vedea nimic. De aceea a bătut la toate uşile şi a propus portofolii în dreapta şi în stânga.

La un moment a crezut că va putea completa cabinetul cu câţiva vernescani, între alţii cu Pake Protopopescu, Lepadatescu şi alţii. Generalul s'a dus cu lista la Rege iar nouii miniştri îmbrăcaţi în frac şi cu toate decoratiile, aşteptau într'o cabină dela restaurantul Enescu ca să fie chemaţi să depună jurământul. Dar după o oră de aşteptare, un trimis al generalului le duse vorba că se pot întoarce acasă ca să-şi scoată fracurile. Combinatia nu reuşise.

La 27 Noembrie Lascar Catargiu se prezintă Camerei cu

următorul cabinet: Lascar Catargiu, preşedinţia şi internele, generalul Manu, domeniile, Alexandru Lahovary, externele, Alexandru Ştirbey, finanţele, generalul Iacob Lahovary, războiul, C. Olanescu, lucrările publice, Dimitrie Sturza Scheianu, lucrările publice, Take Ionescu, instrucţia publică.

Dar în şedinţa dela 9 Decembrie, Camera votează o moţiune de blam prezentată de Aristid Pascal, cu 78 voturi contra 74.

In urma acestui vot, vernescanii s'au întrunit cu mai mulţi deputaţi liberali şi au însărcinat pe Constantin Boerescu să comunice Regelui. dacă va fi chemat, în calitate de preşedinte al Senatului, „ca să încredinţeze puterea unui guvern compus din vernescani şi liberali-naţionali".

Insă regele dizolvă Camerele şi dă lui Lascar Catargiu sarcina de a prezida alegerile generale cu condiţia de a realiza înţelegerea şi cu junimiştii.

In adevăr, două-trei zile după aceea, Lascar Catargiu prezintă regelui noul cabinet astfel combinat:

Lascar Catargiu, preşedinţia şi internele, Petre Carp, domeniile, Alexandru Lahovary, externele, Menelas Ghermani, finanţele, general Iacob Lahovary, războiul, C. Olănescu, lucrările publice, Al. Marghiloman, justiţia, Take Ionescu, instrucţia publică.

Au intrat în cabinet junimiştii Carp, Ghermani şi Marghiloman şi au eşit generalul Manu, Al. Ştirbey şi Sturza Scheianu.

Acesta a fost marele minister conservator care a durat patru ani şi a fost unul din guvernele cele mai competente şi civilizate din câte a avut România.

Acum să mă întorc înapoi pentru ca să arăt condiţiile în care s'au realizat: întregirea partidului conservator cât şi intrarea lui Take Ionescu în partidul conservator

Junimiştii aveau pentru Lascar Catargiu o consideraţie foarte mediocră. iar Petre Carp nu mai înţelegea să figureze într'un minister prezidat de către bătrânul om politic. Carp, socotindu-se cu totul superior lui Catargiu, înţelegea să fie dânsul şef de guvern.

Apoi Petre Carp se prezenta cu un program de reforme iar pe Lascar Catargiu îl privea ca pe un incult incapabil de a le înţelege.

Această consideraţie a fost unul dintre motivele de căpetenie care a întreţinut diviziunea în sânul partidului conservator.

In tot timpul verei anului 1891, grupul „concentraţilor" a lucrat: 1) Ca să poată strânge în acelaş mănuchiu pe toţi conservatorii, 2-lea şefia guvernului să treacă, din mâinile generalului Florescu, în mâinile lui Lascar Catargiu, 3-lea Gheorghe Vernescu şi cu toţi liberalii lui să fie înlăturaţi din guvern şi din partid.

Cu mare greutate Petre Carp a fost convins ca să primească şefia lui Lascar Catargiu.

Take Ionescu era liberal disident. In partidul liberal înţelegea că nu mai poate avea viitor. Cu inteligenţa lui pătrunzătoare a văzut că şefia este rezervată fiului lui Ion Brătianu, iar Gogu Cantacuzino, unul dintre principalii mebrii ai „Ocultei", nu-l iubea.

„Oculta" era o expresie pusă la modă de Nicolae Fleva pe timpul ultimilor ani ai lui Ion Brătianu. „Oculta" era Eugeniu Carada, Gogu Cantacuzino, Take Protopopescu, însă personagiul reprezentativ al acestei puteri invizibile, şeful, era Eugeniu Carada.

Apoi Take Ionescu vrea să fie ministru.

De şi când venise în ţară se afişase ca un om cu idei înaintate — dovadă faptul că făcuse campania pentru eligibilitatea magistraţilor, — când Alexandru Lahovary i-a propus un portofoliu în cabinetul lui Lascar Catargiu, n'a stat mult timp pe gânduri.

Când s'a declarat criza, iar generalul Florescu a fost silit să demisioneze, liberalii erau siguri că vor fi chemaţi să guverneze. Liberalii fruntaşi din toate judeţele au alergat la Bucureşti. Timp de patru zile cât a durat criza, liberalii au fost foarte agitaţi, credinţa în partidul lor era că Dimitrie Sturza va fi însărcinat să compună cabinetul. Decepţia lor a fost mare după aceea.

Două consideraţiuni au hotărît pe regele Carol să nu cheme pe liberali şi să păstreze pe conservatori: Intâiul considerent era moartea lui Ion Brătianu, al doilea reîntregirea partidului conservator cu elementul junimist.

Dacă ar fi trăit Ion Brătianu, marele minister al lui Lascar Catargiu nu s'ar fi făcut. Dacă junimiştii n'ar fi vrut să intre în cabinetul Lascar Catargiu iarăşi liberalii ar fi luat puterea.

Formându-se cabinetul Catargiu-Carp, liberalii de toate nuanţele au înţeles primejdia, de aceea toate elementele liberalismului, liberali-naţionali, vernescani, liberali disidenţi s'au întrunit spre a-şi da mâna şi spre a lupta cot la cot în contra guvernului.

Pake Protopopescu, primarul cel mai bun pe care l-a avut Bucureştii şi un organizator electoral de mare forţă, îşi dete demisia din capul comunei. In locul său a fost ales un om fără nici o personalitate, anume Petre Orbescu.

Liberalii erau surprinşi dezorganizaţi, fără unitate de direcţie, fiindcă erau divizaţi în patru grupuri, fără program de guvernământ. Pe când conservatorii, prin elementul junimist, le ereau atunci superiori.

Intregirea partidului consevrator s'a făcut de teama liberalilor.

Lascar Catargiu a format primul său minister fără Petre Carp şi ai săi, astfel format cabinetul nu ar fi putut obţine dizolvarea Camerelor. După cum spusei, regele n'a dat lui Lascar Catargiu puterea decât cu condiţia de a întregi partidul

conservator cu elementul junimist. Dar Petre Carp refuza să intre în guvern sub preşedinţia bătrânului. Situaţia era critică pentru conservatori. Atunci s'a întâmplat coalizarea vernescanilor cu liberalii şi cererea dusă Regelui ca să le acorde lor puterea.

Două zeci şi patru de ore situaţia a fost foarte neclară iar liberalii jubilau siguri fiindcă vor avea guvernul. In faţa primejdiei, Carp a primit să intre în guvern şi Catargiu a obţinut dizolvarea.

ANUL 1892

— Alegerile generale pentru Cameră şi pentru Senat se fac cu lupte crâncene fiindcă toţi liberalii erau acum uniţi pe aceleaşi liste. Deşi, ca întotdeauna, în România, presiunile au fost foarte mari din partea administraţiei, în Cameră au putut pătrunde 32 opozanţi şi vreo 3 independenţi cari, de fapt, erau tot din opoziţie.

Dintre fruntaşii opoziţiei au fost aleşi în Cameră şi în Senat: Dimitrie Brătianu, Gheorghe Vernescu, Eugeniu Stătescu, P. S. Aurelian, Constantin Stoicescu, Anastase Stolojan, Gheorghe Panu, Ştefan Şendrea, Gheorghe Mârzescu, Nicu Gane, Nicolae Blaremberg, Emanuel Porumbaru, V. G. Morţun. Pentru întâia oară de când îşi punea candidatura G. D. Paladi a fost bătut la Bârlad.

In sfârşit, guvernul avea acum o mare majoritate omogenă cu care putea păşi la reforme. Cel puţin, după patru ani de frământări, ţara intra într'o perioadă liniştită.

— La Teatrul Naţional un scandal. Sub impresa unui evreu francez de Glaser, juca în acest teatru o trupă franceză în cap cu Coquelin cel mare.

La întâia reprezentaţie, Constantin Nottara voind să intre în teatru în calitatea lui de societar, a fost oprit la controlul care era făcut de francezi.

Costache Nottara a protestat şi a strigat:

— Aci sunt în casa mea!

In public s'a răspândit zvonul că impresarul de Glaser ar fi rostit cuvinte insultătoare pentru artiştii români şi pentru ţară; urmarea a fost că la reprezentaţiunea următoare un număr de studenţi a fluerat pe Coquelin din Galerie.

Poliţia intervenind, câţiva studenţi au fost loviţi. Acest incident a dat naştere unei întinse agitaţiuni studenţeşti. O întrunire e ţinută la Universitate în ziua de 16 Februarie iar la sfârşit se trimite o delegaţie compusă din d-nii Aurel Iliescu, Al. Zigara şi G. G. Mumuianu ca să ceară explicaţiuni artistului Coquelin. In urma explicaţiunilor acestuia şi a unei scrisori de quasi-scuze ale lui Glaser, liniştea s'a restabilit în spirite.

— Noua stare de lucruri în parlament ... este alegerea biurourilor. acum majorităţile sunt compacte iar opoziţia nu mai poate avea nici o influenţă.

La Senat Gheorghe Cantacuzino e ales preşedinte cu 52 voturi contra 17 bilete albe; opoziţia nu mai poate prezenta contra candidaţi. La Cameră e ales preşedinte generalul Manu cu 114 voturi contra 31 bilete albe.

Aceste Camere vor lucra acum timp de patru ani. Dela 1871 nu mai guvernase patru ani un cabinet conservator şi nici după 1895 n'a mai putut guverna un altul atâta timp.

— In cercurile politice se face haz de un amănunt foarte picant. Alexandru Djuvara un tânăr foarte inteligent şi cu lectură literară, era, în acelaş timp şi un om foarte ambiţios. Aci se plasează incidentul picant de care vorbirăm.

In timpul uneea din crizele care bântuia partidul conservator; Alexandru Djuvara începu să lucreze pentru constituirea unui minister liberal-conservator în care, însă să figureze şi el. Lista acestui minister a fost scrisă cu chiar mâna sa şi a fost găsită de un conservator oarecare. Când, după alegerile generale din Fevruarie 1891 Djuvara a declarat, spre a răspunde celor cari îl acuzau de nestatornicie, cum că el a luptat în totdeauna ca să împiedice concentrarea conservatoare, adversarii i-au publicat în facsimile lista cea faimoasă. Iat-o:

LISTA MINISTERIALA

Interne. — L. Catargiu.
Finanţe. — G. Vernescu-Pake.
Externe. — A. Lahovary-Cantacuzino.
Justiţia. — T. Ionescu-Vernescu-C. Boerescu.
Culte. — Pony, Holban, T. Ionescu.
Războí. — I. Lahovary, A. Anghelescu.
L. Publice. — Olănescu.
Domenii. — Djuvara.

După cum se vede, pentru toate departamentele Alexandru Djuvara propunea câte două sau trei persoane, numai pentru interne, lucrări publice şi domenii propunea numai pe câte unul.

Alexandru Djuvara a ajuns mai târziu ministru al partidului liberal, atunci însă, la 1892, s'a râs destul de faimoasa lui listă.

— La începutul şedinţei Camerei dela 22 Mai, primul ministru Lascar Catargiu se scoală şi face următoarea declaraţiune:

— „Guvernul este fericit să anunţe Camerei logodna A. S. R. Prinţului moştenitor al României cu A. S. R. Principesa Maria-Alexandra-Victoria de Edimburg, fiica ducelui de Edimburg şi a marei ducese Alexandrowsca a Rusiei".

Cu această logodnă s'a pus definitiv capăt romanului de dragoste al principelui moştenitor Ferdinand.

— In ultimele zile ale lunei Mai s'a ţinut în Bucureşti în sala Ateneului, congresul a 23 secţiuni ale Ligii culturale.

Comitetul a fost astfel compus: profesorul Alexandru Orăscu, preşedinte de onoare, membrii: Gr. T. Bratianu, C. Davidescu, G. Popa, I. Lupulescu, N. R. Davidescu, I. Neniţescu, Em. Antonescu, N. Cosăcescu, G. Bursan, censori: St. Sihleanu, I. Bianu, St. Perieţeanu-Buzău.

— In ziua de 8 Iunie a murit încă unul din marii oameni ai ţării, unul din generaţia cea puternică dela 1848, Dumitru Brătianu. Marele român avea 74 ani când a încetat din viaţă.

Dumitru Brătianu, fără să aibă calităţile combative ale fratelui său mai mic Ion, erea totuşi un luptător convins, făcuse studii regulate, iar la 1857 când s'a reîntors în ţară din străinătate unde luptase cu pana pentru apărarea drepturilor României, a figurat ca deputat în divanul ad-hoc, unde a fost redactorul celor *patru puncte* pe care s'au întemeiat toate revendicările politice ale Românilor după aceea.

A luptat, precum se ştie, în potriva fratelui său Ion, iar după moartea acestuia a fost proclamat şef al partidului liberal.

Cu moartea lui s'a lămurit chestia preponderenţei şi de formă în partidul liberal, ziua lui Dumitru Sturza a sosit.

Cu Dumitru Brătianu a dispărut aproape ultimul fruntaş din strălucita falangă a luptătorilor dela 1848.

— Din Ardeal vin ştiri rele, Ungurii s'au pus cu temeiu pe lucru ca să desnaţionalizeze pe Români. Prin colonizări, prin şcoală, prin biserică, fac jertfe mari pentru ca Românii să-şi uite limba şi, după aceea, să-şi uite şi naţionalitatea. Strigătul de alarmă răsună.

La Bucureşti încep agitaţiunile studenţeşti pe picior mare, oamenii politici din partidul liberal intervin şi împing pe studenţi înainte. Partidul liberal a simţit că aci este o bază fructuoasă de opoziţie şi nu o părăseşte. Peste trei ani partidul liberal va veni la putere pe chestia naţională.

— La 14 Iunie, studenţii convoacă o mare întrunire publică în sala Orfeu.

Dela ora 4 d. a. studenţii s'au adunat în număr mare pe Bulevardul Academiei, în faţa Universităţii şi a statuei lui Mihai Viteazul. Lumea se aduna în număr mare. Studenţii vindeau un ziar ocazional purtând titlul : *Turda*.

La sala *Orfeu* afluenţa erea considerabilă, o mare parte a studenţilor a trebuit să rămâie în stradă din cauza prea marei mulţimi din sală.

Intrunirea s'a deschis sub preşedinţia lui Alexandru Orăscu, rectorul Universităţii din Bucureşti care a rostit prima cuvântare.

Rectorul şi-a sfârşit discursul cu aceste vorbe profetice adresate studenţilor :

„Cât despre voi, mergeţi pe calea pe care aţi intrat, căci este apropiată ziua în care steaua românismului va lumina în toată strălucirea ei. Războiul a început iar victoria va fi a voastră".

Au mai vorbit studentul Policrat, Gheorghe Panu senator şi director al ziarului *Lupta*, Const. Disescu profesor universitar şi Em. Antonescu student, care a citit moţiunea prin care studenţimea română face apel la Europa împotriva maghiarilor.

Apoi studenţimea a mers în procesiune până la statuia lui Mihai Viteazul unde au vorbit studenţii Aurel Iliescu, C. Vasiliu, Paulian şi G. Sterian. Apoi, la sunetul lăutarilor studenţii au jucat hora.

Această acţiune a studenţilor — împinşi, bineînţeles, de partidele politice — erea provocată de măsurile violente ale guvernului maghiar împotriva Ardelenilor care dusese împăratului Frantz Iosef Memorandum-ul, ce a făcut atâta sgomot la vremea lui.

— In aceeaşi zi, Duminică 14 Iunie, a fost înmormântat Dumitru Brătianu.

Acasă a vorbit Dimitrie Sturza, în numele partidului liberal, iar la cimitir Nicolae Fleva, Nicolae Ionescu în numele Academiei Române, George Paladi şi doi studenţi.

— Fiindcă suntem în vacanţă iar agitaţia şi frământările partidului conservator au încetat pentru multă vreme, să ne reîntoarcem la amicul nostru Claymoor cu câteva cuvinte:

E vară, în grădina Stavri — astăzi Casa Liedertafel — joacă o trupă franceză de comedii. Aci, Claymoor, găseşte, ca şi la Şosea, materie pentru cronicele lui intitulate acum: *Carnet du High-Life.*

Claymoor nu se mai slujeşte de vechile lui expresiuni şi pschutt!, vlan! high-life etc. acum are vorbe noui, acum zioa şic a lumei elegante şi aristocrate este: „le jour *becarre*", „le jour cresson", etc.

Iar descripţiile toaletelor sunt aceleaşi şi cu aceiaşi măestrie de mare croitor parizian.

— Bucureştiul, în urma demisiei primarului Dimitrie Orbescu, care s'a arătat cu totul neîndestulător, are un nou primar, pe Grigore Triandafil. Dar va fi primar de scurtă durată, căci după el va veni Nicolae Filipescu.

— In lumea teatrelor două doliuri: întâiu a murit Grigore Manolescu, la sfârşitul lunei Iulie a murit Ştefan Iulian.

Manolescu a fost unul dintre cei mai distinşi şi mai sârguitori actori. Muncitor neobosit şi-a datorat situaţia în teatru studiului şi lucrului fără preget. A făcut numeroase creaţiuni, printre care rolul lui Hamlet rămâne creaţiunea lui de căpetenie.

Scena română a avut o mare pierdere când a murit, mai ales că a murit cu totul prematur.

Ştefan Iulian a fost poate cel mai talentat actor al scenei noastre. Şi Iulian a murit tânăr, la vârsta de 41 ani.

Iată care au fost începuturile sale în teatru.

Fiind elev în clasa V-a în liceul Matei Basarab, patima teatrului îl cuprinse. Intr'o bună seară se urcă pe o scenă de

măna a 5-a la *Grădina cu cai*, grădină de petreceri ce a dispărut de mult, apoi s'a angajat sufler, în trupa Fany Tardini şi mai târziu suflor la Teatrul Naţional din Bucureşti. Intr'o seară un actor neputând veni la reprezentaţie, Iulian îi luă locul de şi nu repetase rolul. Iata cum a povestit el însuş acest debut:

— „Tremuram de frică. Când am intrat pe scenă mi s'a părut că văd 36 de mii de lumânări:. Un tremur nervos mă zguduia din cap până la picioare. Imi era foarte cald. Camarazii mei, numeroşi în sală, mă încurajară atât de bine în cât am eşit cu faţa curată. Comitetul mi-a dat atunci o gratificaţie".

Gratificaţia erea de 4 galbeni sau 72 lei.

Consacrarea lui ca artist de mâna întâia a fost făcută la anul 1872 când a jucat în trupa lui Pascaly la Teatrul Naţional în piesa *Nebunii din faţă* a lui Pantazi Ghica. La 1878 a fost la Paris cu trupa de danţuri a lui Gheorghe Moceanu, apoi la 1881 a fost trimis tot la Paris, de către Ion Ghica, directorul general al Teatrului, spre a studia arta şi a vedea teatrele franceze.

Cele din urmă mari creaţiuni ale lui au fost în operetele *Bocacio*, *Mascota* şi mai ales *Voevodul Ţiganilor*, precum şi rolurile din piesele: *Iulian e blond sau brun ?*, *Mincinosul*, Mustachidi din *Intrigantul*, comisarul din *Noaptea Furtunoasă* şi poliţaiul din *Scrisoarea pierdută*.

Când a murit Iulian, Bucureştiul a fost în doliu.

— La începutul lunei Octombrie a murit Gheorghe Sion, membru al Academiei, care a avut ceasurile lui de glorie în literile române.

Una din ultimele lui scrieri a fost o satiră intitulată: *Influenţa morală*, îndreptată împotriva felului în care liberalii sub Ion Brătianu, au făcut alegerile legislative în 1867.

— Avem o afacere diplomatică cu Grecia, este litigiul cu o moştenire a unui supus grec numit Vanghele Zappa. Guvernul român erea de părere ca diferendul să fie judecat de tribunalele române, iar guvernul grec cerea ca să fie lichidat pe cale diplomatică.

Guvernul grec, care ţinea cu orice preţ să intre în posesiunea averei defunctului, rupe relaţiile diplomatice cu România la începutul lui Octombrie şi încredinţează ministrului Rusiei, d. Fonton, apărarea intereselor supuşilor greci.

Care erea fondul chestiunei Zappa?

Vanghelie Zappa a murit interzis şi a lăsat prin testament uzufructul enormei sale averi (20 milioane) unui nepot, Constantin Zappa, cu sarcina ca, la moartea sa, să transmită toată averea unei societăţi greceşti *Olympia* care avea misiunea de a încuraja industria şi comerţul grec. La moartea lui Constatin Zappa — de oarece averea erea în pământuri — guvernul român a socotit că societatea *Olympia*, ne fiind recunoscută în România, nu poate moşteni averea. Apoi erea şi cestiunea capacităţii streinilor de a poseda pământ în România. Aceasta nu putea fi rezolvată decât de către tribunale. Guvernul

grec a cerut transacția sau arbitrajul de oarece Societatea O'‚ .ıpia erea o secțiune a unui minister din Atena. In ultimul timp au intervenit și moștenitorii direcți ai lui Vanghelie Zappa.

Milioanele lui Zappa fiind foarte trebuincioase atunci guvernului grec din cauză că finanțele publice ereau în stare foarte rea, acesta a recurs la ruperea relațiilor diplomatice ca mijloc de presiune.

— Parlamentul a votat o dotațiune de 300.000 lei anual Prințului moștenitor până la urcarea sa pe tron. Jumătate suma fiind reversibilă asupra soției în caz de moarte.

Marți la 10 Ianuarie stil nou s'a celebrat la Sigmaringen căsatoria Prințului moștenitor Ferdinand cu Principesa Maria de Edinburg.

Pe lângă regele Carol au asistat Lascăr Catargiu, primul ministru, Alex. Lahovary ministrul de externe și Ion Kalenderu, administratorul Domeniilor Coroanei, G. Cantacuzino, președintele Senatului, General G. Manu președintele Camerei, generalul Florescu, Dimitrie Sturza și un număr de ofițeri superiori, generalul Vlădescu aghiotant al regelui și doamnele Greceanu și Cantacuzino doamne de onoare.

— In aceiași lună la București chestiunea românilor ardeleni erea agitată în toate cercurile. Părintele Lucaci și George Rațiu, președintele partidului național român, erau sărbătoriți, dimpreună cu ei se afla și advocatul care apărase pe puternicii luptători români, Coroianu.

Gheorghe Vernescu le dete un mare banchet de 60 tacimuri la cari au luat parte numeroși fruntași din toate partidele.

Sărbătoriți neîncetat în țară, fruntașii ardeleni au primit și numeroase subsidii spre a urma lupta pentru apărarea neamului românesc de desnaționalizare.

Anul 1892 a contribuit mult pentru intensificarea luptei și pentru încurajarea românilor de peste munți ca să aștepte cu încredere viitorul.

Dar cine'și putea închipui atunci că acest viitor erea a ât de aproape ?...

— Căsătoria prințului moștenitor fiind săvârșită la Sigmaringen, sosirea perechei princiare este așteptată în țară. Guvernul numește o comisiune care să se ocupe cu organizarea serbărilor. Această comisiune e compusă din ministrul Al. Marghiloman și Grigore Triandafil primarul Capitalei.

Mari serbări fură proiectate.

Sâmbătă 23 Ianuarie prinții moștenitori intrară în țară pe la Predeal iar Duminică 24 s'au făcut 32 căsătorii în 32 biserici din București. Prin tragere la sorți cea de-a 32-a căsătorie s'a celebrat de către Mitropolitul Primat în biserica Sf. Spiridon de față fiind regele și perechea princiară. Regina Elisabeta era tot in străinătate

Erau de față celelalte 31 perechi de noui căsătoriți în celelalte biserici.

In ajun la 23 Septembrie perechea princiară a fost de la gara la Mitropolie.

Era un ger spăimântător, de mai mulți ani nu se simțise o temperatură atât de scăzută, la București au fost nopți cu 28 grade centigrade sub zero, prin alte județe, de pildă la Teleorman termometrul a căzut la 32.

La gară prinții au fost primiți de rege, Consiliul de miniștri și ceilalți demnitari, iar primarul Triandafil a oferit pâinea și sarea pe o tavă zmălțuită fabricată la Paris. A costat 20.700 franci.

Tedeumul la Mitropolie a fost oficiat de Mitropolitul Primat și de Mitropolitul Moldovei și Sucevei.

Apoi au fost serbările în șir, concert la Ateneu, balul primăriei la Teatrul Național, retragere cu torțe, etc.

La gară s'a oferit principesei Maria 150 buchete de flori iar soția generalului Lahovary i'a prezentat un manșon de flori

La Mitropolie, după oficierea serviciului divin, regele, prinții și ceilalți demnitari au semnat un act comemorativ.

Căsătoria celor 32 perechi a fost interesantă și pitorească.

Căsătoriții erau câte o pereche din fiecare județ, țăranii îmbrăcați în cele mai frumoase costume naționale.

Cele 31 perechi au venit, după căsătorie, la biserica Sf. Spiridon în care țărănești

Fiecare pereche cu familia, cu preotul și cu un drapel indicând județul căruia aparținea nouii căsătoriți, era instalată în câte un car împodobit cu covoare naționale și cu verdeață la mijloc fiind, cum e datina, bradul cu fire de beteală. Fiecare car era tras de 4 boi albi.

In fruntea carelor erea un alt car tras de 4 boi negri în care se aflau lăutarii sub direcția maestrului Dinicu.

De la biserica Sf. Spiridon la Ateneu a fost procesiunea carelor. Regele și perechea princiară au venit și au primit defileul grupurilor. De câte ori trecea o nuntă pincipesa Maria îi oferea o pungă de catifea roșie placată cu mătase albastră cu pajura României în care se aflau 25 bucăți monetă de aur. Regele le-a dat câte o medalie comemorativă a căsătoriei, iar prințul Ferdinand portretul său și al Prințesei Maria.

Take Ionescu ministrul instrucțiunei a oferit prințesei o carte legată în verde și aur în care erau înscrise numele tutulor căsătoriților cu vârsta, profesia, județul, satul, etc.

Regele felicitând pentru fericita idee și buna organizare, Take Ionescu i'a spus că ideea a fost a lui Alexandru Odobescu eminentul literat și academician.

După aceea s'a oferit șampania.

Erau înșirate 32 mese cu lucruri dulci și sticle de șampanie.

Prinţul Ferdinand a ridicat cel dintâi paharul strigând:

— „In sănătatea mirilor însuraţi! Să trăiţi mulţi ani fericiţi!"

Regele şi prinţii au mers pe la toate mesele şi au ciocnit cu toate nunţile. După plecarea oaspeţilor regali s'au încins hore care au durat mult timp.

Seara reprezentaţie la Teatrul Naţional; s'a jucat „Visul unei nopţi de vară" de Shakespeare, şi alte numere. Costache Nottara a spus versuri ocazionale scrise de Dimitrie Olănescu.

A treia zi balul primăriei.

Sala Teatrului Naţional ca nici odată decorată în mod feeric avea o înfăţişare splendidă. Nici odată, nici înainte nici după, sala Teatrului n'a fost atât de strălucit împodobită.

După intrarea regelui şi a perechei princiare au început danţurile la ora 11 precis. Intâiul danţ a fost un cadril de onoare la care au participat: Prinţul Ferdinand cu doamna Grigore Triandafil, având în faţă pe generalul Manu preşedintele Camerei care dănţuia cu d-na de Coutouly, soţia ministrului Franţei. Principesa Maria cu primarul Gr. Triandafil având în faţă pe G. Cantacuzino, preşedintele Senatului şi d-na Simona Lahovary soţia ministrului de externe.

Toate doamnele au primit în dar câte un evantaliu-carnet de fildeş alb cu portretul regelui, reginei şi a perechei princiare. Ordinea danţurilor era gravate pe una din ramuri.

Primarul a oferit prinţesei Maria un evantaliu-carnet garnisit cu un inel de aur încrustat cu briliante. Un evantaliu la fel a fost remis regelui spre a'l trimite reginei în amintirea acelei sărbătoriri.

Pentru acest bal primăria a trimis 3000 de invitaţiuni.

— La jumătatea lunei Februarie a murit la vârsta de 73 ani, Maria C. A. Rosetti, văduva lui C. A. Rosetti.

— La începutul lunei Martie a murit de o boală de inimă Grigore Brătianu preşedintele Ligii Culturale.

Defunctul era un bun român, plin de convingere pentru cauza naţională, întotdeauna dispus pentru jertfe; de aceea i se încredinţase preşedinţia Ligei pe care o conducea spre mulţumirea tuturor.

Intr'o seară a intrat acasă la hotelul Bulevard în camera pe care o ocupa la etajul al 3-lea. Peste noapte pe la ora 4 locatarul de sub camera sa de la etajul al 2-lea, a auzit un zgomot ce s'a prelungit aproape o oră. A doua zi Brătianu a fost găsit căzut jos din pat, tot astfel şi mesuţa de noapte răsturnată. Ceea ce era o dovadă că Brătianu a făcut mari sforţări ca să ajungă până la nasturele soneriei spre a cere ajutor. Dar puterile l-au părăsit. Grigore Brătianu n'avea nici 50 de ani.

— La Teatrul Naţional joacă: marea Sarah Bernardt. In toate serile sala teatrului e plină de toată aristocraţia bucureşteană şi altă lume ce se agaţă de lumea înaltă. Se spunea — şi aşa era — că au fost femei care şi-au ipotecat casele ca

să-şi poată cumpăra diamante, toalete şi plăti loja în care să figureze la celebrele reprezentaţiuni.

Această nevroză, specifică unor femei, bântuia în România. Au fost doamne care, preferau să n'aibă ce mânca peste o lună decât să lipsească dela reprezentaţiile Sahrei Bernardt, unde figura toată lumea „bună".

Este o nebunie originală a femeilor române, dintr'o oarecare societate, pentru care Parisul şi francezii sunt începutul şi sfârşitul înţelepciunei şi al fericirei.

— Dimitrie Sturdza este şeful partidului liberal. Cu această şefie începe opoziţia dârză, violentă, opoziţia din sistema împotriva tuturor proectelor de legi ale guvernului.

Legi foarte bune, legi necesare consolidărei statului şi ordinei în stat sunt combătute cu înverşunare; mai mult, liberalii ameninţă, de câte ori o lege este votată, cum că la venirea lor la cârmă o vor desfiinţa. Toate legile sunt astfel lovite de discredit mai nainte chiar de a fi votate

Lascar Catargiu prezintă legea înfiinţărei jandarmeriei rurale, care nu exista. Această instituţie devenise foarte necesară din cauză că siguranţa publică la sate aproape nu mai erea. Liberalii o combat cu înverşunare sub pretextul că jandarmeria va sluji numai pentru terorizarea opoziţiei.

Legea maximului, adică legea taxelor comunale pe acsize, e combătută cu o rară vehemenţă, partidul liberal, pe lângă opoziţia din Cameră, întreprinde o violentă campanie extra-parlamentară. In sfârşit Dimitrie Sturdza publică un manifest prin care, combătând cu vehemenţă legea, dă ţărei făgăduiala solemnă că o va desfiinţa de îndată ce partidul va veni la putere. Dar partidul a venit la putere peste doi ani şi jumătate, iar legea maximului n'a fost desfiinţată.

In ziua de 5 Aprilie, partidul liberal ţine o întrunire de protestare împotriva acestei legi, apoi trimite la Cameră o delegaţiune care să prezinte preşedintelui o protestare împotriva ei. Luni, 5 Aprilie era tocmai la ordinea zilei acest proect.

Dar liberalii făcuseră o puternică propagandă în hale, în piaţă, în toată lumea comercială şi muncitoare. Luni de dimineaţa căruţaşii, măcelarii, precupeţii sunt în grevă, hala este închisă, în acelaş timp mii de oameni ocupau piaţa, strada Bibescu-Vodă şi curtea Mitropoliei, guvernul nu luase nici o măsură pentru ca să menţie ordinea.

Generalul Manu, preşedintele Camerei soseşte, mulţimea îl salută, iar preşedintele delegaţiei, precum şi un delegat din Ploeşti îi prezintă câte o petiţie de protestare; generalul Manu făgădueşte că Adunarea deputaţilor îşi va face datoria şi va căuta să nu apese asupra industriei române.

Dar îmbulzeala în curtea Camerei creşte ca şi fierberea, astfel că peste puţin toate tribunele Camerei sunt tixite de lume, iar uşa de intrare este ca şi baricadată; deputaţii abia mai puteau străbate.

Dela o fereastră a Camerei Petre Carp, văzând agitaţia

delegaţilor în curte îşi îndreaptă monoclul, se uită la ei râzând şi le face cu mana „nasul mare". Atunci întărjirea începe să fie şi mai tare. Din Cameră vin ştiri că deputaţii au început discuţia legei.

Fierberea fiind in creştere în curte şi Camera ca şi baricadată, forţele poliţieneşti evacuiază curtea; în acest moment începe o ploaie de pietre asupra detaşamentelor de poliţie şi asupra deputaţilor din majoritate care soseau la şedinţă.

Pe la orele 2—2 jum. sosesc şi eu pe cheiul Dâmboviţei. Căci în oraş se răspândise zvonul că la Cameră „e revoluţie".

In vremea aceea eram prim redactor al ziarului „*Lupta*".

In faţa podului care duce astăzi la b-dul Maria, văd pe V. G. Morţun, deputatul socialist, în picioare într'o trăsură vorbind mulţimei. Pe pod calul mort al unui jandarm, iar din hale şi din restul pieţei pietrele plouau asupra podului şi făceau funcţiunea unui tir de baraj asupra intrărei Dealului Mitropoliei.

Jandarmii călări cari îndrăzneau să treacă podul erau bombardaţi şi răniţi, trei ofiţeri au fost mai mult sau mai puţin foarte serios contuzionaţi.

Forţele de poliţie intervin. Jandarmi călări, şarjează de câteva ori spre a curăţa piaţa, dar reuşesc cu mare greutate. Mulţimea se retrage spre hale, unde se baricadează şi fac să cadă o ploaie de pietre asupra stradei Bibescu-Vodă, cheiul Dâmboviţei, etc.

In faţa acestei situaţii şedinţa Camerei e ridicată. La ora 4 jum., Lascar Catargiu iese din Cameră pe jos prin marea intrare, din str. Bibescu-Vodă. Mai mulţi deputaţi, printre care şi ministrul Alexandru Marghiloman îl roagă să se întoarcă şi să iasă pe din dos, dar bătrânul râde şi merge înainte.

Inconjurat de câţiva devotaţi, de miniştrii Alex. Marghiloman şi C. Olănescu, apărat la cap de pălăriile câtorva, preşedintele consiliului şi grupul din jurul său, înaintează, prin ploaia de pietre care, aruncate din hale, ajung până la biserica Domniţa Bălaşa. Una din aceste pietre a găurit pălăria lui Marghiloman.

Spre a risipi mulţimea, trupele au avut mult de lucru deoarece aceasta baricadase podul cu un număr de vagonete şi căruţe din dosul cărora bombardau trupele cu pietre.

Agitaţia a urmat câteva zile.

In ziua de 8 Aprilie fiind şi ziua aniversară a morţei lui C. A. Rosetti, partidul liberal a hotărît o manifestaţie la mormântul marelui ziarist. In aceiaşi zi se hotărâse şi o mare întrunire de protestare pentru „sângele vărsat la Mitropolie." Dar poliţia a interzis proprietarilor sălilor „Dacia" şi „Orfeu" să le închirieze din care cauză întrunirea s'a ţinut în strada Clementei 15, în curtea caselor Bărcănescu unde locuia maiorul Fănuţă. Bine înţeles cu încetul agitaţia s'a potolit iar legea maximului a fost votată.

Câteva zile înaintea acestor evenimente Nicolae Filipescu a fost ales primar al Bucureştilor.

— Ziarul *Adevărul* de sub direcţiunea lui Alexandru V. Beldiman face guvernului opoziţie foarte violenta; guvernul considerand ca cei mai violenţi şi aţâţători sunt doi ziarişti evrei d-nii I. Husar şi Schulder îi expulsează.

Expulzarea lui Schulder era nedreapta fiindcă acest domn nu era redactor ci numai subadministrator al ziarului.

Mişcarea dela 5 Aprilie, cu proporţiile pe care le luase, avea caracterul unei răscoale pentru răsturnarea guvernului. Nicolae Fleva, care era în totdauna grăbit dar nu'şi ajungea niciodată ţinta, — care era un portofoliu ministerial, — stăruia ca agitaţia să fie intensificată iar guvernul pus la pământ. Dar nu aceasta era dorinţa lui Dumitru Sturza şi a celor l'alţi fruntaşi mai ponderaţi din partidul liberal. De altfel însuşi regele trimisese înştiinţare lui Sturza ca să potolească mişcarea fiindcă nu va schimba guvernul sub presiunea unei mici răscoale fără nici o idee la bază. De aci a urmat o discuţie violentă la clubul liberal între Sturza şi Fleva. Urmarea a fost că Fleva s'a abţinut de la întrunirea ţinută în curtea caselor Bărcănescu.

După ordinele lui Sturza acestei întruniri nu i s'a dat o prea mare desvoltare, afară de asta toate stradele fiind tăiate de trupe, manifestanţii, după eşirea de la întrunire s'au dus la cimitirul Bellu unde era comemorat C. A. Rosetti.

— La 20 Aprilie a murit la Sibiu George Bariţiu marele român ardelean. George Bariţiu era membru al Academiei Române.

— La aceeaşi epocă Ioan Kalenderu, legatarul universal al averei defunctului Oteteleşanu, a dăruit Academiei Române întreaga avere ce i'a fost lăsată, evaluată atunci la cel puţin 4 milioane lei, adică 4 milioane lei aur.

Din lotul acestei averi făceau parte: Vila dela Măgurele cu parcul, casa din calea Victoriei unde a fost mai târziu hotelul Frascati, casa de alături unde este restaurantul numit „Terasa Oteteleşanu" şi parcul rezervat trupelor de operetă.

Ion Kalenderu, care mai târziu a fost preşedinte al Academiei, la 1893, era totuşi membru al savantei adunări. Fapta lui generoasă nu poate fi îndestul lăudată.

— Suntem în primăvară la sfârşitul lunei Aprilie; ploi potopitoare au căzut asupra întregei ţări. Inundaţiile acopereau câmpiile, înecau satele, omorau vitele oamenilor şi păgubeau mult recoltele şi toate celelalte avuturi. Dar nici Capitala nu scapă de flagel.

Pe la 26 Aprilie apele Dâmboviţei, crescute peste măsură, sar zăgazurile şi inundează tot cartierul Grozăveşti, Cărămidari şi Cotroceni.

Apa ameninţând ceas cu ceas, inginerii primăriei s'au dus în ziua catastrofei, câteva ore mai nainte să previe populaţia şi s'o îndemne a-şi părăsi casele luând lucrurile mai de preţ, însă mulţi nu au voit să asculte de acel sfat.

Cele mai păgubite cartiere au fost cele de la Grozăveşti şi Caramidari. Grădina Botanica a fost desavârşit inecata. Rampa de vin a fost maturata, multe butoaie cu vin au fost luate de apă, altele desfundate şi sparte.

Populaţia ramasă fără adapost, era de plâns, femei şi copii şi moşnegi, aproape dezbracaţi strigau dupa ajutor. Primăria a impartit in prima zi 800 de pâini, Consiliul Comunal a votat 10.000 lei spre a se cumpara alimente populaţiei dela Grozaveşti şi Vitanu, rămasă pe drumuri. Pagubele oamenilor au fost foarte mari fiindca multe case au rămas cu totul ruinate. Grădina botanică a fost cu totul desfiinţată.

Dar flagelul inundaţiilor a fost general în toată ţara, pagubele au fost de multe şi multe milioane, poduri întregi au fost luate, linii ferate distruse şi zecimi de mii de oameni sărăciţi.

— Tocmai, în aceste zile, la sfârşitul lunei lui Aprilie a murit fostul mare primar al Bucureştilor Em. Pake Protopopescu.

Pake Protopopescu a fost răpus de o boală de ficat în ziua de Miercuri 28 Aprilie la rele 2 după amiază; şi a murit tânăr în toată puterea vârstei fiindcă n'avea de cât 48 de ani.

Inmormântarea a fost făcută în ziua de Duminică 2 Mai în mijlocul, nu numai a unei mari afluenţe cum rare ori s'a văzut în Bucureşti la o înmormântare, dar în mijlocul lacrimilor unei populaţiuni recunoscătoare.

Când cortegiul a urcat dealul Filaretului, femeile îngenunchiau, iar din trăsuri preoţii plângeau binecuvântând mulţimea.

Rare ori o înmormântare atât de mişcătoare a unui om atât de iubit de popor.

Văduva lui Pake Prtopopescu a scris primarului dorinţa sa ca numeroasele coroane depuse să fie vândute în folosul inundaţilor.

Tot în beneficiul inundaţilor regele Carol a trimis 30.000 lei, în acelaş timp a scris primului ministru ca toţi banii cari, de obiceiu, se cheltuesc pentru serbările lui 10 Mai, să fie vărsaţi anul acesta în folosul sinistraţilor.

Apoi un mare comitet pentru strângere de fonduri este constituit sub patronagiul regelui şi reginei, membrii acestui comitet sunt: George Cantacuzino preşedintele Senatului, general Manu preşedintele Camerei, G. S. Skina, primul preşedinte al Curţei de Casaţie, N. Filipescu, primarul Capitale

— Cestiunea construirei gărei centrale se discută în mod foarte serios, dacă conservatorii ar fi avut încă un mare număr de ani în guvernarea lor poate că această gară atât de trâmbiţată ar fi eşit din pământ. Un concurs pentru construirea acestei gări pe marele bulevard, în dreptul fostei grădini Zdrafcu e publicat iar rezultatul e următorul:

Din 38 concurenţi 22 au fost înlăturaţi fiindcă nu ereau în condiţii; au rămas deci, 16.

Premiul I de 110.000 lei a fost acordat cu unanimitate de voturi planului architectului L. Blanc din Bucureşti şi A. Marcel din Paris.

Premiul II, architectului L. Farge al companiei Fives-Lille.

Premiul III, architectului italian Iulio Magni.

— Intâia societate a vânătorilor este fondată la Bucureşti. Dăm aci numele membrilor celui dintâiu comitet pentru memorie:

General Al. Candiano-Popescu, preşedinte; d-nii Saligny şi doctor Fischer vice preşedinţi; d. A. Oppler, casier; d-nii Căpitan Savopolu şi Henri Cazes, directori de vânătoare; d-nii Cuţana şi Metaxa avocaţi, consilieri; d-nii Al. Ciurcu şi dr. Krauss secretari; d-nii Balanolu, Fiala, Zătreanu, Luter, Boemches şi Leautey membrii asesori.

— O telegramă din Paris anunţă că generalul Ion Em. Florescu a murit în acel oraş în noaptea de Sâmbătă 8 spre Duminică 9 Mai în vârstă de 75 ani.

Generalul Florescu fost de mai multe ori ministru, fost prim ministru, erea la vremea lui un militar de valoare, un bun organizator şi mai pre sus un patriot a căruia nobilă patimă a fost întotdeauna întărirea armatei pentru siguranţa ţărei.

— In şedinţa Camerei de la 17 Mai a fost votată lui Nicolae Blaremberg o pensiune lunară de 1000 lei reversibilă pe jumătate asupra soţiei.

Nicolae Blaremberg a fost un foarte distins şi cult parlamentar, acum erea senator din opoziţia liberală, dar independent. Boala, care l'a răpus curând, îl ţinea departe de luptele active.

— In ziua de 18 Mai Marele Colegiu a ales mitropolit primat pe episcopul de Argeş Ghenadie Petrescu cu 168 voturi contra 46 date Mitroplitului Moldovei

Peste 5 ani Ghenadie Petrescu trebuia să fie destituit şi caterisit în urma unor mari scandaluri de care vom vorbi la timp.

— Am spus că ziarul „Adevĕrul" făcea o foarte violentă opoziţie, dar nu numai guvernului, ci şi regelui.

Alexandru Beldiman, directorul ziarului, fostul prefect de poliţie al lui Vodă Cuza în noaptea tragică a lui 11 Februarie 1866, era, fireşte cuzist, deci partizanul — fără nici un ecou bine înţeles, — al revenirei la domnia pământeană prin urcarea pe tron a unuia din fii lui Vodă Cuza. Dar ambii fii ai lui Cuza ereau acum morţi, iar Beldiman, din lipsă de candidat legitim la tron, ajunse, într'o bună zi, republican.

Republicanul Beldiman ataca, deci, cu înverşunare pe rege, în fruntea ziarului pusese drept Motto cuvintele: „Să te fereşti române, de cui străin în casă", iar la 10 Mai „Adevĕrul" apărea cu un titlu mare „10 Mai zi de doliu", şi încadrat în negru.

Alexandru Beldiman onora cu ura sa şi pe principele moştenitor Ferdinand. Nu erea prilej în care să nu'l zeflemisească şi să nu l atace vehement, iar proorocia sa, repetată de câte ori îi venea bine, erea că... „Principele Ferdinand nu va domni".

Intr'o zi din luna Mai 1893 apare in „*Adevĕrul*" o notiţă în care se spunea că Principele Ferdinand, căpitan atunci in batalionul 2 de vânători, a batut cu însăşi mâna sa pe un soldat; şi de aci o lungă serie de injurii pentru principe.

Dar comandantul batalionului maiorul Cocea — gasi prilejul bine venit ca să facă zel. In dorinţa sa de a se recomanda prinţului moştenitor, luă cu dânsul un număr de ofiţeri şi se duse la redacţia „*Adevĕrului*" instalată atunci într'un ochiu de magazin din Pasagiul Vilacros. Alexandru Beldiman şi unul dintre redactori ereau în redacţie. După un scurt schimb de cuvinte şi un număr de injurii proferate de maior, toţi ofiţerii se năpustiră asupra lui Beldiman şi a redactorului său şi'i znopiră în bătaie Această laşă agresiune produse o legitimă indignare în public.

Numai unele ziare din invidie sau patimă politică aprobară fapta. Ziarul „*L'Independance Roumaine*", organul lui George Emanoil, Lahovary — pe care Nicolae Filipescu l'a omorât mai târziu într'un duel — vorbind de acest atentat, adause cum că, directorul şi redactorii *Adevĕrului*", au primit o corecţiune bine meritată.

La 1893 aveam, încă o presă aristocratică „*L'Indépendance Roumaine*" erea un ziar pur conservator care voia să calce pe urmele lui „*Figaro*" sau „*Gaulois*". De altfel, fiind făcut de francezi, erea cel mai bine organizat din punctul de vedere technic.

Chiar astăzi, după trecere de aproape 40 de ani, dacă deschidem, vechea colecţie vedem că ar putea figura alături de cele mai bine technizate ziare bucureştene.

— Liberali, deşi au înregistrat o înfrângere cu legea maximului, fac totuşi, opoziţie dârză tutulor proiectelor de legi prezentate de guvern şi votate de parlament. Legea clerului prezentată de Take Ionescu şi admisă de Camere e dezaprobată cu aceiaşi crâncenă împotrivire de Dimitrie Sturdza.

Noul Mitropolit-Primat Ghenadie Petrescu, spre a sărbători restaurarea Mânăstirei dela Curtea de Argeş, a oferit un mare banchet miniştrilor şi persoanelor de distincţie fără osebire de partid Intre altii, la acest banchet de 140 tacâmuri, a fost invitat şi Dimitrie Sturdza.

Dar şeful partidului liberal a refuzat trimiţând Mitropolitului următoarea scrisoare:

„Biserica ortodoxă română fiind în doliu de pe urma loviturei ce i s'a dat de legea care'i dezorganizează vechea ei aşezare. subsemnatul are onoarea a răspunde să nu poate lua parte la banchetul la care a fost poftit de către S. S. Mitropolitul primat, această sărbătoare fiind cu totul în dezacord cu trista situatie creată bisericei".

Ceeace erea adevărat erea faptul că scrisoarea lui Sturdza nu erea de loc legitimată de legea clerului care nu dezorganiza de loc biserica, dar erea dictată numai de spiritul acelei opoziţii sistematice care a caracterizat pe şeful partidului liberal.

— Opinia publică din ţară şi, mai ales din Bucureşti, începe să fie iarăşi agitată de cestiunea Românilor de peste munţi.

Parintele Lucaci este osândit la închisoare de către tribunalele ungureşti şi este internat în temniţa de la Satmar.

La Sibiu Comitetul partidului naţional român ţine o întrunire în care se hotărăşte eşirea din pasivitate şi începutul luptei înpotriva guvernului unguresc. La această luptă aderă şi celelalte naţionalităţi.

Conservatorii sunt, însă, bănuitori, ei bănuesc cum că Românii transilvăneni înclină către partidul liberal din România; adevărul este că Dimitrie Sturdza intră în legături foarte strânse cu Românii ardeleni şi se prezintă ca şi când dânsul ar conduce acţiunea partidului naţional. Bine înţeles doctorul Raţiu, intervievat de ziarele conservatoare, tăgădueşte cum că ar avea preferinţe pentru vre-unul din partidele din România.

Dar la Bucureşti agitaţia creşte ceas cu ceas fiindcă ştirile din Transilvania spun că populaţia maghiară atacă pe Români pretutindeni. La Turda casa doctorului Raţiu a fost complet devastată, Protopopul Lugoşanu grav rănit, avocatul Vlăduţiu care se întorcea de la conferinţa din Sibiu; atacat cu ciomegile şi bătut sângeros. A trebuit să intervie jandarmeria, să tragă, să omoare un om şi să rănească pe alţii, pentru ca mulţimea să fie risipită.

După câteva zile a fost la Predeal o sărbătoare românească plină de însufleţire, s'au încredinţat studenţilor din Bucureşti şi Iaşi câte un drapel transilvănean. Studenţilor din Bucureşti drapelul albastru, celor din Iaşi drapelul roşu, iar drapelul galben a rămas în Transilvania.

Deputaţia Românilor din Sibiu erea condusă de d. Al. Vaida-Voevod, dela Universitatea din Viena şi de către părintele Vasile Mangra del la Arad. S'au rostit cuvântări patriotice şi s'a ciocnit paharul în jurul unei mese cu 80 tacâmuri.

O altă cauză provoacă o mare îngrijorare, holera, care ne pândea de mult şi ne silea să păzim graniţele şi să carantinăm, a izbutit, în sfârşit să intre în România. Intâiele cazuri sau ivit la Brăila, apoi holera s'a ivit la Sulina, Tulcea, Galaţi, Cernavodă, Feteşti, Piatra, Călăraşi, Giurgiu, etc. Bucureştiul însă, n'a fost contaminat decât mai târziu şi foarte puţin.

Tot felul de măsuri de profilaxie sunt recomandate de medici, iar doctorul Babeş recomandă baterea apei cu piatră acră — metodă cunoscută de altfel în România de multă vreme — în acelaş timp prezintă publicului un aparat de tinichea brevetat în care să se colecteze apa şi să se bată cu alun.

In zilele acestea numărul fricoşilor era foarte mare. Imi amintesc de Caragiale.

Pela începutul lui August,— dacă nu pe la sfârşitul lui Iulie — mă aflam cu el în grădiniţa birtului Enache — pe vremea aceea instalat într'o căsuţă mizerabilă, astăzi dispărută — alături de ministerul de interne pe strada Academiei.

Era pe la 12 din noapte. Caragiale erea obsedat de spaima holerei aşa că, tot bând mişmaşurile, se văicărea mereu. La un moment a început chiar să plângă. Cu mare greutate l-am putut linişti puţin, apoi a stăruit să-l însoţesc până acasă fiindcă îi era frică să se ducă singur.

In sfârşit am eşit şi ne-am urcat într'o birje. Pentru nenorocul lui Caragiali, coincidenţa malițioasă a voit să-şi râdă hotărît de dânsul: tocmai când am tăiat strada Regală, iată că dela hotel Union oamenii scoteau, spre a fi dus la morgă, un pasager care murise subit. Pasagerul nu murise de holeră dar atât i'a trebuit lui Caragiale pentru ca să isbucnească.

Niciodată n'am văzut pe un bărbat plângând cu aşa de mari hohote şi sughiţuri cum a plâns atunci marele scriitor Caragiale.

— Directorul general al Regiei, cu o sârguinţă demnă de toată lauda, creşte flota noastră comércială zi cu zi.

De unde la debut n'aveam decât un singur vapor *Despina Doamna*, la 1893 aveam 5 vapoare pe Dunăre şi 46 şlepuri. Apoi directorul Regiei, cumpără cu 200.000 lei dela Austriaci, şantierul lor de reparaţiuni dela Turnul-Severin.

Este o mare faptă naţională pentru care numele lui Grigore Manu trebue să rămâie. Totuşi partidul liberal combate de moarte această operă.

— Pe la sfârşitul lunei Septembrie a sosit în Bucureşti Marea Ducesă de Coburg, mama principesei Maria. Ducesa a venit împreună cu cele trei fiice ale sale Victoria, Alexandra şi Beatricea.

— Spectacolele teatrale încep căci suntem la începutul lui Octombrie.

La Băile Eforiei joacă o trupă de operetă franceză.

La sala Hugo program variat, cum putea fi pe vremea aceea, cu artişti de mâna întâi dela Paris. Iată programul de începere a stagiunei.

Ana Debriége, stea parizană.

Ana Held, mare vedetă pariziană.

D. Ganivet, comic gomos din Paris.

D. şi d-na Beerat dela Trocadero din Londra.

Amalia Ferando, cantatrice italiană, etc. etc.

Orchestra condusă de Eduard Strauss.

— La Teatrul Naţional joacă marea artistă română Agata Bârsescu.

— In Palatul Ateneului un mare scamator şi hipnotizator comandorul Caseneuve şi mediul său Reine Desolanges.

— Dar ne apropiem de epoca politicei active şi zvonuri

sinistre se răspândesc: în partidul dela guvern nu mai este unire sufletească.

Grigore Păucescu este duşman de moarte al lui Petre Carp şi-i combate cu patimă toate proectele.

D. Ionaş Grădişteanu face opoziţie dârză guvernului; mai cu seamă junimiştilor.

Insuşi generalul Manu, preşedintele Camerei, este protivnic grupului carpist din guvern, a cărui preponderenţă în partid nu o poate admite. In curând vom vedea şi pe Nicu Filipescu, luând poziţie împotriva junimiştilor, special împotriva lui Alexandru Marghiloman.

Nu o dată generalul Manu şi-a arătat ostilitatea împotriva lui Carp, ba cu autoritatea sa preşidenţială, i-a cenzurat limbagiul, lucru care nu-l făcea cu ceilalţi deputaţi. Se vedea antipatia profundă, chiar ura.

Viitoarea şefie a partidului conservator începuse să turbure somnul corifeilor.

— In ziua de 3 Octombrie s'a născut principele Carol, fiul prinţului Ferdinand, care trebuia să fie mai târziu principe moştenitor al României. Botezul s'a făcut în zioa de Duminică 17 Octombrie.

Cel dintâi a sosit la Sinaia Mitropolitul Primat care a adus o cristelniţă de argint comandată de mai mult timp în Rusia.

Ceremonia s'a desfăşurat în sala maurească a Castelului Peles.

Mitropolitul Primat a oficiat singur având pe el un veştmânt de ceremonie din catifea, aur şi diamante de o mare bogăţie. In dreapta şi în stânga Mitropolitului stau stareţii mănăstirilor Sinaia şi Cernica.

Naşa: Ducesa de Coburg, care a dat răspunsurile Mitropolitului. Naşii şi naşele principelui mai erau Regele şi Regina României, ducele şi ducesa de Saxa Coburg Gotha, Alteţa Regală principesa mamă de Hohenzollern, marea ducesă Xenia a Rusiei, fiica mai mare a Ţarului, Alteţele lor regale Prinţul şi Prinţesa Leopold de Hohenzollern.

La Bucureşti reprezentaţii teatrale gratuite la Teatrul Naţional şi la Teatrul Liric şi iluminaţiuni pe strade.

— Stagiunea de iarnă a Teatrului Liric începe cu o trupă franceză de comedii şi operetă. Câteva ilustraţiuni pariziene viitoare fac parte din trupă, două debutante de mare talent destinate să ocupe locuri de onoare pe scenele Parisului, sunt anunţate, acestea sunt domnişoarele Mealy şi Monbazon. Apoi printre bărbaţi avem pe Tauffenberger şi pe Chalmin.

Suntem încă în vremurile în care Claymoor putea scri: „*Dans les loges la chambrée était extra becarre*". Toată lumea şic este în loji şi în staluri; aristocraţia n'a dispărut încă.

— Telegraful a adus ştirea morţei într'un orăşel din Styria a contelui de Hartenau, fostul prinţ al Bulgariei, Alexandru Batenberg.

Amărît şi adânc rănit de umilinţele la care l-a supus ţarul Rusiei, prinţul Batenberg a murit retras fără să mai ia parte la viaţă în nici un fel.

— La începutul lunei Decembrie a murit la Nissa generalul Cernat, fostul comandant al trupelor române în faţa Plevnei la anul 1877.

* * *

— Deschiderea parlamentului este interesantă prin cuvântarea rostită în Senat la Mesagiu de către Dumitru Sturza, şeful partidului liberal.

Pentru întâia dată şeful partidului liberal ia poziţie în chestiunea românilor de peste Munţi: El cere guvernului ca să intervie *dincolo* în favoarea acestor Români şi să spună ungurilor că, dacă vor urma să persecute pe români, regatul va putea veni cu greu în ajutorul ungurilor când ar suna ceasul hotărîtor. Sturdza este foarte hotărît, discursul său face o adâncă imrpesiune.

Dar, odată ajuns la putere Dimitrie Sturza a fost silit să facă „scuzele dela Iaşi" spre a putea rămâne în capul guvernului.

— Bugetul pe 1894-5 este depus la Cameră, el prevede 202.309.265 lei la venituri şi la cheltueli. In 5 ani, dela 1888 bugetul sporise cu 40 milioane.

Unde eram la 1893!...

— O telegramă din Sibiu anunţă că juraţii unguri din Cluj au osândit cu unanimitate la 6 luni închisoare şi 100 fiorini amendă pe Rusu Şirianu pentru un articol scris în *Foaia Poporului* iar pe Necşa Popa, editorul foaei, la 2 luni închisoare şi 500 fiorini amendă.

Rusu Şirianu s'a apărat timp de 3 ore în limba română împotriva învinuirii că ar fi un agitator împotriva statului maghiar.

Această nouă lovitură dată luptătorilor români din Ungaria agită iarăş spiritele în Bucureşti iar partidul liberal se foloseşte spre a duce, pe această cestiune, campania de răsturnare împotriva guvernului.

— O mare şi veche bancă din Bucureşti dispare, d. Christofi Zerlenti, directorul băncii cu acest nume, anunţă lichidarea.

— La sfârşitul lunei Decembre Teatrul Naţional reprezintă pentru prima oară *Saul* tragedie în 5 acte de Al. Macedonski şi Pavelescu. Piesa e jucată de C. Notara, în rolul titular, Ar. Demetriadi, I. Livescu, d-nele Aristiţa Romanescu, Ciupagea, etc.

— In politcă, avem o spărtură în partidul conservator, Grigore Păucescu, fruntaş al acestui partid, pe care-l desparte ostilitatea fără cruţare de junimişti, a eşit din partid şi a trecut oficial în disidenţă. Această hotărîre a anuntat-o dela tribuna Camerei.

Păucescu işi pusese candidatura la vice-preşedinţia Camerei, pentru el a votat toţi conservatorii anti-junimişti şi toată opoziţia liberală, dar n'a putut întruni decât 62 voturi din 138 votanţi.

Anul 1894 va merca începutul frecăturilor înăuntrul guvernului şi al partidului dela cârmă.

ANUL 1894

— Intrăm în anul în care va începe procesul de destrămare al guvernului.

Junimiştii ştiu că partidul conservator nu va merge mai departe decât legislatura; apoi vor veni la cârmă liberalii, dar junimiştii nu înţeleg să sufere şi şefia unui alt conservator după Lascar Catargiu. Petre Carp e hotărît să pună cu energie cestiunea şefiei sale. Vom vedea cum, începând din 1894, Alexandru Marghiloman va lucra în cele mai multe judeţe, spre a înlocui peste tot, cadrele vechi conservatoare cu alte cadre noui junimiste. De altfel Alexandru Marghiloman lucra pentru situaţia sa personală căci ştia că, după şefia lui Carp, va veni ziua şefiei sale.

— Pe când conservatorii începeau să se mănânce sub focul atacurilor liberale, Alexandru Beldiman atacă pe rege şi dinastia de câte ori avea ocazia. Iată o probă în *„Adevĕrul"* de la începutul lunei Ianuarie:

„Balul dat la Curte în seara de una Ianuarie, a făcut un fiasco formidabil. Afară de corpul diplomatic şi de lumea oficială, nu era nimeni, absolut nimeni. Această abstenţiune este foarte semnificativă.

Dinasticul (?) colonel Candiano-Popescu a declarat că cotilion nu va fi — pentru ce? — fiindcă cotilionul necesitează cheltueli, pe care regele nu le poate face în momentele de criză prin care trecem.

Supeul foarte prost: icrele, deşi proaspete, erau foarte sărate; peştele răspândea un miros neplăcut; vinurile lăsau mult de dorit.

M. S. Regele foarte posomorît. Suveranul e furios că nepotul şi nepoata sa nu au venit pentru a face onorurile acestui bal.

La finele supeului căpitanul Solomonescu cu vreo sută de agenţi poliţieneşti, au devastat mâncărurile ce mai rămăsese pe mese şi au deşertat toate sticlele, bineînţeles în sănătatea Dinastiei".

Căpitanul Solomonescu era comandantul sergenţilor de oraş

Ziarul *„Adevĕrul"* este acum, nu numai antidinastic dar şi socialist, căci bătrânul Beldiman, lipsit de voinţă şi fără linie hotărîtă în politică, afară de patima lui antidinastică, a încăput cu totul pe mâinile socialiste. Pentru ziua de 9 Ianua-

rie o întrunire e convocată la sala „Dacia" spre a se discuta asupra: *Votului universal*, *Bătaia în armată* și *Partidele politice*.

Oratorii anunțați erau: Al. V. Beldiman, Ioan Nădejde V. G. Morțun, Al. G. Radovici, Const. Mille și Anton Bacalbașa

Afară de Beldiman, toți ceilalți oratori erau membrii ai partidului socialist.

— Un document al vremurilor:

In ședința Camerei dela 22 Ianuarie deputatul liberal Constantin Stoicescu interpelează pe ministrul de războiu generalul Jak Lahovary asupra relei stări a armatei cât și asupra agresiunii maiorului Cocea și a ofițerilor săi împotriva lui Beldiman, directorul ziarului „*Adevĕrul*".

Răspunsul ministrului a fost atât de cinic în cât merită să fie înregistrat pentru ca viitorimea să nu piardă prilejul de a ști ce fel de declarații putea face un ministru la anul 1894 și cum un parlament le putea aproba.

Iată cuvintele ministrului:

„A mai vorbit d. Stoicescu de un atac al ofițerilor într'o redacție și că acești ofițeri ar fi maltratat pe redactorii și directorul ziarului. Ofițerii au avut dreptate căci acel ziar și-a permis să insulte pe șeful batalionului care e prințul moștenitor.

Acest ziar necontenit insultă armata și pe șefii ei și regret că asemenea scene nu se produc mai des, căci numai așa vor fi înfrânți insultătorii armatei.

Acești ofițeri, departe de a merita dezaprobarea, merită toată lauda că au știut să apere onoarea armatei și a șefului lor. Mă mir chiar că nu s'au găsit și alți ofițeri să imiteze exemplul acestora".

Au trecut de atunci 31 de ani și totuși mi se pare că aceste vorbe vin din altă lume.

Cuvântarea ministrului a ridicat indignarea publică. In toate cercurile nu era decât o unanimă dezaprobare. Iar agitația peste tot și în cercurile civililor și în cercurile militarilor.

In ziarul *Lupta* de sub direcția lui Gheorghe Panu, am scris și semnat următorul articol în calitatea mea de prim-redactor:

— „De pe banca ministerială s'au spus alaltăeri atâtea nerozii și atâtea vorbe zmintite în cât e cazul să întrebăm dacă tolerarea în fruntea țării a unor asemenea oameni nu degenerează într'un pericol public.

Ministrul nu s'a mărginit să ia apărarea maiorului Cocea și a tovarășilor săi, ministrul a înălțat atentatul la demnitatea de teorie, susținând că o infamie este singurul mijloc al oamenilor onești de a căpăta satisfacție în țara noastră.

Discursul d-lui general Lahovari a făcut o penibilă impresie Datoria d-sale era să intervie pentru stingerea iritațiunilor d-sa trebuia să facă apel la judecata rece a tuturor, să spună

cuvinte de înfrățire, să desaprobe toate violențele, fie ele venit din partea civililor, fie din partea militarilor, într'un cuvânt să țle cu demnitate locul de conducător al țării.

Dimpotrivă a vorbit ca un energumen. Adevărat ciocoiu, adevărat strein de interesele țării, înfumurat, dezagreabil, cu nasul sus, cu disprețul pe buze, arogant, provocator, iată cum a fost domnul ministru.

Cel puțin în urma răspunsului d-sale răspunderile s'au lămurit. Pentru ori ce atentat viitor va plăti d-sa și delicata d-sale piele, de azi înainte când va ataca maiorul Cocea, va primi înzărăt Iacob Lahovary".

De altfel în ceeace privea mișcarea democratică de pe acea vreme, cât și în ceea ce privea mișcarea socialistă, erea un haos, nu erea nimic închegat. Este destul să arăt că la 1894, Alexandru Beldiman în *„Adevĕrul"* anunța că el și socialiștii luptă pentru: 1) Gonirea monarhiei, 2) Sufragiul universal, 3) Desființarea armatei permanente, 4) Impozitul progresiv, 5) desființarea Senatului.

Astăzi, la 1928, socialiștii au făcut mulți pași înapoi.

Apoi un fapt nou vine să mărească indignarea publică. La sfârșitul lui Ianuarie, câteva zile după cuvântarea ministrului de războI, la palatul regal erea un mare bal.

Principesa Maria deschide balul danțând cu maiorul Cocea.

Sfidarea erea neiertată; în altă țară ar fi avut urmări.

— In noaptea în care se danța la palatul regal o serie de crime de cea mai mare îndrăzneală se săvârșeau în București.

Aproape de necrezut, o bandă de vreo 15—20 tâlhari înarmați cu ciomege. Cuțite și revolvere a cutreerat o parte din mahalalele Bucureștilor, a bătut oameni, a schingiuit, a devastat case și toate acestea timp de vreo 7 ore fără ca autoritatea să fi putut interveni. Atacul a început la orele 9 seara.

Banda a atacat mai întâi cârciuma lui Petrache Nichifor din calea Plevnei 189 în fața cazarmei călărașilor. După ce au bătut grav pe cârciumar, pe soția acestuia și pe mai mulți vecini cari au sărit în ajutor, bandiții au furat tot ce au găsit în bani și giuvaeruri, apoi au plecat în Cărămidarii din Grozăvești.

Aci au urmat prădăciunile începând cu un locuitor anume Ilie Gheorghe căruia i'au impus să le arate unde locuește popa Stan.

De la Ilie Gheorghe au trecut la un altul locuitor anume Bălăceanu pe care, după ce l'au znopit în bătăi, l'au silit să strige afară pe popa Stan.

Popa Stan eșind în curte a fost stâlcit în bătăi silindu-l prin torturi ca să le dea toți banii pe care îi are. După ce au bătut și au schingiuit pe popă, pe preoteasă și pe alți vecini, tâlharii au devastat toată casa, au dărîmat sobele, au stricat toate dulapurile și au furat toți banii și toate bijuteriile găsite.

Un gardist prins de tâlhari dar scăpat din mâna lor, a dat alarma, mai mulți gardiști au alergat, au pus banda pe fugă și au prins pe unul din ei numit Ștefan Ionescu Ciungu.

Ştefan Ionescu Ciungu denunţă pe gazda hoţilor anume Alexandru Ionescu zis Dascălul, fost cântăreţ la Doamna Bălaşa, locuind într'o casă proprietate a sa în strada Viilor din Dealul Spirei.

La orele 5 din noapte poliţia se puse în mişcare. Prefectul de poliţie colonelul Rasty, inspectorii de poliţie Creţu şi Filipache Protopopescu şi câţiva agenţi şi soldaţi se duseră drept la locuinţa lui Ionescu Dascălul care se afla acasă. Somat să se predea tâlharul trase câteva focuri de revolver asupra celor doi inspectori, apoi sări un gard şi se făcu nevăzut. In urma sa alergă prefectul de poliţie cu sabia scoasă, dar această urmărire, mai mult comică, rămase fără rezultat.

Aceasta erea banda comandată de tâlharii Zdrelea, Mărunţelul şi Dascălul.

Luptele între poteră şi poliţie de o parte şi tâlhari de altă parte, au urmat mai multe zile împrejurul Capitalei, la Chitila, în pădurea apropiată, etc.

După lungi urmăriri şi lupte a putut fi prins banditul Ion Constantin, însă Gheorghe Mărunţelu şi Dumitru Zdrelea, ambii olteni au scăpat.

Banditul Cimpoeru împuşcat în piept de un călăraş, a fost prins, arestat şi internat la spitalul din Budeşti, dar peste câteva zile a evadat.

Apoi poterele au urmărit multă vreme banda tâlharilor.

Foarte emoţionantă a fost această tâlhărie. lumea s'a mirat tot atât de mult de îndrăzneala bandei cât şi de slăbiciunea autorităţilor.

Prefectul de poliţie colonelul Rasty a fost obiectul a nenumărate glume; de altfel însuşi colonelul dedea materie de zeflemea. Zilnic şi în toiul celui mai mare ger lumea îl vedea trecând pe străzi numai în tunică şi purtând pe braţe un foarte mic căţeluş negru. Colonelul, îmbrăcat în uniforma călăraşilor, înalt şi purtând o barbă neagră plină şi lungă, erea o arătare bucureşteană.

Bine înţeles, nu erea la înălţimea nici chiar a împrejurărilor de atunci.

— Concomitent cu isprăvile bandei Zdrelea-Mărunţelu, se produce demisia ofiţerilor din cavalerie. Pe vremuri a făcut mult zgomot.

Care a fost origina acestor demisiuni ?

Ministrul de război generalul Lahovary constatând că arma cavaleriei este cam înapoiată din cauza insuficienţei corpului ofiţeresc, luase dispoziţia ca să treacă în cavalerie pe unii ofiţeri de valoare din artilerie şi din geniu. Măsura aceasta a nemulţumit adânc pe toţi ofiţerii de cavalerie cari s'au socotit ofensaţi.

Şeful statului major, generalul Fălcoianu, a inspirat ministrului de război hotărîrea de a numi în cavalerie ofiţeri de stat major: astfel mai multi ofiţeri de infanterie au trecut în arma călăreată

Apoi ca inspector al cavaleriei, în loc să fie numit un ofițer din această armă, a fost numit generalul Cantili, ofițer din infanterie, ostaș cunoscut pentru severitatea sa, dar și pentru excentricitățile sale maniace.

Câte fapte reprobabile nu au fost săvârșite de acest ofițer, energic și capabil de altfel. Odată, pe când inspecta un batalion de infanterie — la Tulcea dacă nu mă înșel — i s'a părut că un căpitan nu e destul de curat, și, spre a se convinge, a scos pe căpitan în fața frontului și l'a silit să-și scoată cizmele și ciorapii.

— Partidul liberal de îndată ce a cunoscut nemulțumirea ofițerilor cavaleriști, a căutat să profite din interes politic.

Lovitura a fost dată la sfârșitul lunei Ianuarie, 127 ofițeri și-au dat demisiunea fiecare șefului respectiv.

Agitația în armată și în țară este mare; se anunță demisiuni numeroase, arma cavaleriei e amenințată cu dezorganizarea. Dar după multe stăruințe și făgăduieli date ofițerilor că cererile lor cele mai îndreptățite vor fi satisfăcute, cele mai multe demisiuni au fost retrase. Au fost, însă, primite, acelea ale următorilor ofițeri cari au rămas credincioși cuvântului dat de a nu-și retrage demisiile.

Căpitanii: G. Slătineanu, D. Ursu, C. Milicescu, C. Popovici, C. Buhlea, G. Crutescu, Barbu Filiti;

Locotenenții: C. Mehtupciu, I. Niculescu, G. Adamescu, Alfred Angelescu, I. Creteanu, Stelian Cămărășescu.

Au fost puși în disponibilitate căpitanii: Chiriac Dumitrescu, I Stefănescu, M. Vrâncescu, C. Teodosian, Al. Socec.

Locotenenții: M. Mărgăritescu, G. Olănescu, I. Botez, B. Eliad, B. Bălteanu.

Liberalii se agită din ce în ce mai mult și atacă nu numai guvernul, dar chiar pe rege. Pe la mijlocul lunei Februarie partidul liberal ține o întrunire în sala „Dacia" la care participă și Beizadea Mitică Ghica, candidatul liberalilor la o alegere parțială la Dolj. La această întrunire se întâmplă un incident care pune pe liberali în situație cam delicată.

Mihai Ferikidi erea la tribună. După ce atacă guvernul adaugă că vinovat pentru toate relele de care suferă țara este și regele care tolerează un astfel de guvern. Atunci se scoală Beizadeaua.

Beizadeaua se apropie de masa unde vorbea Ferikidi și împingându-l îi ia locul, apoi spune publicului că de oarece este dinastic nu poate aproba vorbele lui Ferikidi: „Locul meu nu mai este alături de d-voastră, adaogă el, de aceea plec".

Și luându-și pălăria părăsi sala în care s'a lăsat, deodată, o întinsă tăcere.

Totuși la Dolj Beizadeaua a rămas candidat al liberalilor și a fost ales senator cu o mare majoritate.

— Spre a curma agitația liberalilor pe chestiile militare și din cauza indignărei produsă în toate cercurile de cuvântarea rostită în Cameră pentru apărarea maiorului Cocea, generalul

Jack Lahovary a fost silit să demisioneze de la departamentul războiului. Interimatul acestui departament l-a luat șeful guvernului, Lascăr Catargiu.

Intâia spărtură era făcută in blocul guvernamental pe la sfârșitul lunei lu iFebruarie.

Generalul Lahovary a căzut de la ministerul de război din cauza lipsei sale de tact și a lpsei sale de capacitate. De altfel erea o reputațiune uzurpată.

L'am văzut în mai multe împrejurări cât era de superficial, fără seriozitate, fără cunoștința situației reale a lucrurilor din afară și, pe lângă astea lipsit de caracter.

Toată autoritatea și'o datora numelui, clasei sociale căreia aparținea cát și înfățișerei sale impunătoare. Ere arătos și falnic, erea om de salon, purta monoclu și avea oarecare cunoștințe în domeniul matematicei.

Când a izbucnit mai târziu războiul ruso-japonez erea încredințat că rușii nu vor avea ce alege de japonezi. Am discutat într'o zi cu el la clubul conservator asupra sorților de a birui a celor doi adversari.

Generalul care nu citea de cât ziarele franceze, credea că japonezi vor fi înghițiți, eu, însă, eream de altă părere. Eroarea generalului vinea de acolo că nu erea în curent cu lucrurile militare din toată lumea, apoi erea un spirit ușuratec.

Natura versatilă nu avea în nimic statornicie, tăgăduia azi ceeace făgăduise eri și părăsea prietenii ca și părerile fără nici un scrupul.

Câtă deosebire cu fratele său Alexandru.

Intr'unul din ministerele conservatoare de mai târziu erea ministru de externe; în Senat opoziția liberală contestează pe un ales guvernamental dela Gorj, dovedind cu certificatul acestuia prezentat la timp comisiei de recrutare, cum că n'are vârsta legiuită de 40 ani, ci numai 38. Generalul Lahovary cere Senatului, de pe banca ministerială, ca să valideze alegerea deoarece alesul are în adevăr 40 de ani dar în anul când a fost chemat să tragă sorțul, fiindcă voia să-și termine mai întâi studiile, — a prezentat comisiei de recrutare un certificat care-l făcea mai tânăr cu 2 ani.

Ca document al epocei cazul este foarte interesant. Un senator care invocă mărturia unui certificat fals făcut, un ministru care cere Senatului să valideze pe un ales pe temeiul unui certificat fals pe care-l mărturisește ca un fapt onorabil, și apoi un Senat care validează alegerea în aceste condițiuni.

Astăzi, la 1928, o asemenea scenă nu ar fi cu putință căci orice s'ar zice, opinia publică și conștiința cetățenească sunt cu mult mai deștepte.

Fără a fi un om lipsit de simțul onoarei, generalul Lahovary erea, din punctul de vedere al seriozităței și al conștiinței încă copil.

— Profitând de toate aceste întâmplări partidul liberal a-

gita neîncetat în toată ţara. In multe judeţe ţăranii se revoltă în contra legei maximului şi a legei zisă a „popăritului". Guvernul începe să fie serios îngrijorat.

Intrunirile liberale se succed la „Dacia" iar guvernul desfăşoară mari forţe poliţieneşti şi militare pe strade. Presa opoziţiei este şi ea numai foc şi flacără. *Adevĕrul* lui A. V. Beldiman—de şi acesta nu e liberal—e de o violenţă spăimântătoare. Un neştiutor al lucrurilor din România ar crede că ţara e în ajunul unei revoluţii. Dar nu erea nimic. Erea numai dorinţa unui partid foarte burghez de a veni la putere.

— Pe la începutul lunei Martie a murit în spitalul Brâncovenesc Filipache Protopopescu inspectorul de poliţie în urma ranilor primite de la tâlharul Ion Dascălu. Protopopescu primise 2 gloanţe în rinichi.

— La 24 Aprilie, în ajunul începerei la Cluj a procesului românilor ardeleni — 25 la număr — a procesului Memorandumului, procesul intentat acelora cari au reclamat împăratului împotriva administraţiei ungureşti, — Liga Culturală a ţinut o mare întrunire de protestare în sala Băilor Eforiei. A fost un foarte impunător meeting menit să facă presiune asupra judecătorilor de la Cluj.

Intreg comitetul partidului naţional din Ardeal erea adus la bara justiţie.

— Răscoalele ţărăneşti se întind judeţ după judeţ. Acum avem răscoalele din judeţul Bacău. Aci vine vestea că s'au comis multe torturi, mulţi ţărani au fost schingiuiţi în represiune. O anchetă a presei e hotărîtă. Din Bucureşti pleacă la Bacău în anchetă: Gogu Cantacuzino de la *Voinţa Naţională;* C. D. Anghel de la *Adevĕrul,* Vintilă Rosetti de la *Românul,* V. G. Morţun, de la *Munca,* Ştefan Sihleanu din partea ziarului *La Patrie.*

— In sfârşit, în urma trădărei, bandiţii Zdrelea şi Cimpoieru sunut prinşi de-abinelea de astă dată. Mai întâi a fost prins Zdrelea în satul Scheiu, după aceea, şi în urma denuntărei lui Zdrelea, a fost prins Cimpoieru în satul Valea Mare la o amantă a lui.

— Dela Cluj vine rezultatul procesului făcut membrilor din comitetul partidului naţional. Juraţii au răspuns *da* pentru toţi acuzaţii afară de: Vasiliu Raţiu, Vicarul din Făgăraş, Nicolae Munteanu, Dumă şi Nicolae Roman.

Au fost osândiţi: dr. Raţiu 2 ani, dr. Lucaci 5 ani, G. Pop de Băseşti 2 ani, Comşa 3 ani, Bărceanu 2 ani şi jumătate, Cristea 3 luni, Goroianu 2 ani şi 3 luni, Barbu 2 luni, dr. Mihali 2 ani şi 6 luni, A. Suciu 1 an şi 8 luni, M. Veliciu 2 ani, Patiţa 2 ani 6luni, Domide 2 ani, D Roman 8 luni. Apoi solidar au fost osândiţi la 3238 florini cheltuelile procesului.

In Bucureşti, ştirea osândei produce o mare fierbere. Studenţii se agită şi ţin o întrunire de protestare Duminică 15 Mai.

Pe când un mare număr de studenţi se aflau la Ligă, vine ştirea cum că oare care membri ai unor societăţi ungureşti ...

află la Tei unde benchetuesc spre a sărbători osânda Românilor la Cluj. Indată studenţii s'au urcat în vreo 30—40 de trăsuri şi au pornit către grădina Teiului unde petreceau membrii a două societăţi ungureşti: „Societatea meseriaşilor caretaşi" şi „Societatea de cântece a diletanţilor maghiari".

Când ungurii au aflat că vin studenţii au pus muzica să cânte *Deşteaptăte Române,* spre a-i îmblânzi. A urmat oare care învălmăşeală, unii membrii au fost ghiontuiţi, apoi drapelul Societăţei de cântece a fost luat de studenţi, dus în faţa consulatului Austro-Ungariei şi sfâşiat în bucăţi.

Poliţia, intervenind la timp, agitaţia nu a luat alte proporţii.

Dar ziarul *Adevĕrul,* care era cu totul acaparat de socialişti, a făcut o dare de seamă a incidentului dela Tei falsificând faptele, dând dreptate ungurilor şi ridiculizând pe studenţi. Această dare de seamă antiromânească şi falsificată în acelaş timp, a exasperat pe studenţi cari, venind a doua zi în număr mare la redacţia ziarului care era instalat în Pasagiul Vilacros, s'au dedat la o manifestaţie violentă. Cu acest prilej parte a atelierului tipografic a fost devastat.

In faţa atâtor agitaţii şi scandaluri de stradă, în faţa slăbiciunei dovedită a poliţiei când cu atacul bandei Zdrelea şi Mărunţelu, prefectul de poliţie colonelul Rasty a fost înlocuit cu Mihail Deşliu, secretarul general al ministerului de interne şi omul de încredere al lui Lascăr Catargiu.

— In ziua de 5 Iunie a fost prins la Craiova banditul Mărunţelu, dimpreună cu alţi bandiţi anume Gheorghe Popa, Tumbuluc, Nicu dela Mischiu şi Mihai Schiopu.

Gheorghe Popa era cel mai voinic dintre bandiţi, înalt, masiv, spătos, el împărţea celor din bandă rolurile. Mărunţelul era numai un sub-şef. Au mai fost prinşi cu acest prilej, Nicu Stan Pârvu, cel mai inteligent din bandă, foarte tânăr şi foarte vioiu. Apoi Ilie Dragota, gazda şi Ion Mămăligă, bandit cu o figură hidoasă.

— Violenţa unora dintre ziarele de opoziţie nu mai cunoaşte margini, când citim acum pe unele din ele am putea crede că România se afla în ajunul unei revoluţii, dar nu era absolut nimic.

In adevăr în unele judeţe ţăranii instigaţi se agitau în cât intervenţia armatei şi a gloanţelor fusese necesare, iar chestiunea demisionărei ofiţerilor de cavalerie nu era încă rezolvată.

Luni de zile Lascăr Catargiu a căutat un general căruia să-i încredinţeze portofoliul războiului spre a rezolvi chestia demisiei ofiţerilor de cavalerie, dar n'a putut găsi pe nici unul, toţi puneau condiţiuni ce nu puteau fi primite

Pe de altă parte se făceau încercări spre a se înjgheba o coaliţie a tutulor elementelor nemulţumite în contra guvernului. Nicolae Fleva lucra ca să atragă în partidul liberal pe Gheorghe Vernescu care îşi regrupa partizanii şi anunţa că

va începe lupta crâncenă împotriva ministerului. Lui Vernescu se alipise şi unii conservatori nemulţumiţi, precum Grigore Păucescu, Constantin Boerescu şi alţi fruntaşi ai vieţei politice, însă Vernescu era bolnav şi perduse puterea de luptă pe care o avusese până atunci.

Incercările lui Fleva de a uni grupul Vernescu partidului liberal nu reuşiră, căci nici Dumitru Sturza nu împărtăşea vederile lui Fleva.

Guvernul, cu toată opoziţia crâncenă ce i se făcea, lucra spornic şi da ţărei un număr de instituţiuni foarte folositoare.

Nicolae Filipescu, noul primar al Capitalei, vrea să-şi lege numele de oarecare lucrări edilitare însemnate.

Realizările mai însemnate proectate, sunt deschiderea bulevardului Maria şi clădirea magaziilor antrepozitelor, bulevardul Colţei şi regularea definitivă a alimentărei oraşului cu apă potabilă.

Bulevardul Colţei, care poartă astăzi numele „Nicolae Filipescu" cât şi partea ce poartă numele Lascăr Catargiu, este opera lui Filipescu. Deasemnea şi bulevardul Maria şi magaziile antrepozitelor au fost inaugurate sub primariatul acestuia.

Chestiunea apei a fost rezolvată după propunerea inginerului şef al primăriei, Cucu; acesta a propus săparea de puţuri la localitatea Joiţa. După studiile făcute şi aprobarea dată de hidrologul Bechman, şeful lucrărilor pentru apă ale Parisului şi inginerul Saligay, s'a hotărît săparea acestor puţuri artesiene.

Studiile au dovedit că debitul apei variază. Pe secundă debtul este în media, de 1 litru şi 2 decilitri sau 85 metra cubi de apă pe zi. Apă foarte gustoasă, limpede, liberă de bacterii, având 12 grade, atunci când afară temperatura este la 30 grade. Această apă vine din munţi iar în stratul de nisip, la 32 metri adâncime, se află pânza de apă cu care acum e alimentat oraşul. Pătura de nisip în care, se află apa din belşug are o grosime de 7 metri.

Facerea puţurilor a fost adjudecată asupra Casei Bob şi Reuter, din Manheim.

— La începutul lui Iulie s'a constituit Banca Agricolă, întâiul comitet ales a fost astfel constituit: general G. Manu, prinţul Al. Ştirbei, Grigore Triandafil D. Sturza Scheianu, colonel Răzvoreanu, Al. Holban, Ion Balanolu, Iacob Negruţi, Alexanlru Băicoianu, Constantin Arion, Andrei Popovici, Alexandru Gr. Ionescu; censori: Petre Millo, Scarlat Vârnav, Al. L. Marcovici; cenzori suplinitori: N. Procopiu, Rodrig Manu, C. Ghiţă Ion.

Pe la jumătatea lunei Iulie a fost prins în Bulgaria şi tâlharul Alexandru Ionescu Dascălul, zis Lixandru-Dascălul.

Capturarea a făcut-o comisarul Vergulescu dimpreună cu un sergent din armata bulgară.

Dascălul se ocupa cu cultura pământului şi acum lucra la sapă.

Cu prinderea Dascălului aproape întreaga bandă: Zdrelea-Mărunțelu era in mâinile justiției.

— In Cișmigiu s'a deschis Expoziția cooperatorilor români datorită energiei și inițiativei lui Dumitru Butculescu.

Unele ziare fură cu totul ostile expoziției. *Adevĕrul* zeflemisește expoziția și o sabotează neincetat timp de două luni, cât timp a fost lucrat localul. Apoi, după ce expoziția a fost deschisă a criticat-o pentru motivul că titlul purta și numele *„român"*.

Expoziția era o meritorie încercare românească, datorită entusiasmului și convingerei unui bun român. De și nu a dat rezultate prea mari, fiindcă nici nu se putea ca să dea în stadiul de atunci al industriei noastre, totuși a fost un însemnat pas înainte în drumul muncei naționale.

In ziua de 5 Septembrie s'au făcut alegerile generale pentru comună în toată țara. Partidul liberal a făcut sforțări mari ca să reușească și în adevăr din 32 capitale de județ, a biruit în 11 dintre cele mai importante. Liberalii au luat consiliile comunale din Iași, Craiova, Ploești, Bârlad, Brăila, Călărași, Giurgiu, Buzău, Târgoviște, Caracal. Aceste alegeri, dovedind puterea electorală a partidului liberal, a determinat chemarea lui la putere peste un an.

Interesant a fost rezultatul alegerei în balotagiu al colegiului I de Iași. La primul scrutin radicalii și socialiștii au pus lista deosebită dar la al 2-lea Panu a încheiat un acord cu guvernul. Totuși lista liberală a fost aleasă.

In urma acestui eșec advocatul Grigore Macry din Iași, radical și al doilea personagiu în partid după Panu, acela căruia radicalii îi spuneau: *„Bătrânul oteu"*, a trimis lui Alexandru Bădărău, vice-președintele clubului radical din Iași, următoarea scrisoare:

„Clubul, sub inspirația dv. a hotărît să dăm voturile noastre guvernului. Tocmeala fiind făcută de șeful nostru, d. Panu cu guvernul, probitatea comercială cerea ca s'o executăm. Guvernul a plătit cinstit, noi trebuia să predăm marfa cinstit.

Guvernul, însă, întrebuințând bătăuși în alegeri, tocmeala a fost pătată de violență și deci nulă. Redevenind stăpân pe votul meu l'am dat gratis liberalilor, neavând cui îl vinde.

Vă anunț că nemulțumit de modul cum șeful încasează pentru el singur prețul, mă retrag din societatea de sub firma Panu et Comp. hotărît fiind a deschide comerț, pe socoteala mea.

Al dv. cu stimă,

Gr. N. Macry

Intre Grigore Macry și Gheorghe Panu răceala era de mult. Ii trebuia numai un prilej pentru ca să dea roade.

— In Septembrie 1893 se întrunește la Constanța al XV-lea congres al studențimei universitare. dar pentru întâia dată participă la un congres studențesc si studenții români din Transilvania și Bucovina.

Preşedinte al congresului este ales unul dintre cei 10 studenţi bucureşteni din grupul „decemvirilor", d. Ştefănescu-Goangă.

Chestia naţională este la ordinea zilei, partidul liberal o agită cu hotărîre. Ca demonstraţie congresul trimite regelui Carol o telegramă prin care toţi studenţii îşi manifestă sentimentele lor dinastice. Faptul că toţi studenţii transilvăneni şi bucovineni aclamă pe regele României ca pe un rege al lor este semnificativ şi foarte viu comentat. Toate ziarele publică atât telegrama studenţilor cât şi răspunsul personal al regelui Carol care-şi exprima satisfacţia că vede întrunirea tuturor studenţilor români.

Printre aceşti studenţi se afla atunci şi părintele Miron Roman actualul Patriarh.

Dar această demonstraţie a făcut mult sânge rău la Budapesta şi s'au făcut intervenţiuni la Bucureşti.

Studenţii, închizând congresul, au pornit spre Bucureşti, însă la Feteşti maşina trenului n'a mai funcţionat. De ce? Iată de ce:

La Bucureşti guvernul aflase cum că partidul liberal pregăteşte studenţilor o primire semnificativă, prin provocare de manifestaţiuni anti austro-ungare. Guvernul interveni pe lângă primarul Capitalei ca, împreună cu prefectul poliţiei, să ia măsuri pentru apărarea ordinei, pentru împiedicarea manifestaţiilor contra monarhiei vecine, dar cu mijloace cât mai blânde.

Nicu Filipescu, primarul, naţionalist în sufletul lui, recurse la o şiretenie, el trimise pe unul dintre partizanii săi devotaţi, pe doctorul Mendonidi cu o maşină de drum de fer, ca să întâmpine trenul la Feteşti şi să comunice preşedintelui congresului ca să întârzie sosirea trenului studenţesc în Capitală. Atunci maşina acestui tren a fost decretată „defectată".

Intârzierea trenului cu mai multe ore era făcută cu scopul ca marea mulţime adunată pe Bulevard la Statuia lui Mihai Viteazul cât şi la gara de Nord, văzând că trenul nu soseşte, să se împrăştie. Dar scopul n'a fost atins.

Ştiind că partidul liberal organizează o mare manifestaţie pentru noaptea aceea, Take Ionescu, ministrul instrucţiunii s'a dus personal la sediul Ligii Culturale rugând ca Liga să împiedice venirea în Bucureşti a celor 71 studenţi din provinciile subjugate. Dela Ligă s'a răspuns că această instituţie n'are nici un amestec în organizaţia studenţească.

Guvernul era foarte îngrijorat căci se temea ca un eventual mare scandal în timpul nopţei, să nu degenereze şi să provoace chiar căderea guvernului. Măsuri mari pentru menţinerea ordinei au fost luate. Prefectul poliţiei afişă o ordonanţă în care îndemna publicul să se abţie dela aglomeraţie şi manifestaţii. Pe multe din aceste ordonanţe numele „Desliu" a fost şters şi înlocuit cu numele Kalnoky. 1)

1) Numele şefului guvernului ungar.

Din îndemnul comitetului de recepţiune studenţesc ca şi din îndemnul agenţilor partidului liberal, casele şi magazinele au început să pună drapelele naţionale, dar agenţii poliţiei au depavoazat în multe locuri.

La ora 6 o grandioasă manifestaţie porneşte din grădina Sf. Gheorghe cu drapele şi muzică, spre gara de Nord. Trenul trebuia să aducă pe studenţi la ora 8.

O mare aglomeraţie umplea curtea gărei şi calea Griviţei, dar trenul — din cauzele arătate — n'a sosit decât la orele 10 jum.

Primiţi cu ovaţiuni mari studenţii au pornit în fruntea unui cortegiu de mai multe mii oameni către statuia lui Mihai Viteazul spre a depune o coroană. Dar la ora aproape 12 când au sosit, toate felinarele erau stinse, din calea Victoriei până în strada Colţei. Nicu Filipescu spre a împiedica manifestaţia dăduse ordinul acesta.

Dar prin întuneric s'au petrecut mari dezordini şi ciocniri cu forţele poliţieneşti şi militare.

La un moment aprinderea şi scenele de dezordine sunt foarte mari. Prefectul poliţiei chemat în grabă ca să conducă măsurile urgente, nu e găsit nicăeri iar în timpul acesta mulţimea fugărea soldaţii, se revărsa pe calea Victoriei, intra în Pasagiul Vilacros unde comitea devastări şi ameninţa să se îndrepte către Legaţia austro-ungară.

După o căutare de aproape o oră, prefectul poliţiei a fost găsit în cazarma jandarmilor călări din strada Colţei unde se refugiase.

A doua zi Lascar Catargiu chemă pe Ştefănescu-Goangă preşedintele congresului studenţesc şi-i comunică cum că studenţii Ardeleni şi Bucovineni trebue să plece imediat deoarece sunt supuşi unui stat strein. Ceea ce s'a şi întâmplat chiar a doua zi.

Studenţii însă, ereau surescitaţi, fiindcă în timpul manifestaţiei din timpul nopţei mai mulţi camarazi fuseseră arestaţi. O întrunire de protestare e convocată la Universitate. Acolo a venit şi Titu Maiorescu, rectorul Universităţei, care, recunoscând studenţilor dreptul de a manifesta în favoarea fraţilor din provinciile subjugate, i-a îndemnat să se liniştească pentru ca să nu îngreuneze încă şi mai mult situaţia românilor din Ardeal.

In urma celor întâmplate în această noapte quasi-istorică, Mhail Deşliu care nu dovedise destule aptitudini poliţieneşti, îşi dădu demisiunea, iar în locul său fu numit colonelul Capşa.

Partidul dela guvern simţea că evenimentele îl debordează, nu voia însă ca să cadă prin stradă şi printr'un act de slăbiciune.

Dar liberalii iau acum cu hotărîre şi pe faţă poziţiune în chestiunea naţională.

Văzând că opinia publică e câştigată cauzei, şi că partidul liberal are acum destulă popularitate, Dimitrie Sturza atacă guvernul conservator pe chestia naţională.

Pe la sfârşitul lui Septembrie partidul liberal convoacă publicul la o întrunire în sala Orfeu, în această reuniune Dimitrie Sturza vorbeşte numai de chestia naţională şi face declaraţiuni care produc, în adevăr, mare senzaţie.

Sturza era cunoscut ca un filo-german de toată convingerea ca şi un hotărît anti-rus. Cu toate acestea la sala Orfeu el a spus:

— „Pericolul unguresc e mai mare decât cel rusesc; împotriva tendinţelor ruseşti se ridică toată lumea, pe când împotriva planurilor de desnaţionalizare ungureşti nu ne ajută nimeni în Europa".

Şi apoi:

— „Orice guvern care la noi n'ar ţine seama de chestiunea naţională, trebue să cadă dela putere".

Dar Sturza a mai făcut o declaraţiune foarte categorică, el a urmat:

— „Ştiu că mulţi pretind că atitudinea mea în chestiunea transilvăneană depărtează dela guvern pentru mult timp, partidul naţional-liberal. Aşa este, dar acest partid nu poate veni la putere decât purtând în mână un drapel pe care să fie scris: *„Liberarea a trei milioane de Români* de sub jugul aziatic al Ungurilor, prin o egală îndreptăţire a drepturilor cetăţeneşti, în tot regatul Sfântului Ştefan".

Aceste cuvinte au stârnit o mare dezorientare înăuntrul partidului liberal, căci, în adevăr, partidul era ameninţat să nu vie multă vreme la guvern. De aceea Dumitru Sturza şi-a revizuit cuvântarea înainte de a o publica în ziarele partidului.

Această retractare era de rău augur pentru ziua de mâine.

— La sfârşitul lunei Octombrie un trist eveniment ziaristic în presa română: ziarul *Românul* vechiul organ liberal şi democrat al lui C. A. Rosetti şi-a încetat apariţia, Vintilă Rosetti fiul lui C. A. Rosetti, acela care era acum directorul şi proprietarul ziarului, n'a mai putut face faţă cheltuelilor.

Cu dispariţia *Românului* a dispărut şi o pagină de istorie, una din cele mai interesante ale României renăscută.

— In ziua de 3 Noembrie a sosit în Capitală venind dela Sinaia Regele şi Regina Elisabeta.

Regina Elisabeta lipsise multă vreme din Bucureşti şi din ţară, plecase pe chestiunea căsătoriei Prinţului moştenitor cu d-şoara Elena Văcărescu, plecase şi din cauza sănătăţii zdruncinate.

Intrarea în Bucureşti a fost solemnă şi caldă fiindcă regina era simpatică. O mulţime mare i-a ieşit înainte, străzile erau ticsite, femeile, mai ales, au aclamat-o şi i'au aruncat flori

Intoarcerea reginei în Bucureşti a coincidat cu serbarea jubileului de 25 ani a căsătoriei perechei regale. Cu acest prilej s'au dat serbări cari au durat 2 zile, s'au prezentat daruri, au fost iluminaţiuni şi defilarea trupelor din garnizoana Bucureşti.

— In Decembrie s'a judecat procesul bandei Zdrelea şi Mărunţelu.

Au fost osândiţi la muncă silnică pe viaţă: Dascălul, Măruntelu, Zdrelea, Cimpoeru, N. St. Pârvu, Gheorghe Popa, N. Tumbuluc şi Ştefan Pârvu.

Tufulan 10 ani recluziune, Ilie Moise Moraru 6 ani detenţie, Florea Nastasie 3 ani detenţie.

Când a auzit sentinţa, Zdrelea a început să facă cruce şi a strigat ironic:

„Să trăiţi, Domnilor dela Curte!"

— Pela sfârşitul lui Decembrie un anume Drăghicescu, licenţiat în ştiinţele chimico-fisice, a venit la ministerul instrucţiunei ca să ceară o funcţiune. Enervat că nu i se dă mai repede ceeace cerea, a pătruns în cabinetul ministrului şi s'a dedat la acte de violenţă, vociferând şi răsturnând hârtiile de pe birouri. Take Ionescu a chemat uşierul şi i'a ordonat să expulzeze pe scandalagiu, însă acesta, zmucindu-se din mâinile uşierului, s'a repezit asupra lui Take onescu şi l-a lovit cu pumnul peste cap.

Senzaţia a fost mare în Bucureşti. Căci un ministru bătut în cabinetul său de lucru nu e un fapt banal.

Bine înţeles toată lumea, fără osebire de partid, a înfierat atentatul.

— Anul s'a sfârşit cu marea agitaţiune a partidului liberal în potriva „Legei Minelor" prezentată de Petre Carp. La această campan—e s'au asociat toţi liberalii chiar şi grupul lui Gheorghe Vernescu. Cu acest prilej a intrat în partidul liberal vechiul conservator Grigore Păucescu.

ANUL 1895

— De anul nou— d-rul Vasile Lucaci îşi face pedeapsa in temniţa dela Seghedin; cu acest prilej i se trimit din Bucureşti 315 telegrame de îmbărbătare şi felicitare.

— Liberalii-uniţi — aceasta e acum titulatura — urmează o violentă campanie de întruniri împotriva lui Petre Carp ministrul domeniilor şi în contra legei minelor.

Pentru combaterea acestei legi, s'a format un fel de coaliţie a tuturor elementelor de opoziţie. La întrunirile ce se ţin la sala „Dacia" participă şi toţi conservatorii disidenţi precum: Constantin Exarcu, Aristid Pascal, Grigore Păucescu, etc.

Legea minelor e considerată de liberali că ar fi neconstituţională deoarece calcă art. 7 din Constituţie care ordonă

că proprietatea e inviolabilă. Apoi legea prevedea și aducerea de coloniști sau lucrători streini.

Gheorghe Paladi strigă la tribună: „Aceasta nu e o lege ci o fără de lege. A fost un nebun Carp când a întocmit această lege, căci s'a transformat într'un samsar mizerabil al streinilor".

Iar Nicolae Fleva adaogă: „Fac apel la tineri ca până Duminică să se înscrie cât mai mulți între acei hotărîți să meargă prin țară pentru a ațâța spiritul public în contra legei minelor".

La altă întrunire a vorbit Gheorghe Mârzescu, profesor universitar din Iași

Iată o probă a oratoriei din acel timp:

— „Prin Constituția care s'a făcut la 1866 în urma imboldurilor date de marele Cuza Vodă (aplauze prelungite) în locul căruia am adus un domn strein...

O voce: Jos!

D. G. Mârzescu... am asigurat pământul nostru în contra onizărilor cu streini. Și n'am crezut nici odată că *sub un străin pe care l-am adus în capul țării* se va încerca colonizarea României: CU NEMȚI ȘI ALTE LIFTE STRAINE".

Apoi Petre Grădișteanu spune:

— Iubiți cetățeni, sunt născut român, am crescut român, să mă lăsați să mor român în țara românească.

Viu din Craiova acum și vă aduc o salutare frățească dela Tudor Vladimirescu...!"

In acelaș timp, Alexandru Beldiman, ataca pe regele Carol în ziarul său *Adevěrul* cu cea mai nepomenită violență. In *Adevěrul* dela 2 Februarie pe pagina I-a era un titlu mare în manșetă astfel libelat: „JOS CAROL I, RUȘINEA TRONULUI ROMANIEI".

Dar chestiunea ce se discută, adică legea minelor, aduce turburare și în sânul partidului dela cârmă. Președinții Senatului și Camerei, Gheorghe Cantacuzino și general Gheorghe Manu, amenință cu demisiunea dacă legea nu va fi modificată. Carp, sub stăruințele lui Lascar Catargiu, Alexandru Lahovari și alți fruntași, consimte să aducă oarecare modificări proectului.

— Dar în partidul liberal încep fricțiuni; vechea antipatie între Nicolae Fleva și oculta, adică între Fleva și Eugen Carada se redeșteaptă. Impotriva voinței direcțiunei partidului, Fleva își pune candidatura la cenzoratul Băncei Naționale. Alegerea fiind la ordinea zilei, se face în Februarie. Fleva, însă, combătut de liberali și susținut de guvern și de conservatori nu întrunește decât 819 voturi contra 1750 date adversarului său A. Vericeanu.

Fleva era acuzat, încă de atunci, cum că este în buni termeni cu Nicu Filipescu, primarul, și că servește interesele guvernului împotriva intereselor partidului liberal.

Conservatorii se mângâe cu o altă victorie; în aceiaşi zi Titu Maiorescu, rectorul Universităţii este ales senator, de către colegiul universitar, în locul lui Alexandru Orăscu care a murit.

Maiorescu a întrunit 38 voturi în contra candidatului liberal Gr. Ştefănescu care a întrunit numai 18.

Dar dacă Fleva a întrunit voturile conservatorilor, în schimb candidaţii liberali s'au ales tot cu voturile conservatoare. In adevăr pentru candidaţii liberali au votat bancherii conservatori Cerlenti, Halfon şi Crisoveloni, cât şi Mişu Şuţu cumnatul lui Petre Carp.

Argumentul conservatorilor cari au dat toate voturile lor liberalilor, era acesta: Banca mergând foarte bine sub Carada şi ceilalţi ar fi o greşeală să li se ia direcţia din mână.

— Bucureştii de altă dată a avut o celebră afacere, aceasta era: Societatea de asigurare mutuală „Unirea"..

Această Societate, înfiinţată prin stăruinţele unui politician liberal anume Pană Buescu, era în cele din urmă exploatată, cam fără nici un control, pentru profitul personal al câtorva. De aci Societatea a devenit o minge care era aruncată din mână în mână, dela conservatori la liberali şi viceversa, dupe cum erau la putere unii sau ceilalţi.

Acum erau la putere conservatorii, deci Societatea „Unirea" era în stăpânirea lui Boldur Voinescu un avocat şi deputat conservator. Când erau la putere liberalii directar al Societăţii era Pană Buescu.

La începutul lui Martie era Adunarea generală la „Unirea". Dar un mare scandal izbucneşte. Cu câteva zile mai înainte Boldur-Voinescu înlocuise pe subsecretarul Miclescu pe care îl acuza de incorectitudine. Acest Miclescu a fost implicat mai târziu în chestia falsului testament al prinţului Grigore Sturza (Beizadea Viţel) de care voiu vorbi la timp.

Miclescu, văzânduse înlăturat, s'a pus pe lucru, a dobândit concursul unui număr de deputaţi conservatori, a adunat un număr de ţărani din câteva judeţe, s'a ocupat curtea societăţei dis de dimineaţă. Când a venit directorul Boldur-Voinescu cu ai săi a găsit curtea ocupată şi uşa de intrare blocată aşa că nu a putut intra în local.

Afară în stradă lume multă se adunase care râdea şi huiduia.

Boldur-Voinescu, văzându-se, pus în minoritate, s'a dus la vechiul său adversar Pană Buescu şi-i ceru alianţa; dupe oare care tratative târgul fu încheiat; Pană Buescu îşi adună devotaţii liberali, iar coalizaţii revenirä la sediul Societăţei unde încercară un nou asalt, care însă, fu zadarnic.

Afară în stradă lumea petrecea.

Numai dupe intervenţia poliţiei şi-a parchetului lumea fu împrăştiată cu forţa armată iar Adunarea generală fu amânată.

— In ziua de 11 Martie Academia Română a hotărît extirparea lui *U* scurt din limba scrisă. In fruntea celor care au luptat mai mult spre a se curăța limba de această vocală moartă, au fost: Titu Maiorescu, Dimitrie Sturza, B. P. Hașdeu și Alexandru Xenopol.

— La 14 Martie s'a făcut inaugurarea Fundațiunei Carol. Dar în jurul acestei inaugurări s'a născut o mare agitațiune studențească.

Studenții, agitați, firește, de adversari politici, s'au întrunit și au hotărît să nu asiste la inaugurare sub cuvânt că regulamentul întocmit de către Take Ionescu ministrul instrucțiunei nu corespunde intențiunei regelui din scrisoarea adresată generalului Florescu, prim ministru atunci. In acea scrisoare regele a spus că dorește ca Fundațiunea să slujească de loc de întrunire și de înfrățire a studenților, pe când regulamentul interzice studenților frecventarea localului. Afară de asta studenții nici n'au fost măcar invitați.

Moțiunea votată hotărăște ca studenții să se abție dela serbare. Apoi, întraltă întrunire studenții au hotărît ca să elimine din toate societățile studențești pe toți acei colegi cari ar asculta, totuși, de ordinul ministrului și al rectorului și ar merge la inaugurare.

Adevărul era, însă, că regulamentul a fost întocmit așa după cum a voit regele și n'a fost pus în aplicare decât dupe aprobarea ce i s'a dat.

Un număr mare de studenți adunați în fața Palatului Fundațiunei au huiduit pe Take Ionescu.

— Legea minelor, în contra cărea liberalii au dus o campanie foarte dârză, precum am spus, este votată de Cameră cu foarte mici modificări. Liberalii cari așteptau acest moment spre a face o demonstrație politică și a da o lovitură, demisionează din parlament.

In ziua de 17 Aprilie Constantin Stoicescu la Cameră și Dumitru Sturza la Senat citesc o declarație identică prin care își motivează retragerea; motivul este călcarea Constituției. La Senat Gheorghe Vernescu, deși nu era membru al partidului liberal, a semnat demisiunea. Biurourile ambelor corpuri n'au luat act de aceste demisiuni deoarece erau colective.

In ședința Camerei dela 19 Aprilie mai demisionează din parlament 3 deputați conservatori disidenți din Buzău, precum și Constantin Cesianu tot conservator disident din Romanați.

Cu prilejul demisiunilor de care vorbim s'a constatat că în partidul liberal armonia nu era întâia calitate. Așa Nicolae Fleva era cu totul în dezacord cu direcția. Când ceilalți deputați liberali au semnat demisiunea colectivă Fleva a refuzat s'o semneze declarând că e protivnic acestei demisiuni: A doua zi, însă, și'a dat demisiunea individual spunând că nu vrea să

face un act de nedisciplină. Dar Nicolae Filipescu a cerut Camerei să respingă demisiunea unui deputat atât de valoros, iar Camera i-a respinso.

Bunele relațiuni ale lui Fleva cu Filipescu făceau mult sânge rău în partidul liberal.

— Pe când la liberali armonia nu e de loc ca mierea, la conservatori începe să fie haosul.

Junimiștii, prevăzând căderea apropiată a guvernului, vor să câștige preponderența, de aceea în cele mai multe județe constitue comitete deosebite și-și dau mari silințe ca să scoată din circulație cadrele conservatoare. Unul dintre cei mai activi în această direcție este Alexandru Marghiloman. Dar în contra acțiunei lui Marghiloman se ridică Nicolae Filipescu și în curând îi vom vedea la cuțite.

Lascăr Catargi, față cu demisiunea liberalilor și față cu disidențele care se afirmă aproape în toate județele, propune în Consiliul de miniștrii ca să ceară regelui dizolvarea Camerelor, și noui alegeri, însă Petre Carp este potrivnic dizolvărei. Pe de altă parte regele Carol socoate că după 8 ani de opoziție, partidul liberal este în drept să vină iarăși la cârmă.

Eugen Stătescu, care a stat neîncetat retras din luptele politice, este trimis în audiență la rege pentru ca să-i ceară: pe de o parte să nu sancționeze legea minelor, pe de altă parte îndepărtarea conservatorilor dela putere.

Regele cere liberalilor ca, mai întâi, să renunțe la lupta violentă și extralegală, apoi făgăduește că va aduce pe liberali la putere spre iarnă.

Indată după această audiență partidul liberal nu mai întrebuințează mijloacele exagerate. nici violența de limbagiu în presă nici strada, guvernul apropiat era făgăduit.

— Pe când între cele două partide de guvernământ se dă această luptă surdă, C. Dobrescu-Argeș, învățătorul din comuna Mușetești pune la cale înființarea partidului țărănesc.

Partidul țărănesc își are originea la acea epocă, iar omul care i'a pus bazele este acel învățător.

Dar este interesant de știut că acei cari s'au ridicat mai întâiu și mai energic în potriva acestui nou partid au fost tocmai democrații cei mai înaintați. Iată, de exemplu crâmpee dintr'un articol publicat în ziarul *Adevĕrul* cu data de 6 Mai, în acel ziar, care atunci era aproape cu totul socialist.

Articolul era intitulat: *Partidul Țărănesc.*

„Iată o chestie a momentului cum am zice, la ordinea zilei; dar pe care o cunoaște desigur puțină lume. Da, avem un partid țărănesc, fundat nu știm când, organizat știm foarte bine de cine, și cu niște scopuri pe care le bănuim.

Acest partid a fost inaugurat de către d. Dobrescu-Argeș etc.

A organiza un partid al locuitorilor dela țară în concurență cu locuitorii dela orașe este o curată nerozie când șarla-

.ania nu are nimic de a face. Până acum cunoşteam partide întemeiate pe baze politice, religioase, economice, sau naţionale, dar să avem partide a căror unică diferenţiare să fie costumul sau locuinţa, este ceva care se apropie de fenomenal.

Gazeta Ţăranilor face încă şi o propagandă reprobabilă din toate punctele de vedere, ea bagă în capul locuitorilor dela ţară cum ca dânşii n'au nici un punct comun cu orăşenii, că solidaritate nu poate fi între unii şi alţii, că o luptă sau o rivalitate vecinică trebue să-i despartă.

Când ideile mari şi generoase ajung să fie măcinate de capete strâmte, cam asemenea rezultate dau".

Partidul ţărănesc care a amorţit apoi după dispariţia lui Dobrescu-Argeş, a reînviat după războiul dela 1916—1918.

— Concomitent cu făgăduiala dată de rege liberalilor cum că vor fi aduşi în toamnă la putere, aceştia încetează cu totul campania pe chestia naţională.

Dimitrie Sturza luase o atitudine foarte agresivă faţă de Ungaria din cauza relelor raporturi ce avea cu contele Goluchorsky ministrul Austro-Ungariei la Bucureşti, Cauza? Iată care:

Contele Goluchovschy fiind în cei mai buni termeni cu fruntaşii partidului conservator, îi sprijinea călduros la Viena; de aceea guvernul conservator se bucura de cea mai bună opinie în monarhia vecină. Dumitru Sturza, înţelegând cât rău poate face partidului liberal această ostilitate, pe de o parte a rupt relaţiile personale cu Goluchovschy, pe de altă parte a început o campanie violentă prin *Voinţa Naţională* împotriva sa. In acelaş timp ministrul Rusiei Fonton, crezând că va atrage foloase politice din această situaţie, a legat cele mai strânse raporturi cu Sturza care a început să figureze ostentativ la prânzurile oficiale dela legaţia rusească. In acele momente Sturza a rostit la sala Orfeu faimosul său discurs în care a spus că... „Rusia este mai puţin periculoasă pentru România decât Ungaria.

Dar ministrul Germaniei la Bucureşti a văzut primejdia. Ministrul Germaniei a raportat la Berlin succesul diplomatic ce este pe cale să-l aibă Rusia în România, iar rezultatul a fost că contele Glochovsky fu înlocuit. Urmaşul său a fost d. Weselsheim. Acesta a înodat cele mai amicale raporturi cu d. Sturza, iar.. prânzurile d-lui Fonton n'au mai văzut pe şeful partidului liberal.

Şi astfel, fiindcă şeful partidului liberal era sigur că revine la putere cât de curând — căci Austro-Ungaria nu i se mai pune în cale—chestiunea naţională n'a mai fost exploatată.

— Ne apropiem de sfârşitul guvernului conservator, *al marelui minister conservator*, cum i-a rămas numele. Suntem la sfârşitul lunei Iunie, deci acest guvern nu mai are decât 3—4 luni de viaţă.

— La Galaţi isbucneşte un scandal, scandalul Brenning, în cari sunt implicaţi cei doi fruntaşi conservatori Gheorghe Robescu şi C. Ressu

Brenning este consulul onorar al Spaniei dar în acelaş timp un om de afaceri veros. O denunţare divulgă cum că acest Brenning ar fi mituit pe Ressu, care era primarul Galaţilor şi pe Robescu pe când era prefect de Covurlui, pentru oare, care furnituri. Scandalul isbucneşte cu furie.

Alexandru Marghiloman, ministrul justiţiei ia afacerea în mână şi caută să profite de prilej spre a desfiinţa puterea partidului vechiu conservator la Galaţi, trecând toată autoritatea în mâini junimiste. Parchetul este însărcinat să procedeze cu toată energia, Ressu şi Robescu sunt urmăriţi, Ressu este chiar depus.

Această lovitură dela Galaţi, înfurie pe Nicu Filipescu, primarul Capitalei, care se aruncă asupra lui Marghiloman cu atacuri desperate. Filipescu înţelege scopurile lui Marghiloman, dar nu era mai puţin adevărat, că protejaţii săi de la Galaţi nu erau basma curată.

Filipescu se agită şi se dedă la atacuri fără nici o măsură. Marghiloman e lovit într'un ziar conservator inspirat de Filipescu, intitulat *Ţara,* iar într'o zi ne pomenim pe zidurile Capitalei cu nişte afişe în care Marghiloman era acuzat de tot felul de infamii; aceste afişe erau opera lui Filipescu.

Vom dezvolta mai departe şi la timp desfăşurarea acestei animozităţi.

— Invăţătorul C. Dobrescu-Argeş lucrează stăruitor pentru fondarea unui partid ţărănesc. S'au împărţit prin sate acţiuni de câte 20 şi 100 lei pentru formarea unui fond politic. Din comitetul acestui partid fac parte: Dobrescu-Argeş, avocatul Ion Rădoi, Dinkă Skileru, deputat liberal, Brandabur din Putna şi alţii.

Ziarul *Adevĕrul,* care e un ziar quasi-socialist, e foarte îngrijorat, de aceea scrie în numărul său dela 20 Iunie:

„Oricât de neînsemnat şi ridicol s'ar părea demersul stăruitor al celebrului Chitanţă [1]) de a forma un partid ţărănesc, totuşi informaţiile precise şi bine controlate pe cari le avem, ne fac a crede că foarte curând acest partid va creea greutăţi imens de mari guvernului, *căci gruparea în partid a ţăranilor, nu este decât prevestitoare unui războï de clasă, pe care îl vor deschide ei în contra târgoveţilor*".

Dacă Dobrescu-Argeş nu s'ar fi compromis iremediabil într'o afacere necinstită de bani şi dacă n'ar fi murit prematur, partidul ţărănesc ar fi devenit, încă dela 1895, o mare putere politică.

— La 4 Iulie o ştire de mare senzaţie vine din Bulgaria: Stambulof, fostul prim-ministru, mâna de fier a Bulgariei şi quasi-dictator la un moment, a fost asasinat prin lovituri de hangiar pe stradele Sofiei.

---

[1]) Dobrescu-Argeş luase pe chitanţă, oare care sumă spre a fi mijlocitor, de aci porecla „Chitanţă".

Rănile grave au impus tăerea ambelor brațe, totuşi Stambulof n'a putut supraviețui atentatului.

— Pe când procesul Brenning-Ressu-Robescu se judeca la Galați, iar la Bucureşti Filipescu făcea neîncetat şarje în contra lui Marghiloman, la Sinaia se întâmpla un scandal care face multă senzație. La o masă de joc de poker se aflau, între alții, generalul Jak Lahovary şi Aleaxndru Catargiu, mai târziu ministru al țării la Londra. Generalul Lahovary, fiindcă avea mare noroc, câştiga tot ce vrea, de aceea făcea chef şi striga partenerilor:

— Repede! Repede! în pas gimnastic! La dreapta!

Alexandru Catargiu care perdea, enervat de pagubă, îi spuse:

— Mai încet! Cu vorbe d'astea, la cazarmă!

Atunci generalul îi trase o palmă. Catargiu răspunde cu alta şi afacerea s'a terminat pe teren.

Câteva zile mai târziu, generalul a fost violent atacat în ziarul liberal *Gazeta Poporului* al cărui director era Gheorghe Paladi. Generalul, cerând satisfacție, a luat răspunderea articolului unul dintre ofițerii demisionați din cavalerie, anume Jean Niculescu.

Eşind pe teren cu spada, generalul Lahovary a primit o rană care l-a ținut în casă vreo două săptămâni.

— Un mare scandal izbucneşte la Serviciul accizelor comunale din Bucureşti.

S'a dovedit că şeful antrepozitelor comunale anume Bozianu, dimpreună cu şeful accizelor anume Ştefan Şuțu, au săvârşit abuzuri liberând la mai mulți comercianți mărfurile antrepozitate fără plata de taxă. Acest proces a făcut vâlvă la timpul lui. Tribunalul a condamnat pe Bozianu la 5 ani închisoare şi 5 ani interdicție. Ştefan Şuțu a fost osândit la o lună închisoare şi 100 lei amendă. Au mai fost condamnați evreii Lindenberg, Herşcovici şi Zeilicovici la 6 luni închisoare şi 500 lei amendă. Bozianu a mai fost condamnat la 18.802 lei despăgubiri civile şi ceilalți patru solidar la 15.530 lei despăgubiri.

Fapt demn de notat: Ştefan Şuțu erea acela care la 1887 şi 1888 a dus cea mai crâncenă campanie împotriva fraților Maican şi a generalului Al. Anghelescu, pe chestia fraudelor la ministerul de război.

— La 15 August au fost inaugurate în Bucureşti Băile populare.

— In Bucureşti se vorbeşte, ca de un lucru sigur, cum că Corpurile legiuitoare vor fi dizolvate şi că Lascar Catargiu va prezida alegerile, ziarul *Lupta* publică chiar data când vor începe aceste alegeri, vorbind de 1 Noembrie. Fapt este că Lascar Catargiu erea convins că regele îi va acorda decretul de dizolvare.

In vederea acestor alegeri s'a încheiat un cartel electoral între Gheorghe Panu, şeful partidului radical şi guvern.

La o întrunire a partidului radical ţinută pe la începutul lui Septembrie, ia parte şi marele savant B. P. Hasdeu, primit de curând în partid. Hasdeu a declarat cu acest prilej, cum că, văzând agitaţiile muscăleşti în Dobrogea şi Bulgaria, s'a hotărît ca sa intre în acţiune. Hasdeu a declarat ca este partizanul votului universal şi al întregului program radical.

In aceiaşi şedinţă a fost primit în partid marele scriitor I. L. Carageale.

— Pe când toată lumea care nu este în culise crede că tot Lascar Catargiu va prezida alegerile viitoare pentru parlament, vine ziua inaugurării podului peste Dunăre. La inaugurare asistă şi Dumitru Sturza, şeful partidului liberal. Oamenii bine informaţi afirmă că, îndată după manevrele armatei, liberalii vor veni la guvern.

Podul peste Dunăre este inaugurat în mijlocul unei mari afluenţe pe amândouă malurile.

Slujba religioasă, conform programului, trebuia făcută pe malul drept al Dunărei în Dobrogea, dar s'a făcut pe malul stâng. Iată cauza:

Dobrogea cădea în eparhia Episcopului Dunărei de jos Partenie. Dar Partenie a refuzat să oficieze dacă nu i se plăteşte 1000 lei.

Stăruinţele ministrului de lucrări publice Constantin Olănescu nu l-a putut urni din hotărîre.

Atunci ministrul l-a ameninţat că slujba se va face pe malul stâng apelând la Mitropolitul primat.

— Puteţi face cum poftiţi, a răspuns prelatul.

Regele Carol fiind pus în curent cu faptul a fost indignat: regele a spus ministrului:

— Dacă Episcopul e un astfel de om, nu-i plătiţi nimic; faceţi slujba pe malul stâng.

Aşa a fost. Mitropolitul primat a oficiat gratuit.

Dela inaugurarea podului, regele, regina şi membrii guvernului au trecut la Constanţa unde s'a făcut inaugurarea serviciului maritim român

Serviciul vapoarelor române începe din această zi, regele şi regina au asistat la sărbătorirea de pe vaporul *Meteor*.

— In partidul conservator, ultimile convulsiuni se manifestă: Ura lui Filipescu în contra lui Marghiloman este mare. La manevrele armatei, atât Marghiloman cât şi Filipescu asistă călări. Când Filipescu zări pe Marghiloman dete pinteni calului şi se repezi asupra lui cu biciuşca ridicată ca să-l lovească. Cineva i-a tăiat drumul şi l-a oprit pentru ca un mare scandal să nu se petreacă aproape sub ochii regelui

In consiliul de miniştri ce a urmat Lascar Catargiu a pus chestiunea dizolvărei Corpurilor legiuitoare şi facerea nouilor alegeri; dar miniştrii junimişti demisionară din cabinet. Apoi regele refuză lui Lascar Catargiu dizolvarea spunându-i că deoarece nu a fost nici un conflict între vreuna din Camere şi guvern, nu înţelege de ce ar acorda dizolvarea

Catargiu nu se dă însă bătut, şi hotărăşte să înlocuiască pe cei trei miniştri junimişti cu Gheorghe Cantacuzino, preşedintele Senatului, general Manu, preşedintele Camerei, şi Grigore Păucescu, conservator desident. Dar când generalul Manu a fost chemat de către rege la consultaţie, a spus că singura soluţie pe care o vede nu este decât demisia întregului guvern, caci cabinetul nu s'ar putea complecta cu elemente care să-i dea viaţă.

Lascar Catargiu a rămas ca şi trăznit sub lovitură. Generalul Manu nu uita că pierduse preşedinţia consiliului sub intrigile de atunci ale lui Lascar Catargiu şi a partizanilor săi. Apoi ţinea minte ca fusese scos din acest guvern spre, a lasa locul junimiştilor.

In fine, deoarece şi Constantin Olănescu, ministrul de lucrări publice comunică şefului hotărîrea sa de a demisiona, acesta înţelese, de abia acum, cum că partida este pierdută pentru el.

Gheorghe Cantacuzino, preşedintele Senatului, a dat regelui un răspuns identic cu al generalului Manu.

In timpul acesta batrânii conservatori primesc şi o grea lovitură morală, tribunalul din Galaţi a osândit în afacerea Brening, pe C. Ressu la 6 luni închisoare şi pe G. Robescu la 3 luni.

Indată după întoarcerea regelui de la manevre, acesta a convocat Consiliul de miniştrii; între timp Catargiu făcuse încercări supreme pe lângă Carp spre a-l hotărî să rămâie în guguvern, i-a oferit un al patrulea portofoliu pentru Const. Arion şi mai multe locuri în parlament. Dar Carp a declarat că nu mai poate rămâne în guvern.

La Consiliul de miniştrii ţinut sub preşedinţia regelui, Petre Carp a rostit un scurt discurs, dânsul a spus că rolul conservatorilor este sfârşit de astădată la cârmă, că programul lor a fost executat şi că ceasul liberalilor a sosit. In urma acestor vorbe, Lascar Catargiu a prezentat demisiunea întregului cabinet.

Imediat Dimitrie Sturza a fost chemat la Palat şi reţinut la dejun.

Seara, la ora 8 şi jumătate, Sturza a prezentat regelui următoarea listă ministerială:

D. Sturza, preşedinte şi externe;
N. Fleva, internele;
Eugen Stătescu, justiţia;
Petre Poni, instrucţia;
General Budişteanu, războiul;
Gogu Cantacuzino, finanţele;
G. D. Paladi, domeniile;
C. Stoicescu, lucrările publice.

Lascar Catargiu părăsise puterea foarte mâhnit fiindcă în ceasul din urmă toată lumea îl părăsise în partid. Nu numai junimistii. dar încă si cei mai multi fruntasi îl considerau ca

fiind prea îmbătrânit şi întârziat pentru problemele moderne şi pentru nouile nevoi ale statului. In ceasul al doisprezecelea toată lumea făcuse golul împrejurul său.

Bătrânul şef pleca dela putere foarte amărît şi pleca pentru ca să nu se mai întoarcă vreodată.

DELA 1888 LA 1895

— Inainte de a cerceta activitatea noului guvern să aruncăm o privire înapoi spre a cuprinde epoca de opt ani in care, dela căderea lui Ion Brătianu, conservatorii, de toate nuanţele, au guvernat ţara. Fiindcă, dupa cum liberalii venind la putere în 1876, au inaugurat o nouă epocă în istoria politică a ţărei, tot la fel conservatorii, — mai ales din cauza influenţei junimiştilor — au dat ţărei un nou Capitol istoric.

Apoi să punem o privire retrospectivă asupra Bucureştilor până la 1895, din toate celelalte puncte de privire.

Regimul conservator vine la cârmă spre a da ţării o altă îndrumare care s'o apere de regimul absolutist ce au însemnat cei din urmă ani ai guvernării liberale, s'o apere de agie, de necinstea care se încuibase la unele administraţiuni, în special la ministerul de război. Ţara cerea alegeri libere, onestitate la cârmă şi libertăţi publice fără restricţiuni.

Dar regimul conservator, în ceeace priveşte libertatea alegerilor, nu s'a deosebit de regimul liberal; alegerile s'au facut după acelaş model, tot de către administraţiune, tot cu tendinţa de a da guvernului, nu numai majorităţi, ci unanimităţi.

Fără să fi degenerat în orgii electorale, este cert că, şi sub conservatori, alegerile au fost tot atât de puţin libere ca şi sub liberali.

Fiecare regim cu specialitatea lui. Dacă liberalii au avut instituţia suveicii şi a „cetăţenilor indignaţi", conservatorii au inventat „chinorosul".

Suveica a fost inventată de către Nicolae Săveanu, şeful liberalilor de la Putna. Această invenţie era următoarea: Fiindcă la alegerile pentru Cameră şi Senat se voia cu buletine închise într'un plic, agenţii partidului furau un plic stampilat de la birou, îl umpleau cu buletinele candidaţilor guvernamentali şi-l dădeau alegătorului suspect. Acesta era obligat să aducă înapoi plicul pe care-l primea de la birou. Şi operaţia urma astfel cu toţi alegătorii bănuiţi.

Chinorosul a fost întrebuinţat de către agenţii conservatori la alegerile făcute sub marele minister al lui Lascar Catargiu. La una din secţiile de vot agenţii guvernamentali au uns cu chinoros peste figură pe mai mulţi opozanţi, printre cari şi pe prof. G. Dem. Teodorescu, fost ministru. Acesta, indignat, s'a urcat în cupeul cu care venise la vot şi s'a dus drept la palatul regal spre a se arăta regelui. Agenţii guvernului l-au însoţit cu huidueli şi i-au legat de spatele trăsurii o tinichea de care

a târît-o pe tot parcursul. Bine înțeles că G. Dem. Teodorescu n'a fost primit în audiență.

In moravurile noastre electorale mai era crucea cu tibișir și votarea sergenților de oraș deghizați.

Pe la secțiile mărginașe când un alegător era bănuit că a votat cu opoziția, unul din agenții guvernului îl însemna cu o cruce pe spate. Când ieșea afară era luat în primire de ceilalți și stâlcit în bătăi.

Sergenții deghizați votau de mai multe ori în șir schimbând la fiecare dată haina sau căciula. S'a făcut mult haz pe vremuri de incidentul de la școala Clemența. Prezida magistratul Pompiliu Florian, fiul lui Aron Florian. Un sergent deghizat vine și votează cu o cartă străină. Peste câteva minute vine să voteze cu o altă cartă dar și cu un alt veston. A treia oară la fel purtând căciulă în loc de pălărie. A patra, a cincea, a șasea... în sfârșit vine și a șaptea oară. Florian, care îl recunoscute în toate dățile, se apelpisește și-i spune:

— Acuma destul! Ai votat de șapte ori; să nu temai văd și a opta oară că te arestez.

Ce dulci moravuri!

Regimul conservator a lăsat în urma lui multe lucruri bune. A desființat agiul prin introducerea etalonului de aur; a înființat serviciul navigației fluviale și serviciul maritim; a înarmat infanteria cu pușca Manlicher, etc.

Sub regimul acesta, mai ales sub ultimul guvern de patru ani al lui Lascar Catargiu, agitațiunea pe chestia națională a făcut mulți pași înainte.

Sub acest minister se înființează Liga Culturală susținută de toate partidele și tot sub acest guvern, între anii 1892 și 1894 cade și procesul Memorandului înmânat împăratului Frantz Iosef de către reprezentanții Românilor din Ungaria.

Pentru crima de a fi remis acest Memorandum, 15 fruntași români au fost osândiți la diferite pedepse printre care și la temniță, de către justiția ungurească.

Acești 15 osândiți erau: Ion Rațiu, președintele partidului național român, George Pop de Băsești, vicepreședinte, dr. Vasile Lucaci, secretar general, Iuliu Coroianu, referent, Septimiu Albini, secretar, Nicolae Cristea, Dionisiu Roman, Patriciu Barbu, dr. D. P. Barcianu, Gerasim Doriade, dr. Theodor Mihali, dr. Aureliu Suciu, Mihai Veliciu și Rubin Patiția.

Agitația era întreținută pe toate căile.

*

— După cum am făcut pentru fruntașii partidului liberal cari au guvernat țara dela 1876 la 1888, tot astfel să vorbesc și de fruntașii conservatori cari au ținut cârma dela 1888 la 1895. Cari erau acești bărbați?

Lascar Catargiu, șeful marelui minister dela 1891 la 1895

era cunoscut mai de mult în politica țărei. Făcuse parte din coaliția care detronase pe Domnitorul Cuza, făcuse parte din locotenența domnească care a stat în capul țărei la 11 Februarie 1866 și până la 10 Mai acelaș an — Lascar Catargiu, general N. Golescu și colonelul Haralambie — iar la 1871, când studențimea a atacat pe germani în sala „Slătineanu" și Ion Ghica șeful guvernului a declarat că Domnitorului nu-i mai rămâne decât să abdice, Lascar Catargiu — chemat de prințul Carol ca să-i remită abdicarea ca unui fost locotenent domnesc, — a declarat că-și ia răspunderea situațiunei.

Om de mare hotărîre, om liniștit, adevăratul tip al boerului sau al răzeșului moldovenesc, masiv, așezat, serios, om cu moravuri simple și chiar austere era, în acelaș timp, un om de mare bun simț și de ordine.

Când regele Carol i-a dat pentru ultima oară însărcinarea de a forma cabinetul, de sigur că nu i-a dat-o cu prea mare tragere de inimă. Fiindcă regele Carol nu putea uita că fusese acuzat de o neagră ingratitudine față de omul care-i salvase tronul la Martie 1871.

La 1891, Lascar Catargiu era bătrân și începuse a nu mai fi la înălțimea vremurilor, totuși a putut prezida cel mai însemnat, cel mai modernist și cel mai fecund minister conservator.

Din punctul de vedere al culturei era înapoi. Nu era nici măcar un autodidact, după cum erau cei mai mulți dintre bărbații politici cari au făcut revoluția dela 1848 și au luat parte la toate actele mari ale Principatelor-Unite. Era numai un agricultor cu multă greutate, un om cu scaun la cap, cum spune graiul popular. Cu bunul său simț a știut rezolva și trece prin multe dificultăți.

Sub acest guvern al său s'a întâmplat și incidentul răsunător dela Palatul regal datorit pasiunei prințului moștenitor — regele Ferdinand după aceea — pentru d-șoara Elena Văcărescu.

D-șoara Elena Văcărescu — femeie inteligentă și cultă — era doamnă de onoare a reginei Elisabeta. Regina Elisabeta avea o mare afecție pentru această romancă cu atât de frumoase însușiri intelectuale de aceea dânsa încuraja pasiunea prințului Ferdinand pentru doamna sa de onoare, căreia îi rezerva chiar rolul de regină.

Dar despre aceasta am dat, la timp amănuntele.

Al doilea om influent al lumei conservatoare nu era, după cum s'ar crede, Petre Carp, ci Alexandru Lahovary.

Alexandru Lahovary era Veniaminul partidului conservator. Intregul tineret — afară de junimiști — îl adora. Alexandru Lahovary era desemnat să devie șeful partidului conservator, ceeace, de altfel, s'ar fi întâmplat fără greș dacă o boală de inimă nu l-ar fi răpus prematur.

Laureat al facultăţei de drept din Paris, a intrat în ţară în cei dintâi ani ai domniei lui Carol I şi s'a făcut repede observat pentru cultura şi talentul său oratoric. De aceea a primit un portofoliu în cabinetul lui Manolache Costache Epureanu, la anul 1870, atunci când n'avea decât 29 de ani. A fost cel mai tânăr ministru român.

Alături de calităţile sale strălucite se distingea, încă, printr'o morgă măreaţă care-l făcea antipatic. Avea aerul superb şi olimpian, era mai mult înalt, ţinea capul sus şi privea, parcă, cu dispreţ, la lumea de jos. Avea o alură aristocratică, din care cauză era mai mult admirat şi respectat decât iubit. Respectul i se da şi fiindcă era un om de o rară cinste personală.

Apostrofele lui parlamentare au rămas.

Fiind atacat de către Barbu Delavrancea în Cameră cu vorbele:

— Politica pe care o faceţi este politică de piei roşii !...

Lahovary îi răspunse:

— Nu ştiu dacă noi suntem piei roşii, dar ştiu că avem în faţa noastră piei care nu roşesc niciodată.

Pe când Take Ionescu nu era încă în partidul conservator, ci numai liberal disident, încercă într'o şedinţă a Camerei să ţină un curs de morală conservatorilor. Alexandru Lahovary se afla pe banca ministerială.

Take Ionescu spusese în rezumat:

— Cu totul altfel se poartă lorzii englezi cu ţăranii lor decât se poartă marii noştrii proprietari conservatori. Pe când conservatorii noştri nici nu dau măcar pe la ţară, lorzii englezi trăesc în mijlocul ţăranilor. Am fost însumi odată la lordul cutare şi am văzut cum îşi trata slugile. Fiindcă lorzii englezi au obiceiul să primească, odată pe an, pe servitorii lor şi să stea la masă cu ei.

Alexandru Lahovary se scoală roşu la faţă. Şi cu vocea lui de nas şi cu aerul lui superb şi batjocoritor, răspunde:

— Eu nu ştiu, atât de bine ca d. Take Ionescu, cum se poartă aristocraţia engleză cu poporul, fiindcă n'am avut nici o dată fericirea să fiu primit de vre-un lord englez în ziua în care îşi primeşte slugile.

Camera izbucni în râsete zgomotoase, iar Take Ionescu rămase uluit. Căci Take Ionescu, de şi mare orator şi mare inteligenţă, avea, totuşi o lipsă: nu avea ripostă. Prezenţa de spirit îi lipsea cu desăvârşire.

Alexandru Lahovary a fost cel mai puternic ministru de justiţie al partidului conservator, însă în marele minister de la 1891 la 1895 a ţinut portofoliul externelor.

A fost o mare autoritate şi avea o puternică personalitate. Dacă ar fi trăit devenea şeful partidului conservator înaintea lui Gheorghe Cantacuzino.

Al treilea personagiu în partid era Petre Carp,

Pe cât de categoric, de serios şi de rigid era Lahovary, pe atât de inegal şi de zeflemist era Petre Carp.

Petre Carp era un fantezist. Cuvintele lui de spirit nu se mai pot număra. Aproape în fiecare şedinţă a Camerei — când era deputat, fireşte — înveselea cu ripostele lui duhlii.

Câte odată, era însă prea crud.

Când era prim-ministru, mai târziu, în 1901 şi când partidul conservator era divizat pe chestia nouilor impozite propuse de el însuşi în calitate de ministru al finantelor patentele şi impozitul complimentar, — fu o şedinţă furtunoasă aceea când căzu de la putere.

Vorbea Take Ionescu. Când se scoală, de odată, deputatul Grigore Triandafil şi spune:

— Pentru împăcarea partidului eu ofer capul meu.

N'am ce face cu el, răspunse în zeflemea, Carp.

Cuvântul, de şi de duh, a făcut rea impresiune.

Dar despre această şedinţă istorică voiu vorbi la timp.

Petre Carp a fost o personalitate distinsă şi o inteligenţă superioară, dar i-a lipsit activitatea politică.

Numai în cel din urmă ani ai carierei sale s'a arătat om politic cu voinţă.

Dar atunci era prea târziu. Totuşi ca titular la domenii în marele minister al lui Lascar Catargiu s'a distins prin activitatea, priceperea şi roadele sale.

Menelas Ghermani s'a distins ca ministru de finanţe. Fără să aibă o cultură superioară în materie, era totuşi un specialist de valoare fiind bancher. Om practic şi inteligent a fost unul dintre cei mai buni miniştri de finanţe ai ţărei.

Titu Maiorescu n'a fost în ministerul lui Lascar Catargiu şi n'a avut nici un rol politic, în acest timp. In partidul conservator a fost însă, un fruntaş deosebit, om cu o cultură superioară şi orator fără pereche.

Constantin Olănescu a ocupat portofoliul lucrărilor publice. S'a distins la acest departament prin competenţa şi judecata sa sigură. Calităţile dovedite atunci, l-au impus să fie preşedinte al Camerei de la 1911.

Alexandru Marghiloman a fost ministrul justiţiei. Cu inteligenţa sa deosebită a ţinut cu onoare portofoliul.

Take Ionescu a debutat în guvernul de la 1891.

Generalul Gheorghe Manu şi Gheorghe Cantacuzino n'au jucat roluri active în cel din urmă guvern al lui Lascar Catargiu.

Generalul Iacob Lahovary a fost ministrul de război care a dotat infanteria cu puşca Manlicher. De şi trecea drept un om foarte inteligent, era însă, departe de fratele său Alexandru. In multe chestiuni privitoare la specialitatea sa a văzut greşit. Totuşi era un militar cult.

Fără îndoială intrarea în linia întâia a frontului politic a junimiştilor a însemnat o întinerire şi o puternică înoire a vieţei publice din toate punctele de vedere.

De şi Petre Carp avea, in multe privinţi, idei şi soluţiuni reacţionare, el a însemnat democratizarea partidului conservator şi impăcarea acestui partid — ajuns foarte nepopular în ţară — cu opinia publică.

Faptul că Petre Carp şi Titu Maiorescu erau oameni culţi şi oameni de talent i'a pus în simpatia publică.

Fără să fi adus la resorturile speciale vreo mare competenţă — excepţie făcând pentru Menelas Ghermani care erea un specialist de practică şi de experienţă — junimiştii se prezentau ca un element modernizator al bătrânului organizm conservator.

Cu toate că Take Ionescu erea o mare inteligentă, fireşte unul dintre cei mai inteligenţi din cabinet, cu toate că era un mare talent şi cu toate că dotase instrucţiunea publică şi cultele cu legi valoroase, totuşi el nu a putut imprima guvernului dela 1891 pecetia personalităţii sale. Pecetia a fost însă junimismul şi în special Petre Carp.

Dar Take Ionescu îşi făcuse de acum intrarea în viaţa publică şi timp de aproape 20 de ani, va fi omul politic cel mai greu atacat de liberali.

Un alt personagiu intrat în viaţa publică şi care se afirmase, nu numai ca agitator, dar şi ca constructor, erea Nicu Filipescu.

Numit primar avea înaintea sa pilda lui Pake Protopopescu; de aceea se puse cu râvnă la lucru şi lăsă în urma sa multe opere bune.

Primariatul său a fost însemnat prin nenumărate fapte şi incidente.

1) El a început şi terminat bulevardul care-i poartă numele.

2) El a deschis bulevardul Maria care la origine purta numele de Bulevardul Municipal.

3) El a început antrepozitele dela Giagoga.

4) Sub primariatul său au fost inaugurate Băile populare.

5) El a stăruit ca să se întocmească planul sistematizărei şi delimitărei oraşului.

6) El a dat o mare atenţiune grajdurilor comunale şi le-a dotat cu numeroşi cai de tracţiune aduşi din străinătate; el a adus cei dintâi cai coloşi din rasa Pinţgau.

7) Sub iNcolae Filipescu s'a făcut întâia bătae de flori la şoseaua Kiselef în folosul unor opere comunale de binefacere. Serbarea a fost pusă sub preşedinţia d-nei Maria Filipescu soţia primarului. Preţurile de intrare ereau: 20 lei o trăsură, 10 lei un călăreţ sau un biciclist, 5 lei un pieton.

8) Filipescu a fost animat şi de dorinţa desfiinţărei accizelor comunale şi aşezarea unor taxe puternice pe alcool. Am fost însărcinat de el ca să fac o lucrare cu această intenţie. Raportul meu se află în arhiva primăriei.

In sfârşit Filipescu nu renunţă la marea lui patimă: politica.

In 1895 liberalii agitau mereu şi făceau sânge rău guvernului. In cursul verei au anunţat o mare întrunire publică la Circul Sidoli. Spre a le zădărnici succesul şi ca să atragă cât mai multă lume, Filipescu a organizat la obor mari lupte greco-romane cu premii. Pentru acest scop a adus doi luptatori francezi.

Altă dată a făcut una şi mai lată. Primăria se afla în litigiu pentru un teren cu comandantul regimentului de artileria, colonelul Baranga. Artileriştii luaseră fără nici un drept terenul care era al comunei, şi se aşezase pe el. Văzând că toate intervenţiile sunt de prisos, Filipescu hotărşte să scoată pe artilerişti cu forţa ca uzurpatori.

Intr'o dimineaţă, în capul a vreo 150 de guarzi comunali, poliţişti ai comunei, sacagii şi măturători, apare la proprietatea comunei şi expulzează pe militari. Aceştia se retrag, fireşte, în faţa numărului, dar peste un sfert de oră colonelul Baranga apare în fruntea unui mare număr de soldaţi înarmaţi şi înconjoară pe Filipescu şi armata sa de măturatori.

Nicu Filipescu a trebuit să capituleze.

Acest om întotdeauna neastâmpărat, nu putea trăi fără agitaţiune, acţiune şi intrigă politică. Despre el a spus odată Lascar Catargiu:

— Copilul aista are să ne facă multe boclucuri în partid.

— In anul 1892 părintele Lucaci se afla în Bucureşti unde lupta pentru marea cauză naţională. Era în luna Mai. In grădina „Leul şi cârnatul" studenţii se întruniră la o agapă la care participă luptătorul ardelean şi Barbu Delavrancea. După masă s'au rostit, fireşte, numeroase cuvântări. Cu acest prilej Delavrancea a propus ca cei 10 studenţi din fruntea mişcării să primească numele de „Decemviri".

La „Leul şi cârnatul" dar, în luna Mai 1892 au fost proclamaţi „decemvirii".

Aceşti 10 studenţi ereau: Emanuel (Nolică) Antonescu, astăzi prof. universitar, Emanuel Pantazi, azi fruntaş al baroului bucureştean, St. Cihoski, fost rector al Academiei de comerţ, decedat, G. Paulian, azi doctor în medicină, Mihail Policrat, fost senator, Take Policrat, azi avocat, G. Ştefanescu-Goangă, azi avocat la Brăila, Em. Vasiliu (decedat), Corneliu Axente, azi consilier la Curtea de apel din Timişoara, Aurel Iliescu, azi avocat în Bucureşti.

La 14 Iunie acelaş an s'a ţinut un congres al păcei la Berna, cu acest prilej guvernul a înleznit decemvirilor cheltuelile spre a se duce în Elveţia ca să susţină cauza Românilor din Ardeal.

La 2 August studenţii au plecat echipaţi cu haine negre din nou. La Predeal au fost cu străşnicie perchiziţionaţi de Unguri care au găsit broşura tipărită ce trebuia distribuită membrilor Congresului. Memoriul era scris de Take Ionescu

După ce s'a pierdut broşura în felul acesta: d-nul Antonescu s'a reîntors la Bucureşti, a luat manuscrisul Memoriului şi a trecut granița pe la Vârciorova. La Berna broşura a fost retipărită în limba franceză.

La Congresul din Berna a vorbit din partea decemvirilor Aurel Eliescu. El a vorbit la tribună după d. Richter delegatul german. Românii au fost dârz combătuți de către baroneasa Luttner susținătoarea maghiarilor. Românii ereau susținuți de italieni prin marchizul Pandolfi care a vorbit acolo în favoarea lor.

Dela Berna Decemvirii s'au dus la Milano. Primăria le-a dat un banchet. Delegația română a depus o coroană pe mormântul lui Cavour, Aurel Eliescu a rostit o cuvântare. Seara la reprezentația teatrală dată în onoarea decemvirilor, când aceştia au apărut în corpore purtând la piept cocardele cu colorile italo-române, sala întreagă în picioare i-a ovaționat. Iar presa italiană s'a ocupat mult de chestia română susținând-o şi făcând-o cunoscută.

Intorşi la Bucureşti Decemvirii au întețit lupta pentru chestia națională, care, în timpul guvernului Catargiu de la 1891 la 1895 a fost agitată cu cea mai mare putere.

Această agitație erea motivată de faptul că tocmai la acea epocă guvernele ungureşti luau cele mai primejdioase măsuri pentru maghiarizarea Românilor.

— In epoca aceea întreagă viața publică erea redusă la politică, teatrul nu făcea mari progrese, literatura erea slab reprezentată, doar Vlahuță şi Delavrancea mai ereau în linia întâia, dar mai mult cu ceea ce scriseseră de cât cu ceea ce scriau Caragiale dormea şi el pe laurii trecutului; Coşbuc şi Sadoveanu începeau.

Societatea bucureşteană erea tot aceea uşuratecă, fără grija zilei de mâine, lumea de sus, mai ales femeile, vorbiau numai franțuzeşte, în vacanța Crăciunului stolurile de mii de Români plecau la Nisea, vara alte mii de oameni eşiau din țară, pentru ca să umple toate stațiunile balneare din străinătate. Era o viață şi unele deprinderi pe care lumea de azi la 1928 nu le mai cunosc.

— Sub regimul conservator — precis în 1891 — au murit — după cum am spus la timp — Ion Brătianu şi Mihail Cogălniceanu, cei mai mari bărbați de stat ai României.

Cu stingerea lui Brătianu şi a lui Cogălniceanu viața politică a țărei nu s'a resimțit de loc de oarece, amândoi nu mai aparțineau, de câțiva ani puterilor active şi creatoare ale societății româneşti.

Ion Brătianu şi Mihail Cogălniceanu au fost cele două personalități covârşitoare, care, din zorii renaşterii naționale, şi până către sfârşitul carierei, au ținut ațintite toate privirile româneşti asupra geniului lor.

De-asupra tutulor bărbaților politici din acea puternică

generație, de-asupra lui Costache Negri, de-asupra Goleștilor, a lui C. A. Rosetti, a lui Dumitru Brătianu, a lui Ion Ghica. — fiindcă de conservatori nu mai vorbesc — acești doi vulturi ai neamului, au avut o personalitate de care nu s'a apropiat, până la oarecare măsura, decât Ion Heliade Rădulescu.

Ion Brătianu în Muntenia și Mihail Cogălniceanu în Moldova reprezntau pentru tineret și pentru aspirațiile naționale speranța.

Mihail Cogălniceanu erea, pentru tot neamul, bărbatul de stat genial, plin de toate talentele și de toate capacitățile. Ion Brătianu era în Muntenia, omul providențial, născut pentru ca să ridice România din pulberea înjosirilor seculare și să o înalțe printre neamuri, liberă și puternică în viitor.

La numele lui Brătianu tresăreau inimile, la numele lui Cogălniceanu se îmbărbătau încrederile. Acești doi oameni au fost bărbații superiori despre cari fiecare român — prieten politic sau adversar — spunea în conștiința lui : avem pe cine ne rezema.

Și cu toate acestea, către sfârșitul vieței lor, după atâtea fapte mari îndeplinite, după atâtea minuni eș.te din lucrarea lor patriotică, amândoi nu mai ereau decât doi muritori ca toți ceilalți, demni cel mult de respectul ce se cuvine la doi bătrâni cari au fost.

Atât este de adevărat că făgăduiala este mai mult curtenită de oameni de cât realizarea.

Când, în vârtejul luptelor politice se iveau Ion Brătianu și Mihail Cogălniceanu uniți, țara întreagă era sigură că victoria va fi de partea lor. Amândoi alături erau cele două mai formidabile forțe naționale unite, în fața cărora ceilalți bărbați politici erau numai lumini care păleau. Forța oamenilor politici nu stă atât în valoarea reală a puținței lor de a crea. cât în valoarea pe care oamenii le-o atribue.

Iată de ce oamenii cei mai populari în domeniul politic nu sunt acei cari au trecut pe la cârmă, ci acei cari aspiră să ajungă la ea. Oamenii nu răsplătesc nici odată cu încrederea, cu iubirea și cu entusiazmul lor pe bărbații politici cari au săvârșit fapte mari, dar acordă toate acestea acelora despre cari cred că le pot săvârși. Și aceasta fiindcă o realizare materială oricât de măreață nu se poate ridica nici odată până la înlțimea închipuiri.

Dacă mai adăogăm toate celelalte neajunsuri ale vieței, vicisitudinile politice, greutățile omului de guvern silit să realizeze, nu numai faptele folositoare de ordin general, dar mai ales dorințele fie căruia în parte, dacă ținem seamă că poftele individuale, — care sunt subiective deci fără caracterul preciziunei și stabilităței — sunt mai greu de mulțumit de cât interesele obștești reprezentate prin formule închegate, ne putem da seama de ce în general toți bărbații politici ies nepopulari din guvern, chiar dacă au fost aduși acolo de cea mai entusiastă popularitate.

Sperantele aduc popularitatea contemporanilor, faptele realizate nu aduc decât aprobarea Istoriei. Cauza este pentru că Istoria n'are decât judecata, pe când oamenii au numai sentimente.

După cum într'o mare cameră luminată cu electricitate s'ar stinge o candelă fără ca lumina încăperei să fie vizibil micşorată, tot astfel s'au stins cele două mari genii naţionale, fără ca ochii naţiunei să fi simţit dispariţia lor.

Dar să mă reîntorc la evenimentele politice.

— Dimitrie Sturza venea la guvern cu o piatră grea de gât; era atitudinea sa în chestiunea naţională, era şi declaraţiile contra Ungariei pe care le făcuse prin întrunirile publice.

Inainte chiar de a lua puterea regele l-a înştiintat că nu va putea lua frânele de cât cu condiţia ca să facă declaraţiuni de retractare mulţumitoare pentru Budapesta. Dimitrie Sturza, spre a nu pierde puterea, s'a plecat.

Adevărul este că, fiind cunoscute afecţiunile sale germanice, mai multă convingere a pus când a retractat decât când a atacat.

După cum a dezvăluit în urmă ziarele conservatoare, retractările dela Iaşi au fost libelate la ministerul de externe din Viena. Un secretar, numit Dumba, este acela care a scris textul scuzelor şi le-a trimis lui Sturza la Bucureşti.

Pentru ca retractarea să fie mai puţin observată şi să poată trece fără a fi relevată Sturza s'a dus la Iaşi pentru ca să vorbească la o întrunire publică. Ziarele liberale au anunţat că şeful partidului liberal-naţional se va duce la Iaşi pentru ca să comunice care este programul noului guvern, în realitate se ducea pentru ca să strecoare, cât mai clandestin, scuzele reclamate de Budapesta.

Sturza a spus la întrunire că „duşmanii partidului liberal au răspândit ştirea că acest partid ar fi iredentist şi că ar încuraja mişcarea Românilor din Austro-Ungaria, acesta e un neadevăr; partidul liberal este în contra unor asemenea mişcări

România are tot interesul să stea în bune raporturi cu monarhia, Românii şi Ungurii trebuie să trăiască în bună înţelegere ca nişte fraţi iar statul Austro-Ungar, aşa cum este alcătuit, e o necesitate imperioasă căci apără şi intresele noastre care sunt în joc".

Câteva luni mai înainte acelaşi om politic spusese la Sala Orfeu: că Ungaria este, pentru România, mai primejdioasă de cât Rusia.

Bine înţeles, de îndată ce aceste retractări au fost cunoscute, la Bucureşti, Sturza a fost atacat cu mare vehemenţă de opoziţie. De altfel atacurile ereau foarte îndreptăţite, căci aceastâ umilire impusă ţărei nu ar fi putut fi pretinsă dacă un alt liberal ar fi luat preşedinţia consiliului de miniştri.

— Dumnică 15 Octombrie a fost inaugurat Palatul de Justiţie.

Serbarea s'a făcut în holul Palatului. Au asistat regele, regina și prinții de Coroană. Au vorbit Eugeniu Stătescu ministrul justiției, C. Schina primul președinte al Curței de Casație, Take Giani decanul baroului și, la sfârșit, regele.

— Acum începe lupta electorală.

A doua zi după retragerea cabinetului Catargiu, conservatorii s'au scindat, junimiștii au făcut imediat, casă deosebită, au închiriat un apartament în Casa bisericei Cretulescu și au făcut să apară ziarul *Constituționalul*. Iar partidul a primit numele de „Partidul Constituțional".

— In Noembrie a murit marele prozator Alex. Odobescu. Odobescu a fost unul din cei mai talentați literați Români; un condeiu ager, delicat și inteligent.

Alexandru Odobescu a murit prin otravă. O mare supărare sentimentală l-a împins la sinucidere.

— Alegerile pentru Senat și Cameră dau rezultatul etern: guvernul a biruit. De astădată, însă, guvernul a bătut recordul. La colegiul I de Senat n'a fost ales decât un singur opozant, conservatorul I. Brabețianu la Romanați, iar la colegiul al doilea nici un opozant.

In tot Senatul nu erea, dar, de cât un singur ales din opoziție. Astfel răsplătea corpul electoral un partid care dăduse, timp de 4 ani, unul din cele mai bune guverne.

„Vocea poporului" o fi „Vocea lui Dumnezeu", dar de multe ori este vocea nedreptăței, a ingratitudinei și a inconștienței.

La Cameră rezultatul n'a fost cu mult deosebit, aci au fost aleși 4 opozanți; Alexandru Marghiloman la Buzău, bătând cu 2 voturi pe candidatul liberal. Menelas Ghermani, la Râmnicul Sărat, C. Popovici zis Răcăciune la Suceava și C. Cantacuzino-Pașcani la Roman.

A mai fost ales ca independent C. Dobrescu-Argeș la Argeș și V. G. Morțun socialistul la Roman.

Pretutindeni candidații liberali au fost aleși cu majorități zdrobitoare, ambele partide conservatoare aproape n'au existat în luptă.

Anul 1895 se sfârșește cu un prognostic: Nicolae Fleva nu va sta prea mult timp în minister.

Vechii liberali îl sapă. Prefectul de poliție Manolache Culoglu este insubordonat și nici măcar nu-i aduce zilnic raportul asupra faptelor importante.

La sfârșitul lui Decembrie vine în București părintele Vasile Lucaci, la gară i se face o mare manifestație de simpatie, dar prefectul nu raportează ministrului. Fleva cere lui Culoglu demisia, care fiind dată, e primită imediat.

La clubul liberal vechii liberali cari n'au încă slujbe, pe cari tinerii îi numesc „impurii", vociferează și trag în suliță pe ministru. Zilele lui Fleva sunt numărate.

ANUL 1896

— Anul 1896 începe cu o ştire tristă, a murit Costică Bobeică fruntaş junimist, fost deputat de Botoşani. A murit la hotelul Capşa de o boală a inimei.

Costică Bobeică era la Cameră un întrerupător de duh. Odată pe vremea guvernului Ion Brătianu, se discuta la Cameră un oarecare proiect de lege; prezida C. A. Rosetti, iar pe banca ministerială numai Gheorghe Chiţu. Regulamentul Camerei prevedea că ori ce lege amendată nu poate trece la votul în total dacă guvernul nu e consultat de primeşte amendamentele.

— Guvernul primeşte amendamentele admise de Cameră, întrebă Rosetti?

— Guvernul *aderă*, răspunde Chiţu.

Dar Rosetti nu auzise bine şi mai întreabă o dată:

— Care'i dorinţa guvernului?

— Guvernul vrea *Maderă*, răspunde Bobeică.

Chiţu era cunoscut ca un fervent adorator al lui Bachus.

Costică Bobeică n'a fost, bine înţeles, un om politic nici de mâna întâia, nici de mâna a doua, erea unul dintre politicianii epocei, om de club, om de petrecere.

Erea, însă, un om inteligent.

Odată Petrache Carp îl întreabă în zeflemea:

— Cum se face, Costică, cum că fără să ai parale, duci viaţa pe picior aşa de mare?

Bobeică îi răspunde:

— Cum faci şi dumneata care, fără să ai partid, guvernezi ţara?

Bobeica erea un pasionat jucător de cărţi, când a murit, toate cluburile din Bucureşti au arborat drapelul negru.

O dată erea în trenul pentru Viena, în acelaşi compartiment se afla şi un negustor de porci care îşi ducea marfa ca s'o vândă în capitala Austriei. O partidă de pichet începu între ei. Bobeică câştigă negustorului toţi banii şi după aceea îi câştigă şi toţi porcii. La cea d'ântâiu staţie negustorul se dete jos din tren spunând lui Bobeică.

— Acum dute dumneata de vinde porcii la Viena.

La Bucureşti s'a râs multă vreme de Costică Bobeică „porcarul".

A fost înmormântat cu talerul. Ministerul de interne a dat 1000 lei şi Clubul Tinerimei 500. Clubul Constituţional n'a dat nimic.

— Pe vremea aceea un alt om de spirit erea în Bucureşti Mihail Cornea marele advocat şi foarte pătimaş băutor.

Câteva zile după venirea-i la putere, Dimitrie Sturza dete un bal în casa lui, unde fu invitat şi Cornea. După ce prinse la chef, Cornea puse lăutarii să cânte cântece pornografice,

Sturza fiind informat alergă repede foarte supărat, — fiindcă erea cunoscut ca un om foarte pudic — şi mustră pe Cornea.

— Chiamă poliţia, îi răspunse Cornea.

— In casa mea eu fac poliţia, îi răspunse Cornea.

— Dacă-i aşa, adaose Cornea, *iţi fac scuze.*

Sturza înţelese aluzia, la scuzele dela Iaşi, şi plecă roşu de mânie.

— Acum încep în partidul liberal marile frământări care îi va zădărnici guvernarea.

De-abia de câteva luni la putere şi o cabală se ridică în partid spre a scoate din minister pe Nicolae Fleva.

Nicolae Fleva devine suspect liberalilor cari compun aşa zisa ocultă, cei cari pregătesc şefia lui Ionel Brătianu. Aceştia văd în Fleva o primejdie, fiindcă spun ei — Fleva, profitând de portofoliul internelor, lucrează pentru ca să-şi facă partizani personali.

O întâmplare măreşte ostilitatea. La Spineni, în judeţul Olt, câţiva ţărani sunt bătuţi şi arestaţi abuziv de către autorităţile locale. ţăranii se adresează cu plângere către ministrul de interne care e popular peste tot. Fleva nu trimite după obiceiu, un funcţionar ca să ancheteze, ci se duce în persoană să cerceteze la faţa locului. Dovedind vinovăţia funcţionarilor, Fleva îi pedepseşte şi îi destitue.

In partidul liberal această procedare neobicinuită revoluţionează şi mai mult, până şi şeful guvernului e de părere că Fleva a devenit prea personal şi trebue înlăturat.

Deputatul Epurescu dela Giurgiu este îndemnat să facă o interpelare ministrului de interne. Se prevedea furtuna. In ziua când interpelarea trebuia dezvoltată Camera gemea de lume, iar pe dealul Mitropoliei, în curtea Mitropoliei, pe strada Bibescu Vodă mulţimea în ferbere foia. Marea majoritatea erea simpatică lui Fleva.

Ieşirea lui Fleva din guvern erea acum fapt sigur. Peste noapte agenţii liberalilor lipiseră pe ziduri afişe în care se spunea că a doua zi Fleva va fi izgonit din guvern. Prietenii lui Fleva ori unde vedeau un asemenea afiş îl rupeau.

Prefectul poliţiei primise din ajun ordin dela primul ministru ca să nu mai ducă raportul ministrului de interne ci numai sie.

La Cameră, şedintă foarte agitată. Inainte ca Iepurescu să-şi desvolte interpelarea un alt deputat întreabă pe primul ministru dacă e adevărat zvonul ce circulă cum că Fleva va fi scos din guvern ? Sturza răspunde acuzând pe Fleva, cum că lucrează în vederea personalităţii sale aceasta este o stare anarhică, spune Sturza, care nu poate dăinui.

Fleva răspunde că acuzaţiile ce i se aduc sunt nedrepte, că a fost întotdeauna corect dar că este victima „amicilor" săi din guvern şi din partid.

Pentru întâia oară se vedea aceste fapt, foarte puţin banal.

ca doi miniştri să polemizeze între ei de pe aceiaşi bancă ministerială.

Sfârşindu-i cuvântarea Fleva îşi ia ghiozdanul, declară că se retrage din guvern şi trece pe banca deputaţilor.

Fireşte în Cameră emoţiunea a fost mare.

Afară lumea fierbea iar mulţimea aştepta pe Fleva şi-i făcu o manifestaţie entusiastă.

— In noaptea de 25 Ianuarie a murit Nicolae Blaremberg fruntaş politic independent, orator parlamentar distins, om cult, pe care l'am găsit mai toată viaţa în opoziţie, când contra liberalilor când contra conservatorilor. Numai în cabinetul generalului Florescu a fost câteva zile ministru.

— Indată după eşirea lui Fleva din guvern se redeschide afacerea fraudelor de la primărie de pe vremea primariatului lui N. Filipescu. Andrei Popovici un mare industriaş este arestat dimpreună cu mai mulţi funcţionari.

Dar toată afacerea erea numai o înscenare nedemnă. Andrei Popovici, om de o mare onorabilitate, erea mai presus de astfel de acuzaţiuni. De aceea afacerea a fost clasată.

— O ştire dureroasă vine în timpul acesta din Ardeal între cei doi mari luptători, dr. Raţiu, preşedintele partidului naţional şi părintele Vasile Lucaci s'a declarat ruptura. La Bucureşti e întristare. Ungurii la Budapesta jubilează.

La Bucureşti Dumitru Sturza este acuzat că, prin ardelenii deveniţi oamenii săi, adică prin Eugen Brote, Ioan Slavici şi Septimiu Albini, a pus zizania între românii ardeleni pentru ca să aibă mişcarea românilor din Ardeal în mâna sa.

Vrajba ia proporţii. Ziarul *Tribuna* din Ardeal de sub direcţia lui Rusu Şirianu trece de partea lui Brote-Slavici-Lucaci. Rusu Şirianu într'un interview acordat unui ziar din Bucureşti acuză pe Raţiu de despotism spunând că, din această cauză, a rămas în minoritate în comitetul naţional. Dar la Bucureşti opoziţia acuză pe Sturza de trădare iar lupta pe această notă se înveninează tot mai mult.

Pe când nepopularitatea lui Sturza creşte zi cu zi, un alt fapt vine ca să agite opinia publică împotriva sa. E chestia românilor din Macedonia.

Inspectorul şcoalelor româneşti din Macedonia este Apostol Mărgărit împotriva căruia, însă, se ridică cei mai mulţi români macedoneni dimpreună cu profesori români de acolo. Dar Dimitrie Sturza susţine pe Mărgărit. Agitaţia creşte fiind provocată de un fapt nou.

Doi delegaţi ai românilor macedoneni, d-rul Christovici şi profesorul Filip Apostolescu, vin în Bucureşti ca să se plângă lui Sturza împotriva lui Apostol Mărgărit, dar Sturza nu-i primeşte. Ceva mai mult, le dă ordin prin prefectul de poliţie să părăsească imediat ţara.

Cei doi macedoneni refuză să plece, dar prefectul poliţiei îi arestează şi-i conduce la poliţie. Agitaţia începe.

Nicolae Fleva, care eşise îndârjit din guvern, făcuse să apară ziarul *Dreptatea* având prim redactor pe Anton Bacalbaşa. Fleva, văzând în această chestie un motiv de luptă împotriva guvernului, pune mâna pe ea şi începe campania.

Cei doi delegaţi, fiind înştiinţaţi că a doua zi vor fi expulzaţi, s'au furişat noaptea din otel şi s'au refugiat în casa lui Nicolae Fleva.

In şedinţa Camerei de la 22 Februarie Fleva cere dosarele şcolilor din Macedonia dar Sturza i le refuză. In aceiaşi zi la Senat V. A. Ureche interpelează asupra expulzării românilor macedoneni.

Vestea expulzării celor 2 macedoneni agită spiritele. Seara s'a ţinut în localul Societăţei Presei o întrunire publică. Au fost reprezentate ziarele: *Ziua, Constituţionalul, Adevěrul, Timpul, Lumea Nouă, Epoca, Dreptatea, L'Independance Roumaine.*

Intrunirea a fost prezidată de Al. Beldiman directorul *Adevěrului.* Au vorbit în această ordine: Al. Ionescu *(Lumea Noouă),* Nicolae Filipescu *(Epoca),* Al. V. Beldiman *(Adevěrul),* N. Fleva *(Dreptatea),* V. Murgulescu *(L'Independance Roumaine),* Anton Bacalbaşa *(Dreptatea),* Ion Bacalbaşa *(Ziua).*

Seria discursurilor am închis'o eu în calitate de vice preşedinte al „Societăţei Presei" şi redactor la *Adeverul.*

Adunarea a votat, apoi, următoarea moţiune:

„Faţă cu măsurile arbitrare luate împotriva românilor macedoneni dr. Christovici şi profesorul Apostolescu, subsemnatele ziare invită pe cetăţenii Capitalei să ia parte la o întrunire de protestare ce se va ţine Duminică 25 Februarie la orele 2 după amiază".

Dar această întrunire a fost apoi contramandată sub cuvânt că măsurile de expulzare fuseseră retrase.

Dar la Cameră a fost o şedinţă furtunoasă când Fleva a cerut dosarele şcolilor din Macedonia.

Barbu Delavrancea insultă pe Fleva spunându-i că a vorbit ca la uşa cortului.

Anastase Stolojan ministrul de interne acuză pe cei doi macedoneni că au cerut prefectului de poliţie să le dea câte 1000 lei spre a pleca din ţară.

Cei doi macedoneni trimit ziarelor o scrisoare prin care dau o formală dezminţire afirmărilor ministrului Stolojan.

In cele din urmă Sturza a intervenit pe lângă ministrul Turciei ca să-i înleznească sarcina.

Ministrul Turciei a chemat pe cei 2 macedoneni şi i-a rugat să plece din ţară — de oarece ereau supuşi turci, — căci li se vor satisface cererile.

Nicolae Fleva sfătuindu-i şi el, ca să primească condiţiile, macedonenii s'au plecat.

— La 16 Martie s'a judecat la Curtea cu juraţi un proces care pe vremuri a făcut multă senzaţie în Bucureşti. Iată-l:

„In noaptea de 28 Ianuarie s'a petrecut într'o casă din strada Alexandri No. 10, următoarea dramă: In această casă locuia o doamnă Olga Lăţescu, tânără, frumoasă şi dintr'o bună familie din Moldova. Din cauza frumuseţei şi a naturei aventuroase a alunecat de timpuriu, apoi a venit în Bucureşti. Aci a legat relatiuni cu un tânăr Şabechi fiul unui arendaş grec destul de bogat.

Dar de Olga Lăţescu era înamorat şi un cunoscut arhitect bucureştean, anume Ion Gabrielescu. Tânărul Şabechi, care n'avea decât 20 de ani nu avea mijloace pentrucă tatăl său, cunoscându-i nenorocita pasiune pentru Olga refusă să-i mai servească subsidii, în disperare de a găsi banii cu care să continue traiul cu iubita lui, Şabechi plănueşte o lovitură. Intr'o zi Olga Lăţescu se duce la locuinţa lui Gabrielescu — unde mai fusese — şi îl invită pentru a doua zi la ea acasă. A doua zi Olga veni iarăşi la Gabrielescu, îl luă şi amândoi sosiră la casa cu No. 10 din strada Alexandri.

Ameninţat de către Şabechi cu revolverul şi de către un rândaş care venise înarmat cu o frânghie, cel dintâiu luând rolul soţului ultragiat, Gabrielescu dete Olgăi cheia dela un scrin în care avea 8.500 lei. Olga se duse, luă banii, mai luă şi un bon de 10.000 lei, apoi spre a întregi suma de 25.000 lei, Gabrielescu fu silit să semneze poliţe.

Acest proces se judeca la 16 Martie.

Curtea e prezidată de d. Costescu, asistat da d-nii Victor şi Emil Miclescu. Ministerul public primul procuror Lilovici, Ceaur Aslan şi Alexandru Djuvara apără pe Olga Lăţescu, Barbu Delavrancea şi Tache Giani apără pe Şabechi. D. avocat Stavri Predescu apără pe rândaşul Sabieş.

Printre martori a fost şi doctorul Clement care a opinat cum că Olga Lăţescu, fără a fi o isterică majoră, este, însă, o isterică mare.

După rechizitorul procurorului au vorbit trei apărători: Delavrancea, Ceaur Aslan şi Stavri Predescu.

Şabechi a fost osândit la 14 luni închisoare, Olga Lăţescu la un an. Rândaşul a fost achitat.

Verdictul n'a mulţumit auditorul compus mai ales din femei. Şi femei ereau atât de multe cum nu se mai văzuse în Bucureşti la un alt proces.

— Politica rusească în Orient este foarte activă. Pe când la Bucureşti opoziţia agita în contra guvernului din cauza atitudinei sale în chestiunea natională. Dimitrie Sturza a luat hotărîrea ca România să fie reprezentată oficial la serbările mileniului maghiar de la Budapesta.

Rusia este nemulţumită de această hotărîre şi instigă în ţările slave din Balcani. Propaganda cea mai vie o face în Serbia. Pe la sfârşitul lunei Martie ziarele primesc o telegramă din Belgrad care spune că studenţii sârbi au manifestat ostil în faţa legatiei României; au strigat „Dolu Roumaniel". (Jos România), apoi au spart geamurile cu pietre.

Acesta era unul din răspunsurile Rusiei la conversiunea lui Sturza care păcălise la Bucureşti pe ministrul ei Fonton.

Tot atunci ofensiva Rusiei în contra României, adică a politicei sale, începea aproape violent. Vorbind de rolul României în Marea Neagră, ziarul oficios *Novoe Vremea* scrie următoarele:

„România proiectează fortificarea Constanţei ba chiar a şi trimis acolo singurul încrucişător şi torpilor ce are pe Dunăre.

Această proastă glumă a României, pusă în raport cu obicinuita'i obrăsnicie provocătoare atinge o cestiune de un interes vital pentru Rusia, singura stăpână a Mărei Negre. Rusia nu va putea nici odată permite astfel de glume româneşti".

Dar aceste agresiuni ruseşti, de şi publicate în ziarele din Bucureşti, nu atrăgeau atenţiunea opinia publică nu se vedea interesată. Toată pasiunea erea concentrată în contra guvernului Sturza şi a Ungariei, toate celelalte cestiuni rămâneau pe planul al 2-lea.

— In parlament, precum se ştie, ereau numai liberali, dar acum s'au despărţit şi ei în două tabere, iar duşmănia este foarte mare între ei. Şedinţele Camerei sunt atât de furtunoase în cât nu e fără interes ca să dau câte odată o fotografie a şedinţelor.

Iată, de pildă, o scenă a şedinţei dela 19 Aprilie, după un ziar al epocei:

„Zgomotul continuă.

D. Delavrancea se repede la d. Fleva şi îi strigă: „Contrabandistule, ai luat parale pe când ereai ministru!"

In acest moment scandalul creşte la culme.

Vociferările sunt continue.

Delavrancea insultă din nou pe Fleva.

D. Apostol îi strigă lui Delavrancea: „Samsarule"!

Ferikidi se urcă la tribună şi cere chemarea la ordine a lui Fleva.

G. Scorţescu şi Dobreanu-Prahova se reped la Delavrancea şi 'l apostrofează.

D. Apostol îi strigă: „Eşti un samsar ordinar!".

D. Aurelian (preşedintele) sună în zadar clopoţelul.

Nicu Catargiu insultă pe Delavrancea şi Dimancea.

Ora 2 jum.

Scandalul continuă.

Miniştrii stau înlemniţi pe banca ministerială.

Mamelucii în frunte cu Nacu, Mărgăritescu şi Leca zbiară nebuni şi insultă minoritatea.

D. Apostol strigă din nou lui Delavrancea:

— „Şantagistule! am să te învăţ eu minte!".

Etc., etc.!"

In timpul acesta bătrânii conservatori se adunau la clubul lor, iar Lascar Catargiu declara că campania de răsturnare a ministerului liberal este deschisă.

Dar regimul liberal a mai durat până în anul 1899.

Fierberea pe chestiunea națională face ca patimile să crească primejdios.

La începutul lunei Mai se întrunește Congresul Ligei culturale sub președinția profesorului universitar V. A Urechia.

Lupta se dă între liberalii-sturziști și ceilalți membrii ai Ligii. In sfârșit, după discuții aprinse care au durat două zile, adunarea a votat cu 57 voturi contra 14, o moțiune de blam pentru comitet, moțiune care termina astfel:

„Având în vedere că în ultimul timp comitetul Ligii a zădărnicit mișcarea națională,

Dezaprobă atitudinea comitetului central executiv și trece la ordinea zilei".

Liberalii-sturziști se retrag din sală, apoi cu vot secret și cu unanimitate e ales următorul comitet:

Membrii: Ion Grădișteanu, M. Vlădescu, C. Dissescu, Dr. Obreja, D. Nenițescu, Dr. Staicovici, C. Rădulescu-Motru, D. A. Florescu, V. Al. Miclescu. Censori: colonel D. Angelescu, Eremia Popa și colonel Obedeanu.

D. Ion Grădișteanu declară pe onoare că la Ligă nu se va face decât politică națională.

V. A. Urechie e proclamat președinte de onoare.

Liberalii erau scoși din Ligă și conservatorii le luară locul.

V. A. Ureche, considerându-se ofensat prin votul de blam dat comitetului, a refuzat preșidenția de onoare.

Președinte a fost ales d. Ion Grădișteanu.

— Un mic scandal în elita bucureșteană.

La 10 Martie s'a dat în sala Teatrului Național balul societății „Obolul" la care asista toată elita cât și principele moștenitor Ferdinand cu principesa Maria.

Pe când balul era în toiu, într'una din loji apare o figură exotică, dar foarte frumoasă femee, elegant îmbrăcată și cu pălăria pe cap. Senzație în sală. Toate privirile sunt îndreptate către noua apariție, iar prințul Ferdinand nu-și mai lua ochii dela ea. Cine era doamna ?

Doamna nu era decât Irma de Montigny, una din cele mai elegante și frumoase orizontale din Paris, sosită în București în tovărășia unui tânăr român d. C. P. care cheltuia cu dânsa nebunește și... românește.

Principesa Maria, văzând stăruitoarele priviri ale Prințului, ceru informațiuni, voia să știe cine e doamna.

Când adevărul fu cunoscut, ministrul de interne d. Anastase Stolojan fu însărcinat să ia măsuri pentru expulzarea doamnei.

După lungi parlamentări și după aducerea forței publice Prefectul de poliție Paul Stătescu, izbutește să convingă pe doamna Irma de Montigny ca să plece.

D. C. P. a făcut, însă, o împotrivire omerică, a amenințat cu spada și cu pistolul, dar... a doua zi toată lumea s'a liniștit.

— O știre care întristează cercurile intelectuale vine din

Craiova: poetul Traian Demetrescu a murit de tuberculoză pulmonară.

A fost înmormântat la Craiova dar mai târziu admiratorii i-au ridicat un bust în grădina Ateneului.

— Lupta împotriva lui Dumitru Sturza pe chestia națională, urmează și se întețește.

După cele petrecute la Congresul Ligii unde comitetul liberal-sturzist a primit vot de blam, un lucru identic se petrece la alegerea comitetului pentru secția din București a Ligii.

Lupta a fost dârză. Pentru comitet au fost prezentate două liste: una liberală pe care figurau și doi miniștri, alta a opoziției. Aceasta din urmă a fost aleasă cu următoarele persoane: Ioan Grădișteanu, C. Dissescu, Mișu Balș, D. T. Apostolu, Cihoski, doctor Obreja, V. A. Ureche, Vintilă C. A. Rosetti, Vasile Cogălniceanu, Clinciu și alții.

Pe această listă figurau și liberali însă nu sturziști.

Lupta împotriva lui Sturza erea dusă mai ales din cauză că, împotriva dorinței partidului național ardelean și împotriva sentimentului public din regat, hotărîse ca România să participe oficial la serbările *Mileniului* dela Budapesta. Acest mileniu erea serbarea de 1000 de ani dela fondarea statului maghiar.

Sturza personal nu s'a dus la Pesta — ceeace ar fi dorit ungurii —dar România a fost reprezentată prin d. E. Ghica, ministrul României la Viena.

Când hotărîrea fu aflată, la București a fost organizată o mare întrunire de protestare, la care au participat aproape 10.000 oameni.

Publicul s'a adunat mai întâi în Cișmigiu, apoi a pornit către Șoseaua Kiselef cu 2 muzici în frunte care cântau „Deșteaptă-te Române" și „Marsilieza".

Pe foarte numeroasele drapele se citeau următoarele inscripțiuni: *Jos mileniul! Umbrele martirilor cer răzbunare! Calea dreptății duce la Victorie! Jos urgia maghiară! Prin luptă la lumină! Viața 'n libertate sau moarte cerem noi! Trăiască apărătorii românismului! Piară tirania ungurească! Unirea face tăria! etc., etc.* In frunte steagul tricolor al femeilor din Sibiu.

Pe trotoare și la ferestre lume foarte multă și entusiastă; drapele, batiste fluturate și cântece patriotice.

Localul consulatului austro-ungar era de jur împrejur, înconjurat de trupe.

Mulțimea s'a oprit la Șosea în fața vilei Popovici unde au vorbit studenții Bălănescu și Vasile Minculescu. Apoi s'a încins Hora Unirii.

Acest meeting a fost unul din cele mai impunătoare pe care l'a văzut București.

— Iată o dovadă despre libertatea presei pe acea vreme.

Ziarul *Adevĕrul* insultă zilnic pe rege fără ca guvernul să fi recurs la sancţiuni. In ziua de 10 Mai acest ziar a publicat o gravură care reprezenta pe Prinţul moştenitor Ferdinand mângâind obrajii unei bucătărese, în bucătărie, pe la spate un lacheu îl bastona. Sub gravură era următoarea legendă: „Ferdinand, din lipsă de altă ocupaţie, se îndeletniceşte cu cercetarea guşei slujnicilor!" Iar peste pagină I era titlul : „Trăiască Republica!".

Procesul de presă pe care îl căuta A. V. Beldiman nu a venit nici odată.

— La 14 Mai s'a organizat la Bucureşti întâia cursă pedestră de întrecere pe parcursul Bucureşti-Piteşti-Bucureşti.

Sporturile nu erau de loc cultivate în România pe vremea aceea, aşa că marele public nici nu-şi da seama ce ar însemna această cursă. De aceea s'au înscris 951 concurenţi, dar la ziua întrecerei nu s'au prezentat decât 320.

Condiţia era ca distanţa de 215 kilometri să fie acoperită în 60 ore.

Cel dintâi sosit a fost Ilie Gheorghe sergent major din vânători cu garnizoana în Bucureşti. A ajuns cel dintâi la Piteşti Duminică noaptea la ora 1 şi 35, a plecat din nou la ora 1 şi 45 şi s'a înapoiat la Bucureşti la ora 1 şi 46, Luni dimineaţa.

Premiul I era de 400 lei.

La Clubul Regal s'au făcut prinsori, membrii împărţindu-şi concurenţii. Pentru Ilie Gheorghe pariase generalul Gheorghe Manu care a câştigat 1200 lei.

Lupta cea mare s'a dat între un oltean Radu Marin şi Ilie Gheorghe.

Iată impresiile lui Ilie Gheorghe:

La Piteşti i-a venit rău atât din oboseală cât şi din îngrămădeala publicului care vrea să-l vadă.

La întoarcere Marin i-a luat înainte 10 kilometri. Intre Carcinov şi Găeşti somnul îl toropea cu totul. Ca să se desmeticească îşi trăgea palme peste obraz şi la fiecare puţ îşi turna apă rece pe cap. Cu mare greutate l-a ajuns pe Radu Marin la Găeşti. De aci şi până la Titu s'au luat la întrecere nebună. La Mătăsaru Marin, doborât de oboseală, a dispărut în pădure. Bolnav a fost dus la spital.

Este de observat că această întrecere s'a făcut între oameni lipsiţi cu totul de antrenament şi cu totul lipsiţi de cunoştinţa metoadelor sportive.

Ilie Gheorghe, fără odoihnă şi fără somn, a făcut cei 215 kilometri în 42 ore.

— Un proces original în Bucureşti.

Am vorbit de procesul Olga Lăţescu-Şabechi. Dând seama de amănuntele escrocheriei, ziarul *Adevĕrul* a publicat şi portretele actorilor principali; dar s'a întâmplat că portretul lui Sabechi să semene cu portretul berarului *Mircea*. Mai

bine zis reporterul însărcinat cu afacerea, neputând găsi fotografia lui Şabechi, a întrebuinţat fotografia lui Mircea care, în adevăr, semăna cu acuzatul.

In ziua de 5 Aprilie, s'a judecat procesul.

Autorul substituţiei era reporterul Gabriel Urzică care, în faţa Curţei cu juraţi şi-a luat răspunderea. Avocatul său era Constantin Mille. Avocatul lui Mircea era Petre Sfetescu.

Mille a cerut suspendarea procesului până ce d. Mircea îşi va prezenta registrele, fiindcă se va putea dovedi că din ziua publicărei fotografiei, d. Mircea a vândut mai multe butoae de bere ca mai înainte; deci fotografia, departe de a-i fi pricinuit daune, i-a adus dinpotrivă câştig.

Curtea a respins cererea iar Gabriel Urzică a fost achitat.

— Un eveniment artistic, la 15 şi 18 Martie dă două concerte la Ateneu, un mare violonist al viitorului: Bronislaw Huberman. Evenimentul era mărit prin faptul că Huberman n'avea atunci decât 13 ani.

Bucureştenii l'au mai auzit după aceea încă de două ori şi l-au sărbătorit.

— Dar iată „Chestia Ghenadie", chestia cea mare care a agitat ţara aproape doi ani, a provocat căderea cabinetului Sturza şi caterisirea unui Mitropolit Primat.

Dar ce era Chestia Ghenadie?

In ziarul *Adevĕrul,* Alex. V. Beldiman acuza pe Mitropolitul Primat Ghenadie Petrescu cum că, în calitate de efor al aşezămintelor Brâncoveneşti şi de Mitropolit, luase cristelniţa (baptisteriul) bisericei Domniţa Bălaşa şi-o dăruise regelui Carol cu prilejul botezului prinţului Carol. Această acuzaţie data dela anul 1893.

Episcopul de Roman Ieronim răspunde printr'o scrisoare violentă spunând că:

„Pe când era preot al bisericei Domniţa Bălaşa, fostul epitrop colonelul Nicolae Bibescu, comandase în Rusia o cristelniţă, iar cu prilejul botezului prinţului Carol, mitropolitul Ghenadie comandase pe propria sa cheltuială, o cristelniţă cu totul la fel şi la acelaş fabricant. Dar la ziua botezului cristelniţa comandată de Ghenadie nu sosise încă. Atunci, chiar după sfatul lui Ieronim, mitropolitul Ghenadie a donat palatului cristelniţa bisericei pe care a înlocuit-o apoi cu acea comandată în urmă".

Dar Beldiman răspunde că substituirea s'a făcut, în adevăr, în felul acesta, dar cu o deosebire: pe când cristelniţa comandată de Nicolae Bibescu era un obiect rar de artă admirat de toţi cunoscătorii, cristelniţa comandată de Ghenadie şi rămasă acum bisericei, era o nedemnă copie.

Fapt interesant era că epitropia Brâncovenesei nu intervenea în dezbatere fiindcă epitropul actual, prinţul Nicolae Bibescu — nu colonelul, — acuza şi el pe Ghenadie.

De altfel se ştia că Beldiman primise informaţia dela acest efor.

Vâlva din presă ajunge, se înțelege, până la palatul regal, iar eforul Nicolae Bibescu își întețea acuzările în contra lui Ghenadie. Căci, pe lângă chestia cristelniței, Mitropolitul era acuzat și de multe alte fapte incorecte.

In ceeace privea cristelnița vina Mitropolitului nu era prea mare; căci, dacă era exact că el dăduse regelui un obiect de artă pe care-l înlocuise cu o copie fără valoare, erea evident că frustrase biserica, însă nu în folosul său; el, din potrivă cheltuise din punga proprie pentru cristelnița de a doua Mai vinovat în fața Istoriei poate fi regele Carol care n'a restituit obiectul ce aparținea bisericei.

Dimitrie Sturza, în urma cercetărilor făcute și a sugestiilor primite dela rege, face stăruitoare presiuni asupra mitropolitului spre a-l hotărî să se demită, de bună voe, dar Ghenadie nu primește. O luptă surdă și de fiecare zi începe.

Spre a face și mai mare silă asupra lui Ghenadie, guvernul câștigă majoritatea Sinodului. Informat de cele ce s'au plămădit, pus în curent cum că majoritatea Sinodului îi este ostilă, și-i pregătește un vot de blam, Ghenadie refuză să se prezinte la ședință. Dar majoritatea venise hotărîtă ca să-l judece.

Episcopul Partenie al Dunărei de jos îi face un aspru rechizitor în lipsă și propune ca să se aleagă imediat o delegație de 3 care să someze pe Mitropolit să se prezinte în fața Sinodului.

Propunerea e admisă iar în delegație sunt aleși Mitropolitul Moldovei și episcopii Timuș și Silvestrul Băcăoanul. Aceștia s'au dus și-au făcut lui Ghenadie cele 3 somațiuni canonice invitându-l să vie la ședință spre ași da seama de cele ce i se impută.

Trei arhierei: Dosofteiu Botoșeneanu, Nifon Ploeșteanu și Valeriu Romniceanu, partizani ai lui Ghenadie, au refuzat să ia parte la ședință.

Ședința Sinodului fusese prezidată de către ministrul cultelor, Petre Poni, iar întreaga procedură fusese pusă la cale de către Dimitrie Sturza, ministrul președinte.

Atât șeful guvernului cât și regele înțelegeau cât de mare vâlvă va face în țară caterisirea Primatului, mai ales dacă opozițiunea va lua chestiunea în mână spre a o exploata. Pentru acest cuvânt, s'au încercat mai întâi mijloacele mai blânde, adică guvernul a făcut încercarea de a sili pe Ghenadie să se demită de bună voe. Dar Ghenadie nu s'a lăsat nici influentat, nici intimidat.

După ce acele trei somațiuni canonice au fost făcute și totuș Ghenadie n'a voit să vină înaintea Sinodului spre a fi judecat, Dimitrie Sturza îi trimite o invitațiune la ministerul de externe spre a se consfătui. Consfătuirea nu erea altceva decât o ultimă și energică presiune spre a-i stoarce demisiunea. Dar Ghenadie înțelege cursa si refuză să se ducă. El

răspunde ministrului că fiind cam suferind, nu poate eşi din casa, dar dacă domnul ministru are ceva urgent să-i comunice, să poftească domnia sa la palatul mitropolitan unde va găsi primirea cea mai bună.

Primul ministru înţelegând însfârşit că prin bună înţelegere nu va obţine nimic dela Ghenadie; mijloacele violente fură hotărîte.

Un decret pentru suspendarea Mitropolitului primat fu redactat de urgenţă iar primul ministru se duse la rege să ceară semnătura.

In oraş circulau zvonuri de alarmă iar opoziţiunea se pregătea ca să profite de acest fapt atât de grav spre a lovi guvernul. Dumitru Sturza, care avea în sarcină chestiunea macedoneană, mai ales chestiunea naţională, putea cu greu să ţină piept şi unui mare scandal religios.

Acela care stăruia mai mult ca chestiunea Ghenadie să fie exploatată era Nicolae Fleva, care fusese înfrânt şi scos din guvern după câteva luni de ministeriat Fleva, având la spate partidul conservator, va conduce agitaţia.

Şeful guvernului obţine semnătura Regelui pentru suspendarea Mitropolitului Primat şi constituirea unei locotenente mitropolitane compusă din Mitropolitul Moldovei, Episcopul de Argeş şi Episcopul Dunărei de jos.

De îndată ce vestea acestui act fu cunoscută o mare agitaţiune cuprinde nu numai cercurile politice dar şi publicul. In masa populară drept credincioasă faptul destituirei Mitropolitului Primat produce spaimă şi revoltă. In curând vom vedea ce întindere a luat mişcarea populară de protestare.

Decretul de suspendare şi numirea locotenenţei mitropolitane este comunicată lui Ghenadie care, bine înţeles, rămâne abătut. Arhiereii cari-i sunt devotaţi, în frunte cu cel mai credincios, Nifon, vicarul Mitropoliei, aleargă să-i dea sprijin şi să proceadă la măsurile cu care să răspundă atacului. Ghenadie le spune că va redacta un Memoriu pe care îl va prezenta regelui şi în care va dovedi nevinovăţia lui. Insă cercurile iniţiate spun că regele este înţeles cu Sturza, de oarece caterisirea lui Ghenadie era cerută de cercurile catolice pe care Ghenadie le nemulţumise cu intransigenţa sa ortodoxă.

Adevărul asupra motivelor reale care au determinat actul violent al guvernului n'a fost cunoscut cu exactitate.

Guvernul procedează repede şi sumar. Prefectul poliţiei Paul Stătescu, Ştefan Sihleanu secretarul general al ministerului de culte şi Dragomir Demetrescu, directorul cultelor din minister, sunt însărcinaţi să meargă la palatul mitropolitan şi să sechestreze arhiva şi toate actele ce vor găsi. Ceea ce şi fac.

In urma raportului prezentat regelui, de către ministrul cultelor P. Poni, autorizat prin consiliul de miniştri compus din: Dimitrie Sturza, Eugen Stătescu, A. Stolojan, P. Poni, general Budişteanu, G. Cantacuzino, G. D. Paladi şi C. Stoicescu, suveranul a semnat următorul decret:

„Având în vedere deciziunea sfântului Sinod şi jurnalul Consiliului miniştrilor No. 1 din şedinţa de la 17 Mai corent:

Am decretat şi decretăm:

Art. I. — I. P. S. Mitropolitul Primat D.D. Ghenadie Petrescu este suspendat din treapta arhieriei şi din administraţia mitropolitană.

Art. II. — I. P. S. Mitropolit al Moldovei şi Sucevei şi Prea Sfinţii episcopi ai Dunărei de Jos şi al Argeşului sunt numiti ca locotenenţă metropolitană care să administreze provizoriu eparchia Ungro-Vlahiei".

Consiliul de miniştri a mai numit o altă comisiune, compusă din episcopul Silvestru al Huşilor, Ioanichie Flor Băcăoanul şi Atanasie Craioveanul, arhierei, care să ancheteze faptele ce se impută lui Ghenadie.

Când s'a făcut acestuia a doua somaţiune, Ghenadie a proferat insulte la adresa comisiunei spunând că este compusă dintr'o bandă de hoţi.

Imediat Nicolae Fleva anunţă o întrunire publică care se ţine la „Dacia" cu concursul partidului conservator.

Agitaţia începe.

A doua zi Sinodul se întruneşte spre a judeca pe Ghenadie. El este judecat numai pentru delicte canonice, căci pentru cele de drept comun va fi trimis la Casaţie.

Patru advocaţi se prezintă ca să apere pe mitropolitul primat, aceştia sunt: N. Fleva, C. Disescu, D. Neniţescu şi Petre Sfetescu. Dar aceşti domni, în urma hotărîrei Sinodului de a nu admite advocaţi, se retrag somaţi fiind de directorul poliţiei.

Procesul început la ora 9 dimineaţa e terminat peste o oră. Sinodul, în majoritate, a condamnat pe mitropolitul primat la pierderea demnităţei şi trimiterea sa la mânăstirea Secu, un mic schit de călugări din judeţul Neamţ.

Partidul conservator şi Nicolae Fleva au organizat o manifestaţie în favoarea mitropolitului, dar fără mare răsunet.

La ora 10 prefectul a comunicat lui Ghenadie ca, în cel mai scurt timp să evacueze localul mitropolitan.

O altă întrunire de protestare, de astă dată cu mult mai numeroasă, este convocată în sala „Orfeu" din str. Câmpineanu

Intrunirea a fost de astă dată, organizată din vreme. Când Nicolae Fleva apăru la tribună, unul din redactorii ziarului său *Dreptatea*, care sta la spate, desfăşură deasupra capului tribunului un drapel tricolor cernit. Sala izbucni în aplauze delirante.

Ca documentare a vremurilor, trebuie să spun că, publicul ieşind dela întrunire s'a format în cortegiu şi a pornit către mitropolie. In capul cortegiului erau doi socialişti în trăsură: Când mulţimea ajunse pe deal, câtiva socialişti se repeziră la clopotul cel mare şi începură să-l sune. Auzind semnalul lumea de prin mahalale porni în valuri către mitropolie.

Iată acum sentinta Sinodului:

„Sfântul Sinod, cu puterea ce-i este dată de Domnul nostru Isus Christos întru duhul sfânt,

A judecat şi a hotărît:

Inalt prea sfântul Mitropolit Ghenadie Petrescu să fie lipsit şi caterisit de orice servicii şi vrednicie archierească şi depărtat din scaunul Mitropolici Ungro-Vlachiei şi să se numească de acum înainte până la suflarea sa cea mai de pe urmă „Ghenadie monachul" şi să se aşeze între monachii simpli din mânăstirea unde se va afla cu cale a fi trimes, să nu mai aibă nici titlul nici cinstea de arhiereu sau măcar preot, ci să fie şi să se zică monach şi nimic ma mult.

Această sentinţă s'a rostit de sfântul Sinod, prin organul I. P. S. Preşedinte Domn Iosif Naniescu, Mitropolitul Moldovei şi Sucevei în şedinţa sa de la 20 Mai anul mântuirei una mie optsute nouăzeci şi şase şi s'a semnat de toţi membrii prezenţi la acea şedinţă, fiind două abţineri.

Tot de odată sfântul Sinod a decis ca să se comunice Inaltului guvern spre bună cuviinţă şi regulă".

Dăm acum, după ziarele epocei, scena ridicărei cu forţa şi expulzarea lui Ghenadie din palatul mitropolitan.

Pentru executarea sentinţei Sinodului şeful guvernului a declarat că nu are nevoie de un decret regal.

Dela palatul regal Dimitrie Sturza s'a dus la palatul Sinodului unde a pus pe prelaţi în cunoştinţă cu situaţia. Arhiereii, Mitropolitul Moldovei şi episcopii Timuş şi Silvestru pleacă la mitropolie spre a comunica lui Ghenadie ca să părăsească imediat palatul mitropolitan. Ii urmă o altă trăsură în care se aflau St. Sihleanu secretarul general al ministerului de culte şi un funcţionar.

Imediat urcă dealul o altă trăsură unde se aflau procurorul general Sărăţeanu şi primul procuror Lilovici.

Apoi o altă trăsură cu prefectul poliţiei.

Mari măsuri de ordine erau luate.

Episcopii de Huşi şi Argeş intră în palatul mitropolitan, însoţiţi de cei doi magistraţi şi comunică „monahului" Ghenadie Petrescu, ca să se îmbrace imediat şi să plece.

Dar Ghenadie declară că nu va pleca până ce nu i se va arăta decretul regal.

La ora 7 soseşte Lascăr Catargiu care nu e lăsat să intre de forţa poliţienească. Catargiu intră îmbrâncind pe sergent.

Procurorul general, observând intrarea lui Lascar Catargiu, apostrofează pe sergent:

— De ce l'ai lăsat să intre?

— M'a îmbrâncit!

— Trebuia să-i bagi baioneta în piept!

Iată şi pe Nicolae Filipescu, oprit cu forţa să intre în curtea mitropoliei.

Procurorul general Sărăţeanu strigă procurorului Lilovici:

— Dute şi spune-i monachului Ghenadie că dacă nu se îmbracă imediat îl iau, aşa dezbrăcat, şi-l alung cu forţa.

Inăuntru Ghenadie, înconjurat de Lascăr Catargiu, N. Filipescu şi mai mulţi preoţi, plângea.

Procurorul Lilovici îi comunică ordinul de a se îmbrăca imediat. Ghenadie ceru să-i vorbească procurorului gentral. Acesta intră şi întrebă răstit:

— Ce voiţi?

— Vroesc să ştiu în baza cărui ordin sau decret sunt dat afară de aici.

— N'am timp să vorbesc cu d-ta. Ordinul e să părăseşti imediat localul căci vei fi alungat cu forţa! Ai înţeles?

Procurorul general dădu ordin celor de faţă să iasă imediat, dar nimeni nu se mişcă. Atunci adresându-se lui Lascăr Catargiu:

— D-le Catargiu, d-voastră aţi fost prim-ministru, daţi exemplu de supunere.

— Aştept cele trei somaţiuni, răspunde şeful conservatorilor.

După ordinul procurorului general un pluton de sergenţi de oraş în cap cu căpitanul Gondopol, intră înăuntrul palatului mitropolitan. Şi cum nimenea nu se mişca sergenţii începură operaţia evacuării cu forţa. Bătrânul Lascăr Catargiu e apucat de piept şi scos afară.

Ghenadie fu silit să se îmbrace numai de cât căci procurorul general nu-i lăsa timpul.

Ghenadie îmbrăcat, ceru să tragă la scară cupeul său, dar procurorul Sărăţeanu strigă:

— Să se deshame caii monahului şi să-i ducă la grajd. Nu-i nevoie de trăsura lui căci poliţia are trăsură!

Inconjurat de sergenţi, fostul mitropolit primat fu scos afară. Inaintea lui, un servitor îi ducea o legătură în care se aflau câteva cămăşi precum şi o mică geantă cu parale şi câteva cărţi.

Ghenadie a fost urcat într'o birjă cu coşul ridicat, pe capră s'a urcat căpitanul Gondopol, iar alăturl de Ghenadie prefectul de poliţie.

Trăsura a pornit în goana mare.

In dreptul cimitirului Bellu trăsura se opreşte. Aci aştepta prefectul judeţului, Dobrescu. Ghenadie a fost urcat în trăsura prefectului şi porni la mânastirea Căldăruşani, având pe capră un jandarm rural.

Fapt caracteristic şi iarăşi documentar pentru epocă. O delegaţie a partidului socialist în frunte cu d. Ion Nadejde a alergat la gara Filaret ca să salute pe Ghenadie, crezând că pe acolo va porni din Bucureşti.

Felul în adevăr brutal în care un fost mitropolit primat a fost izgonit din palatul mitropolitan, lipsa de orice condescendenţa faţă de acela care, — ori cât de greşit ar fi fost — ocupase una din cele mai înalte demnităţi, a revoltat opinia publică.

Dimitrie Sturza a ridicat ţara împotriva lui şi a pierdut puterea, nu atât pentru caterisirea lui Ghenadie — care, de altfel, fusese detronat printr'o sentinţa a Sinodului — dar pentru felul sălbatic cu care înaltul şef al bisericei fusese alungat din palatul mitropolitan.

O indignare legitimă a provocat în toate cercurile şi chiar în rândurile magistraţilor, atitudinea şi limbagiul procurorului general. Ţara traia încă în vremurile în care, câteodată, unii magistraţi erau adevaraţi zbiri. Toata presa nu avea atunci cuvinte destul de tari ca sa veştejească purtarea procurorului general.

Sinodul care a judecat pe Ghenadie era compus din: Dionisie episcop de Buzau, Silvestru episcop de Huşi, Ieronim episcop de Roman, Ghenadie episcop de R.-Vâlcea, Partenie episcopul Dunărei de Jos. Timuş episcop de Argeş şi Iosif Naniescu mitropolitul Moldovei.

A doua zi Alexandru Beldiman scria în „Adevĕrul" un articol intitulat: *Regele şi Ghenadie,* care sfârşea cu frazele:

— „Cu ce s'au ales Sturza, Ghenadie şi Carol, principalii actori în acest odios scandal ?

„Sturza cu o mişelească infamie mai mult în viata lui.

„Ghenadie cu o mică chilie în mânăstirea Căldăruşani.

„Carol cu o cristelniţă care stă neclintită în Castelul Peleş!"

Detronarea lui Ghenadie în forma brutală în care s'a făcut a fost motivul unei mari agitaţii în toată ţara. Regele începe să fie atacat din ce în ce mai faţiş, i se atribue un angajament luat faţă de Austro-Unguri ca, în viitor mitropolitul primat să nu mai poarte titlul de mitropolit al Ungro-Vlachiei ci numai al Vlachiei, iar acel al Moldovei numai titlul de mitropolit al Moldovei nu şi al Sucevei.

Cu cât trec zilele cu atât situaţia politică încape în mâna lui Lascar Catargiu care devine arbitrul situaţiunei.

Agitaţia în chestia Ghenadie ia proporţii. O întrunire publică conservatoare la *Dacia* este grandioasă. Au vorbit un mare număr de oratori de frunte: Lascăr Catargiu, Take Ionescu, M. Cornea, George Gr. Cantacuzino, general Manu, N. Filipescu, Ion Lahovary, C. Disescu.

Studenţii universitari se agită la rândul lor fiind, fireşte, după obiceiul epocei, împinşi de opoziţie. Ei cer voie să ţină o întrunire de protestare în localul Universităţii dar rectorul Titu Maiorescu le refuză autorizarea ameninţând că la nevoie, va chema chiar jandarmii.

Intrunirile se ţin în şir; se pregăteşte o procesiune grandioasă la Căldăruşani. Apoi urmează violenţele. După o întrunire de la „Dacia" o parte din public se duce în faţa locuinţei lui Dimitrie Sturza şi manifestează ostil. Câteva minute apoi primul ministru, pe când se întorcea acasă în trăsură, a fost atacat de un grup de manifestanţi, huiduit şi chiar scuipat.

In cercurile guvernamentale sunt alte veşti şi se toarnă

untdelemn peste foc. In aceste cercuri se proiectează darea în judecată a lui Ghenadie pentru delicte de drept comun şi depunerea lui la închisoarea Văcăreşti.

Guvernul hotărăşte să se facă o perchiziţie la mitropolie în apartamentul ocupat de fostul mitropolit Ghenadie. Şi acest fapt măreşte agitaţia.

Curtea Mitropliei este plină de sergenţi şi de poliţişti. Perchiziţia s'a făcut în faţa d-lor Fleva şi Neniţescu, procuror Hamangiu, episcopii Timuş şi Partenie şi a vicarului Mitropoliei Meletie Gălăţeanul. Fleva refuzând să dea cheile dela lăzile particulare ale fostului mitropolit, procurorul a dat ordin să se spargă lăzile.

In lăzi s'au găsit numai vestminte şi rufe de-ale fostului mitropolit.

In sfârşit se face perelinajul la Căldăruşani dar în linişte şi fără mare afluenţă. Au plecat din Bucureşti vreo sută de trăsuri cu manifestanţi, dar ţăranii n'au participat mai de loc.

La perchiziţia făcută în lăzile fostului primat s'au găsit oare care costume diaconeşti de o rară frumuseţe, luate, se spunea, dela episcopia de Argeş.

S'a mai găsit şi un tablou obscen, reprezentând pe Suzana nudă în momentul când doi judecători izraeliţi voiau să atenteze la cinstea ei.

Partenie şi Timuş râdeau cu hohote:

— Nu-i e ruşine, om bătrân, să aibă asemenea porcării în casă.

Tot felul de versiuni scandaloase circulau asupra descoperirilor făcute; bineînţeles multe ereau adevărate dar multe exagerări.

Dar opinia maselor erea pentru fostul mitropolit, alungat din scaun. Fiindcă lumea nu se mai preocupa de faptele imputate lui Ghenadie — socotite drept imputări calomnioase — dar numai de felul brutal în care a fost izgonit din palatul mitropolitan.

Cu toate acestea, acei cari stau nepărtinitori deoparte şi mai cu seamă acum, după trecerea vremei, înteleg că purtarea lui Ghenadie a fost aceea a unui vinovat.

In adevăr, un om, şi mai ales un şef al bisericei, absolut nevinovat nu s'ar fi rezemat cu atâta uşurinţă nu ar fi primit decăderea şi acuzaţiile cel emai înjositoare, nu ar fi primit ca să fie tratat drept un hoţ ordinar fără să ceară dreptate, fără să răstoarne şi cerul şi pământul şi fără să reclame o judecată publică şi solemnă. Inocenţa ultragiată are alte accente.

Ghenadie, însă, s'a împăcat repede cu situaţia lui; acei cari au fost în pelerinaj la Căldăruşani l'au găsit vesel, bine dispus şi rîzând cu mare poftă. Acest cinism îl judecă.

Fostul mitropolit, fiind un om cu avere destul de mare, a plătit şi a întreţinut agitaţia împrejurul „chestiei" sale. Ni-

colae Fleva a căutat să-l acapareze atât spre a avea o chestie de agitat cât și spre a se impune în viitoarele combinațiuni guvernamentale. Dar toate silințele sale au fost zadarnice, după cum se va vedea mai departe. Ghenadie erea un mare șiret. Chiar în greaua situație în care se afla nu a lasat în mâna „apărătorilor" săi decât un deget. Mâna întreagă n'a dat-o nici odata, iar pe Fleva îl judecase că e lipsit de autoritate politică, ori cât de mare îi era popularitatea față de stradă.

Femeile, ca mai întotdeauna, s'au arătat bisericoase și ghenadiste. Doamnele din înalta societate au iscălit protesturi către rege. Fapt de necrezut, doamna Zoe Sturza, soția primului ministru, la o nuntă din înalta societate, a ridicat un toast pentru Ghenadie. Faptul a făcut senzație enormă.

Intrebată asupra rostului acestui gest, doamna Sturza a răspuns:

— Intotdeauna i-am spus lui Mitiță că ceea ce s'a făcut cu Ghenadie a fost o infamie.

Inainte de a reveni la chestia Ghenadie să înregistrez și alte fapte din viața bucureșteană.

— Un atentat emoționează o parte a Capitalei. Un oarecare tânăr din Pitești, Mihail Georgescu în vârstă de 22 ani se înamorează de domnișoara Stelorian, fiica stenografului Stelorian. Respins de mai multe ori Georgescu plănui o infamie: fiindcă domnișoara nu voia să fie a lui să nu n'ai fie a nimănuia. Intr'o zi se înarmează cu o sticlă de vitriol și se duce la Șosea unde știa că d-șoara se plimba aproape zilnic. In adevăr trăsura cu doamna și d-șoara Stelorian se oprește în fața bufetului. Deodată Georgescu sare în trăsură și unge obrazul stâng al iubitei cu un tampon de vată îmbibat cu vitriol.

D-șoara Stetorian primind repezi îngrijiri scăpă nemutilată iar atentatorul fu arestat și primi pentru toată viața porecla de: Georgescu-vitriol.

— La Expoziția artiștilor în viață s'au dat următoarele recompense:

Secția de pictură medalia cl. III, d-lor Al. Bănulescu, N. Grimani, A. Dimitriu, C. Petrescu, Romeo Cavi.

Mențiune onorabilă d-lor: C. Aricescu, S. Negrescu, I. Burghelea, d-nelor Paini Elvezia, Rogusca și M. Mărgăritescu.

Secțiunea de sculptură medalia cl. III, d-lor Atanasie Constantinescu și Paciurea.

— Marele artist dramatic Ernesto Rossi, una din gloriile italiei joacă la Teatrul Național în fata unei săli arhipline și entusiaste. Dar Rossi este acum în declin.

— La București începe să prindă cinematograful care e introdus de vreo doi ani. Deocamdată Bucureștiul are un singur cinematograf, cel instalat în sala Băilor Eforiei sub firma Oeser.

— Politica de partid, amenință să compromită instituția Ligei culturale. Fiindcă la alegerile comitetului secțiunei Bucu-

rești a căzut lista vechiului comitet, vechii membri refuză să predea casa și arhiva celor din nou aleși.

Unii liberali se întrunesc pe colori și propun să ia cu asalt localul Ligei.

Apoi membrii vechiului comitet se întrunesc în sala Hugo, dar întrunirea s'a sfârșit cu scandal.

La această întrunire au participat Eugen Carada, Delavrancea, Perieţeanu Buzău, Ion Bibescu, D. Brătianu, Chiriţescu, Lupescu, Barbu Păltineanu, G. Dem. Teodorescu, Vintilă Rosetti, G. Lecca, etc.

— Chestia Ghenadie intră acum în faza politicianismului acut, partidele și agitatorii politici se slujesc de fostul mitropolit ca de o armă politică cu care să poată ajunge la putere. Lupta cea mare se dă acum ca să se poată obţine demisiunea lui Ghenadie, fără de care se simte bine că agitaţia nu va înceta în ţară.

In fruntea petiţiunii doamnelor române, prin care se cere reîntronarea fostului mitropolit, se vede iscălitura doamnei Ion Ghica, soţia fostului președinte de Consiliu, care, acum, fiind batrân și bolnav, nu mai părăsește moșia sa Ghergani. Mirarea e mare, căci este cunoscut cum că Dimitrie Sturdza e elevul politic al lui Ion Ghica. Ion Ghica a explicat unui om politice, care s'a dus să-l vadă și să ceară lămurire, cum că Sturdza a săvârșit, în chestia mitropolitului, o mare greșală care trebuie reparată.

Din altă parte se zvonește că Ghenadie are oarecari documente cu cari ţin în mână pe unii bărbaţi politici cărora le-a dat sume însemnate când a fost ales mitropolit primat.

Regele, care începe să fie acuzat in păturile populare—în urma propagandei făcută de politiciani, — acuzat anume că, fiind catolic, vrea să compromită clerul și biserica ortodoxă, face străduinţi ca scandalul să înceteze, dându-se lui Ghenadie o oarecare satisfacţie.

— Scandalul dela Ligă ia proporţii. D. Perieţeanu-Buzău, casierul fostului comitet liberal, chiamă în judecată, la judecătoria de ocol, pe noul comitet, pentru ca acesta să evacueze localul Ligii. Acest scandal face cea mai urâtă impresiune în public. Opinia publică este agitată de o altă chestiune; Ungurii, în urma congresului interparlamentar dela Bruxelles, hotărăsc să ţină un congres similar și la Budapesta. România este invitată, dar V. A. Urechiă, președintele Ligii atunci, a protestat, declarând că nu merge la Pesta. Baronul Banffy a cerut, insă, lui Dimitrie Sturza ca România să participe negreșit. Sturza fagaduește verbal, dar ungurii cer o declaraţie categorică și un angajament scris.

Deputatul maghiar Pazmandy este însărcinat să vie la București spre a lua premierului român această declaraţie. Dar Sturza se duce la Pesta și dă acolo declaraţia.

Și în acelaș timp se anunţă în chip oficial vizita împăratului Franz Iosef în România.

— Izbucneşte aşa zisa afacere a cămătarilor care a făcut atâta zgomot la vremea ei. D-nii C. Cotadi, I. N. Bibescu, Stelian Bolintineanu şi locot. C. Răceanu se plâng parchetului cum că au fost jefuiţi de un grup de cămătari, printre cari: Avramescu, fraţii Weintraub, Mărculescu, etc. D. procuror, Hamangiu conduce ancheta.

Această afacere a cămătarilor a produs mare senzaţie pe vremuri şi a pricinuit scandaluri. Unul dintre camătari, numit Jean Avramescu, a fost arestat cu aldiu, ziua în amiază mare, în faţa cofetăriei Capşa, de către însuşi procurorul Hamangiu.

Parchetul a făcut diverse descinderi, sechestrând casele de fier ale camătarilor Lindenberg, Ciurcu şi Mărculescu. Zilnic sunt chemaţi la parchet alţi noi camătari ; Cociu Avramescu, Goldwurm, Mihalovici, Osias, Weintraub, Spiegel, etc.

— Altă afacere senzaţională este afacerea S. O. D-na S., din buna societate evree, văduvă, născuse un copil pe care — se zicea — a pus pe o moaşă evree să-l omoare prin asfixie. Scandalul în populaţia evree este foarte mare, fiind dată situaţia socială a inculpatei. Se fac expertize şi contra-expertize medicale. D-na S. este depusă la Văcăreşti. Apoi toată afacerea se muşamalizează.

— Afacerea cămătarilor ia proporţii. Zilnic apar noi victime şi zilnic sunt descoperiţi alţi cămătari. Parchetul sechestrează casele numiţilor: Guttman, David Solomon, Nathan Mendel, Zentler, Adania, Jacques, Weisblüth. Mai toţi sunt depuşi.

Un domn locotenent Sturdza denunţă parchetului cum a fost exploatat de cămătarii Cociu şi Jean Avramescu, Weintraub, Zentler şi Ciurcu. Locotenentul Sturdza declară că aceşti cămătari i-au luat dobânzi de o mie la sută. Dela 1 Martie până la 1 Iunie, când a devenit major, a dat poliţe de 320.000 lei, pentru cari n'a primit decât 30 de mii lei.

Chestia se complică şi amplifică.

In linie intră exploatarea tânărului Radu Văcărescu. Aci se ilustrează cămătarul Guttmann.

Guttmann pentru vreo 2.000 de lei, a luat d-lui Radu Văcărescu poliţe pentru 200 mii lei. Pe vremea aceea acum 29 de ani, aceşti bani reprezentau o sumă foarte mare.

S'a spus că altă victimă a lui Guttmann a fost minorul principe C. Brâncoveanu, care pentru 30.000 lei, a dat poliţe de 300.000 lei, dar d. Brâncoveanu, a desmintit telegrafic ştirea.

Operaţia cu d. Radu Văcărescu s'a făcut în modul următor: D. Văcărescu a primit 2.000 lei, pentru cari a dat o poliţă de 20.000 lei pe timp de 3 luni. La scadenţă victima, neputând plăti, dedea altă poliţă de 30.000 lei, tot pe 3 luni, însă cămătarul reţinea şi poliţa de 20.000 lei. După alte trei luni, cămătarul primea altă poliţă de 40.000 lei, reţinând pe celelalte două. Şi astfel, după câteva scadenţe, Guttmann deţinea poliţe de

300.000 lei pentru 2.000 împrumutati cu un an şi jumătate mai înainte.

Afacerea cămătarilor ia proporţii şi pasionează, iar în lumea acestor specialişti ai jafului panica este mare.

— Comisiunea de contraexpertiză în afacerea d-nei S., compusă din doctorii Babeş, Stoicescu şi Bogdan, a conchis că copilul a suferit de bronco-pneumonie, care, însă, n'a putut provoca moartea. D. Dărăscu, judecător de instrucţie, a dat, apoi, ordonanţă de neurmărire.

— Capitala începe să fie decorată în vederea sosirii împăratulu Frantz Iosef.

Pe când o parte a opoziţiei agită în contra guvernului pe chestia naţională, Nicolae Fleva convoacă o întrunire publică la *Dacia* în vederea sosirii împăratului. Fleva atacă guvernul, dar cere ca poporul Capitalei să facă o primire călduroasă monarchului.

Moţiunea votată la sfârşitul întrunirii spune:

„Cetăţenii Capitalei protestează în contra nelegiuirilor acestui guvern, care etc., etc.

Iar în faţa evenimentului impozant al venirii M. S. Împăratului Frantz Iosef în România, considerând că această faptă e un act de curtenie şi simpatie adresat ţării şi suveranului.

Cetăţenii Capitalei, *aşteptând cu respect şi bucurie* sosirea M. S., vor lua parte la primirea înaltului oaspe, urându-i bună venire".

Această atitudine a lui Fleva face cea mai urîtă impresie, dar nu miră. Fleva era un politician ca toţi politicianii, care nu avea decât un tel: să vină la putere. Prin actul acesta, care contrazicea sentimentul naţional, Fleva credea că se pune bine cu Palatul şi că-şi pregăteşte terenul pentru un portofoliu. Viitorul a dovedit că şiretenia tribunului nu i-a ajutat la nimic, fiindcă la căderea lui Dimitrie Sturza n'a putut obţine un portofoliu în cabinetul Aurelian.

— In ziua de 11 Septembrie a fost înmormântat marele artist comedian Matei Millo. La înmormântare, în faţa Teatrului Naţional a rostit o cuvântare artistul C. I. Nottara, care a spus că Millo a fost „zeul artei române". La cimitir s'au mai rostit şi alte discursuri.

Multă lume a urmat, până înaintea celui din urmă locaş, trupul marelui om.

— Evenimentul zilei este acuma sosirea împăratului Frantz Iosef în ziua de 16 Septembrie.

Programul spune că trenul imperial va intra în gara Vârciorova Luni la ora 6 şi 15 minute dimineaţa, iar la ora 3 şi 30 minute va fi în gara de Nord, după ce se va opri la T.-Severin, Craiova, Slatina şi Piteşti. Marţi 17, revista trupelor la Cotroceni, iar Miercuri 18 vizitarea Sinaiei.

O oarecare agitaţie se produse, din cauză că primăria, din

ordinul d-lui Sturza, hotărește să arboreze și drapele ungurești.

Impăratul sosește, conform programului, însoțit de contele Goluchowsky, ministrul afacerilor straine.

Orașul este decorat pe toate strazile pe unde va trece cortegiul. Gravorul Carniol din str. Carol a pus în vânzare trei feluri de medalii comemorative.

S'au ridicat și câteva arcuri de triumf: primul la gara de Nord; unul la Matache Măcelaru, la intersecția stradelor Buzești, Grivița și Berzei, înalt de 13 metri, cu marca și coroana imperială.

La Sf. Elefterie alt arc. Pe aci va trece cortegiul pentru defileul dela Cotroceni. Arcul e lat de 12 metri și înalt de 16.

Pe bulevarde piloane înalte cu vulturi imperiali în vârf.

Peste tot drapele, stâlpi cu marca judetelor, etc., etc.

La Porțile de Fer s'a făcut întâia solemnitate. Regele Carol a sosit Duminică la Orșova, unde a fost primit de către împăratul Austriei și regele Serbiei.

Publicul românesc, care se afla în mare număr, a făcut regelui Carol o primire demonstrativă, strigând cu entuziasm: „trăiască !"

Pe când în Capitală decorațiunile sunt peste tot, numai la legațiunea rusă nu este nici un steag, nici măcar steagul rusesc.

După recepția din gara de Nord, împăratul și regele Carol s'au urcat într'un landou deschis. In a doua trăsură regina Elisabeta cu principesa Maria și ducele de Saxa. In a treia trăsură ministrul Guluchowsky cu Dimitrie Sturza. Apoi toate trăsurile cu invitații.

Bine înțeles, lume multă pe strade și la ferestre.

Dar ploaia începe să cadă.

Impăratul este însoțit de către baronul de Beck, șeful statului major și mareșal. Contele Paar este adjutantul general al împăratului.

Pe tot parcursul dela gara de Nord la Palat au cântat muzicele regimentelor de infanterie 20, 21, 22, 28 și 30.

Landoul tras de 6 cai este înconjurat de generalii călări: Arion, Vlădescu, Argetoianu și Năsturel.

Indată ce a sosit în curtea Palatului împăratul, scoborând din trăsură, a trecut în revistă garda de onoare. La întoarecere regele i-a prezentat pe generali și pe comandantul pieței colonelul Vartiadi. Impăratul a vorbit în franceză cu toți ofițerii superiori din linia întâia. Suindu-se apoi pe peron, regina a luat brațul împăratului, prințesa Maria brațul Regelui, iar d-na Mavrogheni, prima doamnă de onoare a reginei, brațul contelui Goluchowsky.

Prințul Ferdinand, moștenitorul tronului era îmbrăcat în colonel de roșiori.

Presa străină e reprezentată prin redactorii dela ziarele: National Zeitung, Kölnische Zeittung, Wiener Zeitung, Neues

Wiener Tageblatt, Neues Wiener Journal, Daily Chronicle, Extrablatt, Rotterdam Curier, Varsavsky Curier, Neue Freie Presse, Pesti Naplo, Neues Politisches Volksbatt, Peste Lloyd, Neues Peste Journal, Egyetertés, Volkszeitung, Dely Maghiarorsag Kosevny, Die Presse, Berliner Tageblatt. Plus un publicist francez şi Bella Iesensky publicist din Pesta.

Imparatul a declarat că primirile din gările Slatina şi Bucureşti i-au plăcut cel mai mult.

La ora 7 a fost prânzul de gală în sala de marmoră a palatului. Au participat Impăratul şi contele Goluchowsky, miniştrii români, preşedinţii corpurilor legiuitoare, foştii miniştrii, şefii legaţiunilor străine şi toţi generalii aflaţi în Bucureşti.

Seara iluminaţiune.

Membrii suitei împărăteşti, vreo 35 persoane, au fost încuartieraţi la hotelurile Continental, Bristol şi Bulevard.

A doua zi a fost defilarea armatei la Cotroceni.

La ora 9 şi jumătate a sosit cortegiul imperial, şi îndată a început defilarea. Au participat 35.000 ostaşi.

Trupele erau aşezate pe două linii. In linia I la dreapta se afla d. general Arion, comandantul corpului II de armată.

Ofiţerii din garnizoană fără trupă sub comanda colonelului Angelescu.

Şcoala militară de artilerie şi geniu comandant lt.-colonel Aronovici.

Batalionul 2 vânători comandant major M. Aslan.

Trupele diviziei III sub comanda generalului Cruţescu cu regimentele Muscel 30, Argeş 4, Dâmboviţa 22, Radu Negru 28, comandate de colonelii Geanoglu, Bădulescu şi lt.-colonelii Sorescu şi Dancovici. Brigadele comandate de colonelii Geanoglu şi Lăzărescu.

Trupele diviziei IV sub comanda generalului Argetoianu cu regimentele Vlaşca 5, Teleorman 20, Mihai Viteazul 6, Ilfov 21 şi batalionul permanent din reg. Ialomiţa 23, comandate de colonelul Iarca şi general Vasiliu Năsturel ca comandanţi de brigade şi lt.-coloneli Cruţescu, Bengescu, Boerescu, Hiotu şi maior Christodulo.

Regimentul I geniu colonel Boteanu. In lina II, regimentul 2 artilerie cetate, colonel Coandă.

Regimentele 2, 6, 10 artilerie şi escadronul 2 tren comandant general Macarovici şi colonelul Perticari, lt.-colonel Grecescu, Zahareanu şi căpitan Clăbescu.

Cavaleria sub comanda generalului Băicoianu. Compusă din 2 brigăzi: 1-a de roşiori general Salmen, a 2-a de călăraşi colonel Zoşima.

Brigada I-a compusă din regimentele 4, 1 şi 3 roşiori comandate de prinţul Ferdinand, lt.-colonel Văleanu şi colonel Alexandrescu.

Brigada 2-a cu regimentele 3, 4, 10 călăraşi comandate de lt.-colonelii Zlăteanu, Dănescu şi Viţu,

Divizionul de jandarmi călări comandat de maior Mustață.

La defilare regele Carol s'a pus în capul trupelor și urmat de întregul său stat-major, salută cu sabia și trece la stânga împaratului.

Regimentul Dâmbovița 22 a fost felicitat pentru buna sa ținută și defilare, iar regimentul Argeș No. 4 a lăsat o urâtă impresiune.

Dela divizia 4-a au defilat remarcabil batalionul permanent din Ialomița și geniul.

Trupele călări se prezintă slab, caii de calitate inferioară. Numai regimentul 4 roșiori și jandarmii se prezintă bine.

Defilarea a dat greș, însă din cauza unei întâmplări fortuite. Toată noaptea o ploaie torențială căzuse asupra Capitalei și fatalitatea a vrut ca, tocmai în fața locului de unde Impăratul trebuia să primească defilarea, să fie o depresiune de teren. Acolo apa s'a adunat și a format o mlaștină mare și adâncă. Nimenea nu s'a gândit ca să schimbe locul defilării cu un număr de metri mai departe. Astfel când șirurile de soldați treceau, apa, răscolită, sărea și acoperea oamenii peste piept și peste față, iar unele rânduri s'au rupt. De aceea regimentul de Argeș a dat greș.

La ora 11 dejun la Cotroceni oferit de perechea princiară.

La ora 1, vizitarea fortului Chitila.

S'a observat că la defilare împăratul a purtat, nu uniforma lui imperială ci pe aceea de husar unguresc. In toate cercurile militare mai ales, faptul a fost viu criticat. Regele Carol purta uniforma austriacă. Fapta împăratului a fost cu atât mai mult dezaprobată cu cât în programul oficial era stabilit că va purta uniforma de colonel de artilerie română.

Schimbarea s'a făcut după presiunile hotărîte ale ungurilor.

Iată câteva lucruri semnificative.

La prânzul dela Palat au fost două mese: la cea dintâi au luat loc împăratul, membrii familiei regale, d-nii Goluchovsky și Sturza și Lascar Catargiu șeful partidului conservator. La masa cealaltă ceilalți invitați. Lui Lascar Catargiu i s'a rezervat, dar, o cinste specială, ca șef al celui d'al doilea partid de guvern.

Fruntași celor două partide de guvern s'au întrecut să facă curte împăratului. Dar conservatorii mai deprinși cu societatea înaltă, au bătut pe toată linia pe miniștrii liberali afară de Dimitrie Sturza.

Impăratul a cerut ca să-i fie prezentat V. A. Ureche președintele de onoare al Ligii Culturale. Acest fapt a fost foarte rău văzut de unguri.

— Simultan cu venirea împăratului au venit la Vârciorova și un număr de parlamentari italieni, în cap cu deputatul Pandolfi. Guvernul a luat, însă, măsuri, ca acești parlamentari să nu încapă pe mâna opoziției, mai ales că până atunci erau în corespondență secretă cu V. A. Ureche. Spre a-i

acapara guvernul, a trimis la Vârciorova o delegaţie compusă din d-ni St. Sihleanu, Barbu Delavrancea, dr. Antipa şi I. Bianu. Au urmat mai multe incidente tragico-comice care pe vremuri au făcut zgomot.

Deputaţii italieni, după ce au vizitat, ce este de văzut în Bucureşti, au fost invitaţi de către rege la Sinaia.

— In 16 Octombrie s'a inaugurat portul Constanţa. Regele regina, prinţul Ferdinand, principesa Maria şi marele duce Boris Vladimirovici au fost la Constanţa şi au asistat la festivitate.

— Vineri 18 Octombrie soseşte în Bucureşti regele Alexandru al Serbiei. Primirea este rece, pe străzi lume puţină, nici o decoraţiune. După prânzul dat seara la Palat, regele Serbiei s'a dus să viziteze pe bărbatul politic conservator Alecu Catargi, ruda sa.

S'a spus că regele venise în Bucureşti să sondeze terenul pentru o oarecare căsătorie.

— Procesul lui Georgescu Vitriol vine la juraţi. Dar o lovitură de teatru se produce. Chiar în dimineaţa acelei zile, Georgescu evadează. Şi iată cum.

De dimineaţă se îmbracă şi ese în curte. La poartă vede un gardian care dormitează. Se duce drept la dânsul şi îl scutură strigându-i:

— Aşa îţi faci serviciul, dormind?...

Bietul gardian, zăpăcit şi crezând că are de a face cu vreun înalt demnitar, rosteşte o scuză îngânată.

— Pentru astă dată te iert, îi spune Vitriol, dar să nu te mai prind.

Guardul, buimăcit îşi ia poziţia şi strigă: trăiţi! Iar Vitriol ese liniştit din închisoare.

La ora 12, pe când la Curtea cu juri se făceau pregătiri pentru începerea judecăţei, Georgescu apare în sală şi se aşează într'o bancă. Preşedintele îl vede şi dă ordin să fie arestat. Acuzatul răspunde că n'a evadat din închisoare ci a ieşit numai ca să se prezinte liber înaintea Curţii.

— Cu apropierea deschiderei parlamentului şi începerei sezonului politic activ, chestia Ghenadie intră în faza critică şi decisivă.

Nicolae Fleva organiza agitaţia, el inventase un comitet de 300 care n'a existat nici odată, şi, în numele acestui comitet anonim, chema pe cetăţenii Capitalei la dese întruniri. Toate cheltuelile erau susţinute de Ghenadie.

Printre cei 300 neexistenţi, se aflau vreo 12 membri reali, între cari un căpitan din rezervă anume Păpurică. Acest nume predestinat a ilustrat comitetul. Liberalii şi chiar alte voci din public când vorbeau de celebrul comitet, îl numeau: Comitetul papuricilor lui Fleva.

Şi acum danţul în chestia Ghenadie începe.

Lumea politică reintră în plină agonie pe chestia Ghenadie.

Fiindcă se ştia că regele şoptise că această chestie trebue cu orice preţ aplanată, cu consimţamântul fostului mitropolit, din trei părţi se făceau staruinţe spre a se obţine demisia acestuia. Era o cursă de întrecere, căci se ştia că, acela care va obţine demisia, va avea situaţia în mâna şi va veni la putere.

Liberalii lucrau prin Gheorghe Mârzescu, profesor universitar şi senator de Iaşi, mare elector şi mare prieten al înalţilor prelaţi. La Senat „Conul Ghiţa" era singurul senator care-şi avea fotoliul pe banca prelaţilor.

Gheorghe Mârzescu era agentul liberalilor, dar lucra şi pe socoteala sa. Şiretul moldovean ştia că soarta cabinetului Sturza e pecetluită şi că un alt guvern va trebui să intervina; de aceea lupta din răsputeri pentru ca să obţină demisia şi cu ea în mână să se impună.

Al doilea stăruitor era Nicolae Fleva.

Dacă Mârzescu avea avantajul că lucra în numele unui partid de guvernământ, Fleva avea celalt avantaj că ridica strada, organiza agitaţii şi forţa soluţia avantagioasă fostului mitropolit.

Fleva făcea foarte dese vizite la Căldăruşani, dar nu putea obţine dela Ghenadie decât oarecari subsidii pentru întreţinerea agitaţiei. Dar nici atâtea parale cât a dorit, n'a putut stoarce şi nici demisiunea n'a putut-o obţine.

Fleva a fost întotdeauna cel mai ahtiat om politic ca să ajungă la un portofoliu. Când unii îl povăţuiau ca să pună mai multă moderaţie în asalturile sale şi să mai aştepte, Fleva răspundea:

— Eu, domnilor, n'am vreme să aştept! Incep să îmbătrânesc!

De aceea Fleva făcea şi pe dracu ca să aibă demisiunea şi să devie omul situaţiei. Dar toate încercările i-au rămas fără rezultat.

Monachul era un mare şiret, — el îşi judecase amicii. De aceea demisiunea n'a dat-o nici unuia, nici celuilalt.

Când Ghenadie a înteles că deocamdată nu mai poate fi vorba de reintronare şi când a fost ameninţat cu o viaţă amară la Căldăruşani plus câteva procese scandaloase, s'a plecat, însă văzând că şi el ţine situaţia în mână, şi-a pus condiţiile.

In schimbul demisiunei a cerut să i se lase existenţa cu totul liberă la mânăstire şi să înceteze acţiunea pe tema delictelor de drept comun.

Când i s'a făgăduit acestea, Ghenadie si-a încredinţat demisiunea în mâinile lui Lascăr Catargiu. S'a pretins pe acea vreme că Lascăr Catargiu ar fi promis lui Ghenadie ceva mai mult: că la venirea sa la putere îl va readuce în scaunul mitropolitan.

In iarnă agitaţia începe violentă, cu întruniri publice, cu manifestaţii de stradă, cu asalturi asupra palatului regal, cu

sarje de cavalerie şi, cu tot aparatul de care se slujeau politicianii când voiau să ajungă la putere.

Intr'un moment agitaţia ia proporţii, întrunirile se ţin lanţ, în fiecare Duminică masele şi armata sunt pe stradă. Fleva este tribunul şi omul zilei.

Regele, vrand sa puna capat acestei situaţiuni intolerabile şi ştiind ca Lascar Catargiu deţine demisia lui Ghenadie, îl chiama la Palat. Ii cere părerea asupra soluţiei. Catargiu îi răspunde că singura soluţie este schimbarea guvernului.

— Te rog ia dumneata puterea, îi zise regele, şi potoleşte ţara.

— Nu, Sire, îi răspunde bătrânul politician; liberalii au deschis chestia Ghenadie, liberalii trebue s'o închidă. Trebue să vină un alt guvern liberal.

Dacă partidul conservator n'a luat atunci puterea, dacă s'a putut forma ministerul Aurelian şi după el iarăşi un minister Sturza, acestea s'au datorit lui Lscăr Catargiu.

De ce ?

Negreşit era un act foarte politic ca partidul liberal să rezolve această spinoasă chestiune, dar Lascăr Catargiu mai avea un alt motiv; el promisese lui Ghenadie că-l va readuce în scaun, iar aceasta ştia că nu o va putea face. Şi nu o putea face, fiindcă s'ar fi pus în conflict cu Sinodul, care judecase pe Ghenadie. A reîntrona pe Ghenadie printr'un act al parlamentului ar fi însemnat redeschiderea unui alt scandal bisericesc, cu tot partidul liberal la spatele Sinodului şi cu simpatiile cunoscute ale regelui pentru partidul liberal şi pentru devotatul său om politic Dimitrie Sturza.

Lascăr Catargiu a declinat deci oferta regelui şi a recomandat un alt guvern liberal cu preşedintele Camerei în frunte.

Dar Dimitrie Sturza nu voia nici să audă de un alt guvern liberal; dacă el nu mai putea face faţă situaţiunei, să vină conservatorii, aceasta cerea el.

Sturza susţinea această soluţie din două motive. Intâiul fiindcă cunoştea greutăţile de cari se lovea Catargiu. El ştia că nu va putea readuce pe Ghenadie, iar dacă-l va readuce, Sinodul se va împotrivi şi un alt scandal va începe. Iar conservatorii, în scurtă vreme, vor păţi ce-au păţit liberalii.

Al doilea motiv erea temerea pentru pierderea şefiei.

Deşi, susţinut de rege, Dimitrie Sturza ştia că nu este popular în partidul său şi că foarte mulţi fruntaşi îi sunt potrivnici. De aceea se temea, şi cu drept cuvânt, că în ziua în care altul mai simpatic şi mai dibaciu îi va lua locul şi va avea şi norocul de a rezolva scandalul Ghenadie, şefia partidului îi va scăpa din mâini.

De altfel, şefia fără guvern nu avea nici un înţeles.

In acelaş raţionament îl susţineau mulţi fruntaşi cari simţiau că şi situaţiile lor de mâna întâia vor fi pierdute. De

aceea Sturza, membrii ocultei, actualii miniştri şi alti fruntaşi nu voiau să audă de un guvern Aurelian.

Dar cum scandalurile de stradă luară proporţii mari şi mai multe ciocniri sângeroase cu poliţia şi cu armata se produseseră, regele ordonă lui Dimitrie Sturza să admită un guvern Aurelian.

Tratativele începură. Prima condiţie imperativă a lui Sturza şi a ocultei fu înlăturarea definitivă a lui Fleva. Cu nici un preţ Fleva în guvernul cel nou. Cum caracterul prea personal al lui Fleva, nu convenea la nimeni şi de teamă ca acesta să nu joace, în noua formaţie, rolul de dictator peste capul primului ministru, condiţia fu primită fară multa greutate. Tribunul fu sacrifcat definitiv. Toată munca şi toată agitaţia i-au fost zadarnice. A muncit pentru alţii.

A doua condiţie a fost ca din noua formatie să facă parte şi unii miniştri ai cabinetului Sturza. De altfel chiar Aurelian dorea o astfel de combinaţie pentru că numai astfel ar fi putut avea majoritatea în parlament.

Ministerul cel nou fu compus în mijlocul celei mai mari agitaţii, şi în chipul următor: P. S. Aurelian, preşedinte de consiliu şi ministru de domenii, Vasile Lascăr, ministru de interne, Const. Stoicescu, ministru de externe şi ad-interim la război, Gogu Cantacuzino la finanţe, Ştefan Şendrea la justiţie, Gheorghe Mârzescu la instrucţie şi culte, Emanoil Porumbaru la lucrări publice.

Astfel sturziştii şi oculta deţineau în acest cabinet 3 portofolii iar ceilalţi 5.

Criza mitropolitană fu aplanată cu concursul partidului conservator, demisiunea lui Ghenadie fu primită iar viitorul mitropolit trebuia să fie Gheorghian.

Afacerea Ghenadie a trăit.

Singurul nemângâiat a rămas Nicolae Fleva, pentru care soluţia dată conflictului a fost o mare deceptie.

— Dacă noul guvern a putut rezolva scandalul Ghenadie, intrigile din partid au început de a doua zi. Miniştrii Gogu Cantacuzino şi C. Stoicescu puneau beţe în roate guvernului. De aceea cabinetul Aurelian n'a putut trăi decât vre-o 5 luni, din Noembrie 1896 până la 26 Martie 1897, când a trebuit să se retragă.

Cele câteva luni de guvern Aurelian au însemnat o perioadă de linişte în ţară. Deşi ministrul de interne Vasile Lascăr era un om foarte energic, totuşi sturziştii au spus a doua zi după retragerea lui Aurelian că regele ar fi zis :

— Cât timp a fost Aurelian la guvern, n'am putut dormi liniştit.

Sturziştii au făcut tot ce au putut spre a face ministerului Aurelian reputaţia unui guvern moale şi incapabil.

După formarea cabinetului Aurelian, Dimitrie Sturza a fost ales preşedinte al Senatului. Apoi a plecat în turneu politic la Viena şi la Budapesta.

ANUL 1897

— „Tribuna" din Sibiu anunţă că în ziua de 31 Decembrie 1896 tribunalul din Cluj a conexat pedepsele de un an şi trei luni închisoare la stat pentru un articol din „Tribuna" şi 4 luni temniţă ordinară pentru „Foaia Poporului" aplicate d-lui Balteş şi l'a condamnat la un an şi 4 luni temniţa ordinară şi 300 florini amendă.

— In ţară începe campania în favoarea votului universal. In Cameră lupta o duce deputatul socialist V. G. Morţun, în ţara ţin întruniri senatorul colonel Obedeanu, V. G. Morţun, Vintilă C. A. Rosetti, Vasile Cogalniceanu şi alţii.

— La mijlocul lui Ianuarie 1897 s'au făcut numeroase ale-parţiale sub ministerul Aurelian. După cum era obiceiul, aceste alegeri au dat mult de lucru ziarelor şi li s'a acordat o mare influenţă asupra soartei guvernului.

La Caracal (colegiul I de Cameră) este ales Take Ionescu cu 162 voturi, iar la colegiul II din Galaţi se declară balotagiu între Nicolae Filipescu cu 409 voturi, d. Sechiari candidatul guvernului cu 291; d. Toneanu, liberal cu 119, Ion Nemţeanu liberal 139 şi Jenică Atanasiu socialist 99. Dar la balotagiu candidatul liberal Sechiari e ales cu 537 voturi contra 452 ale lui Filipescu.

Câteva zile mai târziu opoziţia înregistrează şi alte succese: Lascar Catargiu este ales senator la Iaşi fără contra candidat, iar Petre Carp senator la Vaslui.

Sturziştii acuză guvernul de incapacitate şi slăbiciune. Ei spuneau că dacă lucrurile vor merge tot aşa, în curând liberalii au să fie bătuţi în toată ţara.

Vasile Lascăr a venit la departamentul internelor cu vederi mai largi şi cu idei mai moderne, el vroia să reformeze administraţia şi să facă din comisarii de poliţie nişte quasi magistraţi. Dar în partid se formează un puternic curent împotriva lui Lascăr, cei mai mulţi bătrâni liberali se coalizează contra lui sub cuvânt că atacă vechile tradiţii ale partidului.

Un ministru, mai mult zeflemisit decât atacat, este Ştefan Şendrea ministrul justiţiei care poartă şi supranumele de

— Mon duc!

De unde-i venea această poreclă?

Sub guvernul lui Ion Brătianu Ştefan Şendrea, profesor la facultatea de drept din Iaşi şi om foarte bogat, a fost numit şef al legaţiei române dela Paris. Ministru de externe al Franţei era ducele Decazes. La o audienţă, Ştefan Şendrea — care nu prea era în curent cu terminologia specială a blazoanelor şi a saloanelor, adresându-se ducelui, i-a spus: „Mon duc"!

De altfel nu se ştie dacă lucrul s'a petrecut în adevăr astfel, dar ceeace este exact e că povestea a rămas şi a apăsat toată viaţa asupra omului.

Un alt ministru zeflemisit pentru lipsa lui de energie

combativă era Emanoil Porumbaru. Acesta, din cauza aparenței lui blajine și cum era mic și îmbrăcat după ultimul fason, purta porecla de „pleoșniță".

— In țară se constitue Uniunea votului universal. Uniunea ține o serie de întruniri publice prin țară la care vorbesc d-nii Paul Gorgos, V. Cogălniceanu, V. G. Morțun, Ion Nădejde, C. Mille, Vintilă C. A. Rosetti.

— Gheorghe Panu își întrunește partizanii la domiciliul său din str. Romană și propune intrarea grupărei radicale în partidul conservator. I. L. Caragiale membru al grupărei susține fuziunea. Dar cum Panu fusese solicitat și de junimiști ca să intre în partidul lui Petre Carp, hotarîrea lui Panu decide sciziunea din partidul conservator. Junimiștii încetează orice colaborare cu vechii conservatori sub cuvântul că partidul acestora a abdicat dela ideile conservatoare de vreme ce s'a putut coaliza cu radicalii lui Panu.

— In București lupta între oculta liberală și sturziștii împotriva cabinetului Aurelian-Lascăr, e din zi în zi, mai crâncenă, căderea cabinetului Aurelian e chestie numai de săptămâni.

— In Orient focul începe să se vadă. In Creta răscoala grecilor ia proporții, războiul turco-grec se apropie.

— Cântăreața Elena Teodorini dă la Teatrul Național în seara de 31 Ianuarie o reprezentație cu opera *„Gioconda"* în întregul ei. Pentru întâia oară această operă era reprezentată în București întreagă.

— Societatea Presei se întrunește în adunare generală. Este interesant a se cunoaște proporțiile acestei societăți și veniturile ei pe vremuri. Venitul balului mascat dat la 18 Ianuarie la Teatrul Național este de 5000 lei, sumă însemnată pe vremea aceea.

La ședință au participat 32 membri. In comitet au fost aleși: D. A. Laurian președinte și C. Bacalbașa vice-președinte cu câte 30 voturi. Membri în comitet d-nii Al. Brăiloiu, 27 voturi, Ștefan Ciocârlan arhitect 23, Al. Olteanu 21, M. Toncescu 18. La balotaj au fost aleși S. Mirto 14 voturi și Marian 11, casier e ales C. Petrescu-Conduratu. tipograf.

Cenzori: Z. Arbore cu 30 voturi, Theodor Speranță 27 și Milone Lugomirescu cu 23.

Au fost admiși noui membri: pictorul N. Vermout și publiciștii: Pepin Mirto, I. Elian, Alexandrescu-Dorna, Emil Conduratu Grigore Conduratu și A. Obedenaru, poetul.

— Războiul turco-grec a izbucnit la începutul lui Februarie 1897. Armata greacă primește decretul de mobilizare. Intâile contigente se îmbarcă la Pireu spre a ocupa Creta. Aceste grave evenimente decid despre căderea cabinetului Aurelian și revenirea lui Dimitrie Sturza în capul afacerilor. Cel dintâi semn este alegerea lui Sturza ca președinte al Senatului.

— Beizadea Dimitrie Ghica, cunoscut mai popular sub numele de Beizade Mitică, moare la vârsta de peste 80 de ani.

Prinţul a jucat un rol politic covârşitor în toate luptele politice a celor din urmă 50 de ani. Intrat în viaţa publică ca conservator a murit liberal.

— La sfârşitul lui Februarie, încep în Bucureşti reprezentaţiile trupei franceze de comedii: Antoine, Joset şi Cocquelin cu comedia *Amants* de Maurice Donnay. S'au mai jucat *Les Demi-Vierges* de Marcel Prevost şi *La Parisienne* de Henri Beoque.

—O tristă veste soseşte din Paris: Alexandru Lahovary, marele conservator, moare de un atac de anghină de piept.

Lahovary a fost una din figurile cele mai originale şi mai caracteristice ale politicei române. Foarte integru, foarte consecvent, foarte talentat avea numai cusurul ţinutei sale, îndeparta în loc să atragă. Nu era o figură simpatică maselor.

Totuşi acest om mândru a fost al doilea om politic după Dimitrie Sturza care a practicat în serbările oficiale dela palatul regal, pupătura mânei regelui.

Alexandru Lahovary era privit ca viitorul şef al partidului conservator, dar în ultimele vremuri, el pierduse această speranţă.

Ştiind că este bolnav de inimă şi fără scăpare, a spus unui prieten personal şi politic, la Paris:

— Eu n'am să fiu şef al partidului. Mai întâiu fiindcă sunt bolnav fară putinţă de vindecare şi apoi fiindcă sunt alţii cari vor trece înaintea mea.

Moartea bruscă a lui Lahovary a căzut ca o grea lovitură pentru partidul conservator care se pregătea să ia în curând puterea. Dar prezenţa lui Alexandru Lahovary crea o necesitate şi din alt punct de vedere, pentru vechiul partid: Alexandru Lahovary singur avea destulă autoritate morală, destul talent şi destulă cultură spre a ţine piept competitiunei lui Petre Carp la şefia partidului. Pierind Lahovary mare parte a tineretului îşi întorcea acum privirile către şeful junimiştilor.

— In ziua de 26 Martie cabinetul Aurelian îşi dă demisiunea, în urma unei cariere din cele mai agitate de intrigile ocultei şi a sturziştilor.

Noul cabinet este astfel alcătuit: Dimitrie Sturza, preşedinte şi externe, Gogu Cantacuzino finanţe, M. Ferechide interne, Anastase Stolojan domenii, Al. Djuvara justiţie, Spiru Haret instrucţie, Ionel Brătianu lucrări publice, General Berendei războiu.

De abea se formează acest cabinet şi agitaţia în ţară începe din nou.

La 30 Martie o mare întrunire publică se ţine în sala Dacia unde participă vechii conservatori cu Lascar Catargiu, junimiştii cu Petre Carp şi fleviştii cu Fleva. S'a proclamat candidatura generalului Manu la colegiul 2 de Senat din Ilfov rămas vacant prin moartea lui D. Ghica.

La Senat se alege preşedinte, în locul lui D. Sturza, fostul

ministru Eugeniu Stătescu cu 53 voturi contra 28 date lui Petre Grădişteanu.

Stătescu demisionează dar Senatul îi respinge demisia.

— La 2 Aprile au început reprezentaţiile trupei germane de la Teatrul imperial din Viena în frunte cu Elisabeta Hruby, Olga Lewinsky, Iosef Lewinsky, etc. S'a jucat: *Nathan Inţeleptul*. Cronica teatrală a ziarelor notează cătoate lojile de rang I şi II erau goale.

— Impăratul Wilhelm anunţase dorinţa de a vizita România de 10 Mai, dar în faţa gravelor evenimente din Orient şi-a contramandat vizita.

— Eugeniu Stătescu este supărat pe noul guvern, dar supărat în felul său, se retrage ca Achile în cort şi nu dă nici un concurs guvernului. Dorinţa lui ar fi fost să intre în guvern. Cei mai iniţiaţi — şi acesta era adevărat — spuneau că Stătescu considera că, după căderea cabinetului Aurelian era dreptul său ca să prezideze noul guvern.

Totuşi Stătescu, care era personalitatea cea mai însemnată din partidul liberal, n'a putut nici odată fi şef de guvern.

De ce?!...

— Pe când agitaţiile pe chestia Ghenadie urmau de o potrivă cu luptele îndârjite între cele două partide de guvernământ, evreii, profită de prilej spre a începe o agitaţie pe chestia lor cunoscută

In luna Noembrie 1897 evreii — mai ales aceia cari făceau parte din grupul evreilor pământeni — pornesc agitaţia în potriva unui proect de lege depus de către ministrul de război care prevedea că tinerii evrei sunt dispensaţi pe viitor de serviciul militar.

Acest proect de lege era motivat de faptul că se dovedise cum că unii soldaţi evrei nu ereau credincioşi serviciului lor către patrie şi se arătau ca o primejdie pentru apărarea naţională. Negreşit ereau şi evrei de bună credinţă, însă alegerea ere aprea greu de făcut, aşa spunea guvernul.

In ziua de 25 Noembrie evreii pământeni se întrunesc la sala *„Dacia"* spre a protesta în contra acestui proect de lege. Dar pe când evreii discutau au intrat în sală un număr de studenţi universitari şi au cerut să ia parte, în contradictoriu, la discuţie. Negreşit că dezordinea s'a produs.

Pe când la „Dacia" se petreceau aceste fapte, alţi manifestanţi plecau în grupuri prin cartierele evreeşti şi se dedeau la manifestaţiuni ostile. Pe străzile Sf. Vineri, Dudeşti, Văcăreşti, Cantemir, Carol, Lipscani, Victoriei, etc. au fost sparte geamurile, iar unii evrei au fost bătuţi.

Poliţia şi armata au intervenit grabnic. Câteva arestări s'au făcut şi câţiva indivizi, prinşi asupra faptului, au fost trimişi înaintea justiţiei

Asupra genesei acestor turburări cu caracter antisemit

voiu spune mai mult ceva mai departe când procesul, în luna Martie 1898, va veni în fața Curții cu juri.

Fiindcă aceste turburari, — precum e ușor de înțeles — n'au izbucnit fara provocare pornită dela lumea politică.

Ministru de interne era atunci Mihail Ferikidi ale cărui sentimente anti-evreești erau cunoscute, iar în opoziție erea Nicolae Filipescu care împărtășea aceleași simțiri. Mișcarea a fost atunci organizată de Filipescu cu agenții săi și ai partidului conservator. Deci Filipescu a organizat manifestația iar ministrul de interne, care știa că manifestația se va produce, a lasat să se facă, pentru ca apoi să o reprime molatec și mai târziu.

Anul 1897 sfârșește cu un fapt extern care pasionează mult opinia publică evreiască și chiar pe creștini: Celebrul maior Esterhazy, martor principal în procesul Dreyfus, este achitat în unanimitate de către Consiliul de război din Paris.

ANUL 1898

Anul 1898 începe cu un dar făcut funcționarilor de către guvern. D. Gogu Cantacuzino, ministrul de finanțe, prezintă Consiliului de miniștri un proiect de lege prin care salariile sunt impuse cu 5 la sută pe lună. Proectul a fost admis fără discuție.

— In acelaș timp un act de mare disciplină la Teatrul Național. Aristița Romanescu, marea artistă a epocei, trecând peste reglementul Teatrului, și-a constituit o trupă și a făcut un turneu în provincie. Dar Comitetul și directorul general Petre Grădișteanu n'au înțeles să tolereze această abatere. Aristița Romanescu a fost amendată cu pierderea salariului pe 15 zile și suprimarea îndemnităței de 200 lei dați sub numele „des feux". Aristița a mai fost avizată că, în caz de recidivă, va fi eliminată din teatru. Dar făcându-se intervențiuni puternice, pedeapsa d-nei Romanescu a fost transformată într'o mică amendă.

— In partidul guvernamental, reîncep frământările. Alexandru Djuvara ministrul industriei își dă demisia și intrigile încep în jurul acestui portofoliu rămas liber.

— Un fapt dureros emoționează Capitala: în urma unei violente polemici de presă, o întâlnire cu spada se face între Nicolae Filipescu și George Lahovary, directorul ziarului *L'Indépendance Roumaine*.

George Lahovary nu voia să mențină ziarul său sub disciplina partidului conservator, fapt care enerva pe irascibilul și violentul Filipescu. O întâlnire pe teren se hotărăște. Rezultatul a fost moartea lui Lahovary.

In ziua de 14 Ianuarie de către secția III-a a tribunalului Ilfov s'a judecat procesul. In judecată sunt dați: N. Filipescu, ca autor și d-nii N. Drosu, C. Isvoranu, Victor Ionescu și Al. Săulescu ca martori. Cei doi din urmă erau martorii lui Filipescu.

Tribunalul era compus din: P. Florian, preşedinte, Alexandrescu şi Skina, judecători. Procuror Hamangiu.

Advocaţii apărării sunt: Mihail Cornea, C. Dissescu, Gheorghe Panu, Barbu Delavrancea, Gh. Morţun şi Cernescu. Partea civilă are avocaţi pe Vasile Misir, G. Danielopol şi Petre Grădişteanu.

Martori principali au fost citaţi: Andrei Popovici, Theodor Văcarescu, Paul Rudet, doctorii Romalo, Istrati şi Toma Ionescu, Take Ionescu, G. C. Filipescu, Rubin, Brăiloiu, Spiiescu, Ionel Grădişteanu, C. Hiotu, Guyon, G. Badescu, capitan Esarcu şi procuror Cantacuzen. Dar procesul se amâna pentru 11 Februarie.

— In cercurile politice lupta pentru răsturnarea guvernului urmează: Barbu Delavrancea şi Nicolae Xenopol au parasit pe Dimitrie Sturza şi au trecut în gruparea drapelista de sub şefia lui P. S. Aurelian.

— Un fapt senzaţional: magul Sar Peladan a venit în Bucureşti pentru o serie de conferinţe. Sala Ateneului geme de lume pentru a vedea şi auzi pe acest „degenerat superior", după cum l'au numit Max Nordau. Elementul femeesc predomină în auditor; Sarul are o figură interesantă şi sugestivă, părul şi barba neagră, capul acoperit cu o coamă stufoasă şi originală, faţa palidă şi frumoasă încadrată cu barba bogată neagră ca pana corbului. Nicolae Filipescu a dat Sarului un dejun la care au mai fost invitaţi: Constantin Esarcu, George Duca, C. C. Arion, C. Disescu, Barbu Delavrancea, Emil Mavrocordat, A. Florescu, Const. Lahovary, A. Bogdan-Piteşti şi Ion C. Bacalbaşa.

Sarul fusese adus în România de către Revista *Ileana* ce apărea sub direcţia lui Bogdan-Piteşti şi Ion Bacalbaşa.

— Doi muzicanţi de valoare mor. Unul este Alexandru Flechtenmacher. Fiu al unui avocat din Iaşi, a studiat muzica în străinătate. A fost cel dintâi director al Conservatorului din Bucureşti, la a căruia fundare a participat. Fletenmacher a fost un mare admirator al muzicii populare şi române.

Folclorist de mare valoare a scris şi a lăsat după el: *Baba Hârca, Nunta Ţărănească, Nicşorescu, Scara Mâţei, Tuşa, Cerşetorul, Urâta Satului, Banii, Gloria şi Amorul, Cucoana Chiriţa, Insurăţeii*, etc. etc.

Flechtenmacher a scris şi *Hora Unirii*. Opera lui cea mai însemnată a fost *Fata dela Cozia* cu libretul lui Eugen Carada. Din această lucrare n'au mai rămas decât prologul şi actul întâi, căci actul al doilea a fost distrus de un incendiu.

Acest mare muzicant a murit în adâncă sărărcie cu o pensie de nimic. Un proect pentru acordarea unei pensii de 300 lei lunar a fost înmormântat în Cancelaria Camerei.

Fiul lui Flechtenmacher care făgăduia să devină un muzicant genial, a murit la vârsta de 20 de ani.

Celalt muzicant — mort prematur acesta, — a fost Constantin Caireti.

Constantin Caireti facea parte din generaţia celor dintâi elevi macedo români aduşi ca să studieze la Bucureşti.

Camarad admirabil, om plin de inima şi foarte bun român. Caireti deşi nu avea un volum prea mare al vocei, totuş, având un simţ muzical deosebit şi o mare patimă artistică, a figurat cu mult succes ca bariton la reprezentaţiile Operei române de curand înfiinţata.

Caireti a murit de tuberculoză pulmonară la Viena în Allgen eine Polyklinik. Era profesor de muzică la Seminarul Central şi dirijor al Corului dela biserica Kreţulescu.

Caireti a cântat în *Lucia, Traviata, Trovatore, Ernani, Faust, Maria di Rohan*, etc.

— De trei săptamani ziarele dela noi, în special *Universul* e plin pe întregi pagini cu desbaterile procesului marelui romancier Emile Zola, dat în judecata în chestia Dreyfus. După un numar nesfârşit de şedinţe şi după elocvente discursuri rostite de catre avocaţii lui Zola, George Clemenceau şi Labori. Curtea a condamnat pe Emile Zola la un an închisoare şi pe Perreux girantul ziarului *Aurore*, organul lui Clemenceau, la 4 luni închisoare.

La Paris cu prilejul desbaterilor acestui proces s'au produs numeroase dezordini şi fierberea a fost foarte mare în tot timpul.

Labori şi-a sfârşit pledoaria cu vorbele: „Verdictul d-voastră va însemna. „Traiască armata, Trăiască republica, Trăiască Franţa, adică: Trăiasca dreptul! Traiască idealul etern!" Din sală s'a răspuns cu aplauze lungi, flueraturi şi strigăte: „Traiască armata, Jos jidanii!"

— In ziua de 17 Februarie a murit Alexandru Beldiman, directorul şi fondatorul *Adevĕrului*. Inmormântarea s'a facut în ziua de 21 Februarie. In faţa redacţiunei ziarului a vorbit autorul acestor rânduri iar la cimitir Constantin Mille.

— După un număr lung de şedinţe tribunalul, care a judecat procesul lui Nicolae Filipescu, acuzat că a ucis în duel pe George Lahovary, şi a dat sentinţa. Filipescu a fost osândit la 6 luni închisoare şi 1 leu despăgubire catre partea civilă care se desistase. Martorii au fost achitaţi.

— Anul 1898 e caracterizat în politica dinăuntru, prin luptele ce se dau între liberali pentru asiguaarea şefiei viitoare a partidului.

Drapeliştii vor să pună mâna pe situaţie şi prezintă ca viitor şef pe Vasile Lascăr.

Sturza, văzând primejdia slăbirei partidului, începe tratative cu drapeliştii de sub şefia d-lui P. S. Aurelian spre a forma un minister de concentrare, dar Vasile Lascăr cere portofoliul internelor ceeace Sturza şi oculta nu admit cu nici un preţ. Ministerul de interne pentru Vasile Lascăr ar fi însemnat înlăturarea lui Gogu Cantacuzino dela şefia viitoare a partidului, ceeace Eugen Carada si toată oculta nu puteau admite.

Fiindcă Gogu Cantacuzino în calculele ocultei — nu erea altceva decât omul destinat ca să pregătească terenul pentru şefia lui Ionel Brătianu.

Ceea ce se petrecea în partidul liberal se petrecea sub o altă înfăţişare şi în partidul conservator. Impărţirea conservatorilor în vechi conservatori şi junimişti, pe lângă ambiţiunea lui Petre Carp de a lua şefia întregului partid era, însă, şi celalt motiv: grija pentru şefia viitoare.

O lungă perioadă din viaţa noastră publică în care s'ar fi putut face multă lucrare folositoare pentru ţară, a fost cheltuită în luptele sterile pentru întâietăţi: portofoliile şi şefia partidului.

In partidul liberal o luptă dârză s'a dat pentru ca partidul să nu cadă pe mâna d-lor Costinescu-Vasile Lascăr; în partidul conservator mulţi tineri au luptat în potriva lui Petre Carp, de şi îi recunoşteau superioritatea asupra celorlalţi fruntaşi. Teama nu le era de Petre Carp, dar de urmaşul său care era Alexandru Marghiloman.

Cât timp a trăit Alexandru Lahovari această teamă era mai mică; mulţi conservatori mare parte din tineret credeau în şefia lui Lahovari. Insă după moartea acestuia personalitatea superioară a lui Petre Carp, rămas fără rival demn de el, se impunea. Dar Petre Carp azi, însemna Alexandru Marghiloman mâine.

Pe când la conservatori lupta se dedea în surdină, ca la orice partid din opoziţie, la liberali se dădea pe faţă.

Când s'a format ministerul P. S. Aurelian, doi tineri fruntaşi, doi intimi ai lui Gogu Cantacuzino, care era directorul ziarului *Voinţa Naţională*, plecară din gruparea sturzistă şi demisionară dela ziarul *Voinţa Naţională*, unde erau redactori, spre a se înscrie în gruparea drapelistă. Aceştia erau Barbu Delavrancea şi Nicolae Xenopol.

Defecţiunile acestea impresionară neplăcut pe Gogu Cantacuzino care vedea cu îngrijorare cum atâtea elemente de valoare părăsesc partidul.

In adevăr, dela 1887 până la 1898, timp de 11 ani, partidul liberal şi gruparea ocultei pierduse un puternic mănunchiu de oameni de valoare: Take Ionescu, C. G. Dissescu, C. C. Arion, Barbu Delavrancea, Vasile Lascăr, Emil Costinescu, P. S. Aurelian, Em. Porumbaru, Mihail Cornea, Coco Demetrescu-Iaşi, N. Fleva, G. D. Paladi, Gheorghe Mârzescu, etc. etc. In faţa acestei situaţii întunecate oculta cugetă să aducă îndreptare situaţiei atrăgând alte elemente răzleţe.

In aceste împrejurări se născu ideea atragerei în partidul liberal a corifeilor foşti socialişti cari purtau numele de „tineri generoşi".

Tinerii socialişti, cari au intrat în partidul liberal se numeau: Ion Nădejde, V. G. Morţun, Al. Radovici, dr. G. Radovici, G. Diamandi, d-rul I. Cantacuzino şi încă câţiva de prin oraşele din ţară.

Dar oculta dorea să-şi atragă şi pe unii liberali de marcă, trecuţi acum în disidenţă.

Tratativele începură cu tribunul Nicolae Fleva şi cu G. D. Palade. Cu cel dintâi negocierile nu au dus la nici un rezultat; cu cel d'al doilea au izbutit.

Dacă Fleva — care era întotdeauna foarte flămând de un portofoliu, — nu s'a înţeles cu guvernul, cauza au fost intrigile lui Take Ionescu şi Nicolae Filipescu.

Foarte dibaci amândoi întru a mânui arma intrigei, de câte ori simţeau că Fleva este pe punctul de a ceda ocultei, puneau în joc toate resursele minţei lor subtile şi împiedicau operaţia. Amândoi au făgăduit tribunului un portofoliu în cel dintâi guvern conservator. Şi, după cum se va vedea, s'au ţinut de cuvânt.

In vremea de care mă ocup acum, Nicolae Fleva era omul la modă, pentru posesiunea lui luptau patru grupări politice: oculta, drapeliştii, vechii conservatori şi junimiştii. Nimeni nu întreba de idei, de program, de trecut, de viitor, de moralitatea publică, nimic; interesul momentului era ca popularul şi dibaciul agitator Nicolae Fleva să fie împiedicat de a da concurs unui partid rival. Fiindcă trebue să se ştie că nimeni nu prea ţinea ca să aibă în casa sa pe Fleva, care era autoritar şi foarte incomod, dar toţi doreau să nu-l aibă adversar.

Căci, dacă ca duşman era primejdios, în schimb ca prieten era împovărător.

S'a dovedit atunci că, dintre cele patru grupări politice în luptă, cei mai buni recrutori îi avea vechiul partid conservator, şi aceştia erau: generalul Iacob Lahovari, Take Ionescu şi Niculae Filipescu. Mai ales cei doi din urmă erau fără pereche.

In scurt timp aceştia au putut atrage în partidul conservator un număr însemnat de valori: Nicolae Fleva, Gh. Panu, C. G. Dissescu, Barbu Delavrancea, deşi celelalte trei partide au pus în acţiune totul spre a-i avea. Este drept să adaog cum că toate aceste cuceriri nu s'au datorit numai talentului şi simpatiei recrutorilor, dar foarte mult convingerii recrutaţilor cum că: pe de o parte ministerul Sturza nu mai avea decât puţine luni de trăit, pe de altă parte certitudinea că, după ministerul Sturza, nu va putea veni nici gruparea drapelistă, nici gruparea junimistă. Lascar Catargiu era omul indicat, încă de pe timpul chestiei Ghenadie, ca să ia succesiunea lui Dimitrie Sturza.

Viitorul a arătat cum că — afară de Gheorghe Panu, care a fost păcălit — cellalţi trei au fost răsplătiţi Fleva şi Dissescu au primit câte un portofoliu în cabinetul Gh. Cantacuzino, iar Barbu Delavrancea a fost numit primar al Capitalei.

Primariatul acesta a fost cel mai şters moment din cartea publică a strălucitului scriitor.

— In luna Martie 1898 începe înaintea Curţii cu juraţi, judecarea procesului unui număr de inculpaţi, fiindcă în

Noembrie anul din urmă s'au dedat la manifestaţiuni antisemite şi violenţe împotriva populaţiei evree, fapt despre care am vorbit.

Actul de acuzare şi explicaţiile procurorului general în faţa Curţei cu juraţi sunt următoarele:

„Prin Noembrie anul trecut mai mulţi izraeliţi nesocotind legile ţărei cari nu le dădeau dreptul de a ţine întruniri publice, de oarece acest drept conform art. 5 şi 16 din Constituţiune, aparţine numai românilor, convoacă o întrunire în sala „Dacia", spre a protesta în contra proectului depus de ministrul de război şi prin care tinerii israeliţi erau dispensaţi pe viitor de armată.

La această întrunire dela 25 Noembrie vine un număr însemnat de studenţi universitari spre a discuta netemeinicia protestărei.

In acea zi pe când avea loc întrunirea, o ceată numeroasă de băeţi de prăvălie sau servitori, mulţi din ei minori, şi alti indivizi cu acelaş grad de cultură, la care au venit să mărească numărul o mulţime de curioşi înarmaţi cu bastoane şi scânduri rupte dela lăzile aflate înaintea magazinelor, având în frunte câteva căpetenii, cutreeră stradele Sf. Vineri, Văcăreşti, Dudeşti, Cantemir, Carol, Smârdan, Lipscani, Calea Victoriei şi altele, sparg geamurile de pe la toate prăvăliile pe unde trec, aruncă cu pietre în geamurile unde locuiau izraeliţii, înfundă obloanele de fer şi de scânduri, sfărâmă tot, pătrund prin unele prăvălii, aruncă în stradă marfa pe care o parte o iau cu dânşii, săvârşind astfel un vandalism în adevăratul înţeles al cuvântului.

Aceste scene de sălbăticie urmate şi asupra unora din izraeliţi, au durat aproape două ore când sosind forţa armată, parte dintre manifestanţi s'au risipit făcându-se nevăzuţi pe stradele laterale, alţii au fost prinşi asupra faptului de distrugere, alţii având asupra lor obiecte furate şi provenite dela prăvăliile devastate".

Inaintea Curţei sunt trimişi 16 indivizi, toţi necunoscuţi, printre cari şi unii minori.

Aceasta este expunerea făcută de procurorul general şi primul procuror Caracaş.

In numele apărărei erau înscrişi să vorbească avocaţii Gogu Florian şi Mircea Dancovici.

Acum să vedem ce era după culise.

Atât în partidul liberal cât şi în partidul conservator era un puternic curent antievreesc. La liberali curentul îl reprezenta Mihail Ferikidi, ministru de interne iar la conservatori Nicu Filipescu.

Procesul Dreyfus din Franţa născuse la noi bănuiala cum că evreii nu pot fi buni patrioţi; dacă în Franţa un Dreyfus a putut comite acte de trădare, ce va fi la noi, unde evreii nu s'au asimilat ? De aceea ministerul de război — după cum am

mai spus — pregătise un proect de lege în virtutea căruia evreii să nu mai fie recrutați în armată. Printre tinerimea evree s'a nascut un curent de protestare și o puternică agitație, mai multe întruniri parțiale avură loc, până ce se hotărî ținerea unei mari întruniri publice la sala „Dacia".

Vazând că mișcarea de protestare a evreilor se întinde, păturile antisemite se mișcară.

In ziua de 23 Noembrie un număr de studenți universitari, încurajați și dela clubul liberal și de la clubul conservator, ocupară multe locuri în sală spre a provoca discuția in contradictoriu In acelaș timp numeroase bande se formară prin mahalale și porniră în spre sala de întrunire.

In culise se vorbea că totul fusese pus la cale de către Ferikidi și Nicu Filipescu. Și în adevăr grupurile care veneau la „Dacia" erau comandate de agenții electorali cunoscuți din amândouă partidele de guvern.

Apoi avocații cari au luat apărarea acuzaților erau: Gogu Florian, militant conservator și viitor deputat de București, și Mircea Dancovici, secretar al lui Take Ionescu.

Totuș, după săvârșirea dezordinilor dela 23 Noembrie o scenă violentă izbucni la clubul conservator în Camera de consiliu a comitetului între Take Ionescu și Nicolae Filipescu. Take Ionescu reproșa lui Filipescu că a organizat devastările, iar Filipescu ripostă că în calitate de bun român a făcut foarte bine ce-a făcut.

Take Ionescu îi răspunse:

— „In numele tău personal poți face tot ce-ți place, dar n'ai dreptul să faci solidar partidul cu tine.

Până acum nu-mi ești încă șef pentru ca să fiu obligat să mă supui la tot ce faci".

Adevărul este că masele au spart atunci întunirea evreiască.

Acum procesul se judecă la jurați.

Pe lângă cei doi avocați ai apărărei numiți mai sus au mai pledat în apărare d-nii locotenent Teodorescu, Mache Solomonescu, K. C. Atanasiu, Ionescu, etc.

In timpul pledoariei unuia dintre avocați, care aducea acuzații evreilor, un reporter dela ziarul *Bukarester Tageblatt* a facut o întrerupție care stârnește o mare agitație în sală: agitația cuprinde chiar și banca juraților. Cu mare greutate președintele putu restabili liniștea impunând reporterului să ceară scuze.

Toți acuzați au fost achitați.

La ieșire multă lume, printre care și unul dintre jurați, au așteptat pe reporterul dela gazeta germană spre a-l lovi; dar primul-procuror Caracaș l-a luat sub protecție și l-a condus până aproape de casă.

— In ziua de 12 Martie, Arhiereul Atanase Mironescu este ales episcop al eparhiei Râmnicului și Noului Severin cu 128 voturi contra 90 date lui Calistrat Orleanu.

— Chestia evreiască vine în discuţia Camerei printr'o interpelare adresată guvernului de către deputatul C. Politimos la care se asociază şi deputatul C. Popovici.

Politimos atacă pe evrei spunând că s'au înmulţit peste măsură. Oriunde intră un evreu, un român trebue să iasă. Acuză guvernul că nu ia nici o măsură pentruca să oprească năvala evreilor din afară.

Deputatul Popovici vorbeşte în acelaş sens, susţinând că, dacă s'ar opri năvala evreilor din afară s'ar face un mare bine şi Românilor şi popolaţiei evreieşti care e veche aci.

Ministrul de interne Mihail Ferikidi recunoaşte că interpelatorul are dreptate dintr'un punct de vedere: în ultimul timp populaţia evreiască a crescut în număr îngrijitor prin venirea evreilor din afară, ceeace constitue un pericol naţional şi economic. Guvernul însă, este atacat pe nedrept. Guvernul până ce nu va avea o statistică exactă despre numărul populaţiei şi calitatea fiecărui locuitor nu poate lua nici o măsură. De îndată ce va poseda toate documentele pe care le-a cerut de la autorităţi, guvernul va lua măsuri spre a se pune stavilă răului, căci evreii sunt în adevăr, un pericol naţional.

Acest discurs a făcut o mare impresiune în toate cercurile, mai ales în cele evreeşti.

Când de pe banca ministerială un ministru a declarat cum că evreii sunt un pericol naţional, se înţelege că mişcarea antisemită a luat proporţii, aşa că mulţi evrei au început să părăsească ţara spre a se duce în America.

— In anul 1893 a fost asasinat pe stradele Sofiei, şeful guvernului bulgar. Cu toate căutările, asasinul, de şi identificat, n'a putut fi prins. In sfârşit într'una din zilele lunei Martie locotenentul Capeleanu, comandantul jandarmeriei din Buzău dimpreună cu Gheorghe V. Niculescu sergentul-major, au prins pe asasin în comuna Liesti după ce l'au urmărit din Beciu la Brăila, apoi la Galaţi, Tecuci, Iveşti şi Lieşti.

Asasinul, om de vre-o 35 ani, se numea Halin Suila, zis şi Mihale, zis şi Bairam. Era de origină albanez.

— In politica internă agitaţia în contra guvernului creşte pe fie ce zi, căci toate nuanţele se unesc contra cabinetului Sturza. In ziua de 15 Martie nuanţele liberale dizidente şi democratice unite, ţin o foarte mare întrunire în sala *Dacia*. Este interesant de citit numele oratorilor şi a fruntaşilor cari au asistat. Iată-le: Emil Costinescu, V. A. Ureche, V. G. Mortun, Comăneanu, Ştefan Şendrea, Vasile Lascăr, Em. Porumbaru, V. Cogălniceanu, Const. Esarcu, G. Dem. Teodorescu, N. Fleva, Mincu arhitectul, Perieţeanu-Buzău, Şefendache, C. Grigorescu-Ploeşti, etc. etc.

Nepopularitatea guvernului creşte pe fiecare zi. La Galaţi la o alegere de balotagiu, Gheorghe Panu, candidatul partidului conservator, este ales senator cu 158, contra 113 date lui Pavel Macri, candidatul guvernului.

In Cameră se petrec zilnic scene de o violentă neînchi-

puită. Ziarele sunt pline de tot felul de amănunte destinate a răscoli opinia publică. Intr'una din aceste şedinţe, de pildă, deputatul G. Scorţescu din Iaşi sare la tribună vociferând că i s'a furat o carte şi că va reclama parchetului.

Agitaţia ese în stradă. Rândurile opoziţiei sunt mărite şi cu alţi fruntaşi liberali, printre cari şi fostul ministru Al. Djuvara.

Dar guvernul Sturza nu va cădea decât peste un an.

— Din Paris vine ştirea că Curtea de Casaţie a casat, fără a trimite, sentinţa care osândise pe romancierul Emile Zola la un an închisoare.

— Războiul spano-american bate la uşă, telegramele anunţă că nici un mijloc n'a mai rămas spre a se împedica izbucnirea ostilităţilor.

— Inaintea tribunalului a venit, în fine, procesul cămătarilor despre care am vorbit mai de mult.

In acest proces a pledat mulţi dintre avocaţii de valoare, mai ales tinerii debutanţi, printre cari d-nii Stavri Predescu, Em. Pantazi, N. Vlădescu, C. Cernescu, Procopie Demetrescu, etc. Rezultatul a fost următoarea sentinţă:

Mărculescu, Goldenberg, Marcu şi N. Ciurcu au fost achitaţi: Jean Avramescu şi M. Zentler osândiţi la câte trei luni închisoare, iar V. Rădulescu la 2 ani.

— Pe ziua de 8 Aprilie 1898, Principele Ferdinand a fost înălţat la gradul de general de brigadă şi numit comandantul brigadei a 8-a în locul generalului Năsturel. Cu această înaintare începe influenţa prinţului asupra armatei.

— Războiul spano-american izbucneşte în ziua de 8 Aprilie. Preşedintele Statelor-Unite Mac Kinley, semnând rezoluţiile ambelor Camere americane care însemnau un ultimatum dat Spaniei, ambasadorul acesteia a răspuns cerând paşapoartele sale.

Fapt demn de înregistrat e acela că mai mulţi ofiteri şi sergenţi români în rezervă s'au adresat lui Don Carlos pretendent la tronul Spaniei, cerându-i să-i înscrie în armata spaniolă care va combate Statele-Unite.

Insula Cuba, stăpânită de Spania, era mărul discordiei.

— Franta anunţă Expoziţia ei din anul 1900. România fiind invitată să participe, guvernul numeşte pe Constantin Stoicescu, Comisar al României, iar secretar pe ziaristul francez Jules Brun stabilit în România. Multe ziare combat cu violentă această numire din urmă. Ziarul „Adevĕrul", care pe vremea acea era naţionalist, căci era proprietatea unui român, cere numirea unui român în acest post, socotind că este o batjocură ca un străin să ne reprezinte în străinătate.

România se afla încă în vremea naivă când presa ei era reprezintată, în totdeauna prin ziarişti români. Dar astăzi la 1928 ?!..

— Războiul spano-american pasionează acum opinia publică iar ziarele publică, fireşte tot felul de ştiri de fantezie.

O telegramă din Budapesta anunţă că flota spaniola se află la o depărtare de cinci ore de New-York şi că se aşteaptă bombardarea acestui oraş.

Congresul american votează în ziua de 14 Aprilie declararea formală de războiu care, până aci, se făcea fără îndeplinirea acestei formalităţi.

— In ziua de 15 Aprilie se descoperă adevărul asupra unei grave erori judiciare făptuită în anul 1892.

In 1892 cârciumarul Gherciu şi soţia sa Anica din str. Foişor 50, au fost ucişi noaptea şi jefuiţi. După cercetările făcute— aşa după cum se fac multe cercetări — au fost osândiţi Gheorghe Croitoru, omul de încredere al lui Gherciu, Ion Vacă şi Gheorghe Badea. Toţi la câte 6 ani de muncă silnică, deşi nu erau împotriva lor decât presumţiuni.

De inimă rea, ştiindu-se nevinovat, Croitoru a murit în Ocnă. Dar tocmai când se apropia sfârşitul celor 6 ani de silnicie, o femeie anume Maria, din răzbunare pe amantul ei Mihai Gheorghe care a părăsit-o, a denunţat cum că acesta împreună cu alţi doi sunt autorii crimei din Foişor.

Inspectorul de poliţie Gheorghe Otuescu luând chestiunea în mână, puse la punct întreaga afacere, arestă pe cei doi complici ai lui Mihai Gheorghe ca şi pe acesta, şi astfel bietul Ion Vacă, fu liberat când mai avea câteva luni de făcut până la terminarea osândei. Când a fost liberat era numai o ruină atât de mult îl zdrunginase şi pe el suferinţa osândei nedrepte.

Tot astfel şi Gheorghe Badea.

— Războiul spano-american a produs scumpirea grâului pe piaţa mondială, de aceea, brutarii din Bucureşti au cerut Primăriei să le permită urcarea preţului căci altfel se vor pune în grevă. Primăria a luat măsuri ca, în cazul acesta să fabrice pâinea la manutanţa comunală.

— Ştirile neadevărate cu privire la războiul spano-american se înmulţesc, Viena şi Budapesta sunt oficine de astfel de ştiri de cele mai multe ori tendenţioase.

O telegramă din Viena anunţă că Rusia şi Franţa îşi vor manifesta nemulţumirea în contra Angliei pentru purtarea ei nelealâ faţă de Spania. Şi telegrama austriacă declară că o conflagraţie europeană ameninţă. Diplomaţia austro-germană urmărea răcirea raporturilor între Anglia de o parte Franţa şi Rusia de altă parte.

Spre a se vedea ce proporţie, avea războiul de atunci faţă de uriaşa încăerare dela 1914—1918, redăm câteva telegrame culese din ziare.

Sub titlul *Prima luptă pe apă,* citim :

Citim :

„Canoniera spaniolă Sigera *a întâlnit torpilorul american Cushing care a tras foc. Sigera a răspuns lui Cushing care a suferit avarii mari dar a putut totuşi să câştige (?) largul mărei".*

Alta :

„Guvernul din Washington a cumpărat la Fiume șaizeci *?! de torpile cari fuseseră fabricate pentru Brazilia!“.*

Incă una:

„Din Havana se anunță că flota americană comandată de amiralul Lampsus a apărut în fața portului.

S'a dat imediat alarma în porturi. După scurt timp flota americană a început bombardamentul. Forturile au răspuns cu energie. Ambele părți au tras... bine!?“

Alta:

„Fabrica spaniolă de praf fără fum din Santa Cruz a fost cu desăvârșire distrusă în urma unei explozii. In condițiunile actuale dezastroase guvernul... a orânduit, o anchetă ?!...“

Altă telegramă, sub titlul: *„Spaniolii deschid tirul“.*

Bateriile de Est ale forturilor din Matanzas au deschis focul asupra corăbiei amirale New-York care a răspuns. Forturile au tras vreo duzină de obuze dar... nici unul nu a atins ținta“.

Una bună de tot:

„Matrid, 16 Aprilie. — Până acum cu toate spusele ziariștilor americani, forturile Havanei n'au tras nici o lovitură de tun cu... proiectile?“ focurile de tun auzite erau semnale de alarmă?“.

Te-ai crede la un joc de copii dar nu în fața unui război serios. Fabrici de pulbere care sar, iar guvernul anunță că, din cauza împrejurărilor actuale a ordonat o anchetă. In alte împrejurări n'ar fi făcut-o.

Lupta între o canonieră și un contra torpilor botezată „lupta navală“.

Tunuri cari trăgeau fără proectile sau fiindcă nu atingeau ținta, guvernul declară că a tras fără obuzuri.

Guvernul american care, pentru susținerea acestui război cumpără la Fiume... *Șaizeci de torpile!..*

In adevăr omenirea a făcut un uriaș progres dela 1898 la 1914!...

Telegramele alarmante erau multe. O telegrame din Viena anunță vestea copilărească cum că o canonieră austriacă, plecând din Fiume pentru Manila, o conflagrație europeană este de temut.

Dar războiul acesta nu era serios din nici un punct de vedere. Numai concluzia a fost serioasă, fiindcă Spania a pierdut Cuba și Havana.

In *Adevĕrul* dela 23 Aprilie am scris sub titlul: *Răsboiul Naval,* următoarele rânduri:

„Oamenii meșteșugului așteptau cu mare nerăbdare războiul naval dintre americani și spanioli.

Curiozitatea era legitimă. Căci, de când cu inventarea cuirasei, de când cu inventarea vaselor și a tunurilor colosale, de când cu invenția torpilelor și a tuturor celorlalte instrumente distrugătoare care caracterizează marinele moderne de războ[i],
o mare bătălie navală nu fusese.

Decât, s'ar părea că așteptarea militarilor și celorlalți spe-

cialişti va fi înşelată încă odată. Precum războiul naval dintre China şi Japonia n'a putut furniza destule indicii concluzătoare, graţie slăbiciunei militare a chinezilor, de asemenea şi de astă dată neputinţa spaniolilor face imposibilă o judecata definitivă.

In lupta dela Manila, americani au pus în linie vapoarele lor moderne, enormele cuirasate cât şi crucişetoarele cu plăci de oţel însă spaniolii n'au adus în luptă decât tot vechile lor plutitoare din lemn, care reamintesc, de sigur, un alt dezastru maritim al spaniolilor, lupta dela Trafalgar.

Bătălia dela Manila n'a putut lumina problema decât foarte slab. S'a putut dovedi cât de mari şi fulgerătoare puteri locuesc în pântecile uriaşilor îmbrăcati în oţel, dar încă nu s'a demonstrat ce este şi ce ar putea fi o luptă crâncenă între două flote deopotrivă cu număr de unităţi deopotrivă înarmate şi deopotrivă în curent cu toate născocirile momentului".

Acest articl fusese scris după bătălia navală dela Manilla, unde flota spaniolă fusese aproape distrusă.

Comandantul flotei americane era comandorul Gerge Dewey, iar amiralul flotei spaniole Montajo.

— Campania împotriva primului ministru Dimitrie Sturza reîncepe pe chestia naţională şi va urma aproape un an de zile fără întrerupere, până ce în 1899 Sturza trebui să plece dela putere.

De astădată Dimitrie Sturza este acuzat de trădare naţională şi toată presa opoziţionistă, precum şi mare parte dintre liberali îl lovesc cu această gravă învinuire.

De astădată iată cum sunt formulate atacurile:

Ziarele spun cum că baronul Banffy ar fi trimis lui Sturza o notă foarte violentă prin care îl acuză că trimite subsidii şcolilor româneşti din Ardeal şi că, cu banii aceştia se întreţine şi agitaţia împotriva statului maghiar. Sturza ar fi fost ameninţat, ceeace era primejdie pentru existenţa sa ministerială.

Dar presa afirmă că Sturza s'a apărat prezentând lui Banffi, printr'un trimis al său la Budapesta, dovezile oficiale cum că, în adevăr subsidiile au fost trimise, însă nu de d-sa, ci de P. S. Aurelian, pe când acesta era prim-ministru.

Pe acest subiect, lupta de răsturnare începe.

Incă din anul 1866 statul român servea, mai ales bisericii Sf. Nicolae din Braşov şi eforiei gimnaziului local, subsidii mai însemnate. Aceasta devenise o îndatorire. Un preot, părintele Voinea, primea bani în numele eforiei.

Părintele Voinea însă, ar fi formulat acuzaţii împotriva lui Sturza şi a politicei sale în chestia naţională.

Ziarele opoziţiei afirmau cum că, supărat de aceste acuzaţii, Dimitrie Sturza a tăiat subsidiile, ceva mai mult, luând ultimul cupon de 30.000 lei trimişi la Braşov sub ministerul Aurelian, de către ministrul Gheorghe Mârzescu, l-a trimis la Budapesta spre a face dovada cum că această trimetere nu este opera sa.

Acum începe marea dramă în care a fost amestecat şi Ta-

ke Ionescu, care, din cauza neputinței de a fi discret, a compromis atunci situația . Voi povesti mai departe destăinuirea greșalei ce a săvârșit atunci, destăinuire făcută față de un număr restrâns de auditori în camera comitetului dela clubul conservator.

In ajunul Paștelor, Banffy era în posesiunea cuponului trimis dela București. Cu acest prilej sosește la Pesta și mitropolitul Miron Romanul. Cum află despre sosirea sa, Banffy îl chiamă și îi apostrofează:

— Până când veți urma cu agitațiile voastre contra statului maghiar, primind bani din România?

Mitropolitul tăgăduește primirea banilor. Dar Banffy îi arată cuponul ministerului instrucției din București, pe care părintele Voinea pusese semnătura de primirea banilor.

Față de această dovadă, mitropolitul a blamat purtarea părintelui Voinea, făgăduind că va lua măsuri pentru ca asemenea necorectitudini să nu se mai repete.

Imediat ministrul ungar al instrucțiunei, anume Vasici, trimite la Brașov pe un înalt funcționar, devenit celebru în luptele noastre pe chestia națională, pentru ca să ancheteze și să descopere tot ce se găsește în arhiva eforiei și a bisericei Sf. Nicolae. Patru zile în șir a durat ancheta și din ea s'a dovedit pe deplin că Eforia primea subsidii din România.

In urma acestei anchete, eforia a primit din partea ministrului Vasici o adresă prin care i se interzicea ca pe viitor să mai primească ajutoare bănești din partea guvernului român, iar guvernul ungar se obligă a subvenționa și Eforia și biserica.

In ziua de Duminica Tomei se adună la Sibiu Sinodul bisericei greco-ortodoxe care hotărî să primească subvenția guvernului ungar dar cu condițiunea ca acesta să nu aplice școlilor Eforiei legea ungară din anul 1883 care prevedea ca școlile cari își acoperă peste jumătate din bugetul lor cu subvențiile guvernului să cadă sub controlul acestuia.

Aci în regatul român agitația politică pe această chestie ia proporții mari. După lungi tratative între partidele de opoziție se hotărește ca Take Ionescu să interpeleze în Cameră pe Sturza. Și în ziua de 28 Aprilie interpelarea este desvoltată.

Take Ionescu vorbește cu moderațiune dar atacul său este greu.

El acuză pe Sturza cum că a deslănțuit ungurilor că guvernele române subvenționează școlile din Brașov. Această destăinuire a făcut-o în anul 1894 într'o întrunire publică din sala Orfeu când a atacat guvernul conservator al lui Lascar Catargiu pe chestia națională.

In adevăr, ministrul ungar Vasici, în adresa trimisă Eforiei școalelor din Brașov, amintește cum că Sturza a dezvăluit în 1894 cum că această Eforie este subvenționată de la București. Pe această destăinuire se întemeiază ministrul ungar pentru ca să admonesteze Eforia.

In Cameră emoţia este mare când se scoală primul ministru ca să răspundă.

După cum îi era obiceiul Sturza răspunde scurt dar nu răspunde la întrebare. El declară că patriotismul său este cunoscut de un lung şir de ani pe când Take Ionescu va rămâne să dovedească dacă este în adevăr patriot. Destăinuirile din sala Orfeu le tăgădueşte dându-le un alt înţeles iar despre cuponul de 30.000 lei nici Take Ionescu n'a vorbit deoarece n'avea dovadă.

Se va vedea mai târziu, când Take Ionescu a precizat o altă acuzaţiune, acum Sturza l-a tratat de calomniator. Numai norocul a ajutat atunci pe Take Ionescu care, din cauza imprudenţei sale, era pe punctul de a fi scos din viaţa politică.

Deocamdată răspunsul lui Sturza nu a mulţumit pe nimeni iar toată presa opoziţiei nu'l mai numea de cât „trădătorul".

— Instructivă răsplată a lucrurilor. Dumitru Sturza a venit la putere exploatând chestia naţională în potriva guvernului conservator, acum conservatorii vor veni la putere exploatând aceiaşi chestie în potriva lui Dumitru Sturza.

Dar pe când Sturza n'avea în potriva conservatorilor nici un document compromiţător, aceştia aveau acum arme puternice în contra adversarului lor. Una din aceste arme era nota ministrului ungur Vlaşici pe care o dau aci în întregime.

ORDINUL

din 18 Aprilie 1898, trimis de către Ministrul de instrucţie al Ungariei Vlasici, Mitropolitului Miron Roman din Sibiu.

„Excelenţa ta, domnule Archiepiscop şi Mitropolit.

Ordinul din anul 1875 Nr. 559 al antecesorului, tocmai din incidentul eşirei la iveală a subvenţiunei şcoalelor din Braşov, dispune ca şcoalele confesionale din ţară, precum şi orice institute de învăţământ, de orice categorie şi de orice grad, susţinute de comune, corporaţiuni, vecinini sau privaţi, asemenea confesiunile şi bisericile, să nu poată cere şi să nu poată primi sub nici o formă, ajutor şi subvenţiune materială de la state streine, dela Domnitorii şi Guvernele acelora.

„Paragraful 7 al Art. de lege XXX din 1883, nu numai susţine ordinul, ci cu putere de lege declară că, actualele şcoale medii susţinute de confesiuni, de municipii, de comune, de corporaţiuni şi de singurateci, asemenea confesiuni, ca şi bisericele, la nici un caz nici nu pot cere, nici nu pot primi ajutor şi subvenţiune materială de la State streine, de la Domnitorii şi Guvernele acelora".

Din probele documentate de către Guvernul regesc este evident că şcoalele aşa numite centrale din Braşov (gimnaziu gr. or., şcoala Comercială, şcoala de fete şi şcoala elementară) cu călcarea pe faţă a numitei ordinaţiuni şi a dispoziţiunilor

legale şi contra categoricei şi strictei opriri, au primit şi au acceptat pe ascuns, prin mijlocirea bisericei Sf. Nicolae din Braşov, în un lung şir de ani, subvenţiune anuală.

Această ţinută, strict oprită prin lege, şi la mai multe provocări tăinuită, care mai multe institute de învăţământ din patrie, le-a pus sub influenţa materială a unui stat strein şi sub asemenea influenţă a stat ani de zile fără ştirea guvernului regesc unguresc, ne îndreptăţeşte ca, faţă de şcolile în chestiune, să se aplice cea mai strictă pedeapsă coprinsă în art. de lege XXX din 1883, adică închiderea lor.

Este de prisos să mai indic Excelenţei Tale întru cât reduce această măsură posibilitatea desvoltărei civilizaţiunei la şcolile medii cu limba românească.

Inainte, însă, de a face paşii de lipsă pentru executarea acestor dispoziţiuni ale mele, vreau să dau posibilitatea şcoalelor centrale din Braşov, pentru mai departe subsistenţa şi aceasta în modul următor: Să bine voiască, Excelenţa Ta să aduci acest rescript, al meu la cunoştinţa senatului şcolar al consistoriului archidiecesan care, după cum sunt informat, se va întruni în şedinţa cel mai în grabă şi a-i comunica că, faţă cu şcolile în chestiune pentru ţinuta Eforiei, care a călcat ordinaţiunea de oprire în dispoziţiunile legei, şi institute din patrie în mod ascuns, le-a pus în dependinţă materială de guvernul unui stat străin, pentru această ţinută am intenţia să aplic măsura cea mai aspră dela care, numai în acel caz m'aş abate dacă senatul şcolar al consistoriului de sub preşidenţia Excelenţei Tale, interzicând Eforiei din Braşoov facultatea de a primi sub orice nume şi sub orice titlu ajutor dela guvern şi dela Domniile străine, va suplifica la mine pentru ajutor dela Stat spre scopul şcoalelor.

In ce priveşte o asemenea suplică, pot asigura pe Excelenţa Ta din capul locului despre buna mea voinţă, şi, în legătură cu aceasta, despre aceea ca să păstrăm neatinsă limba română ca limbă de propunere şi caracterul confesional a şcoalelor.

Primeşte, Excelenţă, expresiunea sincerei mele stime

VLASICI

Budapesta, 18 Aprilie.

UN ORDIN ANTERIOR

Mai 'nainte de acest ordin de la 18 Aprilie, Mitropolitul a primit un altul în care ministrul ungur arată în ce chip a aflat statul ungur despre subsidiile trimise de Români.

După aceea ordinul aminteşte cum cu 80 ani mai nainte biserica Sf. Niculae din Braşov primea donaţiuni din Muntenia şi Moldova, şi cum, într'o zi din cauza stărei grave a şcoalelor, fiindcă ajutorarea era prescrisă, profes. V. Orvianul

fu trimis la Iaşi ca să capete subvenţie şi cum legislaţia Moldovei nu a făcut uz de prescriptură şi a votat un ajutor de 200 galbeni pentru biserică şi pentru şcoală, cum după aceasta şi Muntenia a votat alţi 200 galbeni care, după cursul de atunci, asigura şcoalelor un venit de circa 2400 florini. Aceasta prin anii 1861 şi 1862. Iată singura subvenţionare care a salvat şcolile şi biserica din Braşov.

Şi ordinul urmează:

„In luna lui Octombrie 1894 Dimitrie Sturza actual ministrul prezident şi ministru al afacerilor externe al României, a ţinut un discurs la Orfeu, în care cu date a arătat, că ce, şi câte sume se trimit din partea guvernului consevator de atunci şi prin a cui intermediare.

In urma acestora guvernul ungar regesc s'a văzut silit a se informa depre starea reală a lucrurilor şi, pe baza acelor date, din care o parte vi s'au comunicat Excelenţei Voastre în 22 Martie prin Excelenţa Sa d. prim ministru, s'a convins, că ajutorul anual dat de guvernul român până la 1876 pe faţă, a devenit secret şi că autorităţile susţinătoare a şcoalelor din Braşov, cu toată ordinaţiunea ministerială din 1875, şi, ce e mai mult, în contra art. din lege XXX din 1833 paragraf 72, îl primesc la el şi chiar urgentează. Din cauza aceasta s'a văzut necesitat a interveni la guvernul regesc român pe cale diplomatică în chestia subvenţiei, o notă afirmativă cu indicarea sumei".

In urma publicărei acestor acte citite în Cameră de către Take Ionescu, agitaţia cuprinde toate cercurile politice. Drapeliştii ţin o întrunire urgentă cu care prilej şeful lor P. S. Aurelian face declaraţii că, faţă cu purtarea lui Dumitru Sturza, omul acesta nu mai poate fi tolerat în fruntea guvernului.

La Senat interpelează Gheorghe Panu, însă Dimitrie Sturza nu vrea să răspundă nimic; se mărgineşte a întreba pe interpelator ce voeşte şi în numele cui vorbeşte.

Ziua de 3 Mai este serbată cu zgomot. Este aniversarea de 50 de ani a lui 3 Mai 1848 când peste 40 mii de Români s'au adunat pe câmpul libertăţei de la Blaj spre a manifesta pentru libertatea naţională.

La ora 10 dimineaţa s'a oficiat un parastas la biserica Zlătari.

La ora 2 mulţimea s'a adunat în grădina Cişmigiu de unde procesia a pornit spre Şoseaua Kiselef.

La 2 jum., cortegiul porneşte. In frunte 2 muzici, apoi comitetul Ligei Culturale, studenţi transilvăneni care purtau cocarde negre şi un drapel pe care erea scris : *„România subjugată"*, comitetul Naţional studenţesc cu steagul domnişoarelor din Sibiu încadrat în negru, Societăţile *Carpaţi, Macedo-Români, Dituria.* Societatea albaneză, Societatea funcţionarilor comerciali. Şi din distanţă în distanţă, bandere cu inscripţiile : *„Prin luptă la izbândă. Viaţa'n libertate, ori moarte cerem noi"*

Prin luptă la libertate. Unirea face tăria. Umbrele martirilor cer răzbunare. Onoare martirilor. Unirea face puterea" etc., etc.

Procesiunea a plecat pe o ploaie măruntă, iar când a ajuns pe terenul de lângă Velodrom ploaia era puternică. Totuşi o mare mulţime a participat. Pe toată Calea Victoriei ereau drapele arborate şi de pe ferestre se aruncau flori.

A fost o mare zi de reculegere naţională.

Cu prilejul serbărei dela 3 Maiu ziarele au publicat Testamentul lui Avram Iancu, îl dau aci pentru interesul ce'l poartă:

„Ultima mea voinţă".

Unicul dor al vieţei mele e să-mi văd naţiunea mea fericită, pentru care după puteri, am şi lucrat până acum, durere fără mult succes, ba tocmai acum cu întristare văd că speranţele mele şi jertfa adusă se prefac în nimica.

Nu ştiu câte zile mai pot avea; un fel de presimţire îmi pare că mi-ar spune că viitorul este nesigur. Voiesc dar şi hotărît dispun ca după moartea mea, toată averea mea mişcătoare şi nemişcătoare să treacă în folosul naţiunii, pentru ajutor la drepturi (Facultatea de drept); tare crezând că luptătorii cu arma legei vor putea scoate drepturile naţiunii mele".

Câmpeni, 20 Decembrie 1850

— O ştire de neînchipuit, marele pictor Grigorescu, gloria noastră naţională, este victima unui atentat în propria lui casă. Un lucru cu adevărat infom.

Intr'una din zile pictorul, pe când îşi aranja tablourile, se pomeneşte cu vizita a doi necunoscuţi. Aceştia declară că sunt institutori însărcinaţi de ministerul instrucţiei ca să facă recensământul copiilor daţi la şcoală. Aceşti domni se aşezară pe scaune fără măcar a fi invitaţi. Apoi următorul dialog urmează:

— Cum te chiamă?

— Dar mă întrebaţi zadarnic, fiindcă eu n'am copii.

— Cum te chiamă? repetă institutorul răstit.

— Grigorescu.

— Şi mai cum?

— Nicolae Grigorescu.

— Ce meserie ai?

— Nicolae Grigorescu, pictor.

— Zi mai bine, Nicolae Grigorescu nebunul!

Bine înţeles, revoltat, pictorul a chemat servitorii ca să'i dea afară pe trimişii ministrului, dar unul dintre aceştia se repede la bătrânul artist şi-l loveşte.

A trebuit să intervie poliţia pentru ca institutorii — fiindcă erau cu adevărat institutori — să fie scoşi afară.

Faptul acesta este fireşte instructiv, nu atât prin brutalitatea şi lipsa de crestere a acestor membri ai corpului di-

dactic, cât mai ales prin faptul că doi profesori din Capitala țărei nu cunoșteau cine este pictorul Grigorescu, marele artist național!...

„Doux pays" ar fi spus artistul francez Forain. Iar Capelmaistrul Huebsch ar fi spus altceva! ?...

— O nouă chestiune agită lumea și este exploatată de partidul conservator, aceasta e chestia demisionărei ofițerilor de cavalerie sub fostul guvern conservator al lui Lascar Catargiu.

Când ofițerii au demisionat, li s'au dat asigurări cum că de dată ce liberalii vor reveni la putere, vor fi reintegrați în armată; dar lucrul acesta nu s'a putut face.

Insă unul dintre demisionari, maiorul Buhlea, exasperat că nu i s'a dat nici un fel de satisfacție, a destăinuit prin ziarele conservatoare secretele demisionării. Destăinuirile erau destul de compromițătoare pentru șeful partidului liberal desemnat ca fiind acela care a silit pe ofițeri să demisioneze. Presa conservatoare face mult sgomot în jurul acestei chestiuni.

Unii dintre ofițerii demisionari au trimis martori maiorului Buhlea fiindcă și-a călcat jurământul făcut de a nu divulga tainele afacerei. Insă martorii provocatorilor au încheiat un proces verbal prin care opreau pe mandantul lor de a se bate cu maiorul Buhlea, căci a pierdut calitatea omului de onoare.

— O pierdere mare pentru Anglia: marele bărbat de Stat Wiliam Edward Gladstone a încetat din viață în vârstă de 80 de ani.

— Mare bucurie în rândurile conservatorilor: alegerile parțiale pentru parlament sunt o înfrângere pentru guvern. La Iași este ales senator generalul Manu, candidatul conservatorilor uniți, iar la Bârlad e balotagiu între Lupu Costache junimist cu 94 voturi, Nicorescu liberal 83 voturi și Teodor Emandi, vechiu conservator 72.

Alegerea de balotaj se face în mijlocul cunoscutelor agitațiuni și acuzațiuni. Presa opoziției acuză chiar pe Prințul moștenitor că în ziua balotagiului a mers la Bârlad în inspecție spre a împiedeca pe ofițerii opozanți ca să voteze. Nicolae Fleva adresează în Cameră o interpelare guvernului în această chestiune. Dar, totuș, candidatul guvernului este bătut.

Dar ciudat rezultat. Cum am arătat, la întâiul scrutin ambii candidați conservatori au întrunit 166 voturi contra 83 date candidatului liberal, deci o deosebire de 83 voturi în favoarea celor dintâiu. Dar la balotagiu, în urma intervenției formale a lui Lascăr Catargiu, șeful bătrânilor conservatori, pe lângă candidatul partidului său, Theodor Emandi, ca să se desiste în favoarea lui Lupu Costache, — ceeace a și făcut, — acesta a fost ales cu 124 voturi contra 118, ale candidatului liberal. Deci o deosebire numa de 4 voturi.

Din voturile candidatului bătrân conservator, 35 au trecut la candidatul liberal şi 30 la candidatul junimist.

Este documentar acest rezultat atât în ce se atinge despre puterea de înrîurire a guvernului asupra sufragiului restrâns, cât şi despre soliditatea principiilor alegătorilor.

— Să mai spun câteva cuvinte despre războiul spano-american.

Dacă deschizi ziarele din 1898 ai crede că spaniolii băteau zilnic pe americani.

Titlurile, deasupra telegramelor tipărite cu litere grase, erau de acestea: *Atac american respins. Mare victorie spaniolă. Ofensiva americană a dat greş*, etc., etc.

Care era cauza acestei falşificări a adevărului? Cauza era că tooate depeşile publicate în ziarele noastre soseau de la Viena şi dela Budapesta, iar ungurii şi austriacii ţineau cu spaniolii contra americanilor. Aceasta era nu o politică de simpatie cordială ci o politică de interes.

In adevăr, alianţa austro-germană recruta pe continent oricâte state putea în vederea marelui război pe care-l pregătea. Spania fiind o putere continentală care putea pune pe picior de război peste o jumătate milion de oameni, era un stat ce trebuia menajat, era posibil ca în viitorul război Spania să fie aruncată cu 500.000 oameni împotriva Franţei? Pe când America, ce reprezinta din punct de vedere militar şi continental?

Ce departe erau austro-germanii de a bănui cu câtă putere economico-militară se vor arunca Statele-Unite în balanţa unui viitor războiu!...

Toată ferberea pe chestia trădărei naţionale încetează ca prin farmec. Venind luna Iunie, oamenii politici se gândesc
ca prin farmec. Venind luna Iunie, oamenii politici se gândesc
mai mult la petrecerile vacanţei decât la marile interese naţionale. Aşa că te întrebi cum a fost cu putinţă ca după o atât de gravă învinuire adusă primului ministru, acesta să fie lăsat a guverna în pace.

Fireşte, întrebarea şi-o pot pune numai aceia cari nu cunosc moravurile politice ale epocei. Dar moravurile blajine erau prea cumpănitoare, opozanţii nu cereau mai mult decât să fie aduşi la putere iar în cazul de faţă, ca întotdeauna, opoziţia s'a domolit fiindcă regele Carol a făgăduit şefilor săi că... la primăvară se va despărţi de Dimitrie Sturza.

Având cuvântul regelui că partidul conservator va veni la cârmă în primăvară, de ce să se mai istovească oamenii în lupte de prisos?

Urmarea a fost o împăcare a celor două tabere care se luptau la Liga Culturală.

In ziua de 25 Mai se alege noul comitet al Ligei Culturale, precum urmează:

Preşedinte Mihail Vlădescu, profesor universitar.

Vice-preşedinte Barbu Delavrancea.

Casier, St. Perieţeanu-Buzău.
Secretari: A. D. Florescu şi B. Demetrescu-Brăila.

Membri: Al. Lupaşcu, I. C. Grădişteanu, dr. C. Istrati, Barbu Păltineanu.

Censori: C. Rădulescu-Motru, Anton Vanic şi D. S. Nenitescu.

Un svon senzaţional apare în presă: Dimitrie Sturza, şeful guvernului, a comunicat Ligei Culturale cum că ar dori să subscrie şi d-sa 5000 lei pentru ajutorarea şcoalelor din Braşov, însă, în timp cât va fi consilierul regelui, îi este peste putinţă s'o facă sub numele său, de aceea subscripţia va fi făcută pe numele soţiei sale.

— O ştire care emoţionează toate cercurile democratice este arestarea şi trimiterea la Văcăreşti a învăţătorului deputat de Argeş C. Dobrescu-Argeş.

Dobrescu-Argeş era un om de o mare inteligenţă, om cu multă lectură, foarte ambiţios, foarte activ şi cu multă trecere printre ţăranii, preoţii şi învătătorii din judeţele Argeş, Muscel, Olt şi Vâlcea.

Dar Dobrescu-Argeş, pe lângă strălucitele calităţi intelectuale ce poseda nu avea şi caracterul la aceeaşi înălţime; pe lângă asta era şi lesne ispitit de nevoia banului.

După mai multe operaţiuni necorecte, ultima care l-a dat de mal, a fost aceea a falsului. Pe o poliţă în valoare de 5000 lei a semnat pe fostul său socru, iar poliţa a scontat-o la bancherul Predingher din Ploeşti.

Spre a scăpa de primejdie, Dobrescu a rugat pe amicul său, I. Niculescu, fotograf al poliţiei Capitalei ca să-i vină în ajutor, plătind el pentru moment poliţa, ceeace acesta a şi făcut. Mai târziu însă, prietenii certându-se, fotograful a reclamat pe Dobrescu la parchet. In urma anchetei, acesta a fost depus.

Dobrescu-Argeş, dacă ar fi avut caracter şi onestitate, ar fi avut un mare viitor, iar chestia ţărănească ar fi luat încă de atunci un mare avânt.

Este cel dintâi deputat ţăran, ales în mod liber şi chiar în contra voinţei exprese a lui Ion Brătianu, în toiul a tot puterniciei sale.

Ion Brătianu era argeşean, aşa că judeţul acesta îl considera ca un „fief" electoral propriu.

Dobrescu-Argeş, împotriva voinţei sale exprese, a fost totuşi ales deputat al colegiului al 3-lea de Argeş. In Cameră, Ion Brătianu însuşi, de pe banca ministerială, în calitate de prim ministru, a cerut Camerei invalidarea, ceeace, bine înţeles, a obţinut foarte uşor.

Dar la a doua alegere şi cu toate presiunile administrative, Dobrescu fu ales din nou. Şi tot la fel a fost ales — deşi combătut de toate guvernele—în aproape toate Camerele, până la anul 1898.

S'ar crede, poate, că Ion Brătianu l-a combătut din ură personală, dar nu acesta e adevărul. Ion Brătianu aprecia marile calităţi ale învăţătorului, dar dânsul înţelegea unde va duce puterea prea mare a ţăranului devenit ur factor politic însemnat. Ion Brătianu simţea, că Dobrescu ţintea să ajungă şeful unui mare partid ţărănesc, de aceea îi punea toate piedicile.

Dacă Dobrescu, sustinut de entuziasmul învăţătorilor şi de încrederea ţăranilor, a putut birui presiunile tuturor guvernelor, a fost, însă, slab faţă de propriile lui patimi. Şi acestea l-au biruit.

Dobrescu-Argeş tintea să devină avocat, de aceea studiase dreptul şi obţinuse doctoratul.

— Constantin Exarcu, sârguinţei căruia, patimei neobosite şi dragostei pentru artă, Capitala şi ţara datoresc Palatul Ateneului, moare. Constantin Exarcu a murit la Govora, unde se dusese să-şi facă cura anuală.

In testamentul său, făcut de către Take Ionescu, Exarcu şi-a lăsat toată averea Ateneului. Această avere se compunea din două case, al căror venit era, pe vremea aceea, de 14.000 lei anual. In plus însemnate şi numeroase colecţiuni de artă; tablouri, statui. Apoi manuscrise şi o interesantă bibliotecă.

Cu două zile înainte de a pleca la Govora, a chemat pe avocatul, d. Constantin Disescu, arătându-i că ar dori să mai adaoge o dispoziţie în testament, aceea de a lăsa 20.000 lei şcoalelor române din Braşov, ceeace a şi făcut imediat.

Mare suflet, mare iubitor al artelor şi mare patriot în acelaş timp.

Executori testamentari au fost instituiţi C. Disescu, Const. Boerescu şi Dumitrie Ghica, secretar general al ministerului de externe.

Corpul a fost aşezat pe un catafalc în mijlocul vestibulului Ateneului, având la cap un vas răspânditor de mirezme.

Inmormântarea s'a făcut în ziua de 12 Iunie.

— In ziua de 11 Iunie se serbează cu mare desfăşurare pompoasă, aniversarea a 50 de ani a Revoluţiei dela 1848. Dar Nicolae Fleva n'a voit să lase pe guvernamentali ca să serbeze singuri ziua aceasta. Şi pe când guvernamentalii ascultau serviciul religios dela Mitropolie, fleviştii ţineau o întrunire publică la sala Dacia.

După sfârşirea slujbei la Mitropolie, guvernamentalii au plecat în procesie către Dealul Spirei, în acelaş timp fleviştii au eşit dela Dacia şi au pornit spre Dealul Filaretului, având muzica în frunte.

Dar în strada 11 Iunie, pe când convoiul flevist voia să treacă spre Filaret, se ciocni cu masa liberală-guvernamentală care se întorcea dela Filaret mergând spre Dealul Spirei.

Ciocnirea s'a produs la încrucişarea străzilor 11 Iunie şi Gramont, în fata băcăniei d-lui Diamandi Mavrogheni.

Guvernamentalii fiind mult mai numerosi, având cu ei

toată poliţia comunală şi a Statului, plus cordoane şi detaşamente puternice de sergenţi de oraş, jandarmi călări şi jandarmi pedeştri, fleviştii fură repede puşi pe goană. Nicolae Fleva încolţit sări în trăsura veteranilor pompieri, apoi fu silit să sară jos. Agenţii guvernamentali îl urmăriră şi ameninţară serios, tribunul îşi găsi scaparea în trăsura inspectorului de poliţie Mişu Cantoniari şi a căpitanului de jandarmi pedeştri Maiorică Brezoianu.

Fleviştii s'au reconstituit, însă, după trecerea convoiului guvernamental şi au ţinut meetingul lor la Filaret. Iar guvernamentalii s'au dus în dealul Spirei şi s'au oprit în faţa Arsenalului armatei.

Aci era săpată o groapă pentru punerea pietrei fundamentale a monumentului pe care îl vedem astazi, monument, ridicat în memoria pompierilor ucişi de turci la 13 Septembrie 1848.

Aci au vorbit mai mulţi oficiali, însă discursul care a stârnit mai multă emoţie şi mare alarmă în tabăra guvernului, a fost acela al lui Niţă Sterie, cârciumar din Dealul Spirei şi fruntaş liberal.

Acest discurs era tipărit şi a fost citit. In rezumat, Niţă Sterie a spus: „Noi, Românii, trebue să luptăm pentru îndeplinirea idealului nostru care este, să avem o Românie dela Nistru şi până la Mare. Trebue să luptăm pentru prosperitatea patriei ca şi părinţii noştri dela 1848, trebue să luptăm contra vrăşmaşilor dela răsărit şi dela apus".

Amănunt picant: atât la Filaret la meetingul flevist cât şi pe Dealul Spirei, au vorbit câte un reprezentant al studenţilor originar din Brăila. La Filaret a vorbit d. Demetrescu-Brăila, iar în Dealul Spirei Ionescu-Brăila.

— Prinţul Ferdinand al Bulgariei vine în ţară şi este primit de regele Carol la Sinaia.

Asupra acestei vizite cercurile politice fac felurite comentarii. Este sigur că vizita are un caracter politic. Bulgaria, pregătindu-se pentru războiul în potriva Turciei — alţii pretind că ar fi vorba de un război sârbo-bulgar — doreşte să se asigure de neutralitatea României.

Prinţul Bulgariei, care făcea acum a doua vizită în România, era însoţit de data aceasta, şi de soţia sa principesa Maria Luisa.

— Intrăm în sezonul activ politic, de o dată cu intrarea în luna Octombrie.

Bătălia politică începe cu alegerile comunale ce se vor face în luna Noembrie. Ambele partide se pregătesc de luptă aprigă şi rare ori o bătălie electorală va fi fost mai crâncenă.

Lista liberalior dela guvern este compusă astfel:

La colegiul I: C. F. Robescu, Procopie Dumitrescu, dr. G. Stoicescu, G. Asan, M. Corbescu avocat, Alecu Constantinescu, senator, Anghel Solacolu, D. Matak inginer, G. Meitani.

senator, Niţă Store, Anton Vanic, D. Dobrescu, profesor, Christescu, G. Bursan, Ilie Zamfirescu droghist, G. Boambă.

Colegiul II: I. G. Bibicescu, Vintilă Rosetti, Chiritescu, preotul Cutea Economu, dr. Penescu, Epaminonda Ciocaneli, N. Darăscu, Dr. Argeşeanu, Teodor Niculescu, C. Solacolu, A. Petrovici, G. Ioaniţiu, N. Noreanu, Dr. Răuţoiu, Ilie Mărculescu.

Conservatorii răspund cu o listă nu de gospodărie ci de luptă politică pe care figurează toţi fruntaşii consevatori şi junimişti . generalul Manu, Gheorghe Cantacuzino, Ion Lahovari, Menelas Ghermani, Take Ionescu, Al. Marghiloman, Nicu Filipescu, etc. etc.

Lupta scrutinului de 1 Noembrie a fost foarte dârză. Au fost bătăi, au fost capete sparte, a fost o adevărată teroare desfăşurată. Dacă alegerile ar fi fost libere, lista conservatoare trecea cu mare majoritate la colegiul I.

Rezultatul votului dovedeşte mai bine de cât toate vorbele acest adevăr. Iată cifrele :

La secţia 1 la Primărie culoarea de Roşu:
Lista conservatoare 206 voturi.
Lista guvernamentală 158 voturi.
La secţia II Clemenţa, galben.
Lista conservatoare 248 voturi.
Lista guvernamentală 153 voturi.
La secţia III Tunari, galben.
Lista conservatoare 197 voturi.
Lsita guvernamentală 252 voturi.
La secţia IV Maidanul Dulapului, Albastru.
Lista conservatoare 149 voturi.
Lista guvernamentală 312 voturi.
La secţia V Cuibul cu Barză, Verde.
Lista conservatoare 197 voturi.
Lista guvernamentală 302 voturi.
La secţia VI Sfinţii Apostoli, Verde.
Lista conservatoare 202 voturi.
Lista guvernamentală 240 voturi.
La secţia VII Mântuleasa, Negru.
Lista conservatoare 234 voturi.
Lista guvernamentală 374 voturi.

Lista guvernamentală, aleasă cu 1791 voturi contra listei conservatoare cu 1433.

Aceste alegeri au fost de o rară violentă. Cele mai crâncene lupte au fost în secţia Tunari, secţie renumită pentru bătăile şi scandalurile de sub toate regimurile.

Să nu se creadă, însă, că teroarea a fost adevărată teroare, că a fost reprezentată prin scene demne de acest calificativ. Prin teroare în limbagiul electoral din toate vremile în ţara noastră s'a înţeles oarecare părueli între agenţii prea zeloşi cari, spre a se recomanda şefilor, se expuneau cu bunăvoinţă loviturilor, primeau să fie puţin sângeraţi spre a fi înscrişi pe lista victimelor demne de a fi răsplătite de şefi la venirea la

putere. De multe ori agenții celor două partide se înțelegeau între ei, pentru ca cei dela guvern să bată pe cei din opoziție, să le rupă hainele și să-i sângereze puțin. Un asemenea eroism era cartea de recomandație pentru a doua zi.

Ziarele sunt pline cu scenele petrecute, cu bătăile, umpluturile de voturi și toate celelalte manopere întrebuințate de toate guvernele.

Ingerințele începeau în totdeauna să fie aplicate când se însera atunci când alegătorii mai sfiicioși se retrăgeau cu prudență, iar agenții opoziției, dispăreau din luptă spre a nu fi stâlciți. Nu mai câți va mai colțoși, sau cei cu cartelul, precum am spus mai sus, rămâneau încă în rândurile întâi spre a fi văzuți de șefi și spre a primi recompensele.

Conform vechiului obiceiu, opoziția bătută la colegiul I, s'a retras protestând dela scrutinul colegiului al 2-lea, acolo unde opozițiile n'au îndrăznit nici odată să lupte.

Dar, de astă dată ingerințele au întrecut proporțiile obicinuite, așa că Lascăr Catargiu fu delegat să meargă la rege, și să-i ceară casarea alegerilor Colegiului I.

Lascar Catargiu fu primit de regele Carol la Sinaia și acolo obținu făgăduința că, dacă se va convinge prin anchetă personală, cum că s'au petrecut ilegalități prea mari, va cere lui Sturza să'i prezinte un raport pentru ca alegerile să fie anulate. Și, în adevăr, regele, prin agenții săi, facu o anchetă discretă care fu conchizătoare.

Era destul de cunoscut acest sistem al regelui Carol. Stând în totdeauna departe de luptele politice cel puțin în aparență, neavând nici un fel de camarilă și nici un favorit, avea, însă, poliția sa personală care făcea tot felul de anchete.

Aceasta fiindcă n'avea nici cea mai microscopică încredere în rapoartele oamenilor politici, cel puțin în ceeace privea rivalitățile dintre partide.

Astfel, când opozițiile deveneau prea nerăbdătoare și eșeau în stradă și convocau mari întruniri publice, regele își trimetea emisarii ca să consulte starea de spirit a publicului, gradul de surescitare a opoziției cât și afluența dela întruniri. Și când, după aceste rapoarte, constata că, în adevăr opinia publică a părăsit guvernul și a trecut dincolo, atunci numai se hotăra să schimb regimul.

Ancheta făcută de astă dată, i-a adus astfel de informații în cât ceru guvernului anularea alegerei de la colegiul I.

Cazul era fără precedent.

— O doamnă din înalta societate, d-na Olimpia Lahovary, moare și lasă, ca ultimă dorință, să nu i se aducă flori. Cu prilejul acestei dorințe am scris la 10 Noembrie 1898. aceste câteva rânduri:

COROANELE FUNERARE

„Am cugetat adesea la această mare contradicţie : moartea şi florile, şi nu mi-am putut da seama de sentimentul precis care a dictat acest suprem omagiu : florile pentru morţi.

Moartea este cel mai trist eveniment al vieţii fiindcă e singura nenorocire nereparabilă ; moartea este disparitiunea de veci, este stingerea a tot ce a fost flacără, întunecarea a tot ce a fost lumină, amorţirea a tot ce a fost sgomot, şi, în sfârşit : sfârşitul !

Pentru ce, dar, să punem atâtea flori peste atâta jale, pentru ce să nu avem, în momentul suprem al despărţirii de veci decât o gândire frivolă în desăvârşit dezacord cu realitatea phsihologică ?

Avea dreptate defuncta : florile nu cresc pe sicrie".

Am reprodus aceste rânduri şi am amintit cazul pentru cuvântul că la acea epocă dorinţa defunctei, fiind un lucru nou, a dat naştere discuţiei în presă.

— Fiindcă sunt la capitolul morţilor, amintesc că în ziua alegerilor de 12 Noembrie a murit unul din cei mai talentaţi sculptori ai României, sculptorul Vasilescu, căruia îi datorim Monumentul Vânătorilor din Ploeşti şi Monumentul dela Tulcea.

Vasilescu a murit tânăr când un mare viitor îl deschidea calea către nemurire.

— Alegerile comunale şi succesul obţinut de opoziţe prin casarea celor din Bucureşti, încurajă opoziţia şi scăzu mult autoritatea guvernului. Acum lumea era încredinţată că zilele acestuia sunt numărate.

Dar, deşi în Capitală, guvernul era pus, categoric, în minoritate, în restul ţării nici nu se simţea, parcă, cum că guvernul a pierdut terenul. In adevăr, de şi opoziţia erea formidabilă, de şi aproape o treime a partidului liberal era în disidenţă, de şi pe chestia naţională Dimitrie Sturza devenise foarte nepopular, totuşi, în alegerle comunale din toată ţara opoziţia nu putu izbuti decât la Roman şi la Tecuci. Peste tot încolo bătuse guvernul.

Sufragiul restrâns al epocei nu se putea sustrage înrâuririlor guvernamentale, chiar atunci când guvernul erea mizerabil de slăbit.

In momentele în care opoziţia se pregătea pentru asaltul cel mare şi definitiv, o altă nenorocire se abate asupra regimului liberal : Gogu Cantacuzino, ministrul de finanţe, sufletul guvernului, reprezentantul cel mai autorizat al aşa zisei „Oculta" şi viitorul şef al partidului, moare.

Moartea ministrului Gogu Cantacuzino a fost o grea lovitură pentru partidul liberal în general şi pentru guvern în special.

Gogu Cantacuzino se pregătea să ia şefia partidului du-

pă Dimitrie Sturza, partizanii îi recunoşteau merite însemnate ca bărbat de stat, totuşi în acţiunea actuală era prea sectar.

Dacă moartea lui Cantacuzino a fost păgubitoare partidului în împrejurările grele pentru partid în care s'a produs, pe de altă parte a lămurit situaţia. Acum drumul rămânea liber pentru fiul cel mare al lui Ion Brătianu, iar partidului i se cruţau alte lupte intestine apropiate, dacă cumva Gogu Cantacuzino ar fi luat şefia. Totuş, în cercurile iniţiate se afirma că acesta din urmă declarase că nu ar primi să fie şef decât în chip trecător înţelegând să fie numai un interimar până ce Ionel I. C. Brătianu ar deveni deplin vârstnic politiceşte.

— O veste tristă soseşte din Budapesta: Alecu Balş, consulul României în acel oraş, a murit de ftizie. Alecu Balş era unul din românii cei mai inteligenţi, cult, cu mult simţ artistic, cu mult gust literar. El era prietenul intim al lui Nicu Filipescu, cu el Filipescu fundase „Epoca", cu el intrase în casa lui Nicu Xenopolu spre a'l insulta şi spre a'l lovi. Şi când Xenopolu trase asupra agresorilor săi focuri de revolver, unul din gloanţe se opri în blana lui Alecu Balş.

— Un incident petrecut la balul Curţii dela 1 Ianuarie emoţionează cercurile politice. Iată întâmplarea:

In lipsa ministrului Bulgariei, d. Mincovici, secretarii Agenţiei au primit invitaţiuni. Dar neştiind dacă pot figura în grupul diplomaţilor sau în grupul agenţilor consulari, au cerut decanului corpului diplomatic d. de Fonton ministrul Rusiei ca să-i lămurească. D. de Fonton, ştiind că la defilarea dela 10 Mai fusese invitat personalul agenţiei bulgare în loja diplomaţilor, le-a răspuns că pot figura cu aceştia. Insă un incident izbucneşte.

Puţin înainte de apariţia regelui un aghiotant regal colonelul Georgescu ia de o parte pe d. Fonton, şi-i face o comunicare. Acesta, după ce se învârteşte puţin prin sală, se apropie de secretaruii bulgari, şi, având aerul că glumeşte cu ei le comunică cum că trebue să schimbe grupul. Bulgarii, vexaţi, părăsesc imediat balul.

Acum motivul acestui procedeu.

După sărbătoarea dela 10 Mai, ministrul Turciei a protestat pe lângă guvernul român pentru situaţia dată bulgarilor. Bulgaria fiind un stat tributar al Turciei, — astfel a argumentat reprezentantul ei — nu poate fi reprezentată decât prin Turcia. In faţa acestui protest guvernul român a trebuit să-şi schimbe atitudinea.

Dar Bulgaria s'a simţit ofensată şi un incident grav era pe punctul de a se produce.

A treia zi, regele Carol a trimis pe un aghiotant la Agenţia bulgară spre a-şi exprima regretele, iar şeful guvernului a telegrafiat d-lui Ghica-Brigadieru, consulul României la Sofia, spre a exprima prinţului Ferdinand si guvernului bulgar aceleasi regrete.

— Bucureştii sunt în sărbătoare teatrală, marea artistă română Elena Teodorini dă reprezentaţiuni de operă la Teatrul Naţional.

Artista este ovaţionată în toate serile de către numerosul public care tixeşte sala teatrului.

Intr'un interview acordat presei d-na Elena Teodorini a spus: „Studiez în totdeauna. Acum, în special, mă ocup de opera lui Massenet „Sapho" şi de opera „Fedora" a maestrului italian Giordano. Această din urmă Operă care s'a jucat cu mare succes la Milano, este o lucrare modernă de şcoală nouă. In stagiunea viitoare voi cânta „Carmen" şi „Navareza" după invitaţiunea lui Massenet".

Ziaristul care i-a luat interviewul, i-a exprmat mirarea că, deşi a părăsit ţara de atâta vreme, vorbeşte totuşi perfect româneşte. Elena Teodorini i-a răspuns:

— Oh! deşi trăesc mai mult în străinătate, am rămas, totuşi română. Sunt chiar şi cam şovinistă. Limba românească îmi place foarte mult. Şi spre a mulţumi publicului bucureştean care mi-a făcut o primire atât de strălucită, voi cânta la viitoarea reprezentanţie, pe „Carmen" în româneşte.

In adevăr, la reprezentaţie au fost în sală ovaţiuni furtunoase, iar brava artistă română a fost rechemată de nenumărate ori.

— Dacă lupta înverşunată împotriva guvernului a încetat pentru o lună-două, avem la ordinea zilei mişcările ţărăneşti din judeţele Olt şi Teleorman mai ales. In aceste mişcări sunt implicaţi socialiştii Banghereanu şi Ficşinescu.

Ministrul de interne M. Ferichide, a procedat atunci cu cea mai mare străşnicie, a dizolvat toate cluburile socialiste înfiinţate în comunele rurale, iar pe d-nii Banghereanu şi Ficşinescu i-a arestat şi a făcut să fie osândiţi ca ademenitori ai ţăranilor.

— Cu prilejul zilei de 24 Ianuarie, sărbătoarea Unirii Principatelor, ziarele au publicat textul Proclamaţiei scrisă de către însuşi Domnitorul Cuza. De şi nu intră în cadrul subiectului ce tratez, îl public ca document interesant.

ROMANIA

Românilor,

Unirea este îndeplinită.

Naţionalitatea română este întemeiată.

Acest fapt măreţ, dorit de generaţiile trecute, aclamat de Corpurile legiuitoare, chemat cu căldură la Noi, s'a recunoscut de Inalta Poartă, de Puterile garante şi s'a înscris în datinele naţiunilor, Dumnezeul părinţilor noştri a fost cu ţara, a fost cu Noi.

El a întărit silinţele Noastre prin înţelepciunea Poporului şi condus naţiunea către un falnic viitor.

In zilele de 5 şi 24 Ianuarie aţi depus toată a voastră încredere în Alesul Naţiunei, aţi întrunit speranţele Voastre, într'un singur Domn.

Alesul vostru vă dă astăzi o singură Românie!

Vă iubiţi patria, veţi şti, dar, a o întări!

Să trăiască România!

Dat în Iaşi la 11 Decembrie 1861.

Consiliul miniştrillor

Moldova:

A. C. Moruzi, I. C. Cantacuzin, Al. A. Cantacuzin, Leon Cantacuzin, Constantin Şuţu.

Ţara Românească:

Dimitrie Ghica, Al. Plagino, Iancu Gr. Ghica, M. Băleanu, C. Niculescu, Scarlat Fălcoianu.

Acelora care se vor fi mirând că documentul proclamării Unirei a fost publicat tocmai la anul 1861, le spunem că, în urma înfăptuirei acestui mare act, au fost Puteri, printre care Turcia şi Austria, care n'au voit să'l recunoască. Tocmai după 2 ani a putut fi dobândită în sfârşit, recunoaşterea.

La începutul lui Februarie 1899 admiratorii marelui, B. P. Haşdeu i-au dat în restaurantul Capşa un banchet cu prilejul ultimei sale opere: Radu Negru. Au fost de faţă 43 persoane din elita intelectualilor şi ai presei. Seria toasturilor a fost deschisă de către profesorul universitar d. C. Dissescu. Au toastat apoi : B. P. Hasdeu, Grigore Tocilescu, C. Dumitrescu-Iaşi, Gheorghe Panu, Tache Ionescu, D. Giani, Pătraşcu, Delavrancea, Caragiale, Chebapcea, Barbu Păltineanu, Constantin Bacalbaşa, Anghel Dumitrescu, Emil Costinescu, N. Fleva, Theodor Văcărescu, D. Neniţescu, N. Ath. Popovici, Şonţu şi Rădulescu-Niger.

— In ziua de 1 Februarie a murit în spitalul Brâncovenesc popularul pictor şi, mai ales, caricaturist C. Jiquide.

Originar din Iaşi, Jiquide venise în Bucureşti unde îşi făcuse repede un nume şi foarte multe relaţiuni.

Om afabil, simpatic, talentat şi foarte muncitor, a murit de tuberculoză pulmonară, A lăsat numai păreri de rău în urmă.

— Răscoalele ţărăneşti s'au complicat cu măsuri de rigoare în potriva socialiştilor de la oraşe. In Bucureşti au început arestările şi expulzarea lucrătorilor străini. Printre cei expulzaţi erea şi d. Sache Petreanu administratorul „Adevărului".

— Marele autor dramatic, I. L. Caragiale are un moment de eclipsă. I s'a încredinţat însărcinarea să facă o Revistă is-

torică a evenimentelor celor mari naţionale petrecute în ultimii 100 de ani.

De îndată ce au apărut afişele care anunţau o nouă piesă de Caragiale, publicul a năvălit. In câteva ore au fost cumpărate toate biletele, pe trei reprezentaţii. Dar piesa n'a răspuns aşteptărilor publice.

Critica a pus în evidenţă că autorul a lăsat în umbră, sau nici n'a pomenit despre marile evenimente naţionale precum au fost Revoluţia dela 1848 şi toată domnia lui Cuza Vodă, dar i-a cam plăcut a aduce lungi laude domniei lui Carol rege.

Publicul a văzut în piesa jucată un act de curtizanărie iar nu o operă remarcabilă prin adevăr istoric. De altfel piesa a mai avut un cusur, acela că a fost slab jucată.

— In sfârşit campania politică de răsturnare în potriva lui Dimitrie Sturza reîncepe pe un picior mare, cu interpelări în Cameră, cu întruniri, cu violenţe de presă şi cu intrarea în scenă a studenţilor pe chestia naţională. Această campanie va duce la repedea cădere a guvernului care nu mai are nici 2 luni de viaţă. Chestia naţională este aceea care va răpune guvernul. Arestarea a 17 studenţi români la Oradea Mare dă prilej Ligei Culturale ca să intre în scenă şi să protesteze.

— Ministerul de război publicase un concurs pentru clădirea Cercului militar. Proiectele au fost expuse în sala Ateneului şi au fost 5 la număr cu moturile următoare: I. A învinge fără pericol este a triumfa fără glorie. 2. Lux, 3. Mars, 4. Viribus Unitis, 5, 7.

Critica a fost favorabilă proiectului Lux.

— In toate cele din urmă câteva luni au urmat tratative între diversele fracţiuni liberale: guvernamentală, drapeliştii în frunte cu P. . Aurelian, Emil Costinescu şi Vasile Lascar,— Nicolae Fleva care era un răzleţ între cele două tabere şi chiar grupul liberalilor-conservatori al lui Gheorghe Vernescu. Dar tratativele pentru o împăcare liberală generală spre a da un guvern al întregului partid, care să facă noui alegeri generale, n'au putut izbuti.

De altfel, nici conservatorii nu rămâneau inactivi, ci — adică Filipescu şi cu Take Ionescu — făceau tot ce puteau pentru ca liberalii să nu se unească. O asemenea unire ar fi fost fatală conservatorilor.

In cele din urmă trei luni au fost puse la cale tot felul de combinaţiuni, cea mai serioasă fiind alcătuirea unui cabinet în frunte cu Eugeniu Stătescu; dar nici aceasta nu izbuti.

Când orice speranţă de refacere a partidului liberal fu pierdută, când o parte dintre liberali se hotărâră pentru răsturnarea regimului, o luptă îndârjită începu.

Agitaţia în contra guvernului reîncepe cu chestia naţională, Lucian Bolcaş, studentul român din Oradea-Mare, cel persecutat de unguri şi scos din şcoli, soseste în Capitală si este

primit cu mari demonstrații de frăție. Un mare proprietar craiovean și naționalist înflăcărat, anume Sava Șomănescu se oferă ca să susție pe Bolcaș la studii în străinătate pe socoteala sa.

— O crimă înfiorătoare emoționează Capitala, în dimineața zilei de 17 Februarie 1899 lăptăreasa obicinuită a vizita pe locatarii casei cu No. 23 din strada Eroului, a găsit ușa închisă. După ce ușa a fost spartă s'a găsit într'una din odăi cadavrul locatarei, d-na Budeanu, iar pe patul din bucătărie cadavrul bucătăresei Bertha Kaisler de 35 ani. Ambele au fost omorâte prin strangulare.

După cercetări scurte, inspectorul de poliție Alexandru Bagdat, a prins pe asasin care era coșarul Dep Iohan, amantul servitoarei Kaisler.

— In ziua de 21 Februarie o știre gravă care neliniștește pe toată lumea se răspândește în Capitală. Se anunță că acceleratul de Iași a deraiat între stațiile Ciurea și Bârnova, că sunt 35 de morți, că printre grav răniți se află și Teodor Rosetti, fruntaș junimist șifost prim-ministru etc. etc. Adevărul e cunoscut peste două zile. Au fost 15 răniți. Doi morți un domn Kanner și un fochist. Răniții Teodor Rosetti, P. Poni fost ministru, Doctorul Pilescu, mai târziu deputat de Constanța, e mai serios rănit având fracturi la ambele picioare.

Fapt semnificativ din domeniul presimțirilor, înainte ca D. Teodor Rosetti să plece soția sa a avut ciudata presimțire a unei nenorociri, și a rugat pe soțul d-sale să-și amâne plecarea, dar Teodor Rosetti a făcut mare haz și a plecat. Coincidența, această bună prietenă a ocultismului, a dat dreptate d-nei Rosetti.

— Lupta politică împotriva cabinetului Sturza intră în fază decisivă. Și tot chestia națională e la bază.

O lovitură se produce. La Budapesta apare o broșură a baronului Banffy, fostul șef al guvernului Ungar, prin care laudă politica acestuia și face destăinuiri grele pentru Dimitrie Sturza șeful guvernului român.

Din această broșură ar rezulta că Banffy, în înțelegere cu Sturza ar fi lucrat la distrugerea partidului național român din Ardeal. Broșura. în realitate, nu era scrisă de Banffy ci numai inspirată de Banffy ; scrisă era — așa se spunea — de către celebrul Jeszensky Șandor, șeful de divizie din ministerul instrucției dela Budapesta. In această broșură sunt lucruri menite să deslănțue furtuna în România. De pildă :

„Călătoria lui Frantz Iosef în România a pus în evidență categorica alipire a României la politica triplicei și a făcut să amuțească cu desăvârșire glasurile anti-austriace ale unora dintre conservatori".

Sau vorbind de decorarea lui Iezensky cu „Coroana României" :

„După natura lucrului, această decorare ar putea însemna

altceva decât că regele Carol și România oficială aprobă politica inaugurată de Banffy, și de primul său colaborator Sandor Ieszensky, șeful secțiunei naționalităților, creată de Banffy".

Și mai departe:

„Decorarea lui Ieszensky a întâmpinat multă vreme dificultăți dar baronul Banffy persistând în cererea sa, regele Carol a dat dovadă de o înaltă înțelepciune și a decorat pe Ieszensky, dând astfel a înțelege că agitatorii transilvăneni n'au să aștepte nici un ajutor dela România oficială".

Et., etc.

Publicitatea dată acestei broșuri a pus foc pulberei. De acum căderea lui Sturza era sigură fiindcă era de absolută nevoe ca regele Carol, pus direct în cauză de către broșura Banffy, să se desolidarizeze de actele guvernului său.

In Cameră încep scandaluri mari, iar afară întrunirile publice violente și mișcările de stradă.

Pe chestia națională, întreaga opoziție: conservatori-junimiști-liberali-drapeliști, liberali de alte nuanțe se coalizează spre a da asaltul final. Petre Carp, Emil Costinescu, George Gr. Cantacuzino, P. S. Aurelian și Nicolae Fleva cer audiențe la rege.

In Cameră discuții violente pe chestia broșurei Banffy. Emil Costinescu și Barbu Delevrancea își dau demisia din Cameră.

In sfârșit în ziua de 28 Martie se ține o mare întrunire publică în sala Dacia. Toată opoziția participă. Apoi publicul ese în stradă, ocolește prin strada Colței și intră în strada Enei unde se dă faimoasa luptă între armată și masă.

Această luptă de stradă în care au fost mulți contuzionați, a dus surescitarea publică la paroxism. La clubul conservator se arborează steagul negru, un comitet de avocați compus din d-nii George Panu, M. Kornea, C. C. Arion, B. Păltineanu și Stavri Predescu este însărcinat să ceară liberarea celor arestați în timpul bătăliei.

Apoi s'a consituit un comitet de rezistență compus din: Take Ionescu, N. Filipescu, Titu Maiorescu, N. Fleva și Al. Marghiloman.

Insfârșit ministerul Sturza își dă demisia la 31 Martie.

Această demisiune produce o imediată destindere a situațiunei. Insă alte complicațiuni intervin chiar de a doua zi. Una din aceste complicațiuni este moartea lui Lascar Catargiu, șeful partidului conservator.

Pe când în partidul liberal frământările erau duse la apogeu, în familia conservatoare se făceau tratative de împăcare între vechii conservatori și junimiști.

Convingerea că regimul liberal va trebui să cadă cât de curând îndemna pe conservatori să ia poziție și să se prezinte uniți spre a face presiune asupra regelui. De altfel re-

gele însuşi, fiind un partizan hotărît al practicei constituţionale engleze, unde două partide se alternează la cârmă, nu admitea disidenţele.

Petre Carp sfârşise prin a recunoaşte şefia lui Lascăr Catargiu cât şi întâetatea lui de aceea primea să figureze într'un nou guvern conservator în care Lascăr Catargiu ar fi fost preşedinte fără portofoliu.

De aceea tratativele mergeau bine şi făgăduiau să dea înţelegerea tuturor conservatorilor, cel puţin cât va trai Lascăr Catargiu.

Dar împotriva acestei înţelegeri luptau atât unii conservatori cât şi unii liberali cari, din diviziunea conservatorilor, ar fi câştigat situaţiuni politice personale.

Când a căzut Dimitrie Sturza aceasta era situaţia în partidul conservator.

La liberali era haosul desăvârşit.

Către sfârşitul regimului sturzist un fapt interesant, doveditor al silniciei acelui regim, s'a petrecut aşa zicând în lumea artelor. Iată-l :

Impreună cu fraţii mei Ion şi Anton Bacalbaşa am scris o revistă teatrală cu titlul *Pardon*. Această revistă avea — după cum aveau toate revistele şi aluziuni politice în contra guvernului.

Am cerut autorizarea comitetului Teatrului Naţional, căci aşa era obiceiul. Dar directorul general, advocatul Petre Grădişteanu, ne refuză autorizarea.

Fapt ciudat şi documentar al vremurilor; Petre Grădişteanu era liberal, dar liberal disident, totuşi fiindcă guvernul îl menţinea în fruntea Teatrului Naţional, comise acest atentat la libertatea gândirei şi refuză reprezentarea pe ori care scenă.

Faptul se întâmpla pentru întâia oară în România.

Am mers la Curtea de Apel Toată elita baroului s'a prezentat la bară ca să ne apere. Erau acolo: Titu Maiorescu, Cornea, Take Ionescu, Gheorghe Panu, Costică Disescu, etc. Dar Curtea, tot atât de independentă pe cât fusese Comitetul teatral, ne respinse acţiunea.

Această revistă a fost jucată totuşi — după căderea lui Sturza, — în sala băilor Eforiei de către o trupă de ocazie de sub direcţia unui actor ambulant de provincie anume Leonescu, poreclit Vampirul. Succesul piesei a fost mediocru, atât din cauză că trupa era o trupă adunată de ocazie cât şi pentru că odată cu căderea ministerului Sturza, tot interesul piesei căzuse.

— Dar ce a adus moartea lui Catargiu ?

Când unii dintre vechii conservatori au fost informaţi de medici cum că Lascăr Catargiu este osândit şi că nu ar mai putea lua frânele guvernului, atât Tache Ionescu cât şi Nicu Filipescu, s'au gândit la succesie. După moartea lui

Alexandru Lahovari şi, după eventuala moarte a lui Lascăr Catargiu era greu de trecut peste Petre Carp. Dar Petre Carp nu era în partidul conservator, deci trebuia împiedicat ca să intre.

Teama nu era însă, de Carp, pe Carp l'ar fi primit toţi, teama era de ceea ce va urma după Carp, adică de şefia viitoare a lui Alexandru Marghiloman.

Partidul conservator nu a fost ruinat de cât din rivalitatea pentru şefie dintre Alexandru Marghiloman, Take Ionescu şi Nicolae Filipescu.

Vremurile şi moravurile erau acestea: oamenii politici luptau nu numai pentru şefia imediată, dar şi pentru şefia de mâine, şi de poimâine, şefiile se arvuneau cu câte 20 şi 30 de ani mai înainte.

Astfel fiind moravurile şi aceasta fiind situaţia, şefia lui George Gr. Cantacuzino — Conul Iorgu — era hotărîtă între culise de şi Lascăr Catargiu nu murise încă. Se va vedea acum îndată că Lascar Catargiu, de şi bolnav, hrănea încă iluzia că va fi şeful guvernului ce va urma după liberali. Dar la vestea că va fi chemat Iorgu Cantacuzino a avut o emoţie atât de puternică încât a murit.

Moartea lui Lascăr Catargiu a fost o lovitură neaşteptată.

De şi era bolnav de inimă şi condamnat fără scăpare, totuş nu era de crezut că va muri chiar atunci. Iată împrejurările morţei sale:

E ora 3 după amiază, Lascăr Catargiu sta în picioare, convorbind cu d-nii Mihail Deşliu, Sturza Skeianu şi Petre Sfetescu. Acesta venise să-i aducă vestea demisiei cabinetului. Lascăr Catargiu întrerupe:

— Foarte bine, a găsit ce-a căutat.

Mihail Deşliu adaose cum că regele va încredinţa formarea cabinetului lui Gheorghe Cantacuzino iar Catargiu răspunse:

— Foarte bine, Cantacuzino e tânăr, el va putea să guverneze, eu de acuma, sunt bătrân".

Rămas singur cu Deşliu, bătrânului i se făcu, deodată, rău, şi după ce repetă de câteva ori: „Mie rău", căzu mort.

Neîndoielnic că emoţia ce i-a produs vestea cum că regele nu'l va chema ca să formeze ministerul, i-a dat lovitura din urmă.

La autopsia făcută de către d. dr. Minovici, s'a constatat că Lascăr Catargiu a murit de „stenoza aortei". Toate celel'alte organe erau în bună stare.

Imediat comitetul partidului conservator compus din: G. Gr. Cantacuzino, general Manu, G. Panu, Take Ionescu, Teodor Văcărescu, Alecu Catargiu şi Nicolae Filipescu s'a întrunit şi a votat următoarea deciziune:

„Comitetul executiv al partidului conservator, alege pe d. G. Gr. Cantacuzino în locul d-lui Lascăr Catargiu" preşedinte al comitetului executiv".

Această alegere era făcută spre a se înlesni tratativele cu junimiştii în vederea fuziunei celor două ramure conservatoare.

Speranţa unei împăcări cu junimiştii nu era încă pierdută, ba unii conservatori mai înţelepţi o doreau fiindcă ereau încredinţaţi că vechiul partid conservator nu va putea guverna singur. Pentru acest motiv Gheorghe Cantacuzino n'a fost ales „şef" ci numai prezident al comitetului executiv. Locul de şef al partidului rămases vacant spre a ademeni.

Dar Petre Carp n'a luat lucrurile astfel, de îndată ce a aflat despre alegerea de la clubul conservator a încetat tratările cu conservatorii şi s'a simţit jicnit. Războiul cu conservatorii era declarat.

A doua zi după moartea lui Lascar Catargiu atât Gheorghe Cantacuzino cât şi Petre Carp fură chemaţi de regele Carol, care stărui pentru împăcare. Cu toate silinţele regelui împacarea nu fu facută.

Atunci s'au propus mai multe soluţii, printre acestea şi soluţia ca unul din şefi să ia şefia partidului iar celalt şefia guvernului; însă nici o stăruinţă nu izbuti. Petre Carp era foarte dârz în cererile sale.

Criza se prelungi 13 zile, aceasta a fost cea mai lungă criză de guvern din câte ţin minte.

Văzând că nu e cu putinţă să împace pe conservatori care să-i dea un guvern tare, regele se întoarse către liberali spre a forma un guvern cu o parte din amicii lui Dimitrie Sturza şi cu o parte din liberalii cari l-au combătut.

Combinaţia care a circulat mai mult a fost un minister prezidat de către avocatul Take Giani, fost ministru, şi atunci preşedinte al Camerei.

Treisprezece zile în şir s'au tras nenumărate sfori, s'au deşteptat multe speranţe şi au fost păcăliţi mulţi naivi.

Ministerul Take Giani n'a putut fi constituit, fiindcă nu l-au vrut Dimitrie Sturza şi cu amicii săi. Sturza a cerut ca partidul liberal să se retragă în întregime în opoziţie iar la cârmă să vie partidul conservator.

Sturza, cât şi principalii săi aghiotanţi, îşi dădeau seamă că, dacă ar lăsa să se formeze un alt guvern liberal, acesta se va întări, acesta va prezida nouile alegeri iar situaţiile lor vor fi definitiv compromise. Deci refuz hotărît de a susţine un cabinet Take Giani sau oricare alt guvern liberal.

Regele fu silit să se reîntoarcă către conservatori pe care teama de un nou guvern liberal pe alţi 4 ani nu-i hotărî la împăcare.

Conservatorii bătrâni singuri n'aveau sorţi să constitue un guvern trainic. Lascar Catargiu, omul cu mare autoritate, murise, junimiştii refuzau să colaboreze. Cu cine s'ar fi putut constitui un guvern destonic de a face faţă greutăţilor zilei?

Pe de altă parte în țară partidul începea să se destrame, căci unele organizații se declarau partizane ale lui Petre Carp. Așa se întâmplă cu clubul conservator dela Craiova, al cărui președinte era Take Ionescu însuși.

Când vestea morței lui Lascar Catargiu sosi la Craiova, comitetul partidului se întruni imediat, votă șefia partidului pentru Petre Carp și trimise o telegramă la București.

Take Ionescu, care era acuzat că cochetează cu junimiștii, fu bănuit imediat cum că a operat lovitura dela Craiova. De aceea luă cel dintâi tren, se repezi în localitate și după multe stăruințe, obținu un răzvot din partea comitetului: Șefia lui Gheorghe Cantacuzino fu recunoscută.

Vechiul partid conservator nu putea, deci, să ia puterea singur, nevoia de a câștiga un concurs oarecare se impunea.

Vechii conservatori înțelegeau că, dacă nu găsesc oameni de bună voință în afară de partidul lor, dar oameni cu personalitate și cu popularitate, care să le dea o mână de ajutor, vor pierde situația. Atunci, în disperare de cauză, făcură apel la Nicolae Fleva.

Vechiul liberal și agitator împotriva conservatorilor, nu putea figura într'un guvern conservator, ar fi fost imoral. Totuși tribunul fu convins. Căci primi portofoliul domeniilor.

In sfârșit, după laborioase tratative, cabinetul fu astfel constituit:

Gheorghe Cantacuzino, președinția consiliului și internele;
General Gh. Manu, finanțele;
Ion Lahovary, externele;
Take Ionescu, instrucția;
G. Disescu, justiția;
General Iacob Lahovari, războiul;
Doctorul Istrati, lucrările publice.
Nicolae Fleva, domeniile.

Primar al Capitalei fu numit Barbu Delavrancea, ademenit ca și Fleva din rândurile liberalilor.

Prefect al poliției generalul I. Algiu.

- Dar din ce cauză Gh. Panu n'a putut avea un portofoliu?

— Panu era foarte dornic ca să ajungă ministru. Când și-a distrus partidul pentru ca să intre în partidul conservator, n'a făcut-o decât pentru ca să poată avea un portofoliu la apropiata venire la putere a conservatorilor. Lascar Catargiu cât și Alexandru Lahovary, tot la fel generalul Lahovary și Take Ionescu îi făgăduiseră categoric cum că va fi ministru. Și acum n'avea nimic.

Incă odată: din care cauză?

Asupra acestei nedreptăți au fost mai multe versiuni.

Intâia versiune, aceea pe care au susținut-o în totdeauna fruntașii partidului conservator, este că regele Carol nu l-a primit. Intr'o convorbire pe care am avut-o mai târziu cu Gheorghe Cantacuzino, acesta mi-a spus: „Când m'am prezen-

tat la rege cu lista ministerială, Gheorghe Panu figura la departamentul lucrărilor publice, iar doctorul Istrati nu figura. Insă regele Carol s'a opus spunându-mi : Nu refuz pe d. Panu fiindcă m'a atacat, căci am dovedit de când sunt pe tron că am iertat pe toți cei cari m'au lovit, dar d. Panu s'a făcut vinovat de un fapt mai grav, nu s'a supus legilor țării. Când a fost condamnat de tribunale trebuia să rămâie și să-și facă osânda, iar nu să fugă în străinătate. Un om care nu s'a supus legilor nu poate fi ministru".

Reamintesc că eu sfătuisem pe Panu să nu fugă la Paris, dar el nu mi-a urmat părerea.

A doua versiune, aceea care era susținută de Panu, este că l'a prigonit Take Ionescu. Panu a crezut întotdeauna că Take Ionescu, pe deoparte nu l-a agreat spre a nu avea în guvern un om cu personalitate și cu idei democratice superioare a lor sale, pe de altă parte fiindcă dorea să aibă în guvern prieteni politici personali cum erau d. Constantin Disescu și d-rul Istrati. Pe de altă parte se bizuia și pe Nicolae Fleva carele, fiind un fost liberal, trebuia fatal să meargă cu el iar nu cu vechii conservatori. Astfel, din opt miniștri Take Ionescu ar fi avut de partea sa trei și cu el patru ; deci jumătatea guvernului o ținea în mână.

Până ce a murit Panu n'a ertat aceea ce numea înșelăciunea lui Take Ionescu.

Odată, cu câțiva ani mai înainte, Take Ionescu avusese imprudența să spue lui Panu :

— Panule, de două condee mi-e frică în țara românească și n'aș voi să le am împotriva mea, de condeiul lui Hașdeu și de al tău.

Panu nu uitase vorba, de aceea de câte ori avea prilej, lovea, cu toate sarcasmele sale, pe acela pe care îl bănuia că i-a pus bețe în roate.

In sfârșit guvernul s'a constituit, parlamentul a fost dizolvat și lucrarea pentru alegeri începe. Operația nu era ușoară.

Mai întâi trebuiau împărțite locurile din Cameră și din Senat între toți fruntașii cari compuneau guvernul.

Take Ionescu lupta pe de desubt ca să nu rămâe la discreția bătrânilor conservatori. Acum, după ce combinația cu junimiștii căzuse și după ce Alexandru Lahovary murise, Take Ionescu nu mai vedea decât pe Nicu Filipescu care-i putea sta în cale. De aceea s'a silit să-l pue în minoritate absolută. Și se va vedea, mai târziu, că a izbutit.

Apoi era Nicolae Fleva. Fiindcă și el avea câțiva prieteni politici, a pretins, firește, ca aceștia să fie puși pe listele de candidați.

Dar mai era Panu. Panu supărat pentrucă nu intrase în guvern, trebuia împăcat pe altă cale. Panu cerea 15 deputați în Cameră, însă Take Ionescu, care conducea de fapt guvernul s'a opus, secondat foarte bine de către generalul Manu, care

era unul dintre ultimii depozitari ai vechilor idei și ai vechei tradiții conservatoare. Nu trebuiau să intre în parlament prea mulți radicali cari ar fi putut falsifica fizionomia reprezentării partidului.

Apoi erau junimiștii, fără de cari nu s'ar fi putut face alegeri în unele județe precum la Buzau unde trona Alexandru Marghiloman.

Prin urmare totul era haos.

Pe de altă parte liberalii se reorganizau, iar toți disidenții, drapeliști și alții, văzându-se definitiv în opoziție, fură siliți să facă liste comune cu sturziștii în toate județele.

Pe lângă toate acestea o altă primejdie amenința guvernul: seceta.

Anul 1899 a rămas în amintirea tuturor ca anul cel mai secetos de când își aduce lumea aminte. Grâne nu s'au făcut, nutreț pentru vite nu s'a facut, câmpiile erau arse de soare, fiindcă în toată primăvara nu căzuse o picătură de ploae; pe de altă parte rascoalele țărănești din urmă contribuiseră și ele la dezorganizarea lucrarilor agricole. Guvernul slab în compoziția lui, era slăbit și de cauze exterioare.

Petre Carp stătea deoparte și jubila, iar ziarul său „Constituționalul" acoperea de sarcasm pe Gheorghe Cantacuzino.

Se spunea că la audiența pe care a avut-o la rege, Petre Carp, văzând că nu izbutește să convingă pe Cantacuzino să se decapiteze, ar fi spus regelui:

— Dacă-i așa, Majestate, însărcinați-l pe dumnealui cu formarea cabinetului; vom vedea cât are s'o ducă.

Inainte ca regele să însărcineze pe șeful conservatorilor cu formarea guvernului, în timpul lungei crize, un bătrân conservator întâlnindu-l pe Carp, i-a zis:

— De ce nu te înțelegi cu Cantacuzino? Căci, dacă nu te înțelegi regele are să-l însărcineze pe el cu formarea cabinetului.

Atunci Carp i-a răspuns râzând:

— Să-i cedez lui Cantacuzino?... Dar pentruce să-i cedez? Fiindcă are barbete lungi? Și dacă regele l-o însărcina cu formarea cabinetului cu cine o să formeze ministerul?

Și scoțând din buzunar un carnet și un creion le întinse bătrânului conservator, spunându-i:

— Poftim, scrie aci numele a opt oameni din partidul lui cu care Cantacuzino și-ar putea forma guvernul.

Refuzul lui Carp de a se înțelege cu vechii conservatori se întemeia pe această credință cum că Gheorghe Cantacuzino nu va putea forma guvernul din lipsă de ministeriabili. Și, în adevăr, după moartea lui Alexandru Lahovari și a lui Lascar Catargiu, și prin abținerea de a figura în combinație a fruntașilor junimiști precum: Petre Carp, Titu Maiorescu, Theodor Rosetti, Alexandru Marghiloman, vechiul partid conservator era redus la foarte puține personalități destonice de a lua portofolii.

Greşala lui Carp a fost întotdeauna aceasta : a avut o prea mare idee de persoana sa, de calităţile sale, de grupul său şi a dispreţuit neîncetat toată lumea cealaltă. A crezut întotdeauna că fară de el lumea nu se va putea mişca din loc şi că nici un guvern, fie liberal, fie conservator, nu va putea trai în România. Dar tocmai contrariul s'a întâmpl . : lumea a mers înainte iar Petre Carp n'a putut lua parte la viaţa publică în proporţia rarilor lui calităţi morale şi intelectuale.

O asemenea credinţă cere o mare activitate politică care să menţie contactul cu masa populară. Dar tocmai aceasta lipsea lui Petre Carp.

Gheorghe Cantacuzino fiind strâns cu uşa, văzându-se în neputinţă de a forma ministerul cu oameni din partidul său, a luat persoane din afară, pe Nicolae Fleva, Constantin Disescu şi doctorul Istrati.

— In timpul acesta în ziua de 22 Aprilie 1899 ştiinţa românească suferă o grea pierdere, doctorul Asaki moare.

Doctorul Asaki născut la anul 1855 moare în puterea vârstei la 44 ani. Era fiul colonelului Asaki şi nepotul marelui scriitor moldovean. Trimis la vârsta de 18 ani la Montpellier în Franţa, a făcut strălucite studii medicale, a ales specialitatea chirurgiei şi, singurul dintre toţi românii până atunci şi după el apoi, a putut obţine funcţia de agregat al unei facultăţi de medicină din Franţa.

Ion Brătianu, voind să-l atragă în ţară — întocmai ca şi pe doctorii V. Babeş şi Toma Ionescu — îl numi profesor la facultatea de medicină din Bucureşti, printr'un prect de lege special, înlăturând concursul înaintea profesorilor noştri, concurs pe care d-rul Asaki nu voia să-l primească.

Din această cauză doctorul Asaki a fost întotdeauna lovit de ostilitatea majorităţii medicilor români, mai ales a profesorilor dela facultatea de medicină.

Datorită acestei ostilităţi şi a unei boale incurabile, a părăsit ţara timp de doi ani, apoi s'a reîntors spre a muri peste puţin timp.

Doctorul Asaki suferea de o afecţiune a aortei, complicată cu alta a rinichilor. Cardio-renal, a fost răpus de uremie.

Sănătos, doctorul Asaki ar fi făcut o strălucită carieră.

— Câteva fapte realizate.

Prinţul Gheorghe Bibescu, fiul fostului domn al Munteniei, este numit comisar al României pentru Expoziţia din Paris dela 1900. Tot dânsul organizase şi Expoziţia română din Paris la 1889.

— Profesorul Petre Poni fost ministru al instrucţiunei, este ales preşedinte al Academiei Române.

— Consiliul comunal din Bucureşti e dizolvat iar comisia interimară este astfel compusă : Nicolae Filipescu, preşedinte, Barbu Păltineanu, Gr Capşa (Cofetarul), Ionel Grădişteanu, Paul Arion şi Ruso Rusescu, membri. Viitorul primar, Barbu Delavrancea lipseşte din comisie.

— Prințul Gheorghe Bibescu refuză însărcinarea de comisar al României la Expoziția din Paris, pentru cuvântul că în decretul de numire, i s'a omis titlul de „prinț". Intr'o scrisoare adresată primului ministru Bibescu declară că, fiind moștenitorul direct al ultimului Domnitor român ales pe viață înaintea lui Cuza, nu crede că Constituția îl oprește de a întrebuința acest titlu. Dar regele Carol a înțeles altfel Constituția. Deci Gheorghe Bibescu n'a primit însărcinarea ce i se dase.

— La Iași isbucnesc grave turburări antisemite, au fost capete sparte, bătăi groaznice, prăvălii devastate. Armata a intervenit și s'a ciocnit cu mulțimea. Au fost arestati studentul Orighen Carp și Constantinescu, directorul ziarului *Antisemitul*.

De altfel mișcarea antisemită începe să se întindă, turburări antisemite izbucnesc la Galati, Brăila, etc., etc.

— Alegerile pentru parlament se fac în aceeaș atmosferă ca în totdeauna. Guvernul este aliat cu junimiștii în câteva județe, dar în cea mai mare parte luptă singur. Rezultatul: victoria strălucită a guvernului.

— Două vești deosebite, una tristă, alta veselă.

Vestea tristă este aceea că bătrânul profesor Ștefan Mihăilescu, a fost găsit mort în grădina Cișmegiului. Ștefan Mihăilescu, unul dintre cei mai eminenți profesori secundari, scriitor și conferențiar distins, a fondat, dimpreună cu D. Aug. Laurian ziarul *România Liberă*. In ultimul timp frumoasa lui inteligență căzuse. Intr'o bună dimineață din luna Iunie 1899 și-a tras un glonte în cap.

Vestea veselă a prinderea lui Ion Pipa vestitul asasin al cârciumarilor. Ion Pipa a fost prins după ce a fost rănit de către soldatul fruntaș Mogoșanu, care, făcând parte dintr'o patrulă, l'a recunoscut pe stradă. Totuși la operație s'a constatat că glontele era de revolver nu de armă Manlicher. Aceasta ar fi dovada cum că și sergenții de oraș au tras în el pe când îl goneau.

Ion Pipa era de fel din satul Corbeanca de lângă Tecuci. A mărturisit că a ucis 3 cârciumari.

— In Slatina izbucnise o gravă răscoală țărănească. Primele știri arată că armata adusă din Craiova a trebuit să susție o luptă crâncenă cu țăranii înfuriați. Mai întâi a fost o luptă cu baionetele dintr'o parte și cu ciomegele din alta, apoi s'au tras salve care au omorît mai multă lume.

Adevărul asupra acestei mișcări este următorul:

Candidat la colegiul al III-lea de Cameră, ca independent, era un domn Bogdan-Pitești, om inteligent dar lipsit de orice scrupul. Foarte activ a făcut o puternică propagandă, uzând de toate mijloacele demagogice și necrutând nici o manoperă. Dându-se drept fiul natural al lui Vodă Cuza, a sugestionat pe țărani până a-i pune în stare de revoltă.

La Bucureşti e agitaţie mare. Dar, ca în totdeauna ordinea şi linişteа se restabilesc repede.

— Camerile se deschid. Preşedinte al Camerei este ales Constantin Olănescu cu 105 voturi contra 20 date colonelului Râşnoveanu tot conservator. La Senat e ales preşedinte Constantin Boerescu cu 76 voturi contra 27 date lui Teodor Rosetti junimist.

— In ziua de 3 Iulie a fost inagurat în squarul Ateneului bustul poetului Enăchiţă Văcărescu, bustul este opera sculptorului Hegel. A luat parte la festivitate lume puţină. Câteva doamne; câtiva studenţi şi fruntaşii: V. A. Urechiă, poetul Vlahuţă, Stăncescu, Vlădescu, Tocilescu, Coculescu, Sefendache, Porumbaru Em., colonel T. Văcărescu, colonel dr. Teohari, Hegel, C. Bălcescu, Burada şi Râureanu.

Enăchiţă Văcărescu a murit la 1797.

— In Franţa începe judecata marelui proces Dreyfus. Toată lumea pune un mare interes ca să urmărească peripeţiile, mai ales evreii cari sunt atât de numeroşi. In acelaş timp vine ştirea că a izbucnit în Paris o puternică mişcare antisemită. Unul din fruntaşii acestei mişcări, anume Guerin se închide într'o casă din strada Chabrol care este casa „Marelui Occident", se baricadează şi luptă contra poliţiei şi armatei. Această casă a primit numele de „Fortul Chabrol".

Strada Chabrol dă în „Rue du Faubourg Montmartre", în cartierul Teatrului Folies Bergeres".

— O veste tristă ne soseşte, advocatul Dimitrie Chebapcea, un om inteligent, cel mai tare advocat la Curtea de Casaţie, s'a înecat în râul Lotru, în spatele mânăstirei Bistriţa din judeţul Râmnicul cu capitala Vâlcea.

Chebapcea nu iubise apa în toată viaţa lui, de aceea apa a căutat să-şi răzbune. Chebapcea a intrat în apă să se scalde. Ori a avut o congestie, ori o crampă din cauză că apa era foarte rece. Chebapcea se născuse la 1850 în orăşelul Reni din Basarabia.

— In timpul acesta liberalii sturdzişti încep să se reorganizeze. Un număr de tineri din nou intrati în partid organizează pentru şeful alungat dela guvern sub acuzarea trădărei un banchet în sala Hugo din dosul Băncei Naţionale. La acest banchet s'au rostit discursuri de apoteozare a lui Sturza, asigurându-l că în curând va reveni la putere cu o aureolă şi mai mare. Fapt semnificativ pentru moralitatea politică a ţărei şi pentru seriozitatea opiniei publice este că omul silit să plece dela guvern acuzat că ar fi un trădător de neam în Aprilie 1899, revine la guvern în Februarie 1901. Nici doi ani n'au trecut şi totul a fost uitat.

Cu încetul lumea începe să nu mai creadă nici în vorbe nici în fapte şi un văl de scepticism se lasă asupra tuturor conştiinţelor.

— Răscoalele sângeroase din Olt erau pe punctul de a

provoca o criză ministerială. In adevăr Nicolae Fleva, tribun al poporului, — cum îl numeau în serios admiratorii şi în ironie adversarii — era atacat fiindcă stătea într'un guvern care vărsase sângele poporului.

Fleva s'a dus în persoană la Slatina ca să urmărească ancheta şi să facă una personală. Acolo s'a dovedt că, deasupra motivului general al ţărănimii de a fi nemulţumită: lipsa de pământ şi mizeria clasei, se altoise propaganda lipsită de scrupul a lui Bogdan Piteşti. Precum am mai spus, acesta era un om fără scrupul, un arivist cinic şi pe deasupra, un degenerat inferior.

In campania lui electorală întrebuinţa toate manoperile bune ca să înşele minţile inculte. Cum am spus se dedea drept copil natural al lui Cuza-Vodă şi ca dovadă purta la el un portret al lui Cuza. Arătându-l, spunea ţăranilor că şi Cuza, ca şi el, purta barbişon. Apoi ţinea pe piept, ascunsă sub jiletca încheiată până la guler o mare icoană. In propaganda lui nesănătoasă, în oricare casă de ţărani unde intra, scotea icoana şi silea pe ţăran să facă semnul crucii, să pupe icoana şi să jure că îl va vota. Iar el jura, făcând aceiaşi manoperă, că, dacă va fi ales va da pământ ţăranilor. Nu era dar de mirare ca ţăranii să fi mers până la moarte pentru ca să aleagă pe Bogdan-Piteşti.

In urma anchetei, demagogul cinic a fost arestat iar, după aceea, conform bunului obiceiu al ţării, liberat. Şi afacerea a fost clasată.

— D. Scarlat I. Ghica este numit director general al teatrului. Repertoriul stagiunei e publicat, el e constituit din piese originale şi traduceri. Este interesant să se ştie care era repertoriul acum 29 ani.

Piese originale: Femeea, dramă de B. P. Hasdeu; Sinziana şi Penolea, legendă-feerie de Vasile Alexandri; Ovidiu, dramă de acelaş; Cămătarul, comedie de Gr. Ventura; După despărţenie, dramă de Marian; Iorgu dela Sadagura, comedie de Alexandri; Lăpuşneanu, dramă de Iuliu Roşca; Năpasta, dramă de I. L. Caragiale; Candidat şi deputat, comedie de Sion; Domniţa Elena, dramă de Cosmovici; Sterian Păţitu, comedie de Fantazi Ghica; Jucătorii de cărţi, comedie de Haralamb Lecca; Tudorache Sucitu, comedie de Toneanu şi Marinescu; O soare la mahala, comedie de Costache Caragiale; Ali Baba, feerie de Mircea Demetriade; Crai de Ghindă, comedie de V. Leonescu; Un apartament, comedie de I. L. Caragiale; Când vrea femeia, comedie de Rădulescu-Nger; Trei Crai dela Răsărit, comedie de B. P. Haşdeu.

Din aceste piese, zece din ele, se dedeau pentru întâia oară, celelalte erau lucrări aproape antideluviene. Piesele traduse nu le mai înşir, căci nu prezintă nici un interes. Voi cita însă cele cinci localizări: Păstoriţa Carpaţilor de N. D. Popescu, Secretarul general si Cinematograful de P. Gusti;

Crima unei mame, de Husar, şi Falanga jună, de I. Suchianu.

— La Pescăriile statului isbucneşte un scandal mare, era crâncenă lupta între cei cari voiau să le concesioneze la arendaşi şi cei cari voiau să urmeze exploatarea în regie. D. dr. Antipa, directorul pescăriilor era de această din urmă parere. Dar dovedindu-se la acest serviciu nereguli mari şi lipsuri de bani, Nicolae Fleva a cerut consiliului de miniştri înlocuirea d-rului Antipa. In consiliu, însă, a rămas în minoritate. Numai generalul Lahovary i-a sprijinit cererea pe când ceilalţi miniştri, mai ales generalul Manu, l-au combătut.

— Publicul începe să fie emoţionat de noul război între Anglia şi Transval. In ziua de 17 Septembrie telegraful anunţă că preşedintele Kruger a declarat război Engliterei. Ostilităţile au şi început imediat. Declaraţia de război a fost făcută în urma ultimatului trimis Transvaalului de către guvernul englez, după stăruinţele imperialistului Chamberlain, cu următoarele 5 puncte: 1. Dreptul electoral pentru oricine după 5 ani de locuire în Transvaal; 2. Independenţa judecătorilor; 3. Desfiinţarea monopolului asupra dinamitei; 4) Distrugerea forturilor din Iohanesburg; 5) Invăţarea limbei engleze în şcoli.

— Un fapt nou, nou din toate punctele de vedere produce râsul, hazul sau furia. D-rul Istrati, ministrul de lucrări publice fiind atacat prin ziarul oficios al partidului liberal „Voinţa Naţională" şi acuzat că altădată venea in redacţia acestui ziar ca să aducă ştiri, trimite acestui ziar următoarea telegramă:

Redacţiei Voinţei Naţionale,

Reveniţi asupra dezminţirei ce v'am dat relativ la pretinsa comunicare din parte-mi a unui raport al meu din 1893.

Afirmaţi un neadevăr şi vă dau cea mai formală desminţire.

De când există ziarul d-voastră nu i'am trimis spre publicare decît pe la 1886, un studiu relativ la necesitatea de a se aduce în ţară d-nii Asachi şi Babeş, şi altul prin care expuneam lucrările a doi chimişti români.

Nu am fost în redacţia d-voastră decât o singură dată pentru a protesta contra unor murdării ce aţi publicat pe socoteala mea luând ca temă spiritismul, care nu poate fi înţeles de oameni fără cinste şi fără Dumnezeu.

Toate elucubraţiunile şi insultele ce-aţi publicat acum în urmă dovedesc starea sufletească a nenorocitului vostru scrib şi decadenţa ziarului „Voinţa Naţională".

Istrati

In oraş mare haz. Doctorul Istrati, adeptul lui B. P. Haşdeu era cunoscut ca spiritist. Faptul că a luat apărarea spiritismului în calitate de ministru şi că a trimis o telegramă în asemenea termeni unui ziar, a fost desaprobat în cercurile politice unde s'a făcut mare haz.

Ceva mai mult, telegrama nici n'a fost plătită, dar trimisă ca notă ministerială.

— La Roma se întruneşte congresul orientaliştilor sub preşidenţia învăţatului Cordier. Românii sunt reprezentaţi printr'o delegaţie în frunte cu V. A. Ureche.

V. A. Ureche a prezentat un memoriu în care a criticat lucrările existente printre care multe sunt plătite de inamicii românilor. Congresul primeşte cu unanimitate o propunere ca pe viitor colecţionarea hărţilor etnografice ale Europei orientale să se facă sub controlul congresului, independent de orice tendinţă politică şi având în vedere numai adevărul.

S'a tratat chestiunea macedo-română şi cea albaneză. Au vorbit din partea românilor d-nii Ureche, Mitescu, Burada, Secară, Iliescu, Apostoliu, Romaşcu şi Rădulescu. Românii au repurtat un frumos succes în explicaţiile lor.

— La palatul de justiţie se face alegerea consiliului de disciplină al avocaţilor. Lupta este aprigă şi politica de partid nu este exclusă. Sunt două liste în prezenţă. Una în cap cu avocatul Danieleanu (Danielopolu) ca decan şi cealaltă cu Titu Maiorescu. După o şedinţă furtunoasă cu strigăte, cu insulte se procede la vot. Decan a fost ales Danieleanu cu 122 voturi, contra lui Maiorescu care a întrunit 104. Membrii au reuşit de pe ambele liste.

— Duminică 26 Septembrie a fost inaugurată pe bulevardul Pake Protopopescu statuia acestuia. Am vorbit la timp despre meritele fostului primar al Capitalei. Statua a fost ridicată din subscripţia publică organizată de admiratori şi amici.

— In seara de 29 Septembrie apare pentru întâia oară pe scena Teatrului Naţional marea artistă italiană Eleonora Duse.

Marea artistă a apărut în Margareta Gautier din: La Dame aux Camelias, dar a apărut în faţa unei săli aproape goală. Ne aflam într'un an de mare criză şi preţurile erau mari. Dar ce puternică impresie a produs asupra puţinilor spectatori.

Jocul ei, cu totul deosebit de al Sarei Bernhardt, era natura însăşi. In final, după ce a cetit scrisoarea lui Armand, şi când apare Armand, nici o vorbă. Cade în braţele lui mută şi pierdută încât toată sala e sguduită de emoţiune, de durere şi de milă.

Eleonora Duse a fost o mare artistă a Italiei.

— Noul guvern conservator are de luptat, dela început cu mari greutăţi. Mai întâi are de luptat cu toate celelalte partide şi nuanţe cari au combătut pe Dimtrie Sturza, în plus partidul sturzist. Conservatorii singuri, ajutaţi de tribunul Nicolae Fleva, nu sunt destul de puternici ca să ţină piept tuturor. Cu totul altă tărie ar fi avut guvernul dacă şi junimiştii ar fi fost asociaţi.

In noul parlament au fost aleşi mulţi tineri de unde i-a eşit o poreclă. Opoziţia l'a botezat „Kindergarten" şi aşa a rămas până şi-a dat sufletul.

situația financiară este foarte grea, bugetul se anunță cu un mare deficit iar seceta ne mai pomenit de grea, amenință să devie o catastrofă. In cercurile guvernamentale se vorbește de un împrumut în străinătate, fiindcă alt mijloc de echilibrat bugetul nu era.

Apoi încep intrigile și frecăturile chiar în sânul partidului dela cârmă.

Nicolae Filipescu era leaderul majorității și, în această calitate își închipuia că dispune de majoritatea Camerei. In curând a înțeles că s'a înșelat și că adevăratul șef și omnipotent în această Cameră era Take Ionescu. Din ceasul acela s'a deschis lupta pe viață și pe moarte, între acești doi oameni.

Apoi opinia publică, maleabilă cum e întotdeauna și peste tot, se întorcea foarte repede cu spatele la guvern. La o alegere parțială ce se face la colegiul I de Cameră din Ilfov, candidatul independent Iancu Brătescu bate pe candidatul guvernamental Ruse Rusescu Evident, Iancu Bratescu. care era o figură populară printre agenții electorali și burghezia de mâna a doua, a fost ajutat indirect chiar de unii guvernamentali, totuși rezultatul alegerii a fost semnificativ.

Nicu Filipescu, care stăruise mult pentru alegerea lui Gheorghe Cantacuzino ca șef al partidului, asupra caruia credea că va avea înrâurire fiindu-i rudă, constată cu durere cum că șeful partidului asculta mai mult de sfaturile lui Take Ionescu. Această decepțiune îl îndeamnă peste câteva luni ca să înceapă o luptă surdă contra cabinetului și o campanie aprigă pentru aducerea junimiștilor la cârmă. Ura veche contra lui Marghiloman este acoperită de ura mai nouă în contra lui Take Ionescu.

Take Ionescu lucrează febril ca să-și întărească poziția în partid căci înțelege manopera lui Filipescu. Din cauza grabei pe care o pune nu și mai alege mijloacele și întrebuințează întreaga lui influență spre a atrage pe parlamentari. Greșelile făcute de antagonistul său profită lui Filipescu.

In contra lui Nicolae Fleva liberalii sturziști desfășoară o campanie dintre cele mai violente. Din cauza secetei extraordinare nu se făcuse fân aproape de loc. Vitele fiind amenințate să piară toate de foame, Fleva, în calitate de ministru al agriculturei, a trimis agenți în Ardeal ca să cumpere mari cantități de fân. Liberalii cari stau la pândă, deschid imediat o violentă campanie arătând că Fleva a săvârșit o faptă necinstită căci asupra fânului cumpărat, ar fi câștigat personal sume mari. Această chestie a fânului a apăsat întotdeauna asupra lui Fleva de și nu s'a putut aduce nici o dovadă materială în sprijinul acuzației.

— Criza financiară amenință tot mai mult. Numerarul lipsește pe piață iar în guvern este mare neînțelegere în ceeace privește contractarea împrumutului în afară.

Se calculează că circulaţiunei interne îi lipsesc 200 milioane, de aceea stagnaţia e generală iar falimentele se succed zi cu zi.

Generalul Manu ministrul de finanţe nu voeşte să facă imediat împrumutul de oarece condiţiile în care se oferă sunt grele, d-sa e de părere că trebuie aşteptat un moment mai prielnic. Dar ceilalţi miniştri, în special Take Ionescu, susţin că în vederea nevoei urgente şi a crizei care ameninţă să devie catastrofală, trebue de făcut împrumutul cât mai repede şi în orice condiţii. Situaţia generalului Manu la departamentul finanţelor, începe să devie şubredă aşa că se vorbeşte de o remaniere ministerială.

— Două morţi dureroase, la 2 Octombrie 1899 au murit Anton Bacalbaşa, fratele meu mai mic şi Ştefan Velescu directorul Conservatorului de declamaţie.

Anton Bacalbaşa era prim-redctor al ziarului *Dreptatea*, organul lui Nicolae Fleva şi deputat al colegiului II de Ilfov.

Născut în oraşul Brăila la 1865 nu avea decât 34 de ani. Deşi încă tânăr a colaborat la ziarele *România, Drepturile Omului, Naţiunea, Adevărul, Lumea Nouă, Democraţia Socială, Munca, Timpul, Ţara, Epoca, Moftul Român,* şi director al ziarului *Moş Teacă*. A scris volumele *Moş Teacă* şi *Din viaţa militară*.

Ziarist de mare talent şi orator care încălzea auditorul, Anton (Toni) Bacalbaşa se impusese repede în ziaristica română şi ajunsese să fie adevăratul director al ziarului „*Dreptatea*".

Când la căderea liberalilor, au venit conservatorii la putere, el a fost unul din stăruitorii cei mai puternici pe lângă Nicolae Fleva spre a-l hotărî să intre în guvern. Intrând Fleva în guvern, Toni Bacalbaşa a fost admis pe lista candidaţilor colegiului II de Cameră de Ilfov şi ales.

Moartea prematură nu i-a îngăduit să se bucure de noua sa situaţiune. Toni Bacalbaşa ar fi făcut o frumoasă carieră în politică.

— Născut la 1836 în Craiova, Ştefan Velescu a murit în vârstă de 63 de ani. Actor de talent şi cu un fizic foarte agreabil a repurtat multe succese, mai întâiu la Craiova, apoi la Bucureşti. Pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti a jucat rolurile sale de forţă în piesele: *Supliciul unei femei, Bastardul* şi *Ştrengarul din Paris*. A scris şi a localizat câteva piese de teatru precum: *Lăpuşneanu, Banul Craiovei, Prea Târziu, Mincinosul, Blond sau Brun, Hagi-Buia.*

Ştefan Velescu a fost o figură în societatea bucureşteană, în teatru şi în artă. Când a părăsit teatrul s'a consacrat educaţiunei tineretului, deschizând *Institutul Heliade*, pensionat-internat, mai întâiu la anul 1873 într'o căsuţă din strada Brâncoveanu, apoi în casele din str. Sf. Vineri proprietatea Hagi Panteli, în sfârşit în strada Armenească colţ cu Calea Moşilor, unde a clădit vastele instalaţiuni ale institutului său

— Lumea politică este în fierbere; între diversele fracţiuni liberale au început tratative de împăcare. Mâna regelui Carol este aci.

Văzând că guvernul conservator este incapabil de a rezolva sau măcar de a aduce uşurare crizei ce bântuie ţara, regele a chemat pe Dimitrie Sturza şi l'a înştiinţat că trebuie să fie gata pentru orice împrejurare. Insă, spre a lua puterea este de nevoie absolută ca partidul liberal să fie reintregit. In scopul acesta se fac dese întrevederi între fruntaşii sturzişti şi cei drapelişti.

Guvernul, în schimb, se arată tot neputincios.

— Marea artistă română Agatha Bârsescu a sosit în Capitală. A jucat la Teatrul Naţional şi în limba română rolul din *Magda* puternica piesă a lui Sudermann.

Partenerii d-nei Bârsescu erau Costache Notara, Iancu Petrescu, I. Costescu, etc. Succesul marei artiste a fost la înălţimea marelui său talent.

— Un scandal la Universitate. D. Nicolae Iorga, nou profesor universitar a început o campanie împotriva celor mai mulţi profesori de la Universitatea din Bucureşti acuzându-i că nu-şi fac datoria, că nu vin la cursuri, că studenţii nu-i pot prinde la examene, etc., etc. Toate aceste acuzări sunt întemeiate, studenţii se plâng neîncetat de această destrăbălare, însă profesorii nu vor să se amendeze din potrivă iau poziţiune contra d-lui Iorga.

Profesorii sunt convocaţi de către decani. Se ţin discursuri şi se protestează contra atacurilor aduse mai cu seamă, profesorilor B. P. Haşdeu, V. A. Ureche şi Gr. Tocilescu. Cel mai violent împotriva d-lui Iorga a fost profesorul Danieleanu. La urmă s'a votat o moţiune ce blama atitudinea d-lui Iorga.

— Cu toată criza este importantă afluenţa de celebrităţi artistice române în Bucureşti. Pe când d-na Agatha Bârsescu joacă la Teatrul Naţional, d-na Teodorini cântă la Teatrul Lyric. In sfârşit marele tenor Dumitrescu, o celebritate mondială, soseşte în Bucureşti pentru un şir de reprezentaţii.

— In luna Decembrie apare ziarul independent *România Jună* sub direcţiunea lui Aurel Popovici. Pe ascuns se spune că acest ziar este opera lui Nicolae Filipescu care începe a trage sforile în culise pentru o apropiere de junimişti.

— In sfârşit guvernul dă o satisfacţie lui Gheorghe Panu, îl numeşte preşedinte al consiliului de administraţie al căilor ferate în locul lui Fălcoianu.

— Guvernul român în urma cererei regelui Carol, a hotărît să trimită o misiune militară în Transvaal, care să urmărească operaţiile militare pe câmpul englez.

Dar guvernul englez a refuzat să admită misiunea, în termeni plini de politeţă englezii au arătat motivele. Totuşi regele Carol, cel care avusese ideea, s'a arătat foarte mâhnit.

— Guvernul, destul de împovărat de grijii şi nevoi, primeşte o nouă lovitură în creştet: este afacerea Hallier.

Hallier, antreprenorul construirei portului Constanța, intră în conflict cu guvernul român și, sprijinit de guvernul francez impune ca diferendul său să fie judecat de către un tribunal de arbitri compus dintr'un arbitru numit de guvernul român, unul numit de Hallier și un supraarbitru numit de ambii arbitri. In caz de neînțelegere între arbitri, supraarbitrul să fie numit de către primul-președinte al tribunalului Ilfov. Sentința acestui tribunal să fie dată în ultimă instanță.

Hallier era susținut de bancherii din Paris cari au declarat că refuză să subscrie la împrumut dacă nu se admite tranzacția cu Hallier, cu următoarele condiții :

1) Să se acorde lui Hallier procentele capitalului băgat în lucrare; 2) să i se acorde o despăgubire ca echivalență pentru câștigul ce l'ar fi putut realiza; 3) să i se dea o despăgubire pentru daunele cauzate reputației sale din pricina rezilierei contractului, 4) cifra despăgubirilor să se fixeze de un tribunal de arbitri.

Antreprenorul Hallier nu mai lucra, lucrările portului stagnau așa că guvernul a hotărît să urmeze lucrările în regie. De aci intervenția lui Hallier în Franța, iar finanța de la Paris a impus condițiunile de mai sus.

Când a venit în Parlament proectul de lege a fost o indignare generală. A trebuit intervenția hotărîtă a lui Take Ionescu care a spus că guvernul și parlamentul se află în fața unei necesități inexorabile, de aceea convenția trebuie votată. Și parlamentul a votat-o.

Odată cu votarea acestei concesiuni partidul liberal începe să ridice capul și în curând să treacă la agresiune.

— In ajunul Crăciunului a murit subit Menelas Ghermani, fruntaș junimist și fost ministru de finanțe în marele minister al lui Lascar Catargiu.

In acest minister a dat dovezi de mari capacități speciale. Lui Ghermani i se datoresc desființarea agiului, punerea finanțelor publice pe o bază solidă, echilibrul bugetar real și o administrație exemplară.

Conversiunile lui Ghermani erau solide și, cu toate că nu era om cu preferințe pentru cele mai noi teorii financiare, deși în materia impozitelor nu a adus nici o reformă, totuși a fost un mare financiar.

Dispariția lui Menelas Ghermani a fost o grea lovitură pentru partidul junimist și chiar pentru partidul conservator în general. Dacă Ghermani ar fi trăit când junimiștii au venit la guvern în vara anului următor, ar fi luat, firește portofoliul finanțelor. Iar mintea lui practică ar fi găsit, poate, soluții în marea criză pe care o străbătea țara. Dar murind el departamentul finanțelor l-a luat Petre Carp, care, fiind om de teorie iar nu financiar practic, a adus repedea prăbușire a întregului regim conservator.

Moartea lui Menelas Ghermani — fără să-și dea nimeni

seama — a provocat lunga sciziune din partidul conservator și a împiedicat consolidarea guvernului lui Petre Carp care, dacă ar fi biruit criza, ar fi ajuns chiar de atunci șeful întregului partid conservator.

ANUL 1900

Anul 1900 începe cu frământări la cele două partide de guvernământ.

Pe când la conservatorii de la guvern se manifestă începutul de frecături, la liberali patimele încă nu s'au domolit. Astfel la Iași făcânduse alegerea comitetului clubului, presedinte a fost ales Petre Poni, iar fruntașii Vasile Gheorghian, Toma Stelian, Gheorghe Mârzescu și Ștefan Șendrea au fost eliminați din comitet.

— Din țară vin știri cum că întocmai ca și din București, evreii încep să emigreze în masă.

Propaganda pentru emigrare se face foarte activă. Inițiatorul sionismului este d-rul Theodor Herzl redactor foiletonist la „Neue Freie Presse" din Viena, autorul unei broșuri ce a făcut zgomot, intitulată „Der Judenstaat", (Statul evreu).

In România marea majoritate a evreilor devine sionistă, așa că exodul emigrărei este foarte important.

— In partidul guvernamental sunt frământări mari iar criza ministerială începe. Iarăș tratative cu junimiștii, cari nu dau nici un rezultat. In sfârșit, spre a se da oarecare satisfacție lui Nicu Filipescu, primul ministru admite ca d. Ionaș Grădișteanu să intre în guvern.

Remanierea se face, așa dar, în chipul următor: Gheorghe Cantacuzino președinte fără portofoliu, generalul Manu ministru de interne. Take Ionescu la finanțe, d-rul Istrati la instrucția publică și Ionaș Grădișteanu la lucrări publice. Ceilalți miniștri au rămas la locul lor.

— Pentru judecarea procesului Hallier statul a numit arbitru pe d. Mihail Șuțu iar pe Gheorghe Panu primul dintre cei trei avocați.

Gheorghe Panu, care fusese pentru a doua oară nesocotit cu ocazia remanierei, a pus oarecare greutăți, dar la urma urmelor a primit.

— In partidul dela guvern lupta între Take Ionescu și Nicu Filipescu izbucnește pe față. Acum este temere că guvernul nu va mai putea continua. Spre a se aduce o împăcare între cei doi rivali, C. Olănescu președintele Camerei și miniștrii general Manu și general Lahovary au pus la cale o întâlnire în cabinetul celui dinâti între Take Ionescu, N. Filipescu și Gheorghe Panu. Filipescu, fiind acuzat că a procedat prin surprindere la introducerea lui Grădișteanu în guvern, a fost chemat ca să se explice. O explicație a fost dată de formă, dar fondul rivalității a rămas. De acum înainte par-

tidul conservator, până la dispariţia lui, va fi frământat de duşmănia între aceşti doi oameni. Ziarul „Adevĕrul" ia apărarea lui Take Ionescu şi de acuma devine un adversar permanent al lui Filipescu pe care îl atacă zilnic.

— Chestiunea şcoalelor din Braşov, chestie care a pasionat atât de mult ţara şi a provocat căderea cabinetului Sturza revine la ordinea zilei, sub o altă formă.

Guvernul a depus pe biroul Camerei în ziua de 20 Ianuarie un proect de lege pentru instituirea unei rente anuale de 38.500 lei pentru şcoalele din Braşov, precum şi pentru votarea sumei de lei 115.000, plata acestei rente pe timp de trei ani de când renta nu fusese achitată.

In Camera dela Budapesta un deputat kosutist a adresat primului ministru Szell o interpelare în această chestiune, cerând lămuriri. Ministrul maghiar a răspuns că afacerea s'a pus la cale în urma unor lungi tratative între Bucureşti şi Budapesta, până ce s'a ajuns la această soluţie; Guvernul român a supus proiectul de lege parlamentului român şi a declarat că afară de aceşti bani vărsaţi nu mai acordă nici o subvenţie pe teritoriul ungurese. Şi d. Szell conchide: cred că astfel demnitatea Statului rămâne intactă.

— In strada Ceauş Radu, s'a întâmplat la 1 Februarie un asasinat care a făcut multă vâlvă. Un tânăr anume Fitovsky, de origină bulgar, a fost găsit mort în stradă. Un birjar trecând pe acolo a văzut pe stradă, un om care zace, având capul sângerat şi alături de el o secure.

Fitovsky fusese în armata bulgară, dezertase, apoi iarăşi intrase în armată de unde iarăş a fugit. De aceea un comitet patriotic macedonean l'a condamnat la moarte. Crima a fost săvârşită cu ajutorul unui bulgar anume Trifanof şi cu complicitatea altuia numit Carambuloff. Asasinul fusese expediat din Bulgaria. In Bucureşti era un comitet secret macedonean care opera. Poliţia a dispus arestarea membrilor acestui comitet şi anume: Al. Trifanoff preşedintele, Cristu Carambuloff, Costică Zamfiroff, Marcu Bosniacoff, Anghel Paparoff şi Traian Zoetcoff.

— Un eveniment politic se petrece: aproape întreg statmajorul partidului socialist compus din: V. G. Morţun, Ion Nădejde, Al. Radovici, G. Diamandi şi alţii au trecut în partidul liberal.

Vasile Morţun fiind interviewat de ziarul „Adevĕrul" asupra motivelor care au determinat acest act a răspuns:

— „Constatarea că nu se poate înjgheba un partid socialdemocrat serios în condiţiile economice şi politice în care ne găsim. La oraşe o muncitorime străină, lipsită deci de drepturile politice.

La sate o ţărănime neştiutoare de drepturile şi libertăţile ce le are, în stare încă de vasalitate faţă de proprietari şi de aparatul administrativ. Lipsa unui proletariat intelectual.

Această constatare o făcusem şi dezbătusem în sanul conducătorilor socialişti cu mai mulţi ani înainte şi încă înainte de venirea liberalilor la putere, la 1895 sfătuisem trecerea noastră la liberali ca, apoi împreună, să putem împlini condiţia esenţială a unei vieţi politice sănătoase: „aplicarea legilor".

Aceste declaraţiuni sunt de o nespus de mare importanţă, ele arată cât de viciat era simţul politic în ţară, nu numai la vechile partide ci chiar la oamenii cari reprezentau un ideal nou: socialismul.

Declaraţiunile înregistrate aci au fost făcute la începutul anului 1900, atunci când s'a şi realizat trecerea stat-majorului socialist în partidul liberal. Prin urmare, încă înainte de 1895, adică cel puţin cu 6 ani mai înainte partidul socialist a avut un stat-major conducător care cu sufletul nu mai era cu partidul pe care-l conducea, care nu avea încredere în viabilitatea partidului socialist şi care, de fapt, trecuse la partidul liberal.

Partidul socialist în formaţiune trecea printr'o criză firească. Creaţiunea lui fusese artificială. In loc să fie fundat de către masele muncitoare şi proletariane, fusese închipuit de către un număr de tineri din clasa intelectualilor.

Partidul nu fusese întemeiat nici măcar de către intelectualii indigeni ci de către câţiva refugiaţi evrei ruşi. In Iaşi bazele partidului socialist au fost puse de către d-rul Russell pela anul 1880—82, la Bucureşti de către Costică Dobrogeanu-Gherea.

Tineri cu tot felul de tendinţe democratice, unii din ei, fără să înţeleagă socialismul au pus temeiurile socialismului. Dar fiindcă masa muncitorească lipsea, partidul n'a putut fi întemeiat decât artificial. Şi ceeace trebuia să se întâmple s'a întâmplat: toţi intelectualii tineri cu ambiţiuni politice şi cu dorinţa de parvenire înţelegând că nu au nimic de aşteptat de la puterea unui partid atât de şubred, s'au retras treptat către partidele reale capabile de a le oferi situaţiuni de mâna întâia.

Vasile Morţun, înainte de a trata cu partidul liberal, tratase cu Gheorghe Panu.

Panu era şef al partidului radical — un partid tot atât de lipsit de bază, cât şi partidul socialist — şi om căruia i se prezicea un mare viitor politic în România. Morţun văzuse tot atât de fals ca şi mulţi alţii, de aceea fusese ademenit de această perspectivă de viitor. După cum a declarat-o chiar el, îşi închipuise ca să întrunească mănunchiul de radicali spre a forma un partid democrat-radical puternic. Dar, fiindcă nici Panu şi nici conducătorii partidului socialist nu aveau mare încredere în biruinţa imediată a unui asemenea partid, şi unii şi ceilalţi având aspiraţia unei parveniri repezi şi personale, acest partid visat n'a fost fundat.

Cauza e că a lipsit credinţa tuturora în viitorul unui puternic partid democrat. Cel puţin le-a lipsit credinţa că acel partid putea fi întemeiat atunci şi că, trăind ei, ar fi putut

deveni partid de guvernământ care să le ofere demnităţi personale.

Partidul socialist avea aşa dar, o elită conducătoare care, timp de cel puţin şase ani, a stat cu sufletul şi cu ochii pironiţi asupra partidului liberal, aşteptând ceasul prielnic ca să sară într'însul.

De aceea s'a văzut acest fapt anormal, că, în tot timpul acela, partidul socialist era binevoitor liberalilor, când aceştia erau la putere şi era ostil conservatorilor când liberalii erau la opoziţie. Partidul liberal conducea de fapt partidul socialist prin membrii statului major cari, în realitate, erau mai mult liberali decât socialişti.

Istoria acestor zile confirmă încă odată adevărul că partidele nu pot fi conduce decât de o elită eşită chiar din sânul masei care formează partidul, iar nici de cum de elementele streine împrumutate celorlalte partide şi clase sociale. Partidul socialist român nu a devenit un partid real decât în ziua în care şi-a luat cârmacii din masa muncitoare proletariană.

In sfârşit statul-major socialist a trecut întreg aproape în partidul liberal şi s'a grupat în jurul lui Ionel Brătianu, şeful prezumptiv.

Ionel Brătianu simţea că nu va fi şef real al partidului atât timp cât va fi înconjurat de vechiul stat-major liberal compus din oameni mai vârstnici decât el. Un om tânăr, oricare i-ar fi meritele şi întâietatea, suferă întotdeauna ascendentul celor mai în vârstă şi e întotdeauna întunecat de autoritatea acestora. De aceea dorinţa unui şef tânăr este să înlăture sfatul bătrânilor şi să se înconjoare de elemente tinere. Cazul împăratului Wilhelm al II-lea este tipic; spre a putea fi cu adevărat împărat autocrat a simţit trebuinţa de a înlătura pe marele Bismarck a căruia înaltă personalitate l-ar fi apăsat ţinându-l, cât ar fi trăit, în umbră.

Socialiştii cari au intrat în partidul liberal au făcut declaraţia că intră cu idei generoase, spre a nu spune că intră cu ideile lor socialiste. De aci au dobândit porecla de „tineri generoşi".

Tinerii generoşi erau socialiştii intraţi în partid, foarte rău văzuţi de către bătrânii liberali, cari formau atunci statul-major. Tinerii generoşi au format imediat nouile cadre spre deosebire de statul-major existent, desemnat cu numele de „vechile cadre".

Dar tinerii generoşi n'au dat partidului liberal decât doi miniştri: pe V. G. Morţun şi pe Alexandru Radovici. Toţi ceilalţi, ori au murit prematur, ori n'au arătat talente politice deosebite spre a putea ajunge la portofoliile ministeriale.

Intrarea socialiştilor în partidul liberal nu s'a putut face însă, fără greutăţi şi fără împotriviri. Cel care era, mai ales, ostil acestei infusiuni era tocmai şeful partidului liberal Dimitrie Sturza, ale cărui idei foarte domoale nu se potri-

veau, în nici un fel, cu ideile prea înaintate. Spre a-l aduce la altă hotărâre s'au întrebuințat multe mijloace de către Ionel Brătianu și cei din jurul său.

Mai întâiu s'a pus la cale banchetul dela sala Edison despre care am mai vorbit.

Inițiativa acestui banchet, dat spre a slăvi pe Dimitrie Sturza a doua zi după ce fusese răsturnat sub acuzația de trădare, a luat o un fost socialist, doctorul Radovici în fruntea unui număr de tineri cu aceleași idei. Această inițiativă era un act de curagiu care a mișcat pe bătrânul șef al partidului. Fireşte această manifestație în favoarea sa, făcută de tinerii înaintați în vremea în care cei mai mulți bătrâni liberali se codeau să-l sustie, l'a împăcat cu tinerii aceștia în cari nu mai vedea o primejdie pentru partid.

Apoi Ionel Brătianu i-a sugerat că, atrăgând în partidul liberal întregul stat-major socialist, va decapita acest partid și-l va desființa pentru mult timp. Cu acest fapt partidul liberal, pe de o parte va face un real serviciu țărei iar pe de alta își va atrage simpatiile păturilor muncitoare și ale întregului tineret cu idei democratice.

Dimitrie Sturza a înțeles și a fost convins. Astfel „tinerii generași" au intrat în partidul liberal.

— Pe când partidul liberal se democratiza la suprafață în chipul acesta, în partidul conservator se producea o mișcare în sens invers: Gheorghe Panu jertfit, luă atitudine ostilă față de partid și anunță hotărârea sa de a se retrage.

Mai ales faptul că i s'a preferit d. Grădişteanu, un tânăr fără suprafață politică atunci, l'a încredințat că în partidul conservator nu mai are nici o simpatie. De altfel, drept consolație guvernul îi oferea, doar, locul de avocat al statului în procesul Hallier, adică 15 mii lei.

Insă, în acțiunea sa Panu nu mai era urmat de către întreg partidul radical. Alexandru Bădărău, șeful real al radicalilor dela Iași, recunoștea încă, de formă și din condescendență, șefia lui Panu, de fapt, însă, era înțeles cu Take Ionescu și stăruia pentru ca șeful radicalilor să nu facă ruptura. Ruptura nu s'a făcut. Panu a primit însărcinarea de avocat al statului în procesul Hallier, dar acest act de slăbiciune a contribuit ca să nu facă parte nici din viitorul guvern conservator, prezidat de către Petre Carp.

Dacă ar fi avut curajul măcar atunci, să refuze oferta conservatorilor bătrâni, dacă ar fi eșit din partid și ar fi trecut în gruparea lui Petre Carp e foarte probabil că ar fi avut un portofoliu în guvernul prezidat de acesta în anul 1900.

Iar în timpul acesta Nicu Filipescu începe lucrarea de culisă pentru răsturnarea guvernului Cantacuzino, în care Take Ionescu dobândise o prea mare influență, și pentru aducerea la cârmă a lui Petre Carp.

Peste puține luni faptul era îndeplinit.

— Războiul anglo-bur, care la început era atât de favorabil burilor, a luat o altă față. Slabele contingente indigene sunt înfrânte unul după altul. Cu cât sosesc neîncetat întăriri din Anglia cu atât forțele bure se topesc și nu mai pot fi înlocuite cu alte rezerve.

Burii pierd puternica pozițiune de la Colenso, iar cetatea Ladysmith, asediată de la începutul campaniei, este despresurată. Numirea mareșalului Roberts în fruntea armatelor engleze a contribuit mult la acest rezultat.

La 15 Februarie generalul bur Cronye, unul dintre cei mai valoroși comandanți buri, capitulează fără condițiuni cu întreaga sa armată în număr de 4 mii oameni, 4 tunuri de calibru mare, 9 tunuri de calibru mai mic și două tunuri Maxim.

Lângă Ladysmith se dă o luptă foarte crâncenă ce se termină cu victoria englezilor. Capitularea lui Cronye nu a pus capăt războiului.

In Germania victoriile englezilor sunt rău văzute, căci simpatiile germane sunt cu burii. In Franța englezii sunt menajați pentru cuvinte de oportunitate politică. Totuși marele ziarist Henri Rochefort deschide în ziarul „L'Intransigent" o listă de subscripție spre a se oferi o sabie de onoare generalului Cronye pentru lunga și viteaza lui rezistență.

Generalul Cronye a fost un mare și valoros general. Cu forțe de o neînsemnătate aproape ridicolă a putut ține piept luni întregi puternicelor coloane engleze și le-a împiedicat să înainteze făcându-le să sufere înfrângeri dureroase.

In ziua capitulărei, generalul Roberts aștepta lângă o trăsurică ce servea generalului drept cameră de dormit. La ora 7 dimineața se văzu un grup de călăreți înaintând sub conducerea generalului englez Pretyman ; lângă el un bătrân pe cap cu o pălărie cu margini largi, îmbrăcat cu o haină scurtă din stofă ordinară și cu un palton de lână. Acesta era foarte temutul general Cronye a cărui figură era impasibilă.

Generalul Pretyman prezintă pe Cronye cu vorbele: „Domnul general Cronye". La aceste cuvinte Cronye salută militărește iar generalul Roberts îi întoarse salutul. Toți călăreții descălecară. Generalul Roberts înaintă; strânse mâna generalului Cronye, și-i spuse: Domnule, ați făcut o curagioasă apărare".

Războiul va urma acum cu și mai mare înverșunare deoarece englezii refuză toate ofertele de pace ce li se fac și nu înțeleg să înceteze lupta de cât după înfrângerea definitivă a burilor.

— Un nou motiv de luptă între Take Ionescu și Filipescu; acest motiv înăsprește încă și mai mult relațiunile dintre cei doi fruntași conservatori. La ordinea zilei vine alegerea unui episcop pentru eparhia Romanului.

Candidatul lui Take Ionescu este Safirim Craioveanul iar candidatul lui Filipescu este arhiereul Calist.

S au tras sforile câteva zile înainte de ziua alegerii, iar guvernul convoacă marele colegiu prin surprindere spre a împiedeca campania lui Ghenadie care ar fi dorit să candideze.

In ziua votului o altercaţie violentă se produce în Cameră între Nicu Filipescu şi Ion Lahovary, ministrul de externe din cauza convocărei atât de grăbite a colegiului. Filipescu este, de altfel, foarte necăjit fiindcă guvernul combate făţiş candidatura lui Calist care este candidatul agreat de el personal. Filipescu cere ca guvernul să nu se amestece, să nu facă presiuni şi să lase alegerea liberă.

In Cameră fierberea e mare. Amicii lui Filipescu strigă : Calist! Calist! Calist! Iar amicii lui Take Ionescu răspund : Safirim! Safirim! Safirim!

Deputaţii din majoritate sunt întruniţi la o consfătuire şi acolo li se comunică de către generalul Manu cum că Safirim e candidatul primului ministru. Filipescu protestează şi cere guvernului să nu se amestece.

In sfârşit, în această atmosferă se procedează la alegere. Majoritatea absolută este de 114. Arhiereul Safirim Craioveanul este ales cu 127 voturi, adică d'abia cu 13 voci peste majoritate. Ceilalţi candidaţi au avut: Ghenadie Petrescu 46 voturi; Calist Botoşeneanul, candidatul lui Filipescu 36 voturi şi Conon Bacaoanu 17.

Faptul că candidatul său a întrunit mai puţine voturi de cât chiar Ghenadie Petrescu, a amărît mult pe Filipescu şi i-a hotărît linia de conduită viitoare. De acum el va lupta fără preget împotriva, nu numai a lui Take Ionescu, dar şi împotriva lui Gheorghe Cantacuzino spre a-i răsturna guvernul.

— Un conflict violent isbucneşte între statul român şi statul bulgar.

Conflictul e provocat de posesiunea insulei Bujorescu, în dreptul Zimnicei.

Cazul stă astfel: insula Bujorescu era alipită Bulgariei, însă Dunărea schimbându-şi cursul, a trecut-o în partea României.

Au urmat tratative, dar fiindcă bulgarii ameninţau să ocupe insula cu forţa, guvernul român a ocupat insula cu o companie de soldaţi, trimiţând, în acelaş timp, şalupa „Vedea" ca să patruleze şi să împiedice un eventual atac bulgar.

In presa bucureşteană este agitaţie. Ziarele spun că guvernul bulgar a trimis celui român o notă prin care acuză România că, în loc să se aştepte soluţia de la tratativele diplomatice, a procedat necivilizat, întrebuinţând forţa brutală cu care au fost goniţi soldaţii bulgari.

Bulgarii somează România ca să evacueze insula şi după aceea să se trateze diferendul.

— Din Paris vine ştirea că Théatre Francais (Comedia franceză), a căzut pradă flăcărilor. Artista Dudley a fost scoasă jumătate asfixiată. Artista Henriot a fost carbonizată.

Tânăra Henriot, de curând angajată la Comedie, era de o mare frumuseţe, avea 19 ani şi dedea mari speranţe. Artistul Falconnet a pierdut 20.000 de franci pe cari-i păstra într'un dulap. Tablouri de mare valoare şi gobelinuri scumpe au fost distruse. Autorul dramatic Victorien Sardou asista în stradă la dezastru şi plângea. Emoţia la Paris este imensă.

Cabina artstei Henriot a fost găsită intactă, prin urmare, dacă artista rămânea înăuntru, scăpa. Din toate părţile lumei au sosit telegrame de condoleanţe; cea dintâi telegramă a venit din Canada din partea marelui artist-tragedian englez Irwing. Trupa Comediei franceze a jucat apoi la Odeon.

— In sfârşit în ziua de 1 Martie începe judecarea procesului Hallier care dă loc la mari agitaţiuni politice.

La ora 10 dimineaţa, tribunalul se instalează, preşedinte fiind d. Şuţu asistat de d-nii Manfre şi Seemans; cel dintâi arbitrul din partea lui Hallier iar d. Seemans supraarbitrul.

Avocaţii Statului sunt Gheorghe Panu, Barbu Păltineanu şi Ion Boambă. Hallier este apărat de către d. Raymond Poincaré o celebritate a baroului parizian, mai târziu preşedinte al Republicei franceze şi apoi şef al guvernului, care a ordonat ocuparea provinciei germane Ruhr.

Partidul liberal face mare agitaţie, ziarele de opoziţie apar cu manşete aţâţătoare, manifeste sunt împărţite populaţiei iar lumea este invitată ca să vină în faţa localului Curţei de compturi unde este instalat tribunalul excepţional.

Pe când vorbeşte d. Poincaré, sgomotul maselor din stradă ajunge până la sala şedinţelor. Afară tot statul-major liberal este concentrat şi demonstrează. Indignarea liberalilor se manifestă violent împotriva fruntaşului liberal Constantin Nacu, fost ministru, care a primit să fie advocatul lui Hallier.

Fondul procesului este următorul: Statul român, constatând că Hallier nu mai putea urma cu lucrările portului, i-a luat din mână întreprinderea şi a pus-o în regie. Faţă de acest fapt Hallier a cerut statului român o despăgubire de 17 milioane opt sute şaptezeci şi şapte mii lei, iar Statul român nu a oferit decât 3 milioane.

Tot timpul cât a pledat d. Poincaré liberalii adunaţi în stradă şi în curtea palatului Curţei de compturi, au vociferat, fluerat şi au făcut un mare zgomot. Dau aci, după ziarele epocei, numele liberalilor cari erau grupaţi acolo şi manifestau: Ştefan Sihleanu, profesor universitar, Emanoil Culoglu, Emil Petrescu, fost prefect de poliţie, V. G. Morţun, doctor Radovici, N. Săveanu, G. Diamandi, Al. Ionescu fost procuror, Ion Malla, G. Caracaş fost prim-procuror, G. Poltiinos fost preşedinte de tribunal, Al. Lupaşcu fost procuror, Clinceanu, fost procurrr, G. Danielopol, Victor Antonescu, Căpitan I. Ghica, Fundăţeanu, I. Vericeanu, Alexandru Bagdat viitor inspector de poliţie, fraţii Sipsom, C. Durma, Ianovici, Grigore Giani, Stroici, deputatul Boldur Epureanu, căp. I. Creţeanu, căpitan Popovici, Iancu Culoglu, G. Otnescu, Chintescu, etc.

Față de atitudinea mulțimei poliția intervine cu forțe îndestulătoare, gonește pe manifestanți, lovește pe câțiva, aresteze pe unii din ei, și puse un cordon militar în fața localului.

Din cauza agitației din stradă membrii tribunalului și advocații lui Hallier părăsesc localul la ora 12 jum. aparați de poliție.

Liberalii spumegă în contra lui Nacu. In aceiaș seară de 1 Martie societatea de binefacere „Tibișoiu" dedea o serbare, la care asista și doamna Nacu cu una din fiicele sale care juca într'o piesă de amatori. După spectacol d-na Nacu întâlnind pe d-na Zoe Sturza, soția șefului partidului liberal, o întrebă:

— Cum apreciați jocul fiicei mele, doamnă?

Iar d-na Sturza îi răspunse:

— Cred că frumoasa toaletă a fiicei domniei-tale costă prea mult pe țară.

Agitația în oraș merge crescând, poporul este chemat să împiedice funcționarea tribunalului arbitral care este o rușine pentru țară. După manifestațiile dela Curtea de Conturi, urmează altele pe bulevardul Academiei, în fața Senatului.

Mulțimea agitată de liberali sparge geamurile palatului Universității.

Cât durează pledoariile procesului, agitația este întreținută; se organizează o mare întrunire publică la sala „Dacia". Ziarele publică articole incendiare, cu litere groase ele anunță izbucnirea războiului civil, măcelărirea studenților, znopirea ziariștilor, etc.

Pledoaria d-lui Poincaré a urmat 5 ședințe. La a șasea s'a dat cuvântul lui Gheorghe Panu. Acesta are un incident cu d. Poincaré. Iată-l:

La întâia ședință, când publicul, în frunte cu agenții liberali, a dat năvală chiar în sala tribunalului pe când vorbea d. Poincaré, acesta, iritat, a exclamat:

— Se cunoaște că suntem aci la porțile Orientului!

D. Panu a relevat vorbele d-lui Poincaré protestând.

D. Poincaré a prezentat un protest prin care-și explica cuvintele.

— Iau act cu plăcere de retractările și scuzele d-lui Poincaré, zice Panu.

Auzind aceste vorbe d. Poincaré sare de pe scaun și strigă:

— Un francez nu cere niciodată scuze!

— Fașoda! strigă unul din public; fiindcă publicul era tot acolo *).

In sfârșit, după terminarea dezbaterilor, tribunalul dă sentința

Se știe că Hallier pretindea aproape 18 milioane lei pe când statul român nu oferea decât 3. Tribunalul a condamnat statul român să dea lui Hallier, drept despăgubiri, suma de 6 milioane 223 mii lei.

După pronunțarea hotărîrei, toată agitația politică cade de

*) Fașoda localitate în Egipt, pe care francezii au fost siliți s'o părăsească în 1883 sub injoncțiunea Angliei.

unde se vede că nu era vorba de o agitaţie populară, ci numai de o înscenare politică.

Dar ce a fost în fond afacerea Hallier?

Un antreprenor francez a obţinut, pe baza lucrărilor anterioare săvârşite în alte ţări străine, concesiunea construirei portului Constanţa Dar, datorită la tot felul de împrejurări, Hallier a declarat într'o bună dimineaţă că nu mai poate urma lucrările din pricina multelor piedici ce i se pun de administraţia românească, a părăsit lucrările şi a cerut o despăgubire de aproape 18 milioane lei.

Ceva mai mult, Hallier, declarând că într'un proces atât de însemnat cu statul nu are încredere în nepărtinirea cât şi în competinţa tribunalelor româneşti, a pretins ca judecata să fie deferită unui tribunal de arbitri.

Această cerere umilitoare pentru statul român, a fost susţinută cu tărie, de cercurile finanţei franceze interesate în întreprinderea Hallier şi, în acelş timp a fost sprijinită şi de guvernul francez.

In faţa atâtor presiuni puternice, făcute, mai ales, într'un moment în care seceta şi criza financiară, ameninţând statul cu un faliment, România avea o grabnică nevoie să obţie un împrumut în afară guvernul îl sili să capituleze.

Interpelat în Cameră, guvernul răspunse prin glasul lui Take Ionescu, mărturisind că se afla sub apăsarea unei necesităţi inexorabile şi că finanţa străină reclamă neapărat ca procesul să fie judecat de către un tribunal de arbitri.

Opoziţia — atât liberalii cât şi o parte din junimişti — începu agitaţia împotriva guvernului. Dar masele populare erau cu totul străine. După cum am arătat mai înainte manifestaţia dela Curtea de conturi unde s'au ţinut şedinţele tribunalului excepţional, era făcută de vreo două sute de politiciani liberali, agenţi electorali, etc.

De altfel aceasta este istoria tuturor mişcărilor politice din Bucureşti. Fie că era un partid la guvern, fie că era altul, mişcările de stradă nu erau adevărate răscoale populare ci numai puneri în scenă ale partidului din opoziţie prin agenţii înregimentaţi.

Afacerea Hallier a avut dedesubturile şi părţile ei destul de jignitoare. Mai întâi cererea finanţei străine ca pricina să fie judecată de către un tribunal de arbitri a dovedit puţina stimă de care se bucurau, pe vremea aceea, tribunalele noastre în străinătate. Apoi agitaţia liberalilor nu a avut de scop numai să aducă neplăceri guvernului, dar şi să facă presiune asupra arbitrilor, spre a le zmulge o sentinţă mai dulce pentru ţară. Şi, în adevăr, de unde Hallier pretindea peste 17 milioane lei, nu a obţinut decât 6 milioane 200 mii.

Din acest punct de vedere agitaţia şi manifestaţiile de stradă au avut şi partea lor bună, căci dacă nu s'a putut înlătura umilirea ţării, cel puţin au izbutit să crute statului o sânge-

rare bănească foarte dureroasă, mai ales în vremurile de atunci.

— Membrii comitetului Ateneului român se întrunesc spre a-şi alege comitetul. Vechiul comitet este reales. El e compus astfel: preşedinte N. Creţulescu, vice-preşedinţi V. A. Ureche şi P. S. Aurelian, membri Ionescu-Gion, dr. Al. Ureche şi Al. Stăncescu.

— In Transvaal, luptele urmează crâncene între cele două armate. Burii opun o împotrivire îndârjită dar sunt siliţi să cedeze terenul pas cu pas. Statul liber Orange este ocupat de englezi. Totuş într'o mare bătălie la Magenfontein, englezii sufăr o sângeroasă înfrângere, peizând opt sute de prizonieri şi şase sute de morţi. Pentru acele vremuri şi pentru slăbiciunea contingentelor în luptă, cifrele erau însemnate.

Dar în toiul luptelor o veste întristătoare pentru buri soseşte: generalul-şef al lor, anume Joubert moare de o boală de stomach. Infrângerea definitivă nu mai poate întârzia.

— Un incident hazliu la Ateneu. De pe urma lui s'a râs câteva zile în Bucureşti.

D. advocat Şonţu ţinând o conferinţă literară, între altele a zis:

— Literaţii nu sunt de loc favorizaţi în România. Bine a spus Caragiale că, dacă ar avèà 9 copii, pe nici unul nu l'ar face literat.

Caragiale se găsea în loja comitetului. După sfârşitul conferinţei şi pe când publicul eşea din sală autorul *Nopţei Furtunoase*, apăru în faţa publicului şi strigă:

— Nu este adevărat! Niciodată n'am spus că nu mi-aş face copiii literaţi!...

A fost un moment de emoţiune şi s'a râs. Dar de faţă erau şi câţiva prieteni ai lui Caragiale, cari cu câteva zile mai 'nainte, îl auziseră perorând:

— Nu, mă, în România nu trebue să fii om de litere! Eu dacă aşi avea 12 copii nu l-aşi face pe nici unul literat, dar i-aş face pe toţi oameni politici. Numai asta produce.

Caragiale era, însă, cunoscut pentru butadele, capriciile şi mai ales pentru inconsecinţele lui de limbagiu.

— Un eveniment însemnat în politica din năuntru: liberalii sturzişti se împacă cu drapeliştii

Afacerea Hallier cât şi slăbiciunea guvernului — ceea ce putea să aducă o schimbare de regim dintr'o zi în alta — va grăbi împăcarea celor două fracţiuni liberale.

Criza financiară era foarte serioasă. Guvernul nu putea contracta un împrumut în străinătate şi, fără acest împrumut, trebuia să declare neputinţa statului de a plăti. Soluţiunile propuse de către ministrul de finanţe Take Ionescu erau de neprimit, atât păreau de jignitoare pentru ţară. Mai departe voi arăta programul prezentat de către acest ministru, ceeace a şi grăbit căderea cabinetului Cantacuzino.

Liberalii se pregăteau, dar, ca să ia din nou puterea. Ei nu prea erau bucuroşi să vină la guvern într'o împrejurare atât de grea, totuşi, dacă evenimentele ar fi poruncit, adică dacă conservatorii n'ar mai fi putut ţine cârma, partidul liberal era dator să-i ia locul

Dar Sturza fusese înştiinţat de regele Carol că, numai unui partid liberal întregit i-ar da puterea, în nici un caz unei fracţiuni. De aceea tratativele între cele două ramuri liberale s'au facut în grabă şi unirea s'a realizat. In faţa perspectivei de a veni atât de repede la guvern, liberalii din amândouă taberele, au făcut toate concesiunile, au uitat toate acuzaţiile din ajun, drapeliştii au uitat că Dimitrie Sturza fusese pentru ei un trădător de neam, Dimitrie Sturza nu mai ţinea minte că fusese alungat dela cârmă sub cea mai ruşinoasă acuzare. Şi împăcarea s'a făcut.

Cu aceeaşi lipsă de convingere, cu aceeaşi uşurinţă au fost duse cele mai crâncene lupte politice în România. Afară de asta partidul liberal dobândise o a doua natură, aceea de a fi întotdeauna la guvern.

Parlamentul închizându-se luptele politice încetează şi după obiceiul pământului, fruntaşii politici ai ambelor partide încep să se risipească, care pe la moşii, care prin străinătate. Dar situaţia financiară este foarte critică, ministrul de finanţe Take Ionescu, îşi dă mari silinţe ca să găsească în străinătate un împrumut de cel puţin 80 milioane care ar salva, nu numai ţara, dar şi guvernul.

Deocamdată Take Ionescu şi-a câştigat sprijinul ziarului de opoziţie *Adevĕrul*. In numărul dela 18 Aprilie acest ziar publică următoarea notiţă:

„Pester Lloyd publică în ultimul său număr o revistă asupra activităţei legislative a parlamentului român şi aduce elogii cabinetului Cantacuzino.

Organul oficios maghiar pune în special în evidenţă personalitatea d-lui Take Ionescu şi relevă că actualul ministru de finanţe e sufletul cabinetului şi autorul mai tuturor legilor importante care s'au votat de curând.

Pester Lloyd prevede că d. Take Ionescu se va impune, într'un apropiat viitor, ca şef al partidului conservator".

Această notiţă publicată cu litere cursive în fruntea rubricei de informaţii, de către un ziar care făcea opoziţia cea mai violentă guvernului, este semnificativă.

Bine înţeles notiţa din *Pester Lloyd* era trimisă din Bucureşti şi plătită dela ministerul de finanţe, însă ea arăta care erau, încă de atunci, veleităţile lui Take Ionescu. Candidatura sa la şefia partidului conservator era pusă astfel ca un balon de încercare, însă aceste manopere au contribuit la sfărâmarea partidului prin sfâşierile şi rivalităţile pentru şefie.

Take Ionescu mai dă drumul şi la alte baloane de încercare; el are un program cu care să îndrepteze situaţia şi să

înlăture criza; între alte propuneri are şi vinderea serviciului de navigaţie. Infiinţarea acestui serviciu fusese una din mândriile partidului conservator, în special a marelui minister de sub preşedinţia lui Lascar Catargiu, acum Take Ionescu, fiind strâns cu uşa, propune vinderea serviciului. In ziare favorabile lui Take Ionescu încep să apară articole care susţin această soluţie, de şi este jignitoare mândriei naţionale.

— Criza financiară atinge dureros şi proprietatea urbană. Este foarte interesant de amintit astăzi, când chiriile au atins înălţimi cu neputinţă de atins de pungile mediocre, care era starea de lucruri dela 1900.

Ziarele vremei ne spun că peste 10.000 case au rămas neînchiriate în Bucureşti. Proprietarii scădeau chiriile pe capete. Chirii de 6000 lei pe an scoborau la 2000 lei; chiriile dela 2000 şi 3000 ajungeau la 1500, 1200 şi 1000, iar proprietarii se rugau de chiriaşi ca să nu-i părăsească.

Creditul urban devenise proprietarul câtorva mii de case, din cauză că proprietarii nu mai puteau plăti ratele.

Această criză a durat mai mulţi ani de zile.

— La jumătatea lunei lui Aprilie m'am retras dela ziarul *Adevĕrul* spre a lua direcţia ziarului *Patriotul* pe care l'am fondat cu mijloace proprii. Acest ziar independent a luptat pentru răsturnare cabinetului Cantacuzino şi pentru venirea la cârmă a lui Petre Carp.

— In ziua de 5 Mai vine ştirea telegrafică din Paris cum că pavilionul României a fost inaugurat la Expoziţia internaţională. Dimitrie Olănescu (Ascanio) a rostit o cuvântare în prezenţa corpului diplomatic, personalului expoziţiei, etc.

— Criza financiară este atât de acută încât problema e pusă; sau guvernul găseşte mijloace pentru înlăturarea ei sau pleacă.

Take Ionescu prezintă un program menit să uşureze situaţia; acest program cuprinde 1) Vinderea serviciului maritim unui consorţiu străin; 2) vinderea către Banca Naţională a acţiunilor statului: 3) vinderea pădurilor statului; 4) monopolul alcoolului. Se fac tot felul de propuneri dar nu e nimic realizabil, iar împrumutul în străinătate nu se poate obţine.

— In timpul acesta vin două ştiri importante, din afară. Intâia spune că burii au încetat războiul ne mai putând lupta în contra forţelor cu mult superioare ale englezilor. Statul Orange a fost anexat mai întâi, după aceea a fost anexat şi Transvaalul. Vitejeasca împotrivire a burilor, care le-a atras admiraţiunea lumei întregi, nu le-a fost de nici un folos.

A doua ştire este că în China a isbucnit o mare răscoală zisă a boxerilor, care măcelăresc pe străini şi pustiesc totul în drumul lor. Aceasta este o mişcare naţionalistă sprijinită în parte de guvern, în frunte cu împărăteasa care e duşmana străinilor.

Răsculaţii au pătruns în Peking şi au asediat pe ambasadorii europeni cu familiile lor în localurile ambasadelor. In urma ultimatumului zadarnic adresat de puterile europene, Chinei, acestea au trimis forţe militare numeroase cu care au putut înfrânge împotrivirea boxerilor. Numai luând Pekingul cu asalt armatele puterilor europene unite cu armata Japoniei au putut despresura ambasadele şi înfrânge răscoala ultra naţionalistă a chinezilor.

— Emigrarea evreilor reîncepe. Din toate oraşele ţarei emigreaza evreii în masă. Se anunţă că guvernul român acorda evreilor călatoria gratuită până la Rotterdam; evreii vin în mase mari la ministerul de lucrări publice cerând sa li se acorde bilete.

Cei mai mulţi evrei sunt hotărîţi să plece în Canada. In strainatate presa atacă România arătând că evreii sunt siliţi să fuga din cauza exceselor antisemite. Această campanie de presa aduce pagube ţarei şi este una din cauzele principale pentru care România nu poate obţine un împrumut în străinatate.

Take Ionescu. în special, este furios împotriva agitatorilor antisemiţi pe care-i acuză că fac ţărei cel mai mare rău. Intr'un consiliu de miniştri el a strigat:

— Aş vrea să-i văd pe domnii antisemiti la guvern, mai ales în împrejurările de astăzi. Aş fi foarte curios să ştiu cum ar putea rezolva criza financiară având pe toţi evreii în contra noastră.

— Criza politică intră în faza acută şi hotărîtoare la sfârşitul lunei Iunie, de o dată cu întoarcerea regelui din străinătate. Este acum afară de orice îndoială cum că cabinetul Cantacuzino nu mai poate merge înainte. Dar nu se ştie încă ce va urma.

Impăcarea sturziştilor cu drapeliştii dă de gândit conservatorilor cari încep tratative pentru împăcarea cu junimiştii. Gheorghe Cantacuzino nu este ostil retragerei dela guvern cu condiţia ca să rămâie şef al partidului. Pe această bază se tratează. Insă unul dintre fruntaşii bătrânilor conservatori, generalul Manu, se împotriveşte hotărît împăcărei, deoarece înţelege că sub noul guvern nu va avea nici o situaţie.

Este sigur că Petre Carp va veni la putere, însă nu cu partidul junimist pur ci în urma unei combinaţiuni cu conservatorii bătrâni.

Take Ionescu este foarte necăjit şi anunţă că va combate viitorul guvern, deoarece combinaţia a fost pusă la cale de către Nicu Filipescu, prin manopere ascunse, fără ca să-l puie în curent cu intriga urzită.

Tratativele au fost duse de Nicu Filipescu cu Titu Maiorescu. Când acesti doi fruntaşi s'au înţeles, au fost oarecari greutăţi spre a fi convins si Gheorghe Cantacuzino, seful guvernului.

După oarecare stăruinţe acesta a primit ca să treacă şefia guvernului lui Petre Carp.

— In zilele acestea, începutul lunei Iulie 1900, au încetat din viaţă doi fruntaşi ai vieţii politice: Doctorul Nicolae Creţulescu şi George Vernescu.

Nicolae Creţulescu era preşedintele Ateneului, fusese de mai multe ori ministru, era un barbat cult cu idei conservatoare. In timpul războiului dela 1877—78 a fost singurul om politic care a avut curajul să scrie public, cum că este în interesul României să primească retrocedarea către Rusia a celor trei judeţe basarabene şi sa ceară, în schimb, o cât mai largă compensaţie teritorială în Bulgaria. Ideie cu totul falşă şi primejdioasă în urmarile ei.

George Vernescu a jucat un însemnat rol politic dela 1873 la 1889, a fost ministru de trei ori şi a putut deveni, şeful unei grupări liberale cu oarecare forţă electorală în ţară. Avocat de întâiul ordin, avea un glas autorizat la bară. Când a murit era retras de câţiva ani şi din politică şi din avocatură, de pe urma căreea a câştigat o foarte frumoasă avere.

Palatul în care este instalat astăzi ministerul industriei a fost cumpărat de Vernescu şi restaurat în chipul luxos în care îl vedem astăzi. Statul l-a cumpărat dela fiul lui Gheorghe Vernescu, moştenitorul.

— Criza ministerială este aproape de sfârşit. In urma unui consiliu de miniştri ţinut la Sinaia, regele a cerut guvernului să-i arate ce propuneri are pentru rezolvarea crizei. Take Ionescu i-a prezentat proectele sale despre care am vorbit în altă parte. Dar regele le-a declarat neacceptabile, mai ales că partidul liberal le respingea categoric. După acest refuz situaţia guvernului fu hotărîtă.

Nu mai erea un secret pentru nimeni că şeful guvernului şi Nicu Filipescu s'au înţeles cu junimiştii. In tabăra veche conservatoare supărarea este mare, mai ales foarte supăraţi sunt generalul Manu, Take Ionescu şi Ion Lahovary.

Generalul Manu anunţă că va demisiona dela preşidenţia clubului conservator şi chiar din club.

In adevăr de îndată ce formarea cabinetului Carp fu anunţată, generalul Manu trimise lui Gheorghe Cantacuzino urmatoarea demisiune dela preşidenţia clubului:

„In faţa nouei situaţiuni care s'a creat partidului conservator, dorind a-mi păstra absoluta mea libertate de acţiune politică, am onoare a depune mandatul meu de preşedinte al Clubului Conservator.

Voiu observa şi judeca cu impartialitate desvoltarea ulterioară a evenimentelor politice în sânul partidului.

Vă rog să exprimaţi mulţumirile mele domnilor membri pentru încrederea ce mi-au arătat şi de a primi expresiunea înaltei mele consideraţiuni.

General Manu

O seară înainte de a deveni prim-ministru, Petre Carp, prânzea la restaurantul Capşa cu Constantin Arion; iată că intra Barbu Delavrancea, primarul Capitalei; Petre Carp, foarte bine dispus, îi întinde o tavă şi-l întâmpina întrebandu-l:

— Ce-ţi pot oferi?

— O jumatate îngheţata, raspunse primarul Capitalei.

A doua zi, la 6 Iulie, cabinetul Carp este astfel constituit: Petre Carp, preşedinte şi finanţe; C. Olănescu, internele; Al. Marghiloman, externele; Titu Maiorescu, justiţia; generalul Iacob Lahovary, razboiul, C. C. Arion, cultele; N. Filipescu, domeniile; I. Gradişteanu, lucrări publice.

Odata cu formarea cabinetului se anunţă şi fuziunea celor doua partide conservatoare.

Seara se ţine la Clubul conservator o întrunire solemnă în care se serbează fuziunea. Gheorghe Cantacuzino da un manifest către partizani prin care îi invită sa recunoască actul fuziunei.

La Club lume multă, toţi şefii sunt primiţi cu aclamări.

După ce vorbesc Gh. Cantacuzino şi Carp, sala cere sa vorbească şi Take Ionescu. Acesta spune ca se bucură de amândouă actele îndeplinite: Cabinetul Carp şi fuziunea. D-sa spune că în comitetul partidului ajunsese a fi bănuit că este din ambele câmpuri, atât de mult dorise fuziunea. Apoi spune: Daca am dat d-lui Carp guvernul să-i dăm şi sufletele noastre şi gloria partidului conservator. Făţărnicia nu înşela nici chiar pe cei mai naivi!

Sinceritatea acestor cuvinte a fost verificată câteva luni mai târziu în faimoasa şedinţă a Camerei din Februarie 1901, când ministerul Carp fu pus la pământ.

Take Ionescu a declarat, totuşi, amicilor săi, cum că dorea ca fuziunea să se facă în luna Octombrie, adică după ce el, în calitate de ministru al finanţelor, ar fi plătit cuponul. Graba pusă de Filipescu spre a-i răpi acest succes, l-a nemulţumit adânc.

Vom vedea, imediat, cum că acestea erau zvonuri pentru galerie fiindcă adevărul era cu totul altul.

Guvernul Carp s'a constituit, prin urmare, prin fuzionarea celor două câmpuri conservatoare, însă în suflete fuziunea nu era făcuta din nici o parte. Erau, doar, câţiva naivi cari credeau cum că actul solemn era sincer. Intriga era un sentiment organic în sufletul fruntaşilor, ambiţiunile tuturor erau nemăsurate, aşa că nimic trainic nu se putea clădi cu generaţia aceasta.

Emil Costinescu, unul dintre cei mai inteligenţi fruntaşi liberali, fiind interviewat de către un ziar independent ce părere are despre fuziunea conservatorilor şi dacă guvernul Carp va avea lungă durată, a răspuns:

— Guvernul Carp nu va avea lungă durată din cauza ri-

rivalităţilor şi a intrigilor fruntaşilor. Partidul conservator este predestinat sa se fărimiţeze în dezbinări zilnice din cauza ambiţiilor prea mari ale celor din fruntea sa.

Acesta era adevărul. Dacă partidul conservator — care număra mulţi oameni de valoare în statul sau major —a guvernat mai puţin decât partidul liberal, şi în cele din urmă a disparut, nu a îndurat această crudă soartă numai din cauza protecţiunei pe care regele Carol o acorda partidului liberal ori din cauza nepopularităţei originei şi a ideilor conducătorilor, de loc, pricina de căpetenie au fost ambiţiunile fara de săturare posibila a oamenilor cari, fiind născuţi din familii istorice sau pretinse istorice, nu se puteau supune nici unei discipline şi nici primi întâietatea celorlalti.

Cabinetul Carp avea dela început în potriva sa ostilitatea declarată, francă a generalului Manu cât şi ostilitatea escunsă, mascată, a lui Take Ionescu. In curând ostilitatea acestuia din urmă trebuia să devie făţişă.

De altfel acţiunea dizolvantă a acestor doi nemulţumiţi trebuia să fie ajutată de faptul că Petre Carp venea la putere absolut nepregătit pentru ca să aducă îndreptare crizei financiare.

Petre Carp nu era un muncitor. Era un visător şi un iubitor de aforizme, de sentinţe şi vorbe de spirit. Ii lipsea şi puterea de muncă şi ştiinţa constructivă a omului de guvern.

Foarte simpatic, foarte inteligent, foarte ambiţios, foarte modern în ceeace priveşte înţelegerea nevoilor statului, nu avea în el mijloacele de realizare. Moartea lui Menelas Ghermani ţi rapise din partid pe singurul om care, în împrejurarile grele de atunci, ar fi putut găsi soluţiile practice pentru ca să facă faţă greutăţilor.

Deşi un an şi două luni de guvernare neputincioasă a cabinetului Cantacuzino-Take Ionescu i-ar fi putut da tot timpul ca să se gândească la mijloacele de îndreptare. Petre Carp vine la putere fără măcar un singur proect de lege, fără măcar o singură soluţiune în chestia crizei. Scurta lui guvernare a fost un timp pierdut în dibueli şi încercări de experienţe nerealizabile.

Petre Carp n'a încercat nici măcar să se prezinte în faţa ţărei ca un om de guvern mai democrat decât predecesorul său. In condiţiile fuziunei fiind ca ministerul să fie compus pe din două, din vechi conservatori şi din junimişti, am văzut că Petre Carp s'a prezentat cu C. Olănescu, general Lahovary, Nicu Filipescu şi Ionaş Grădişteanu, din partea vechilor conservatori şi, împreună cu el, cu Titu Maiorescu, Al. Marghiloman şi C. C. Arion, junimişti.

Gheorghe Panu nici de astă dată nu a putut avea un portofoliu.

Era opoziţia regelui care îl ţinuse încă odată departe de banca ministerială? Aceasta nu mai era de crezut fiindcă re-

gele Carol se împăcase cu fostul şef al radicalilor. Şi iată cum:
La venirea conservatorilor la guvern, de oarece Panu nu primise un portofoliu, conducătorii partidului s'au gândit să-l aleagă vice-preşedinte al Camerei. Insă era teama că această alegere va face o urâtă impresiune asupra regelui. Atunci Constantin Olănescu, desemnat să fie ales preşedinte, a fost trimis la Palat să sondeze dispoziţiile suveranului.
Constantin Olănescu s'a achitat de însărcinare. La început regele Carol nici n'a voit să audă de o audienţă a lui Panu. Fiindcă Olănescu ruga pe rege să acorde, aceluia care scrisese în ziarul *Lupta* articolul *Omul periculos*, o audienţă.
Regele spuse lui Olănescu, ceeace mai spusese odată:
— „Nu acuz pe Panu că m'a atacat, fiindcă am dovedit că am iertat pe toţi cei cari au făcut la fel, dar nu-l iert fiindcă nu s'a supus legilor ţării. Faptul că a fugit din ţară aşteptând prescripţia de osânda tribunalelor a fost o greşală gravă".
Insă în urma stăruinţelor lui Olănescu regele se înduplecă, acordă lui Panu audienţa cerută şi ghiaţa fu ruptă. Panu, fiind un om cult şi foarte simpatic, în convorbirea intimă cuceri chiar simpatia regală.
Prin urmare noua înlăturare a lui Panu nu mai putea fi atribuită ostilităţii regelui.
Panu, cu inteligenţa lui superioară s'ar fi putut impune pe altă cale, dar nevoile lui materiale îl sileau să aibă alte preocupări decât să se pregătească să devie indispensabil politiceşte.
Problema arzătoare de actualitate era criza financiară. Dacă în tot timpul dela venirea conservatorilor la cârmă s'ar fi consacrat studiului acestei probleme şi dacă ar fi găsit, prin muncă şi geniu, aceea ce nimeni nu găsise până atunci, omul s'ar fi impus, fie conservatorilor, fie lui Petre Carp. Dar Panu s'a mărginit a se retrage într'o supărare pasivă, fără acţiune politică, aşteptând mereu ca să i se ofere o situaţie pe care, inteligenţa lui pătrunzătoare ar fi trebuit să înţeleagă, că nimeni nu i-o va oferi.
Panu, din slăbiciune şi nehotărîre, nu s'a ştiut face indispensabil.
Cabinetul Carp deşteptase mari speranţe când a venit la cârmă. Opinia publică îl aştepta ca pe un mântuitor. Toţi se întrebau ce va ieşi din acel cap pe care mulţi îl credeau genial. Dar guvernul Carp a fost atunci o mare decepţie.
Petre Carp, care lăsase să se creadă cum că, numai să i se dea puterea şi va face minuni, n'a fost în stare să facă nici măcar atât cât cabinetul precedent.
Duşmanii săi din partid: general Manu, şi mai ales, Take Ionescu, îl pândeau pentru ca la cel dintâi semn de slăbiciune să-l atace.
— Mai înainte de a urmări activitatea guvernului, să spun câteva vorbe asupra sentimentelor lui Take Ionescu faţă de noul cabinet.

— Cititorii au văzut că Take Ionescu la ședința dela club când fu proclamată fuziunea, a declarat că dă guvernului tot, nu numai încrederea, dar și sufletul, afirmând, totodata, că el era un vechiu partizan al fuziunei. Ei bine, tocmai contrarıul era adevărat.

Cea dintâi dovadă cum că Take Ionescu nu spunea adevărul, e faptul că refuzase să intre în guvern. Take Ionescu nu era om să refuze un portofoliu și să nu participe la o guvernare. Dacă refuzase portofoliul ce i-a oferit Carp, de sigur că nu din spirit de prietenie a făcut acest lucru.

Fiindcă este un fapt sigur că Petre Carp, care înțelegea valoarea lui Take Ionescu și, mai ales, puterea pe care o are în parlament, dorea, nu atât ca să-l aibă în guvern cât dorea ca să nu-l aibă împotriva sa. Dar Take Ionescu a refuzat categoric oferta.

De ce, dar, a refuzat Take Ionescu ? Ce plan avea ? Ce speranțe îl povățuiau ?

Un bătrân bărbat politic care a murit de curând și care a fost amestecat, de aproape, la toate evenimentele politice de atunci, mi-a făcut următoarea confidență.

— Având o audiență la regele Carol, câteva zile înainte de formarea cabinetului Carp, regele mi-a vorbit și de Take Ionescu.

„Foarte rău face d. Take Ionescu — mi-a spus regele Carol — că nu primește să intre în guvern. Nu e de înțeles de ce face opoziție unui guvern Carp. Eu știu care este adevăratul motiv al acestei opoziții. Domnul Take Ionescu dorea să-i încredințez lui sarcina de a forma guvernul, dar aceasta nu se putea. Recunosc că d. Take Ionescu are multe calități, că este om inteligent, că are talent, dar nu i-a venit încă timpul ca să fie șef de guvern. Vremea lui va veni ; acum, însă, nu putea trece înaintea lui Carp care e mai bbătrân și are și un partid după el.

Am întrebat pe rege dacă mă autoriză să comunic lui Take Ionescu aceste cuvinte.

— „Vă autoriz, firește, mi-a spus regele".

Această convorbire s'a făcut la Sinaia.

Am luat imediat trenul și am venit la București. Cea dintâi grijă mi-a fost să mă duc direct acasă la Take Ionescu. Fiindcă aș fi fost fericit să pot contribui, în grava criză prin care trecea țara și partidul, să se poată realiza împăcarea sinceră a tuturor fruntașilor.

Am găsit pe Take Ionescu în cabinetul său de lucru înconjurat de secretari și de multă lume. L-am luat de-o parte și i-am spus cum că sunt purtătorul unor comunicări importante din partea regelui, deci ași dori să-i vorbesc în particular.

Take Ionescu mi-a răspuns :

— Acum nu e cu putință, fiindcă e prea multă lume. Treci diseară la ora 6, când vom fi singuri.

Şi la ora 6 seara am fost la el.

Seara la ora 6 am venit acasă la Take Ionescu, îmi spuse omul politic. De îndată ce am fost singur cu el în cabinetul de lucru, l-am pus în curent cu spusele regelui. Şi următorul dialog începu:

— Take, regele m'a autorizat să-ţi repet ceeace mi-a spus şi mie, anume că faci foarte rău că te opui atât de crâncen fufuziunei, cât şi sabinetului Carp. Regele mi-a spus că are cea mai mare consideraţie pentru capacităţile tale, dar că nu ţi-a venit rândul. El mi-a spus că rândul tău va veni negreşit, dar mai târziu.

Take Ionescu era foarte îndârjit şi răspunse:

— Nu primesc nici un fel de tranzacţie. Cu ramolitul de Carp încă aş putea primi să lucrez, dar alături de acel... de Marghiloman niciodată.

— Vrea să zică reclami panaşul acum imediat?

— Da, vreau panaşul!

— Aceasta, însă, precum vezi, nu se poate fiindcă, după cum ţi-am spus, nu vrea regele.

— Dacă regele nu vrea am eu mijlocul ca să-l silesc să vrea!

— Mă autorizezi să duc regelui acest răspuns?

— Da, te autorizez!

Am plecat înţelegând că Take este furios din cauza schimbărei de guvern ce se făcea şi care fuses pusă la cale peste capul lui.

A doua zi m'am dus la Sinaia şi am cerut audienţă regelui. Imediat l-am pus în curent cu răspunsul dat de Take Ionescu.

Când am spus regelui cum că Take mi-a afirmat că are mijlocul să-i silească mâna spre a-i încredinţa preşedinţia consiliului, regele m'a oprit, s'a uitat lung la mine şi mi-a zis răspicat şi apăsat:

— Aşaaa! D. Take Ionescu v'a spus că are mijlocul cu care să-mi silească mâna?... Ei bine, vă rog să spuneţi d-lui Take Ionescu cum că poate întrebuinţa mijlocul acela!...

Audienţa era sfârşită.

Din momentul acela am înţeles că, atât timp cât va trăi regele Carol, Take Ionescu nu va ajunge niciodată nici şef al partidului conservator, nici prim ministru. Şi aşa a fost.

Din destăinuirile acestea, pe care mi le-a făcut bărbatul politic — care era Constantin Olănescu — rezultă, dar, cum că criza politică din partidul conservator era datorită, în cea mai mare parte, stăruinţei lui Take Ionescu, de a ajunge în fruntea partidului şi a guvernului.

Cititorii îşi amintesc cum că am reprodus o notiţă apărută în ziarul „Pester Lloyd" care spunea că Take Ionescu este sufletul guvernului Cantacuzino, că întreaga operă a acestui guvern este a lui Take Ionescu şi că în curând se va

impune ca şef al partidului. Această notiță pornită dela Budapesta din cercurile lui Take Ionescu, facea parte dintr'o serie de alte încercări menite să pregătească opinia publică şi partidul conservator cu lovitura ce se punea la cale.

Când Take Ionescu a spus „omului politic" cum că cu Carp ar primi să lucreze, dar nu şi cu Marghiloman, el nu avea în vedere decât şefia partidului conservator. Take Ionescu ştia cum că Marghiloman este desemnat de Petre Carp ca să-l urmeze la şefie; deci întărirea guvernului şi a partidului sub şefia lui Carp însemna şefia de mâine a d-lui Marghiloman; deci ruinarea speranțelor sale.

Take Ionescu înțelegea cum că un alt moment mai bun decât cel actual nu ar mai fi putut găsi pentru realizarea planurilor sale; în adevăr, din cauza absenței junimiştilor din guvern şi din partid el rămânea personajul cel mai însemnat, cel mai activ, cel mai muncitor; afară de asta se bucura de încrederea marei majorități din Cameră şi din Senat. O asemenea situație unică nu trebuia pierdută.

Pentru atingerea scopului său, Take Ionescu a trebuit să sondeze Palatul. Trebuia ştiut dacă regele vede cu ochi buni înălțarea sa în fruntea partidului. Prin persoane din jurul regelui câştigate cauzei sale, cât şi prin concursul oarecăror membri ai corpului diplomatic, chestia a fost adusă la cunoştința regelui. Aşa se explică de ce regele a spus bărbatului politic de care vorbim mai sus:

— Ştiu care e supărarea d-lui Take Ionescu, e supărat că nu-l însărcinez pe d-sa cu formarea guvernului.

Dar această încercare a lui Take Ionescu a fost o armă cu două tăişuri, fiindcă a grăbit venirea lui Petre Carp la putere. Şi iată cum:

Din cercurile palatiste s'au făcut indiscrețiuni până ce Nicu Filipescu a fost pus în curent. Imediat a început acțiunea pentru câştigarea lui Gheorghe Cantacuzino în favoarea unui guvern Carp.

Câteva săptămâni după constituirea cabinetului Carp, mă aflam acasă la Nicu Filipescu. Din una în alta i-am cerut să-mi limpezească o nedumerire: Cum s'a putut obține cu atâta uşurință renunțarea lui Iorgu Cantacuzino la şefia guvernului şi cum s'a făcut că Iorgu Cantacuzino a lăsat să se facă o lovitură fără ca măcar să spună o singură vorbă lui Take Ionescu, cu care era în cele mai bune raporturi?

Iată lămuririle pe care mi le-a dat Filipescu.

— Cantacuzino nu a fost câştigat deloc cu uşurință pentru soluția adoptată. Iți poți închipui că nu era uşor să-l hotărăşti să renunțe la preşidenția consiliului, adică la puterea reală. Dar iată ce s'a întâmplat: într'o zi am aflat din cercuri de-ale Palatului cum că Take Ionescu lucrează pe lângă rege ca să-i recunoască ca şef al partidului şi să-i dea, prin urmare, guvernul, dacă parlamentul îl va proclama şef. Indată am înțeles tot

câştigul ce-l puteam trage din această ştire. Prin mijlocirea unor persoane din jurul Nababului (porecla cu care era desemnat Iorgu Cantacuzino, l-am pus la curent cu manoperile lui Take. Şi când după mai multe săptămâni de cercetări, Nababul s'a încredinţat că ministrul său de finanţe îl sapă şi voeşte sa-l decapiteze, şi-a dat adeziunea combinaţiei Carp.

Cu Take Ionescu risca să piardă şi guvernul şi şefia partidului; cu Carp, şefia partidului îi rămânea, în plus i se rezerva preşedinţia Camerei.

Forţa lui Take Ionescu era parlamentul, unde avea un mare număr de partizani personali; această forţă se manifestă şi prin faptul că regele n'a voit să acorde lui Carp şi decretul de dizolvare a Camerelor, dizolvare la care nu se asocia de altfel, nici Gheorghe Cantacuzino, şeful partidului.

Carp a nădăjduit cum că dizolvarea i se va acorda la cel dintâi conflict cu parlamentul, însă această sperantă nu s'a realizat.

Precum s'a văzut din expunerea de până acum a crizei care a adus pe Carp în fruntea guvernului, partidul conservator era minat şi contraminat de intrigi, de rivalităţi, de ambiţiuni de tot felul. Nimeni nu mai avea autoritatea ca să se impună, nimeni nu mai putea guverna în linişte, fiindcă pe lângă grija de a face faţă unor probleme foarte grave ce interesau ţara, oamenii din guvern sau cel puţin conducători reali trebuiau să aibă şi grija de a-şi apăra coastele şi spatele de intriganţii şi ambiţioşii din propriul lor partid.

De îndată ce ministerul Carp a fost constituit, Titu Maiorescu, ministrul justiţiei, a fost trimis la Berln ca să trateze contractarea unui împrumut. Iar Petre Carp şi-a luat la ministerul de finanţe ca secretar general pe d. Mişu Seulescu, profesor universitar, cu ajutorul căruia trebuia să pregătească reformele financiare. Aceste reforme însă au fost menite să provoace căderea guvernului şi trecerea întregului partid conservator în opoziţie.

— Indată după instalarea cabinetului Carp mişcarea antisemită ia o desvoltare mai intensă.

Se spunea că partidele din opoziţie sau măcar unele din ele, — ştiind că fără concursul finanţei evree din străinătate, guvernul nu va putea îndrepta situaţia — vrea să puie pe Carp în dilema: ori reprimă cu violenţă mişcarea antisemită şi, prin aceasta, devine nepopular şi va trebui să cadă, ori va tolera mişcarea şi, în acest caz, nu va dobândi bani din străinătate.

Unele ziare anunţă că propaganda antisemită este patronată de oameni politici şi de unii generali. Unele ziare spun că afară de doi generali, toţi ceilalţi fac parte din societatea secretă antisemită, că mai multi prefecti refuză să demisioneze tocmai spre a putea patrona răscoala în contra evreilor.

Fostul prefect de poliţie general Algiu e acuzat că a în-

curajat antisemitismul şi că a tolerat întrunirile secrete ale antisemiţilor printre care se aflau mulţi funcţionari superiori de la ministere. Iar d-rul Istrati, fost ministru în cabinetul Cantacuzino, e desemnat ca unul dintre protagoniştii mişcărei.

In cercurile iniţiate se afirmă că mişcarea antisemită e provocată din cauza refuzului finanţei evree de a ajuta ţara, în grelele vremuri pe care le strabate.

Se vorbeşte de o societate secretă centrală antisemită al căreia organ e ziarul *Apărarea Naţională.* Dar asaltul se dă mai mult în contra guvernului, fiindcă Petre Carp are reputaţia unui om cu simpatii pentru evrei.

Ziarele filosemite acuză pe Nicu Filipescu, ministrul domeniilor că ar fi sufletul mişcărei. Ştirea nu poate fi adevărată de oarece acum Filipescu e interesat la menţinerea cabinetului Carp.

Adevěrul este că antisemitizmul a fost la noi — după cum e şi astăzi — şi o armă de partid manevrată nu de convingeri ci numai de socoteli politice.

— O ştire din afară anunţă că regele Umberto al Italiei a fost asasinat în oraşul Monza pe când ieşea dela un concurs de gimnastică. Regele avea 56 ani. Asasinul: un nume Angelo Bressi, s'a lăsat a fi prins şi şi-a mărturisit crima. Bressi era de profesie pălarier şi aparţinea anarhismului.

O zi în urmă telegraful anunţă ca ducele Alfred de Saxa Coburg Gotha, tatăl principesei moştenitoare a României, actuala regină Maria, a murit la Viena.

Ducele avea 56 ani şi era al doilea fiu al reginei Victoria a Engliterei. Curtea română a luat doliul.

— Pe ziua de 20 Iulie 1900 d. Vintilă I. Brătianu a luat directiunea oficială a ziarului *L'Independance Roumaine.*

— In noaptea de 23 Iunie spre 24, un asasinat înfiorător s'a făptuit în Bucureşti. Ştefan Mhăileanu, român macedonean de origină, profesor la liceul Sf. Sava se întorcea acasă pe la ora 12 dimpreună cu soţia şi o copilă de 10 ani. Pe „Strada Linişteі" colţ cu „Strada Iancului", Mihăileanu a fost atacat şi omorît. Acest asasinat a pricinuit o mare fierbere în Bucureşti ca şi în celelalte părţi ale ţării, acest asasinat a fost punctul de plecare al antagonismului româno-bulgar şi al tuturor neînţelegerilor şi frecăturilor ce au urmat apoi între cele două popoare.

Ştefan Mihăileanu redacta ziarul „Peninsula Balcanică" şi lupta energic împotriva revendicărilor bulgare în Macedonia. De aceia fusese osândit la moarte de către comitetul secret revoluţionar macedonean care a expediat la Bucureşti pe croitorul Stoian Dumitrof însărcinat cu asasinatul.

Ucigaşul a fost prins îndată de către inspectorul de poliţie Sava Grigorescu. El era ascuns într'un gang şi purta asupra-i un pumnat cât şi revolverul cu care ucisese pe Mihăileanu.

Asasinatul fusese pregătit cu mult mai înainte. Ştefan Mi-

hăileanu primise numeroase scrisori de amenințare prin care i se cerea să înceteze campania împotriva bulgarilor macedoneni căci altfel va fi omorît, dar el n'a voit să dea prea mare importanță acestor scrisori.

Cu o săptămână mai înainte de atentat socrul lui Mihăileanu, anume Eliade, se afla singur la grădina *Pariziana* unde cina. Alături, după un tufiș, doi bulgari convorbiau. Cu mare mirare bătrânul Eliade auzi de mai multe ori pronunțându-se numele lui Mihăileanu, apoi unul din bulgari spuse : *„Acum e sigur, în 10 zile, cel mult, se va sfârși cu el"*.

Eliade alergă pe loc la Mihăileanu și-i povesti cele auzite. Mihăileanu căzu pe gânduri dar declară că nu e nici o primejdie. Soția sa plângând, îl conjură să înceteze campania din ziarul *Peninsula Balcanică* dar el nu făgădui nimic.

Acest asasinat provocă o mare explozie de ură împotriva bulgarilor. Acum Românii înțelegeau că au un vecin primejdios și că, dintr'un an într'altul, pot fi atacați.

Cu anchetarea afacerei era însărcinat judecătorul de instrucție I. Th. Florescu viitorul ministru de justiție în cabinetul Ionel I. Brătianu. Acum se căutau complici, fiindcă deși asasinul tăgăduia, se știa cu precizie că în zilele ce au preces omorul, asasinul avusese mai multe întâlniri secrete.

Relațiunile între România și Bulgaria se încordează. Guvernul român trimite d-lui Mișu, agentul României la Sofia, o notă prin care protestează energic împotriva deselor atentate săvârșite pe teritoriul român, de către agenții comitetelor revoluționare bulgare. Nota arată că toate aceste omoruri sunt făptuite după ordinul lui Sarafoff, președintele comitetului macedonean.

Ziarele aduc știri ce măresc agitația. Se anunță că la Sofia revoluționarii macedoneni au avut un banchet la care Sarafoff, închinând în clubul Grajdanski, a preamărit pe ucigașul lui Mihăileanu. Vin știri că Românii cari locuesc în Sofia nu mai au curajul să iasă din casă, fiind zilnic terorizați. Știri sigure spun că Românii sunt supuși și la contribuțiuni bănești de către comitetele revoluționare bulgare. Se cifrează la 200 mii lei sumele sustrase Românilor pe această cale.

Guvernul ia măsuri militare la graniță. Tensiunea între Sofia și București e atât de mare că un război pare inevitabil.

Ministrul de război general Lahovary ia urgente măsuri pentru protejarea Dobrogei și pentru apărarea podului de pe'e Dunăre. Tunurile de mare calibru de la forturile din jurul Capitalei sunt transportate în Dobrogea unde se fac tranșee și o linie de apărare în fața podului.

Trupe de infanterie de întărire sunt trimise în Dobrogea de oarece infanteria teritorială locală, cuprinzând mulți bulgari, nu inspiră destulă încrdere.

Ministri străini din București sunt foarte alarmati de oare

ce cunosc şi iritaţia din România şi îndărătnicia de la Sofia. Guvernul bulgar nu este dispus să dea nici o satisfacţie, aşa că asasinarea lui Ştefan Mihăileanu poate să provoace un grav conflict.

Apoi afacerea se complică prin descoperirile făcute de instrucţia cum că revoluţionarii bulgari complotau să ucidă şi pe regele Carol.

— La 30 Iulie moare unul dintre cei mai inteligenţi şi mai distinşi medici, doctorul Ştefan Olchovski.

Ştefan Olchovski învăţase mai întâiu farmacia luând licenţa, apoi a luat licenţa în medicină şi apoi doctoratul.

Fiind înzestrat cu un mare talent şi având o frumoasă inteligenţă. Olchovski a luat repede un loc însemnat printre medicii de boale interne. Având şi pasiunea profesională a clădit sanatoriul din calea Călăraşi, care astăzi poartă un alt nume. Defunctul — un foarte bun amic al meu — era de origină polonă, şi se născuse în comuna Zvoriştea din judeţul Dorohoi.

— Agitaţia în ţară în potriva Bulgarilor creşte până la paroxism. Este destul să spunem că ziarul *Adevĕrul* care făcea opoziţie crâncenă guvernului, apare pe ziua de 1 August cu o manşetă în care se spunea:

„Cetăţeni, momentul este solemn şi mare! Să uităm urile intestine, să uităm deosebirile de idei şi de sentimente, să ne aducem aminte de un singur lucru, că suntem români şi asupra numelui şi faimei noastre s'a aruncat batjocura! Cetăţeni, fiţi gata, căci nu se ştie dacă mâine nu va suna ceasul când vom fi chemaţi să ne facem datoria!"

— La 2 August moare la Sinaia artistul I. D. Ionescu. Moare blonav şi sărac acela care a fost până atunci singurul şi rămâne până azi cel mai însemnat cântăreţ şi cupletist român. Asupra lui am mai scris.

I. D. Ionescu a fost, mai ales în timpul războiului din 1877—78, copilul răsfăţat al Bucureştilor. Având întreprinderea grădinei de vară „Union Suisse", astăzi „Hotel Simplon", atrăgea atâta lume în cât sute de persoane se întorceau în fiecare seară, fiindcă nu mai găseau nici un scaun.

Mai econom, mai puţin om de petrecere, mai puţin boem şi generos, ar fi făcut avere.

In loc de aceasta a murit în cea mai uricioasă mizerie, ultimii camarazi fiind obligaţi să-l înmormânteze cu talerul.

„I. D. Ionescu este acela care a pus la modă *Şansoneta* română. Cupletele scrise de Pantazi Ghica, Petre Gradi teanu sau Ion Moşoiu făceau pe vremea aceea, dela 1870 la 1880 deliciile bucureştenilor.

Cântecele: „Cu gologanul un biet birtaş", „Cu un picior foarte uşor şi c'o botină de cea mai fină", Apa trece petrele rămân", „Pe cine nu-l laşi sa moară nu te lasă să tra şti!", etc., etc., erau în toate gurile. La Expoziţia Universală din

Paris dela 1878, a cântat „Coana Chirița la Expoziție“ și „Barbu Lăutaru“ în costum original, obținând un mare succes.

Acest cântăreț popular al vremurilor copilăriei noastre, dispăruse de mult înainte de a muri trupește. Nimeni nu-și mai amintea de el.

— O parte a presei publică știri tot mai alarmante în chestia conflictului cu Bulgaria; se anunță chiar că corpul al 2-lea de armată va fi mobilizat.

In calitate de director al ziarului *Patriotul*, cer o audiență ministrului de război, generalul Iacob Lahovary. Ministrul îmi comunică câteva lucruri interesante și de mare importanță pentru momentul acela, dar cu condițiunea ca aceste lucruri să nu fie publicate. Era bine înțeles că, în acel moment, destăinuirile ministrului nu puteau fi împrăștiate prin publicitate. Astăzi pentru întâia oară le încredințez tiparului;

— „Situația noastră nu e bună din punct de vedere militar, îmi spuse generalul Lahovary.

Bulgarii cari, prin spionii lor, sunt foarte bine informați, știu că n'avem de loc munițiuni; n'avem munițiuni nici măcar pentru o săptămână.

Dacă ar trebui să intrăm în război am fi siliți să luptăm numai cu baioneta.

Afară de aceasta artileria noastră nu este în stare să figureze într'o luptă. Mai toate gurile de tun au ghiventurile stricate astfel că, nici în cazul în care am poseda munițiuni nu am avea ce face cu ele.

Avem puști bune dar nu avem cartușe. Am dat ordine urgente, ca pirotechnia să fabrice, zi și noapte, cât mai multe cartușe spre a putea salva măcar aparentele.

Vinovatul cel mai mare în această privință este Sturza care, cu spiritul lui straniu de economie cu orice preț, a refuzat să prevadă sumele trebuincioase la apărarea țărei. Dacă am avea pace permanentă răul nu ar fi fost mare, însă acum a izbucnit un incident neașteptat și țara se găsește cu mâinile goale.

Pentru moment am luat toate măsurile cu putință ca să apăr podul de peste Dunăre. Am avut știri precise cum că Bulgarii s'au încercat de mai multe ori să se apropie noaptea de pod, dar n'au izbutit. Acum paza este severă.

Pe de altă parte am luat toate măsurile ca orice surprindere din spre uscat să fie dejucată în Dobrogea. Am dus acolo artilerie grea și am concentrat trupe.

Lângă Cernavoda este insula Ostrov pe care am ocupat-o cu forțe îndestulătoare. Am trimis o companie cu trupe bune din vânători. Avem o sută de puști cu cartușe din belșug, am trimis și o baterie cu tunuri din cele mai bune ce avem.

Bine înțeles, cum am spus, nu am fi în stare să ducem un război mai lung, dar e datoria noastră să ne arătăm încrezători și să fim energici. Speranța noastră stă în presiunea

diplomatica şi în intervenţia puterilor străine interesate la menţinerea păcei. Noi, însă, trebue să fim dârji şi să arătăm că nu ne temem de o luptă cu armele.

Bulgarii sunt provocatori fiindcă cunosc bine proasta stare a armamentului nostru, ei vor să profite de ocazie spre a ne umili. Trecem printr'un ceas greu dar am deplina încredere că-l vom trece cu bine".

— Duminică 6 August un mare meeting de protestare împotriva asasinatului lui Mihăileanu se ţine în grădina Cişmigiului şi sala *Dacia;* au asistat multe mii de oameni.

După discursurile rostite s'a trimis regelui următoarea telegramă:

„Sire, 40.000 de români adunaţi, astăzi în Capitală în meeting naţional, înfierând mişeleasca asasinare a marelui patriot român Mihăileanu şi conspiraţiile nesănătoase ale comitetului macedo-bulgar din Sofia pe teritoriul României, s'au adunat apoi în faţa palatului regal pentru a aclama pe marele căpitan, viteazul din 77, în jurul căruia stau gata să dea din nou dovada vitejiei şi a dorului nestrămutat de a fi elementul de ordine în Balcani.

Să trăeşti, Sire, şi să dea Dumnezeu, să ne conduci încă de multe ori cu glorie sub sceptrul tău!"

Comitetul studenţesc de iniţiativă

In adevăr marele meeting fusese convocat de un comitet studenţesc.

In timpul acesta prin toate oraşele din ţară sunt arestaţi numeroşi bulgari.

Mulţi fruntaşi bulgari stabiliţi în România telegrafiază guvernului din Sofia ca să dea satisfacţie României deoarece opinia publică este aci foarte revoltată,

In Iulie 1900 situţiunea era foarte încordată între Sofia şi Bucureşti, dar publicul cel mare nici nu-şi da seama, cum că ţara este aproape de un război.

Ar fi fost destul ca Bulgaria să fie încă şi mai provocătoare pentru ca România să se vadă silită, vrând nevrând, ca să ia armele. Din fericire, marile puteri în special Germania, nu doreau în nici un chip ca un conflict să izbucnească pe Dunăre.

Până ce situaţia s'a clarificat, din amândouă părţile se făceau pregătiri militare intense.

Ziarele din Viena anunţau că diviziile bulgare din Vidin, Rusciuk şi Şumla au primit ordin de mobilizare. Noaptea se observau bărci pline cu soldaţi bulgari cari se încercau să se apropie de podul dela Cernavodă, în jurul insulei Ostrov paza era severă.

Românii, din partea lor, făceau pregătiri intense. Două regimente de cavalerie erau trimise la Călăraşi spre a face

exercițiul lor. In Dobrogea soseau zilnic regimente de infanterie și artilerie, se transportau munițiuni și proviziuni.

Agitația, începuta la București, se propaga în Bulgaria. La Sofia se țineau meetinguri în contra românilor, la Rusciuk, generalul Drandarevsky, comandantul diviziei locale, ținea trupelor discursuri războinice și spunea în public că, în două săptămâni va bea cafeaua la cofetăria Capșa. Numele lui Drandarevsky devenise popular la București și obiectul celor mai multe zeflemele. Un glumeț a trimis generalului la Rusciuk o scrisoare recomandată prin care-i oferea — când va veni la București ca prizonier — să-l trateze la Capșa cu un stacan de bragă rece.

La Sofia ziarele începeau să atace mai violent guvernul român. Ziarele bulgare spuneau că guvernul Carp profitase de asasinarea lui Ștefan Mihăileanu, spre a încorda relațiunile cu Bulgaria ca să poată mai ușor obține un împrumut în afară.

In adevăr în protocolul celui din urmă împrumut contractat de România pe piețele străine, se spunea că până la stingerea acestuia, România nu se va mai putea împrumuta decât pentru trebuințele apărărei naționale și în caz de război. Or România având mare nevoie de bani, profită de conflictul cu Bulgaria spre a susține că statul bulgar vrea să atace România. Era un prilej bine venit spre a putea obține din afară banii de care avea nevoie.

Ceeace este exact e că asasinatul lui Mihăileanu servea de minune guvernului atât în țară cât și în străinătate. In țară toată atențiunea fiind îndreptată asupra conflictului cu Bulgaria nimeni nu se mai ocupa de guvern și de situația lui. In afară, un guvern pe care opinia publică îl susținea cu atâta tărie în fața principatului vecin, nu putea fi rău văzut.

Apoi, agitația pe chestia antisemitismului încetase ca prin farmec.

De unde până în ziua asasinatului o parte a presei prezenta România în ajun de a fi teatrul unor măceluri antievreiești, de unde se anunța precis că la zi și oră hotărîtă populația evree va fi atacată în toată țara, de odată, tăcere absolută. Chestia emigrărei și a pogromurilor a fost cu totul scoasă dela ordinea zilei.

Incă o dovadă cum că agitația pe această chestie era de ordin politic, destinat numai să servească guvernul față de finanța străină.

Guvernul fu lăsat să răsufle câtva timp de către conservatorii nemulțumiți de fuziune și de felul cum fusese constituit guvernul Carp.

Dar acest armistițiu nu fu de lungă durată. In curând guvernul strâns, din ce în ce cu ușa și negăsind resursele trebuincioase ca să facă față greutăților, trebuia să se discrediteze si să intre în conflict cu majoritatea parlamentului.

Felul în care fusese făcută fuziunea trebuia sa provoace conflictul. Condiţiile fuzionărei au fost nepractice fiindcă crease în capul partidului două forţe: şeful partidului şi alături pe şeful guvernului.

Iorgu Cantacuzino rămasese şef al partidului fără să aibă puterea, dar rămăsese convenit ca să fie consultat de şeful guvernului în toate chestiunile. Dar Petre Carp nu era omul care să se plece în faţa acestei cerinţe. Nefiind nici destul de dibaciu, neavând nici vreun respect pentru meritele intelectuale şi politice ale lui Cantacuzino, nu s'a oprit nici odată la ideea de a-l consulta. Adversarii lui Carp, — Take Ionescu mai ales, care era un politician dibaciu — au profitat de această greşală de tactică şi s'au dedat la o lucrare de intrigă pe lângă şeful partidului. Şi fiindcă Petre Carp n'a făcut nici o încercare ca să dejoace intriga, s'a găsit repede în faţa coaliţiei tuturor fruntaşilor bătrâni conservatori şi a nouilor amici ai lui Take Ionescu.

Toate încercările lui Carp de a găsi bani în afară au rămas zadarnice, de aceea el a trebuit să se oprească la un program de economii şi de impozite împotriva căruia, în curând, aproape toată lumea s'a ridicat.

Carp s'a oprit la următoarele soluţiuni:

1) Vinderea monopolului hârtiei de ţigară la un consorţiu străin;

2) Un impozit destul de urcat asupra patentelor;

3) Un impozit nou, cu totul necunoscut în ţară, numit impozitul complimentar;

4) Un impozit asupra ţuicei;

5) Economii în buget de mai multe milioane.

De îndată ce conflictul cu Bulgaria s'a calmat şi a eşit dela ordinea zilei, mulţumită mai ales intervenţiei energice a Germaniei guvernul s'a văzut faţă în faţă cu greutăţile interne şi atacat cu violenţă atât de liberali cât şi de bătrânii conservatori

Nicu Filipescu fu însărcinat să lucreze în câmpul acestora din urmă spre a dejuca intrigile lor, dar succesul său fu mediocru. La deschiderea parlamentului s'a putut vedea că majoritatea pe care se rezema cabinetul era foarte şubredă. Guvernul se mai putea menţine fiindcă preşedintele Camerei, Gheorghe Cantacuzino, nu convenise, încă pentru ca lovitura să fie dată. Dar cazanul cu intrigile conservatoare era în fierbere şi explozia finală nu putea întârzia.

Pe când la conservatori intriga era în floare, la liberali unirea sufletească nu era definitiv făcută. Cu ocazia vânzărei hârtiei de ţigară — de care voiu vorbi mai departe — Emil Costinescu, fruntaş al partidului şi director al Băncei Generale, fu atacat violent de către ziarul *L'Indépendance Roumaine* dirijat de d. Vintilă Brătianu; Costinescu era atacat fiindcă semnase convenţia vânzărei din partea consorţiului străin.

Atacul împotriva lui Costinescu a fost mult comentat dar era şi dovada cum că în tabăra liberalilor armonia nu exista încă.

— Publicul dădea oarecare atenţie şi ştirilor venite dela Expoziţia din Paris. Pavilionul României atrăgea luarea aminte dar mai ales restaurantul organizat de către unul din fraţii Doiciu era foarte vizitat. Apoi două orchestre de lăutari una condusă de Matache Pădureanu şi alta de Christache Ciolac, atrăgeau admiratori. Din anul acela lăutarii români dobândiră popularitate la Paris şi era ţiganilor muzicanţi începu.

In ţară, însă, criza fiind mare, foarte puţini români putură profita de Expoziţie.

— In ziua de 18 August 1900 moare G. Dem. Teodorescu, care în literatură era cunoscut sub pseudonimul *Ghedem*. A debutat la ziarul umoristic *Ghimpele* fiind emulul lui N. P. Orăşeanu ca autor de versuri contra prinţului Carol, între anii 1871 şi 1875.

La 1878 a fost numit profesor de limba latină la liceul Matei Basarab, apoi profesor de limba română. In 1894 a fost numit director al Fundaţiunei universitare Carol I. In 1891, sub ministerul generalului Florescu a fost puţin timp ministru al instrucţiunei publice.

Folklorist de valoare a scris: „Despre obiceiurile şi credinţele poporului". „Poezii populare", „Noţiuni despre colinde", „Cercetări asupra proverbelor române", „Istoria filosofiei antice", „Cronica lui Nurberg", „Operile lui Anton Pan", „Prosodia latină", „Istoria literaturei latine", etc.

Era licenţiat în litere dela Paris.

— Cu toate ştirile neliniştitoare publicate de către unele ziare din Bucureşti, de şi în fiecare zi, aceste ziare cereau mobilizarea armatei şi războiul contra Bulgariei, situaţia se linişteşte. D. Mişu ministrul României la Sofia, este rechemat.

In ziua de 25 Septembrie parlamentul este întrunit în sesiune extraordinară spre a vota proiectele financiare ale guvernului. Gheorghe Cantacuzino, şeful partidului conservator, este ales preşedinte cu 75 voturi din 101 votanţi.

Guvernul depune proectul pentru arendarea pe 12 ani a hârtiei de ţigară unui consorţiu străin. Preţul este de 12.150.000 lei. Al doilea proiect priveşte urcarea impozitului pe ţuică la 8 bani de grad.

Amândouă aceste proecte provoacă mari nemulţumiri. Proiectul asupra hârtiei e combătut de Take Ionescu şi de presa lui. Proiectul asupra ţuicei e vehement combătut de ţuicari. Insă amândouă proiectele sunt votate de parlament. Parlamentul votează şi legea pentru concesionarea salinelor Statului. Apoi parlamentul se închide la 7 Octombrie.

— Câteva zile după închiderea parlamentului izbucnesc răscoale ţărăneşti în judeţul Râmnicu-Sărat. Motivul este noua lege asupra taxei ţuicei şi, bine înţeles, agitaţiile opoziţiei.

In comuna Buda se face o încăerare, jandarmii trag cu gloanţele şi trei ţărani sunt omorîţi. Subprefectul Dumitriu moare, în învălmăşeală, fiind cardiac.

Agitaţia ţuicarilor şi celorlalţi ţărani din judeţele de munte creşte şi se întinde. Din judeţul R.-Sărat agitaţia trece în judeţul Buzău, unde propaganda împotriva legei este viu condusă. In comuna Pâscov din judeţul Buzău izbucneşte răscoală sângeroasă. Colonelul Cocea trimis cu armata ca să restabilească ordinea este grav lovit. Trupa trage şi un ţăran cade mort, iar alţi doi sunt grav răniţi.

Agitaţia nu poate fi potolită uşor. Dar iată şi un incident hazliu:

Un perceptor venit la Pâscov ca să urmărească, este prins de ţărani. Văzând primejdia de moarte ce'l ameninţa, el strigă ţăranilor:

— Dar ce vreţi cu mine, oameni buni? fiindcă eu sunt ziarist!? Am venit aci numai ca să vă ascult plângerile şi să scriu la gazetă".

Numai astfel omul a putut scăpa teafăr.

O bună dovadă cum că, printre ţărani, ziariştii nu se bucură de o prea urâtă reputaţie.

Răscoalele se întind în judeţele Vâlcea şi Gorj, apoi reîncep în R.-Sărat, dar cu mai puţină gravitate.

Totuşi, la Gorj, în comuna Godineşti şi la Arjoci, armata a' trebuit să intervie energic.

Generalul Gigârtu în persoană este la faţa locului şi comanda trupele. Ţăranii şi mai ales femeile, sunt foarte îndârjiţi, nimenea nu vrea să asculte sfaturile generalului.

Un bolovan îl loveşte în cap, dar fără gravitate. Trupa trage cu cartuşe oarbe, apoi cu gloanţe peste capetele oamenilor. Cad câţiva răniţi, printre care o femee. Liniştea se restabileşte cu greu.

Aceste răscoale provoacă în toată ţara o mare agitaţie. Partidul liberal le exploatează cu dibăcie, spre a-şi reface popularitatea, iar în partidul conservator adversarii lui Carp agită în potriva sa, spunând că din cauza legilor sale financiare, toată popularitatea partidului va fi pierdută.

Take Ionescu stă la pândă pentru ca să atace guvernul atunci când îl va simţi slăbit şi nepopular.

Agitaţia în chestia răscoalelor din judeţele de munte era pe punctul de a provoca şi o criză ministerială prin demisionarea ministrului de interne C. Olănescu care nu voia să ia măsuri prea severe în potriva ţăranilor răsculaţi.

— La 1 Noembrie începe în faţa Curţei cu juraţi aşa zisul proces al complotului bulgăresc şi al asasinatului lui Ştefan Mihăileanu.

Acuzaţii sunt în număr de 9 şi anume: Boice Ilief, Nicola Mitef, Mitu Stoicef, Cristu Carambulof, Alex. Trifanof, Achim Petef, Nicola Bogdanof zis Hagiu.

Curtea este prezidată de către consilierul Djuvara.

Advocaţii acuzaţilor sunt în ordinea aşezărei lor: Butoianu, Sipsomo Const. Lahovary, M. Poenaru-Bordea, Mihail Valerianu şi V. Folescu. Dimitrof e apărat de A. Brăescu, apoi d-nii Camil Demetrescu, Teodor Vanghele, Nicolae Durma.

Toţi avocaţii afară de A. Brăescu şi Nicolae Durma, declară că renunţă la dreptul de recuzare.

Comisia juraţilor este compusă din d-nii: Profesor Victor Babeş, Ion Bănescu, Vasile Assan, Dumitru Roşca, Dumitru Matak, Otulescu Scarlat, Vlădescu Niculae, Carcaleţeanu Ion, Sihleanu Ştefan, Kiru Constantin, Zamfirescu Ilie şi A. Robescu.

Au fost recuzaţi: C. Politimos, avocat, Alexandru Djuvara fost ministru, Onciul profesor universitar şi Ştefan Hepites directorul institutului meteorologic.

Văduva lui Ştefan Mihăileanu este asistată de avocaţii Petre Grădişteanu şi Cernescu.

Relevăm că juraţii au de judecat trei procese cuprinse sub aceiaşi denumire de „Complotul bulgăresc"; 1. Asasinatul lui Fitovski, despre care am vorbit la timp; 2) Asasinatul lui Ştefan Mihăileanu; şi 3) Complotul contra regelui Carol.

Acest proces care a durat 8 şedinţe, a pasionat publicul foarte mult.

La desbateri au asistat şi câţiva diplomaţi străini, reprezentanţi ai ziarelor din Austro-Ungaria şi Bulgaria, cât şi oameni politici români.

Take Ionescu a venit la una din şedinţe şi s'a aşezat în tribuna diplomatică. Văzând acolo pe o doamnă Hedviga Popovici, o salută spunându-i în limba franceză:

— *Bonjour, madame, est-ce que cette plaisanterie vous interesse?* (Bună ziua, doamnă, oare această glumă vă interesează?).

Această apostrofă a lui Take Ionescu a făcut atunci o destul de rea impresie.

După ce au vorbit toţi avocaţii cât şi procurorul general Mateiu Ciocârdia, următoarea sentinţă a fost pronunţată:

„Condamnă pe Boiciu Ilief la muncă silnică pe viaţă ca şi pe Stoian Dumitrof. Pe Nicolae Mitef 20 ani muncă silnică Cristea Carambulof 7 ani muncă silnică, A. Trifonof 2 ani închisoare corecţională, Spiru Alexof 20 ani, Achim Petef 5 ani recluziune, Nicolae Bogdanef 10 ani detenţiune".

In lipsă au fost osândiţi la diferite pedepse alţi 13 acuzaţi. Dintre aceştia Sarafof, Iconomof, Kovaceff, Davidof şi G. Petrof au fost osândiţi la muncă silnică pe viaţă.

Primul jurat care a citit verdictul era profesorul Victor Babeş

— In ajunul deschiderei Corpurilor Legiuitoare la 15 Noembrie, liberalii declară unirea lor într'un singur partid printr'o întrunire la sala „Dacia".

Această unire nu era rezultatul împăcărei sufleteşti, nici a uitarei luptelor din trecutul recent, şi nici cei cari au acuzat pe Dimitrie Sturza de trădare de neam nu erau acum convinşi cum că Sturza este un mare patriot: unirea se făcea numai pentru a apropia partidul liberal de putere.

Disensiunile mari din partidul conservator şi luptele violente ce se anunţau după vacanta parlamentară prevesteau apropiata cădere a guvernului Carp. Dar dacă partidul liberal ar fi fost tot despărţit în două la căderea guvernului, regele ar fi fost silit să încerce o nouă formaţiune conservatoare, care ar fi fost tot atât de şubredă ca şi celelalte două.

Deci, liberalii se uniră, iar peste o lună şi jumătate erau la guvern

— Guvernul Carp, strâns cu uşa de criză, alergă la tot felul de măsuri ca să găsească bani. Una din aceste măsuri fu şi vânzarea acţiunilor Băncei Naţionale, proprietatea statului

Se ştie că, din capitalul de 12 milioane depuse la fundarea Băncei, 4 milioane aparţineau statului; or, Carp prezentă parlamentului un proiect de lege prin care statul vindea aceste acţiuni.

Agitaţia în piaţă începu.

Agitaţia era provocată de două cauze: întâia fiindcă se aflase că şeful guvernului trata cu unii financiari străini această vânzare, a doua fiindcă proiectul de lege prevedea că statul îşi vinde şi dreptul său regalian. O întrunire a acţionarilor fu convocată la Banca Naţională, iar preşedinţia fu dată d-lui Teodor Rosetti, fruntaş junimist şi prieten personal al lui Carp.

Guvernul fu atacat fireşte, de către Eugeniu Carada şi de alţi acţionari. Carada susţinea că dacă statul, având nevoe de bani, vrea cu orice preţ să-şi vândă acţiunile, în acest caz să le vândă la români, în special banca să le ia spre a le atribui vechilor acţionari ai băncei.

Teodor Rosetti se declară de aceiaşi părere cu Carada. Dânsul adaogă cum că şeful guvernului i-a declarat că dreptul regalian al statului nu va fi vândut, căci în textul depus în parlament s'a strecurat o greşală.

Negocierile cu Banca Naţională, începute de către Take Ionescu, fură reluate.

Impotriva acestor negocieri se ridicară mulţi şi în partidul liberal şi în partidul conservator. Conservatorii se opuneau fiindcă Eugeniu Carada cerea ca, în schimbul ajutorului pe care banca îl va da statului, privilegiul băncei să fie prelungit. Liberalii se opuneau spre a grabi căderea cabinetului Carp şi, prin urmare venirea liberalilor. Aceştia spuneau: dacă Carp nu se învoeşte cu Banca Naţională, ori nu găseşte bani ori este silit să vândă acţiunile la straini. Deci partidul liberal îl va acuza drept un rău român.

Dar Eugeniu Carada avea un simţ mai real despre îndatoririle sale ca vice-guvernator al băncei, el spunea, — şi cu drept cuvânt — cum ca banca nu este o instituţie de partid, că e datoare sa ajute statul la nevoe, că trebue să împiedice intrarea acţiunilor statului în mâinile străinilor. Afară de aceasta, banca va câştiga căci i se va prelungi privilegiul.

Negocierile isbutiră, şi următorul acord fu încheiat:

1) Privilegiul băncei fu prelungit pe 8 ani;

2) Dreptul regalian al statului a fost sporit dela 20 la sută la 30 la suta;

3) Emisiunea să fie făcută pe 1850 lei.

Apoi s'a hotărît ca, între trate, să figureze şi cele din Franţa şi Belgia, nu numai cele din Anglia şi Germania cum era până atunci.

Statul, pentru cele 8000 acţiuni ale sale, primea, dar, 14.800.000 lei.

Negocierile au fost conduse din partea băncei de către guvernatorul Mihail Şuţu şi vice-guvernatorul Eugen Carada, cât şi de o delegaţie din partea acţionarilor compusă din d-nii Costescu-Comăneanu, Vasile Misir şi bancherul Ioanid.

Inainte ca parlamentul să intre în vacanţă Petre Carp depuse pe birou proiectele sale financiare, acele proiecte destinate să provoace coaliţia tuturor adversarilor săi din partid, la care s'a asociat, în sfârşit, şi şeful partidului Gheorghe Cantacuzino.

Aceste proiecte prevedeau impozite noui şi urcări de impozite, precum: 1) Funciarul, 2) patentele, 3) impozitul asupra veniturilor capitalului mobiliar, 4) taxa pe salarii şi pensiuni, 5) impozitul complimentar, 6) modificarea legei pentru constatarea şi perceperea impozitelor directe.

— Pe când în lumea politică se agita asupra acestor propuneri şi se pregătea răsturnarea cabinetului, criza caselor închiriate sporea îngrijitor. Proprietarii se adunau şi făceau propuneri care să le apere proprietatea, cereau reduceri de impozite şi de taxe cât şi alte însemnate avantaje. Dar criza creştea şi chiriile scădeau zilnic. Atunci a început agitaţia pentru votarea legei zisă „a proprietarilor", menită să garanteze achitarea chiriei la termenele legiuite.

— O altă agitaţie a fost aceea a meseriaşilor, agitaţie condusă de către Iancu Brătescu, avocat, şeful conservator al coloarei de verde, om popular în straturile mai de jos şi membru al parlamentului.

Meseriaşii se agitau spre a obţinea atât o lege pentru încurajarea meseriilor şi ocrotirei lor cât şi pentru obţinerea pensiunilor de invaliditate, boală şi bătrânete.

Pe vremea aceea situaţia meseriaşilor era foarte precară, corporaţiile ce existau erau foarte rău conduse, banii în-

casați erau cheltuiți în petreceri sau delapidați, meseriile erau părăsite, bolnavii, invalizii, bătrânii nu avea nici un sprijin. Din cauza acestei stări anarhce, funcționau un număr de societăți de ajutor mutual care, fiind fără nici un control din partea statului, exploatau pe asigurați, iar conducătorii lor se îmbogațeau din naivitatea publică.

O mișcare începu să se manifeste printre meseriași. In fruntea celor cari cereau o schimbare de regim și votarea unei legi de ocrotire a meseriașilor din toate punctele de vedere, fu pus avocatul Iancu Bratescu care a condus câțiva ani acțiunea.

Dar guvernul Carp căzu fară să poată aduce legea ceruta de meseriași. Intâia lege a meseriilor trebuia să fie votată sub viitorul guvern liberal, ministru de resort fiind d. Vasile Mișir.

— Cu toată criza ce bântuia nemilos, doi mari artiști înveseleau pe bucureșteni. La teatrul Național d-na Agatha Bârsescu debuta cu *Magda*, iar la Ateneu marele Kubelik concerta. In mijlocul atâtor necazuri, câțiva privilegiați de soartă își plăteau oare care ceasuri de mulțumire.

— La 21 Decembrie 1900 a murit, la vârsta de 70 ani Aristid Pascal. Fost profesor universitar, fost de mai multe ori deputat, a avut epoca lui bună ca avocat distins și ca orator parlamentar.

La Mai 1867 a apărut ziarul *Țerra* ziar politic, literar și comercial, având ca redactori pe Nicolae Blaramberg. Aristid Pascal și Petre Carp. Ziarul a încetat la 1870. Ziarul a apărut de 3 ori și de 5 ori pe săptămână. In același timp apărea și o ediție franceză intitulată: *Le Pays roumain*, revistă hebdomadară.

Aristid Pascal debută în politică ca un element foarte activ, dar n'a stăruit; când a murit, dispăruse de mult din viața publică militantă.

— In timpul vacanței parlamentare Petre Carp se duce la Berlin, spre a face demersuri personale pentru obținerea unui împrumut în condițiuni avantagioase.

Corespondentului din Berlin al ziarului *Neue Freie Presse*, Carp îi spune că a venit la Berlin numai în chestii familiare; cât despre conflictul cu Bulgaria adaugă că acesta nu e încă rezolvat, și că România va închide granițele dinspre Bulgaria dacă aceasta nu va lua măsuri suficiente spre a opri omorurile pe teritoriul României.

Călătoria lui Carp la Berlin este comentată în cercurile politice din București ca o calătorie politică de cea mai mare însemnătate. La Berlin Carp a fost primit în chip sarbătoresc, i s'au oferit diferite prânzuri oficiale și, în sfârșit s'a întors cu portretul Kaizerului având o dedicație scrisă de mâna lui proprie.

Rusia urmărea această călătorie, mai ales că România

se afla în ajun de a reînoi convenţiunea comercială cu Germania. Afara de aceasta diplomaţia rusească îşi dedea acum silinţa ca să răcească raporturile României cu imperiul german, fapt pentru care căuta să câştige simpatiile oamenilor politici dela noi.

Tocmai când Carp era la Viena, d. Fonton, ministrul Rusiei la Bucureşti oferi un prânz semnificativ la care nu invită decât pe fruntaşii partidului liberal. La acest prânz au participat : Dimitrie Sturza, P. S. Aurelian, Em. Porumbaru Vintilă Brătianu, Spiru Haret, d-rul Cantacuzino

ANUL 1901

In ziua de 10 Ianuarie s. v. moare, la Londra, după o dureroasă agonie, regina Victoria.

Pe tron se urcă, prinţul de Galles, care i-a numele de Edouard VII. Cu venirea lui la tron politica Angliei trebuia să se schimbe în curând, regele fiind un călduros prieten al Franţei.

— La 12 Ianuarie se anunţă sinuciderea lui Ion Colţescu, băcanul milionar a căruia băcanie era instalată în faţa palatului regal, în vechea casă Creţeanu, în locul căreia s'a ridicat acum palatul Băncei Danubiene.

Colţescu s'a sinucis prin strangulare; a legat o sfoară de un fer al patului, şi-a trecut-o după gât şi s'a aruncat apoi pe scânduri. Colţescu n'avea nici 50 ani, avea o foarte bună stare materiala, dar suferea, de mai mulţi ani, de neurastenie.

— La 12 Ianuarie 1901 moare prinţul Grigore Mihai Sturza în palatul sau dela capătul bulevardului Lascar Catargiu, unde se află instalat acum ministerul de externe.

Prinţul Grigore Sturza era cunoscut, în chip popular sub numele de „Beizade Viţel". Porecla îi venea dela faptul că beizadeaua find de o forţă musculară foarte mare, făcea multe exerciţii fizice, între altele obicinuise să ridice dela pământ, în fiecare zi, un viţel de lapte până ce a ajuns la o oarecare vârstă. Legenda spunea, apoi, că prinţul era atât de puternic încât ridica chiar un bou.

Beizade Grigore era fiul lui Mihaiu Sturza fost domn al Moldovei. Când a fost ales Vodă Cuza domn avea ca contra candidaţi pe Mihaiu Sturza şi pe fiul său Grigore, din rivalitatea acestora a izbutit Cuza.

Grigore Sturza era un om cult, a scris cartea : *„Legile fundamentale ale universului"* şi a facut să apară, pe la 1879 ziarul *Democraţia Naţională*.

Impins de unii linguşitori a voit să pună bazele unui partid politic. Dar bunul său simţ, l'a facut să vadă repede lipsa de sorţi de izbândă şi a părăsit încercarea.

Caracter superior, inimă foarte bună, dar supus unor prejudecăţi inerente clasei căreia aparţinea, Grigore Sturza a

pierdut o parte din imensa lui avere în acte de generozitate şi de grandoare.

Palatul ministerului de externe construit cu mult fast, cu multă cheltuială dar cu o mare lipsă de gust artistic, l'a costat sume mari datorită, mai ales exploatărei acelora cari se foloseau de generozitatea şi de naiva lui încredere.

In politică a fost mai mult independent. Când a murit era bine voitor liberalilor.

Ideile lui erau mai mult conservatoare. Când s'a revizuit constituţia la 1884 Grigore Sturza era senator. Atunci, alături de Eugeniu Stătescu, şi împotriva lui C. A. Rosetti, a susţinut reforma respectivă, cerând ca unele delicte de presă să fie trimise în judecata tribunalelor ordinare, la fel şi cu atacurile împotriva regelui şi a membrilor familiei domnitoare.

Grigore Sturza a murit de pneumonie din cauza imprudenţei sale, cu părerea de rău că n'a putut trăi până ce să vadă inaugurarea palatului său.

La Constanţa, unde petrecea toată vara până târziu în toamnă, avea palatul său pe marginea mărei. Acolo în toate nopţile, la ora 12 se auzea din turnul de pe coperiş, un bubuit de tunet: era vocea lui beizade Grigore. Intre alte fantezii, beizadeaua avea şi pe aceea de a-şi întări plămânii prin puternice emisiuni de voce. Pretindea că face exerciţii de cântec întocmai cum ar fi făcut un sport higienic.

Prinţul a murit la vârst ade 80 de ani.

— A doua zi, la 13 Ianuarie, primim trista veste a morţei lui Giuseppe Verdi în oraşul Milano.

Marele maestru italian se născuse la 1813 în ducatul de Parma ; avea deci la moarte 87 de ani.

La Bucureşti arta a luat doliul, la Opera Română s'a cântat seara *Traviata*, strălucita partiţiune a maestrului, cu marea primadonă italiană Belincioni.

Maestrul a lăsat o avere de vreo 6 milioane. A cerut să i se facă o înmormântare simplă fără cortegiul obicinuit. Prin testament dorea să fie înmormântat la răsăritul soarelui ori seara când se cântă „Ave Maria". Doi preoţi, două lumânări şi o cruce nu mai mult. Două milioane şi toate tantiemele operelor sale le-a lăsat azilului pentru muzicanţii bătrâni, ce a construit lângă Milano, 95 de mii lei a lăsat în patru legate la 4 amici.

— Primul ministru expediază bugetul general al statului cu cifra de 225 milioane lei. Cel din anul trecut era de 249 milioane. Două sute două zeci şi cinci milioane?... Ce departe sntem de anul 1928!!...

Acum începe lupta hotărîtoare din sânul partidului conservator care, peste 20 de zile, va aduce pe liberali la putere.

In Cameră secţiunile sunt convocate ca să discute proiectele financiare ale guvernului, dar mai toate secţiunile aleg delegaţi protivnici guvernului.

In toate cercurile politice caderea cabinetului Carp este considerata ca foarte apropiată şi tot la fel venirea liberalilor.

— La 23 Ianuarie 1901 moare generalul Matei Vladescu la locuinţa sa din strada Costache Negri.

In 1892 a fost numit şef al casei militare a regelui şi la 10 Mai 1893 a fost înaintat la gradul de general de divizie.

La caderea Plevnei brigada Vladescu este cea d'intâi care a intrat în oraş.

La 8 Octombrie brigada Vladescu, redusă la un regiment de linie şi un batalion din al 6-lea regiment de dorobanţi a ocupat reduta Griviţa unde a stat până la caderea Plevnei alternând cu brigada colonelului C. Budişteanu.

O mare parte din rezerva armatei turceşti a depus armele înaintea brigadei Matei Vlădescu.

— Lupta în parlament devine crâncenă. Comitetul delegaţilor compus, în majoritate, din adversari ai guvernului, alege preşedinte pe generalul Manu.

Comitetul delegaţilor cere lui Carp să renunţe la unele proiecte ale sale şi să primească modificări. Mai ales legea patentelor, care provoacă agitaţie în ţară, şi complimentarul sunt aspru combătute. Dar Petre Carp nu primeşte nici o tranzactie.

Lupta fiind crâncenă şi împăcarea neputându-se face între cele două fracţiuni ale partidului, Petre Carp, în şedinţa Camerei dela 26 Ianuarie anunţă, cu următorii termeni, demisiunea sa:

— Am onoare a vă anunţa demisiunea cabinetului. M. S. Regele va aviza. In conformitate cu uzurile parlamentare, cred că preşedintele va suspenda şedinţele Camerei până ce M. S. Regele va lua o hotărîre".

Această demisiune este, însă, retrasă în urma dorinţei regelui şi a stăruinţelor mai multor conservatori cari nu vor să plece dela putere.

Guvernul Carp mai trăeşte vreo 15 zile, timp în care se fac numeroase încercări de a se ajunge la o înţelegere.

Ziarele simpatice lui Take Ionescu lansează zilnic liste ministeriale sub preşedinţia lui G. Cantacuzino cu Take Ionescu, G. Panu, Olănescu, etc., dar toate acestea sunt încercări fară temeiu.

In sfârşit vine ziua istorică de 12 Februarie.

Cu câteva zile mai înainte s'a lucrat febril în amândouă câmpurile conservatoare pentru ca bătălia ce se va da în Cameră să aducă victoria. Nicolae Filipescu, mai ales lucrează neobosit.

Pe langă Panu şi partizanii săi se fac încercări foarte mari spre a-i determina să voteze moţiunea de încredere în guvern.

Inconjurat de câţiva oameni neserioşi, dintre aceia cari înşala în totdeauna pe şefi, Nicu Filipescu este aproape sigur ca va avea majoritatea

Il întâlnesc în ajunul lui 12 Februarie la birtul Capşa unde prânzea cu deputatul Scorţescu.

Scorţescu îl asigura că guvernul va avea cel puţin 40 voturi mai mult. Am fost cu totul de altă părere, am spus lui Filipescu că situaţia parlamentară e rea şi că, în cazul cel mai bun, guvernul va obţine o majoritate fară nici o însemnătate.

Toată noaptea Filipescu dintr'o parte şi Take Ionescu din alta, au lucrat febril pentru... distrugerea partidului lor. S'au trimis telegrame în toate oraşele din ţară, s'au facut sforţari uriaşe.

A doua zi la Cameră este o mare de capete. Ştiindu-se că în această şedinţă se va hotărî soarta guvernului, toate tribunele gem de lume. In incinta Camerei, nu mai încape om. Sunt 149 deputaţi prezenţi, plus atâţi înalţi demnitari, ziarişti etc.

In sala paşilor pierduţi — din vechiul local al Camerei — corifeii liberali discută în pâlcuri. Văd aci pe Take Protopopescu, Manolache Culoglu şi atâţi alţii cu figuri vesele.

Nicu Filipescu, foarte abătut, se apropie de mine şi 'mi spune:

— Iată-i veniţi aci ca corbii la hoit... Şi da noi nimeni nu vede spectacolul ăsta...

Deschiderea şedinţei Camerei întârzie fiindcă Carp este în consfătuire cu Gheorghe Cantacuzino. Este cea din urmă încercare de a se ajunge la o împăcare, încercare zadarnică.

La ora 3 şi 10 Cantacuzino apare cu figura severă şi aprinsă şi se urcă la fotoliul prezidenţial spre a deschide şedinţa. Enervarea în Cameră este foarte mare.

Şeful guvernului are cuvântul.

In mijlocul tăcerei mormântale el spune:

— „Ştiţi bine că, în urma demisiunei cabinetului acum zece zile M. S. Regele a invitat guvernul de a-şi retrage demisia, în speranţa că o înţelegere se va stabili cu comitetul delegaţilor. Această speranţă a fost iluzorie. Aşa, dar, am onoarea a ruga Camera să puie, cu o oră mai curând, capăt nouei situaţiuni dăunătoare partidului şi intereselor celor mai vitale ale ţărei".

Imediat ia cuvântul d. C. Hiotu, actual ministru al Palatului regal şi prieten personal al lui Filipescu care, după câteva cuvinte de lămurire, depune o moţiune de încredere în guvern.

Take Ionescu are cuvântul. Intr'un discurs foarte vehement atacă politica lui Carp pe care îl acuză că, prin moţiunea prezentată, cere capul unor oameni ca general Manu, Iancu Lahovary, Grigore Triandafil.

Aci un incident.

Auzind numele său, Grigore Triandafil se scoală şi spune:

— „Eu sunt gata să'mi dau capul, numai să ne înţelegem".

Dar Carp răspunde.

— „N'am ce face cu el"!

Ropot de murmure în Cameră.

Apoi răspunde Petre Carp foarte veneinent la adresa lui Take Ionescu apostrofându-l:

— „D. Take Ionescu are cunoştinţă când îşi dă seama de valoarea sa, dar n'are conştiinţă când, spre a se sui sus, crede să cumpere pe toţi cei de jos.

Scrîţi, domnilor stenografi, pentru ca să se ştie că eu sunt vinovat de a fi cerut 70.000 lei de la toţi profesioniştii şi 270.000 de la toţi patentarii şi aceasta într'un moment când era vorba de onoarea ţărei".

Vorbeşte apoi Barbu Păltineanu care propune o moţiune prin care Camera ruga guvernul şi comitetul delegaţilor ca să aducă cât mai curând legile în dezbatere.

Nicu Filipescu e atât de enervat şi de irascibil că ţine cel mai dezordonat discurs din întreaga-i carieră.

Aplauzele numeroase cu care a fost acoperit discursul lui Take Ionescu, i-a desvăluit situaţia Camerei, a înţeles ca guvernul e perdut. Şi acest adevăr l'a făcut să piardă liniştea.

Filipescu respinge moţiunea lui Păltineanu şi face apel la majoritate ca să voteze moţiunea d-lui Hiotu.

Discursul lui Gheorghe Panu a fost caracterizat prin aceiaşi nehotărîre care i-a fost marea slăbiciune în tot timpul regimului conservator.

Gheorghe Cantacuzino părăseşte fotoliul presidenţial şi cere cuvântul. Camera îl primeşte cu aplauze prelungite căci este arbitrul situaţiunei.

Şeful partidului se declară partizan al împăcărei animozităţilor din partid. Cantacuzino promite că comitetul delegaţilor va veni în 24 ore cu raportul gata asupra impozitelor. Dacă nevoile ţărei cer, Camera va vota impozitele.

Şi Cantacuzino închee: „Domnule Carp pune sabia în teacă şi nu vei avea printre noi decât amici".

Carp răspunde că nu mai poate sta de vorbă cu comitetul delegaţilor, dar cere ca comitetul delegaţilor să declare că primeşte propunerile guvernului.

— D. Mihail Cantacuzino: Nu!

— D. Take Ionescu: Vom veni în 24 ore înaintea Camerei şi ea se va pronunţa.

— Carp: V'am spus că nu mai am vreme să discut. Se poate să am multe vocaţiuni dar una nu am: aceea de a fi spânzurat prin persuasiune.

In urma acestei declaraţiuni categorice situaţia era limpede.

Petre Carp avea cuvintele lui pentru ca să nu primească nici o tranzacţie.

Voiu arăta cum realitatea nu se acorda cu faţada şi pentru care cuvinte şeful guvernului nu credea în ofertele împăciuitoare ce i se făceau.

Urmează un scurt discurs al lui Barbu Delavrancea în favoarea guvernului. El spune deputaților să ia seama la ceea ce vor face și, dacă e să moară, cel puțin să moară cu fruntea sus.

In sfârșit, în mijlocul celei mai mari emoțiuni discuția acestei ședinte istorice se închide și se procede la vot.

Carp declară că miniștrii nu vor vota.

Se pune la vot moțiunea d-lui C. Hiotu. Votează 149 deputați, se abțin 7 (miniștrii), moțiunea întrunește 74 voturi albe contra fiind 75.

Dacă ar fi votat și cei 7 miniștrii deputați (Carp, Olănescu, general Lahovari, Marghiloman, Filipescu, Grădișteanu și Arion, guvenul ar fi avut o majoriate de 6 voturi, însă Carp, judecând că nu e destul, guvernul s'a retras.

Conservatorii de toate nuanțele es de la Cameră abătuți, pe când liberalii es jubilând. A doua zi la Cameră, șeful guvernului face următoarea declarație:

„In urma votului de eri, cabinetul și-a dat demisia. M. S. regele a binevoit să o primească și a însărcinat pe d. Dimitrie Sturza cu formarea cabinetului".

Partizanii guvernului aplaudă demonstrativ. Ceilalți conservatori cari tot mai sperau într'un nou cabinet Cantacuzino-Take Ionescu, sunt deprimați.

A doua zi cabinetul Sturza este format. El este astfel compus:

Dimitrie Sturza președinte, ministru de externe și ad-interim la războı; P. S. Aurelian la interne; Vasile Missir la domenii; C. Stoicescu la justiție; G. Palade la finance; Spiru Haret la instrucție și Ionel Brătianu la lucrări publice.

Consiliul comunal al Capitalei este dizolvat și înlocuit cu o comisie interimară compusă din corifei ai partidului. Președinte Emil Costinescu, vicepreședinte I. G. Bibicescu, membri Vasile Lascăr, Alecu Constantinescu, Gh. Assan, Anton Vanicu și Epaminonda Ciocanelli.

— Am arătat, cât mai amănunțit, fazele luptei din sânul partidului conservator, cât și fizionomia ședinței, în adevăr istorice dela 12 Fbruarie 1901, în care ministerul Carp a fost pus în minoritate. Dar câteva lămuriri sunt acum necesare.

Cititorul a rămas, firește, sub impresia că prăbușirea regimului conservator a fost datorită încăpățânărei lui Carp, că, pe când adversarii săi i-au făcut toate concesiunile și i-au propus toate soluțiile împăciuitoare, el a rămas intransigent nevoind să cedeze nici o iotă din ceeace hotărîse. Insă aceasta impresie firească este datorită dibăciei cu care partida Cantacuzino-Take Ionescu prezentase dezbaterea.

Să vedem, însă, ce era în culisă. Așa atitudinea lui Carp va fi desăvârșit explicată.

Câteva zile mai înainte de ședința dela 12 Februarie bătrânii conservatori: Gheorghe Cantacuzino, general Manu.

Ion Lahovary, Take Ionescu, etc., hotărîse ca să dea vot de blam guvernului. Dar, pentru ca votul acesta să poată fi dat, trebua ca mai înainte reprezentanții partidului conservator și genral Lahovary, Constantin Olănescu, N. Filipescu și Ionaș Grădișteanu să demisioneze din cabinet. In această direcție s'a lucrat.

Nicu Filipescu și cu Grădișteanu erau inatacabili. Șeful partidului, — când totul era gata, — a chemat pe C. Olănescu și i-a cerut să demisioneze spunându-i că votul de blam e hotărît; dar Olănescu a refuzat categoric.

Generalul Lahovary a fost solicitat, la fel, de către fratele său Ion, dar a refuzat și el.

Carp a fost încunoștiințat despre aceste demersuri; prin urmare, când în ședința dela 12 Februarie, Gheorghe Cantacuzino și Take Ionescu îi făceau propuneri dulcegi de împăciuire știa perfect că era numai o cursă spre a-l micșora, spre a-l sili să recunoască cum că greșise și, după aceasta să-l răstoarne.

De aceea Carp a rostit fraza: „Voiu fi având multe vocații afară de aceea de a mă sinucide prin persuasiune".

Dar pe ce se întemeiau bătrânii conservatori, ce speranță aveau când au hotărît să răstoarne pe Carp?

Aci voi dezvălui un colț necunoscut marelui public, dar care va zugrăvi moravurile politice ale epocei.

Nu mai e nevoie să spun cum că soarta guvernelor era, întotdeauna, în mâna regelui Carol. Prin mici intrigi de palat guvernele veneau și cădeau de atâtea ori.

Am spus că Petre Carp vizitase, în timpul vacanței parlamentare, Viena și Berlinul. De îndată ce s'a întors și câteva zile înainte de 12 Februarie a spus colegilor cum că va cere regelui să convoace consiliul de miniștri la palat. Carp, având informațiuni că regele nu-i aprobă reformele și vrea să aducă pe Dimitrie Sturza la putere, el ținea să obție dela rege un cuvânt hotărît.

Consiliul de miniștri se întrunește la palat iar Carp pune regelui direct întrebarea:

— Intreb respectuos pe majestatea voastră dacă îmi aprobă proiectele de impozite.

Regele se roșește, sângele i se urcă în urechi și răspunde:

— De ce-mi puneți această întrebare? Da d-le Carp știu că la Berlin, când ați prânzit la masa împăratului, acesta v'a întrebat dacă reformele d-voastră au să fie votate de parlament, iar d-voastră ați răspuns că n'au să fie votate fiindcă eu sunt un fricos și nu vă susțin.

Atunci Petre Carp, cu francheța lui de multe ori intempestivă răspunde:

— Este drept, Majestate, că am spus M. S. împăratului cum că Majestatea voastră se lasă a fi de multe ori influențată de violențele opoziției.

S'a făcut răceală, consiliul n'a mai durat decât vreo 10 minute şi toţi au plecat.

Era, deci, limpede că regele nu mai susţinea pe Carp; deci îi dorea căderea.

Dar cum să-l răstoarne fără nici un motiv constituţional? Şi se ştie că regele Carol respecta formalizmul acesta cu toată sfinţenia.

Atunci s'a întrebuinţat intriga palatistă. Pentru ca să cadă Carp trebuia ca parlmentul să-l răstorne, dar pentru ca parlmentul să-l răstoarne se cerea ca răsturnătorilor să li se asigure o răsplată.

Agenţii palatului — iar nu regele care nu se descoperea nici odată — au suflat în urechile lui Take Ionescu, Manu, Cantacuzino etc., cum că, dacă Carp e răsturnat, regele va chema la cârmă pe cei desemnaţi de majoritatea parlamentului. Aşa se explică de ce, mai înainte de a se da vot de blam lui Carp, s'a încercat obţinerea demisiunei miniştrilor conservatori.

Carp rămas singur cu junimiştii n'ar fi avut în Cameră nici 20 de voturi, conservatorii ar fi avut o mare majoritate şi s'ar fi impus regelui.

Dar refuzul de a demisiona al miniştrilor Olănescu, Lahovary, Filipescu, Grădişteanu a stricat calculele bătrânilor. Chiar pus în minoritate, cabinetul trebuia să obţie un mare număr de voturi, ceeace s'a şi întâmplat. Camera împărţită exact în două: 74 şi 75, declara că nu mai poate da o majoritate însemnată nici uneia din cele două tabere. Cantacuzino-Take Ionescu, prevăzând acest rezultat, — deci imposibilitatea de a veni la putere după Carp, — au adoptat la 12 Februarie tactica ofertei de împăciuire.

De aceea, când a doua zi, Carp a anunţat că Dimitrie Sturza a fost chemat la guvern, cei mai deprimaţi erau bătrânii conservatori.

In volumul al 3-lea urmarea anului 1901 cu activitatea regimului liberal.

TABLA DE MATERIE

Nicolae Fleva şi Nicolae Filipescu. — Căderea lui Ion Brătianu. — Ministerul Teodor Rosetti. — Răscoalele ţărăneşti. — Condamnarea fraţilor Maican. — Primul şi singurul atentat înpotriva Regelui Carol. — Opoziţia care a răsturnat pe Ion Brătianu se descompune. — Greşul lui Fleva la alegerile Comunale din Bucureşti. — Moartea Generalului Dimitrie Leca. — Conservatorii declară ruptura cu Dimitrie Brătianu. — Camera aleasa sub Teodor Rosetti. — Casaţia condamna pe fostul ministru de razboiu Generalul A. Anghelescu. — Moartea Elenei Oteteleşanu. — Menelas Gherman introduce etelonul de aur. — Caragiali directorul general al Teatrului Naţional. — Em. Pake Protopopescu primar al Capitalei. —Darămarea Turnului Colţei. — Fioroasa Crimă din Tabaci.

Privire rezumativă înapoi. — Oamenii şi faptele de la 1870 la 1888.

Anul 1889. — Chestia portofraneului portului Galaţi. — O înmormântare de Clasa I. — Lascar Catargiu demisionează de la preşedenţia Camerei. — Raceala între Lascar Catargiu şi Alexandru Lahovary. — Moartea Vioristului Ludovic Wiest. — Darea în judecată a lui Ion Brătianu în discuţia Camerei. — Caderea Cabinetului Teodor Rosetti. — Cabinetul Lascăr Catargiu. — Moartea lui Eminescu. — Căderea Cabinetului Lascăr Catargiu. — Cabinetul General Manu. — Activitatea lui Pake Protopopescu, înfiinţarea Azilului de noapte. — Influenţa în Bucureşti.

Anul 1890.— Frământările din partidul Conservator. — Camera respinge darea în judecată a Miniştrilor liberali. — Instalarea telefonului. — Marile Bulevarde. — Inamovibilitatea magistraturei. — Reîntregirea partidului liberal. — Moartea lui Vasile Alexandri. — Liga pentru unitatea Culturală a Românilor. — Intâiul Comitet.

Anul 1891. — Lupte crâncene între Conservatori. — Căderea Cabinetului Manu. — Cabinetul General Florescu. — Ion Brătianu nu poate intra în parlament. — Moartea lui Ion Brătianu. — Fundaţiunea Carol I. — Serbărlie jubiliare pentru 25 ani de domnie ai regelui Carol. Dumitru Brătianu, şef al partidului liberal. — Moartea lui Mihail Cogălniceanu. — Idila Princepelui Ferdinand. — D-şoara Elena Vacărescu. — Plecarea reginei Elisabeta din ţară. — Congresul studenţilor universitari la Bucureşti. — Caderea Cabinetului General Florescu. — Marele Minister Lascar Catargiu—Carp.

Anul 1892. — Congresul Secţiilor Ligei Culturale. — Moartea lui Dumitru Brătianu. — Agitaţiile pe chestia naţională. — Moartea artiştilor dramatici Grigore Manolescu şi Ştefan Iulian. — Conflictul pe afacerea Zappa. — Parintele Lucaci şi George Raţiu în Bucureşti.

Anul 1893. — Prinţul moştenitor şi prinţesa Maria căsătoriţi intră în ţară. Serbările căsătoriei. — Sarah Bernard în Bucureşti. — Dumitru Sturza şeful partidului liberal. Agitaţia pe Legea Maximului. — Mica răscoală din piaţa halelor. — Inundaţiile din Bucureşti. — Moartea lui Pake Protopopescu. — Moartea Generalului Ion Em. Florescu. — Ghenadie Petrescu ales Mitropolit Primat. — Atentatul contra lui Al. Beldiman directorul «*Adevărului*». — Holera. — Creşterea flotei române. — Dumitru Sturza şi Românii de peste munţi.

Anul 1894. — Banda Zdrelea şi Mărunţelu. — Agitatea politica cu demisiunea ofiţerilor de Cavalerie. — Agitaţia naţionalistă. — Osândirea la Cluj a Părintelui Lucaci, Dr. Raţiu, Pop de Băseşti etc. — Nicolae Filipescu primar al Capitalei. — Apa potabilă în Bucureşti—Banca Agricolă. — Expoziţia Cooperatorilor. — Congresul studenţilor şi agitaţia din Capitală. — Partidul liberal şi opoziţia în chestia naţională. — Intoarcerea Reginei Elisabeta în ţară. — Campania liberarilor contra Legei Minelor.

Anul 1895. — Celebra Societate „Unirea". — Liberalii se retrag din parlament. — Partidul ţărănesc. — Dumitru Sturza rusofil. — Lupta lui Filipescu contra lui Al. Marghiloman. — Inangurarea podului peste Dunăre. — Caderea Cabinetului Catargiu. — Guvernul liberal cu D. Sturza în cap, O privire înapoi. — Scuzele lui Sturza.

Anul 1896. — Doi oameni de spirit: Costică Bobeică şi Mişu Cornea. — Nicolae Fleva scos din ministerul lui Sturza. — Sciziunea Dr. Raţiu — Părintele Lucaci. — Aventura Olga Lăţescu. — — Rusia atacă România. — Politica de partid la Liga Culturală. — Scandalul de la balul Obolului. — Serbările Mileniului unguresc. — Manifestaţii anti-ungare la Bucucureşti. — Marea Chestie Ghenadie. Caterisirea şi scoaterea cu forţa armata a lui Ghenadie Petrescu din Palatul Mitropolitan. — — Fleva conduce agitaţia. — Scandalurile de la Liga Culturală. — Afacerea Cămătarilor. — Sosirea Impăratului Franz Iosef în Bucureşti. — Caderea Cabinetului Sturza pe chestia Ghenadie — Noul Cabinet P. S. Aurelian.

Anul 1897. — Desfiinţarea partidului radical, Pann cu majoritatea partidului trece. în partidul conservator. — Căderea cabinetului. Aurelian şi revenirea lui Sturza în fruntea guvernului. Un scandal antisemit în Bucureşti.

Anul 1898. — Duelul N. Filipescu—George Lahovary. — Magul Sar Peladan în Bucureşti. — Luptele din partidul liberal. — Un proces al antisemiţilor la juraţi. — Războiul Spano-American. — Campania Drapeliştilor contra lui Dumitrie Sturza. — Dumitrie Sturza cauzat de tradare natională. — Ofensarea marelui pictor

Grigorescu. — Prăbuşirea lui Dobrescu-Argeş. — Moartev lui Constantin Exarcu. — Crâncenele alegeri Comnnale. — Moar.ea lui Gogu Cantacuzino.

Anui 1899. — Un incident neplacut la un bal de la palatul regal. — Sturza declarat de către liberalii disidenţi trădător naţioual. — Caderea Cabinetului Sturza. — Lupta din strada Enei. — Moartea lui Lascar Catargiu. — Cabinetul Gheorghe Cantacuzino. — Luptele între conservatori şi junimişti. — Regele n'a primit pe George Pann în guvern. — Moartea D-rlui Assaki. — Kindergartenul Conservator. — Răscoalele din judeţul Olt provocate de Bogdan-Piteşti. — Marea criză financiara. — Seceta crâncenă din 1900.

Anul 1900. — Moartea lui Anton Bacalbaşa. — Afacerea Hallier — Intrarea statului major socialist în partidul liberal. — Tinerii generoşi. — Razboiul Anglo-bur. — Antagonizmul Filipescu-Take Ionescu isbucneşte. — Judecarea procesului Hallier. — Emigrarea evreilor din ţară. — Nicu Filipescu luptă pentru răsturnarea guvernului Cantacuzino. — Retragerea Cabinetului Cantacuzino. — Cabinetul Petre Carp. Fuzionarea celor doua ramnri conservatoare. — Lupta lui Take Ionescu în contra cabinetului Carp.— Regele şi Take Ionecsu.— Mişcarea antisemită în ţara.— Asasinarea profesorului Ştefan Mihaileanu,de către un bulgar.— Conflictul româno-bulgar; primejdia unui războiu. — Moartea cântareţului I. D. Ionescu.— Impacarea formală a fractiunilor liberale. — Rascoala ţuicarilor.
